

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**SİYASAL İLETİŞİMDE RETORİK: ALEKSEY
NAVALNIY ÖRNEĞİ
(DOKTORA TEZİ)**

**Hazırlayan
Erkam TEMİR**

**Danışman
Prof. Dr. Bünyamin AYHAN**

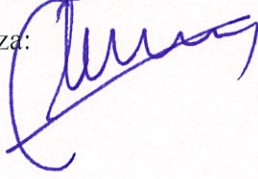
**ŞUBAT 2019
KAYSERİ**

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Erkam TEMİR,

İmza:

T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Tez Başlığı: SİYASAL İLETİŞİMDE RETORİK: ALEKSEY NAVALNIY ÖRNEĞİ

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Giriş, b) Ana bölümler ve c) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 222 sayfalık kısmına ilişkin, 15/02/2019 tarihinde **Turnitin** intihal programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı: %6'dır.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Giriş dahil
- 2- Ana Bölümler dahil
- 3- Sonuç dahil
- 4- Alıntılar dahil
- 5- Kapak hariç
- 6- Önsöz ve Teşekkür hariç
- 7- İçindekiler hariç
- 8- Kaynakça hariç
- 9- Özet hariç
- 10- Yedi (7) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez İntihal Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edileceği muhtemel durumlarda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim. 21.02.2019

Adı Soyadı : Erkam TEMİR
Öğrenci No : 4033241402
Anabilim Dalı : İletişim Bilimleri
Program Adı : Doktora

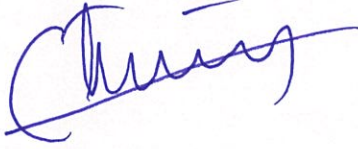
Danışman: Adı/İmza
Prof. Dr. Bülent AYHAN

Öğrenci Adı/İmza

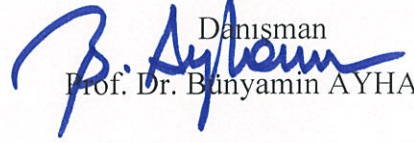
Erkam TEMİR

“Siyasal İletişimde Retorik: Aleksey Navalny Örneği” adlı Doktora tezi, Erciyes Üniversitesi Lisansüstü Tez Önerisi ve Tez Yazma Yönergesi’ne uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan
Erkam TEMİR

Danışman
Prof. Dr. Binyamin AYHAN

İletişim Bilimleri ABD Başkanı
Prof. Dr. Mustafa AKDAĞ

Prof. Dr. Bünyamin AYHAN danışmanlığında **Erkam TEMİR** tarafından hazırlanan **“Siyasal İletişimde Retorik: Aleksey Navalny  rneği”** adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim Bilimleri Anabilim Dalında **Doktora** tezi olarak kabul edilmiştir.

08.02.2019

JÜRİ:

Danışman : Prof. Dr. Bünyamin AYHAN

 ye : Prof. Dr. Kadir CANÖZ

 ye : Doç. Dr. Hasret AKTAş

 ye : Doç. Dr. Vahit İLHAN

 ye : Doç. Dr. Mustafa KOÇER

[Handwritten signatures of the jury members]

ONAY :

Bu tezin kabul  Enstitü Yönetim Kurulunun 25.02.2019 tarih ve 10 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

25.02.2019

[Circular official stamp of the Erciyes University Social Sciences Institute]
Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam esnasında beni sürekli destekleyen danışman hocam Prof. Dr. Bünyamin AYHAN'a, dualarını esirgemeyen, sabır ve anlayış gösteren aileme, bilhassa umut ve neşe kaynağım olan kızım Gökçetürk ve oğlum İlteriş'e teşekkür ederim.

SIYASAL İLETİŞİMDE RETORİK: ALEKSEY NAVALNİY ÖRNEĞİ**Erkam TEMİR****Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü****Doktora Tezi, Şubat 2019****Danışman: Prof. Dr. Bünyamin AYHAN****ÖZET**

Siyasal iletişim, siyasi süreçlerle iletişim süreçleri arasındaki ilişkileri ele alan disiplinler arası bir alandır. Bu ilişkinin en yoğun ortaya çıktığı bölümlerden biri ise retoriktir. Bu tezde siyasal iletişim olgusu Rus muhalif lider Aleksey Navalniy'in retorik analizi edilerek ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Post-Sovyet Rus siyasi arenasında sıra dışı bir yükseliş gösteren Navalniy'in, bu yükselişinin arkasındaki önemli etkenlerden birinin retorik olduğu düşünülmüş ve bu nedenle söz konusu retorik unsur irdelenmiştir.

Bu bağlamda, Navalniy'in ikna odaklı siyasal iletişim stratejileri ve bu amaç doğrultusunda izlediği yol ve kullandığı yöntemler ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Kullanılan yöntemleri ortaya çıkarmak için sözlü veya sözel olmayan tüm retorik stratejiler incelenmeye çalışılmıştır. Siyasal iletişimin ve retorik kavramsal, kuramsal, sosyal ve tarihi arka planına değinildikten sonra analiz sonuçlarına yer verilmiştir. Analizden elde edilen verilere göre Navalniy'in konuşmalarını ciddi bir retorik kurgu ile oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmada değinilen retorik yöntemlerin, Navalniy'in politik bir figür olarak değerlendirilmesinin ve Rusya'nın iç dinamiklerinde oynadığı rolün ortaya konmasının literatüre katkı sağlayacağı umulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Siyasal iletişim, retorik, retorik analizi, hermeneutik, Aleksey Navalniy

RHETORIC IN POLITICAL COMMUNICATION: ALEXEI NAVALNY**EXAMPLE****Erkam TEMİR****Erciyes University, Institute For Social Sciences****Ph.D. Thesis, February 2019****Supervisor: Prof. Dr. Bünyamin AYHAN****ABSTRACT**

Political communication is an interdisciplinary field that deals with the relations between political processes and communication processes. One of the most intense parts of this relationship is rhetoric. In this thesis, a case of political communication is tried to be put forth by analyzing the rhetoric of Russian opposition leader Alexei Navalny.

The rhetorical element which is thought to be one of the important factors behind the Navalny's extraordinary rise in the Post-Soviet Russian political arena is examined. In this context, Navalny's persuasion-oriented political communication strategies and the way he pursued for this purpose and the methods he used are tried to reveal. In order to reveal the methods used all rhetorical (verbal or non-verbal) strategies were studied. After consideration of the conceptual, theoretical, social and historical background of political communication and rhetoric, the results of the analysis are discussed. According to the data obtained from the analysis, it was concluded that Navalny's speeches were formed by a serious rhetorical editing.

It is hoped that the rhetorical methods mentioned in the study, evaluation of Navalny as a political figure and revealing his role in Russia's internal dynamics will contribute to the literature.

Keywords: Political communication, rhetoric, rhetoric analysis, hermeneutics, Alexei Navalny

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK.....	ii
YÖNERGEYE UYGUNLUK.....	iv
KABUL VE ONAY	v
TEŞEKKÜR	vi
ÖZET.....	vii
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar DİZİNİ	xii
ŞEKİLLER DİZİNİ	xiii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiv
GİRİŞ	1
I.BÖLÜM: SİYASAL İLETİŞİM.....	4
1.1. Siyaset Kavramı.....	4
1.2. İdeoloji ve Siyasi İdeolojiler	12
1.3. Siyasal İletişim	30
1.4. Tarihsel Açıdan Siyasal İletişim.....	34
1.5. Siyasal İletişim ve İkna	36
1.6. Siyasal Alanda Tüketimcileşme ve Siyasal İletişimde McDonalddlaşma	41
1.7. Medya ve Hegemonya	47
1.8. Post-Sovyet Rus Siyaseti ve Siyasal İletişim Sistemi	53
II. BÖLÜM: RETORİK VE RETORİK ANALİZİ.....	60
2.1. Retorik Kavramı ve Tarihi.....	60
2.2. Retorik ve Siyasal İletişim	75
2.3. Siyasal İletişimde Retorik Analizi.....	81
2.3.1. Logos, Pathos ve Ethos	81
2.3.2. Retorik Türleri ve Sistem Olarak Retoriğin Bölümleri	82
2.3.3. Konuşmanın Kısımları	88
2.3.4. Temel Retorik Stratejiler	93
2.3.5. Diğer Retorik Unsurlar	95
2.3.6. Mantıksal Yanılgılar.....	100
2.3.7. Retorik Analizinin Cevaplaması Gereken Temel Sorular	111

2.4. Hermeneutik Kavramı, Hermeneutiğin Siyaset ve Retorik İle İlişkisi.....	113
III. BÖLÜM: METODOLOJİ	119
3.1. Araştırmanın Amacı.....	119
3.2. Evren ve Örneklem	120
3.3. Yöntem	121
3.4. Aleksey Navalny Kimdir?	122
3.5. Bulgular: Konuşmaların Tam Metin Dökümleri ve Analizleri.....	130
3.5.1. “O Dimon Değil”	131
3.5.1.1. Konuşmanın Konusu	157
3.5.1.2. Konuşmanın Kısa Özeti.....	159
3.5.1.3. Dinleyici/Hedef Kitle	160
3.5.1.4. İkna Unsuru	163
3.5.1.5. Retorik Türü.....	163
3.5.1.6. Konuşmanın Üretim Basamakları.....	163
3.5.2. “Vladimir Putin Damadına 1,75 Milyar Doları Nasıl Aktardı?”	178
3.5.2.1. Konuşmanın Konusu	180
3.5.2.2. Konuşmanın Kısa Özeti.....	180
3.5.2.3. Dinleyici/Hedef Kitle	180
3.5.2.4. İkna Unsuru	181
3.5.2.5. Retorik Türü.....	181
3.5.2.6. Konuşmanın Üretim Basamakları.....	181
3.5.3. “Aleksey Navalny’ın Kamyonculara Seslenişi”	184
3.5.3.1. Konuşmanın Konusu	186
3.5.3.2. Konuşmanın Kısa Özeti.....	186
3.5.3.3. Dinleyici/Hedef Kitle	186
3.5.3.4. İkna Unsuru	186
3.5.3.5. Retorik Türü.....	186
3.5.3.6. Konuşmanın Üretim Basamakları.....	186
3.5.4. “Aleksey Navalny’ın Hitabı”	189
3.5.4.1. Konuşmanın Konusu	190
3.5.4.2. Konuşmanın Kısa Özeti.....	190
3.5.4.3. Dinleyici/Hedef Kitle	190
3.5.4.4. İkna Unsuru	190
3.5.4.5. Retorik Türü.....	191
3.5.4.6. Konuşmanın Üretim Basamakları.....	191
3.5.5. “Nalavnıy’ın 6 Eylül Konuşması (Saharov Caddesi)”	193

3.5.5.1. Konuşmanın Konusu	197
3.5.5.2. Konuşmanın Kısa Özeti.....	197
3.5.5.3. Dinleyici/Hedef Kitle.....	197
3.5.5.4. İkna Unsuru.....	197
3.5.5.5. Retorik Türü.....	198
3.5.5.6. Konuşmanın Üretim Basamakları.....	198
3.6. Genel Değerlendirme ve Konuşmaların Hermeneutiği	202
SONUÇ.....	215
KAYNAKÇA	219
ÖZ GEÇMİŞ.....	237

TABLÖLER DİZİNİ

Tablo 1.1. Siyasal İletişimde İkna için Retorik Araçlar	38
Tablo 1.2. İletişim ve İkna'da Yale Yaklaşımı	41
Tablo 2.1. Retorik Türleri.....	82
Tablo 2.2. Retoriğin Bölümleri	83
Tablo 2.3. Konuşmanın Kısımları (partes orationis).....	89
Tablo 3.1. 2013-2017 Yılları Arasında Her Yılın En Çok Görüntülenen Konuşması..	120
Tablo 3.2. Mantıksal Yanılgı Kullanım Sayısı	203
Tablo 3.3. Temel Retorik Unsurların Kullanım Sayısı.	203
Tablo 3.4. 18 Mart 2018 Rusya Federasyonu Devlet Başkanlığı Seçim Sonuçları	206
Tablo 3.5. Rusya Federasyonu Yaş İstatistikleri.....	207

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. “Dame Rhetorica”	67
Şekil 2.2. “Guido’nun Eli”	87
Şekil 3.1. “O Dimon Değil” Başlıklı Konuşmanın Ekran Görüntüsü	177
Şekil 3.2. “Vladimir Putin Damadına 1,75 Milyar Doları Nasıl Aktardı?” Başlıklı Konuşmanın Ekran Görüntüsü	183
Şekil 3.3. “Aleksey Navalnyy’ın Kamyonculara Seslenişi” Başlıklı Konuşmanın Ekran Görüntüsü	188
Şekil 3.4. “Aleksey Navalnyy’ın Hitabı” Başlıklı Konuşmanın Ekran Görüntüsü	192
Şekil 3.5. “Navalnyy’ın 6 Eylül Konuşması (Saharov Caddesi)” Başlıklı Konuşmanın Ekran Görüntüsü	202

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri (USA- United States of America)
AİHM	:	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (ECHR- European Court of Human Rights)
BM	:	Birleşmiş Milletler (UN- United Nations)
FBK	:	Yolsuzlukla Mücadele Vakfı (ФБК- Фонд борьбы с коррупцией)
KGB	:	Devlet Güvenlik Komitesi (КГБ-Комитет государственной безопасности)
KPRF	:	Rusya Federasyonu Komünist Partisi (КПРФ- Коммунистическая партия российской федерации)
LDPR	:	Rusya Liberal Demokrat Partisi (ЛДПР- Либерально-демократическая партия России)
RGB	:	Red Green Blue (Renk Uzayı)
ROSKOMNADZOR	:	Rusya Federal Haberleşme, Bilgi Teknolojisi ve Kitle İletişimi Hizmet Bölümü (РОСКОМНАДЗОР- Федеральная служба по надзору в сфере связи, информационных технологий и массовых коммуникаций)
ROSREESTR	:	Rusya Federal Devlet Kadastro ve Haritacılık Tescil Servisi (РОСРЕЕСТР -Федеральная служба государственной регистрации, кадастра и картографии)
ROSSTAT	:	Rusya Federal Devlet İstatistikleri Servisi (РОССТАТ- Федеральная служба государственной статистики)

- ROSTEHNADZOR** : Rusya Federal Ekolojik, Teknolojik ve Nükleer Denetim Servisi
(РОСТЕХНАДЗОР-Федеральная служба по экологическому, технологическому и атомному надзору)
- SSCB** : Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
(СССР- Союз Советских Социалистических Республик)

GİRİŞ

Siyasal iletişim, siyasal aktörler, medya ve izleyiciler (halk) arasında dinamik bir etkileşim sistemi olarak değerlendirilebilir. Bu grupların her biri siyasal mesaj üretme, alma ve yorumlama sürecine dahil olmaktadır.¹ Günümüzde Ritzer'in hesaplanabilirlik ilkesini kullanan siyasiler çeşitli araştırmalarla davranışlarının ve söylemlerinin hedef kitleleri üzerinde oluşturduğu etkiyi ölçturmektedirler. Davranışlarını ve söylemlerini bu araştırmaların sonuçlarına göre etkiyi arttıracak şekilde kurgulamaktadırlar. Bu durumda ortaya konulan söylem ve davranışlarda samimi olmanın, onlara inanıp inanmamanın önemi ortadan kalkmakta, sadece bu söylem ve davranışların toplumda nasıl bir intiba bırakacağı düşünülmektedir. Siyasal iletişimde hayallere hükmetmeyi bilen, etkili ve duruma uyan imajları piyasaya sürenler sürekli başarılı olabilmektedir. Bu noktada hayal gerçekliğin yerini almaktadır. Duygu uyandıran bir ses tonu, sevecen bir gülümseme, rahatlık veren bir ifade, muhayyel imgeler, kararlı olduğunuzu düşündürebilecek sözler, sert bakışlar vb. davranışlar, sorunların ve fikirlerin idrakinden daha önemli addedilmeye başlamıştır.²

Retorik ise disiplinler üstü bir alan olarak sofistlerden günümüze iki bin yılı aşkın bir süredir güncelliğini korumaktadır ve temel etkinlik sahası siyasettir. Bu nedenle “siyasal arenada birbirini anlama ve anlatma”³ işi olan siyasal iletişim açısından önem arz etmektedir. Siyasal iletişimde anlatma başat öneme sahiptir. Retorik ise anlatma eylemi de dahil olmak üzere içeriği anlamlı kılan tüm unsurlarla ilgilenmektedir. İletişim alanında retorik çalışmaların gerek kuram gerekse uygulama alanında taşıdığı önemi özellikle son dönemde yapılan çalışmaları gözlemleyerek görmek mümkündür. Nitekim bugün çeşitli saygın üniversiteler retorik dersleri vermekle yetinmeyip bilhassa iletişim bilimlerini kapsayacak şekilde bünyelerinde müstakil birer bölüm olarak “retorik bölümleri” açmaktadırlar. Ayrıca siyasilerin kullandıkları retorikleri analiz eden akademik çalışmaların sayısı da giderek artmaktadır.

¹ Jay G. Blumler and Michael Gurevitch, *The Crisis of Public Communication*, Routledge, London 1995'den aktaran Musialowska, Ewa Anna, *Political Communication in Germany and Poland*, Technical University of Dresden Faculty of Arts, Dresden 2008 (Published PhD Thesis), p.7.

² Geoff Mulgan, *Apolitik Çağda Politika*, (çev. Abdullah Yılmaz), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1995, s. 39.

³ Ferhat Kentel, “Demokrasi, Kamuoyu ve Siyasal İletişime Dair”, *Birikim Dergisi*, 30, 1991, s. 40.

Bu nedenle retorik, siyasetin ve siyasal iletişimin hem en eski hem de en güncel meselesi olarak ortaya çıkmaktadır. Retorik hem metnin üretilmesi ile hem de incelenmesi ve analizi ile ilgilenmektedir. Başlıca ilgi alanları sözün kudretini ortaya çıkartmak, konuşmayı önceden planlayarak amaçlanan hedeflere ulaşmak, konuşmacı, dinleyici ve anlatılan konu arasındaki etkileşimi irdelemek, hakikat ve dil arasındaki ilişkiyi araştırmak, hatibin ahlaki yükümlülüklerini ortaya koymak ve en önemlisi de “öncesi ve sonrasıyla konuşma sürecini eğitim-öğretimin konusu haline getirebilmektir.” “Retorik en tepede ikna aracının bulunduğu büyük bir piramittir.” Bu piramidin basamakları aşağı doğru giderek farklılaşmakta ve ayrıntılar artmaktadır.⁴ Kelimelerin doğasında tam bir matematiksel kesinlik olmadığı için⁵ ampirik bir retorik analizi, teorik bir hermeneutik ile iç içe düşünülmelidir. Nitekim anlama eyleminin söz konusu olduğu her yerde hermeneutikten de söz etmek gerekir.

Yanlış anlamayı ortadan kaldırmak veya zor anlaşılır metinlerin anlaşılmasına kolaylaştırmak için veya Schleiermacher’ın belirttiği gibi “anlamayı mümkün kılan şartları ve onun yorumlanma tarzlarını açığa çıkarmak” için siyasal iletişimi, daha net bir ifadeyle siyasal iletişimde anlatma ve anlama işini hermeneutik süzgeçten geçirmek faydalı olacaktır. Hermeneutik “retorik gibi doğal bir yeteneğin pratik bağlamda sorunları çözmek” için kullanımını ifade etmektedir.⁶ Bununla birlikte herhangi bir retorik analizi de zaruri bir şekilde yorum gerektireceğinden retorik analizi hermeneutiğin alanıdır.

Bu çalışmada, Post-Sovyet dönemde siyasi ve sosyal alanlarında marjinal değişiklikler yaşamış Rusya’da, kendine has siyasal iletişim tarzı ve retorik ile kitleleri peşinden sürüklemeyi başaran muhalif lider Aleksey Navalny’ın kullandığı retorik analize tabi tutulmuştur. Rusya’da muhalif bir siyasetçi olarak görece başarı sağlayabilmiş olmanın önemini anlamak için ülkenin demokrasi indeksini, seçim sürecini ve çoğulculuk hususunda bulunduğu seviyeyi göz ardı etmemek gerekmektedir. Nitekim çoğu araştırmaya göre Rusya otoriter bir rejim sayılmaktadır. Ayrıca seçim süreci ve

⁴ Fatih Tepebaşı, *Retorik Konuşma Sanatı- Söz Bilimi*, Çizgi Kitabevi, Konya 2016, s. 7-16.

⁵ Francis Lieber, *Legal and Political Hermeneutics: Or Principles of Interpretation and Construction in Law and Politics, with Remarks on Precedents and Authorities*, St. Louis: F.H. Thomas and Company, Boston 1880, p. 25-41.

⁶ Burhanettin Tatar, *Hermenötik*, İnsan Yayınları, İstanbul 2004, s. 37-46.

çoğulculuk konusunda da düşük bir profile sahiptir. Navalny'yın kullandığı retorik analiz edilmesinin iletişim çalışmaları açısından önemi de bu noktada ortaya çıkmaktadır. Navalny, siyasal iletişim için oldukça önemli olan tam demokratik bir ortamdan mahrum olmasına rağmen, kullandığı retorikle başarı sağlayabilmektedir. Bu başarısını “çok fazla enformasyon, çok az demokrasi”⁷ olarak adlandırılan bir ortamda, otoriter sayılan bir rejimde, seçim süreci ve çoğulculuk hususunda düşük bir görünüme sahip bir yapıda, iktidar ve devlet organları tarafından organize edilen baskın enformasyon ve propaganda faaliyetine rağmen gerçekleştirmekte ve özellikle genç hedef kitlesi üzerindeki etkisini giderek arttırmaktadır. Öyle ki Navalny ile yükselişe geçen bu muhalif hareket kimileri tarafından “Rus Baharı”⁸ olarak adlandırılmaya başlamıştır.

Bu tezin “Siyasal İletişim” başlıklı ilk bölümünde siyasal iletişim mefhumu irdelenmiş, ayrıca Post-Sovyet Rusya’da siyaset ve siyasal iletişime genel bir bakış açısı sunulmuştur. “Retorik ve Retorik Analizi” başlıklı ikinci bölümde bir taraftan retorik ve hermeneutik konuları kuramsal olarak irdelenirken, diğer taraftan retorik analizinin uygulanış teknikleri biçimsel olarak ortaya konulmuştur. Üçüncü ve son bölüm olan “Metodoloji” isimli bölümde ise Aleksey Navalny’nin 2013-2017 yılları arasında yayınlanan beş farklı konuşmasının retorik analizi yapılmıştır. Çalışmada ampirik bir retorik analizi teorik bir hermeneutik ile birlikte verilmiştir.

Sonuç olarak bu çalışmada siyasal iletişim açısından kapsamlı bir retorik analizinin nasıl yapılacağı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ayrıca Navalny’nin kullandığı retorik, siyasal iletişim açısından incelemesi ve analizi neticesinde, bu görece başarının arkasında retorik unsurların bulunup bulunmadığının irdelenmesi amaçlanmıştır. Navalny retorikğine olan ilginin, Rusya’da ilerleyen dönemlerde iktidarın veya muhalefetin siyasal söylemine, siyasal iletişim tarzlarına, devlet yapısına ve sosyal alana etki edip etmeyeceğinin değerlendirilmesi açısından literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

⁷ Stephen White, Richard Sakwa and Henry E. Hale, *Developments In Russian Politics* 8, Palgrave Macmillan Limited, Basingstoke 2014, p. 130-131.

⁸ Bakınız: Jan Strzelecki, “Russian nationalism three years after the annexation of Crimea”, *OSW Commentary*, 246, 2017; <https://www.bloomberg.com/news/features/2018-01-26/navalny-s-followers-see-putin-s-weakness-in-russia-s-heartland>, (Erişim 26.12.2018).

1.BÖLÜM: SİYASAL İLETİŞİM

1.1. Siyaset Kavramı

Siyaset insanlık tarihi boyunca toplumsal hayatın en önemli kavramlarından biri olarak ortaya çıkmaktadır. Örneğin Eski Mısır kabartmalarında siyaset terimi şeklen Firavunların ellerinde dizgin ve kamçı ile betimlenmiştir.⁹ Köken açısından Arapça bir kökene dayanan siyaset kelimesi (siyasa) at terbiyesi anlamına gelmektedir. Siyaset terimi El-Mesudi, Farabi, İbn Teymiye, İbn Mukaffa gibi düşünürler tarafından devlet işleri ve bu işlerle ilgili temeller olarak ele alınmıştır.¹⁰ Örneğin Farabi siyaseti “iradi fiil ve kanunlarla bunların kendilerinden kaynaklandığı meleke, huy, seciye ve mizaçları belirleyen ilim” olarak tanımlamıştır.¹¹ Siyaset aynı zamanda Osmanlıca kaynaklarda idam cezası (siyaset-gah: Ölüm cezalarının uygulandığı yer) manasında da kullanılmaktadır.¹² Nitekim Topkapı Sarayı’nda yer alan “siyaset çeşmesi” Osmanlı’da idamların uygulandığı bir yerdir.¹³

Batıda Platon Politika adlı diyalogunda vatandaşları daha mutlu kılmak istemekte ve bunun ırkı yenileştirmek ve eğitimle olacağını ifade etmektedir.¹⁴ Sokrates ise siyaseti evrensel olana, öze odaklanmış en üstün, en güç bir sanat olarak tanımlamakta ve böylelikle siyasetin bu yönüyle tüm topluluğun kaderini belirlediğini ifade etmektedir. Sokrates’te sorun “azınlık ya da çoğunluk yönetimi değildir; temel problem, siyasetin taşıdığı anlama uygun olarak erdemlilerin yönetimde bulunmasıdır; yoksa erdemlilik sayısal çoğunluk ya da azınlık oluşa göre saptanamaz.” Aristo ise siyaseti “insan eylemiyle ilgili olan pratik bilimler” içinde ifade eder. Ona göre siyaset “pratik bilimler” içinde değerlendirilmelidir ve gayesi “çok daha kapsayıcı ve yüksekte yer alan bir bilim”dir. Roma’da ise siyaset, “bireyin kendi benliği ile kurduğu ilişki, yani kendisini yönetme, arzularına ve isteklerine düzen ve biçim verme, onları dizginleme tarzı üzerinden sorunsallaştırılmaktadır.” Nihai olarak siyaset, siyasilerin iktidarı elde etmek

⁹ Bülent Daver, *Siyaset Bilimine Giriş*, Siyasal Kitabevi, Ankara 1969, s. 3.

¹⁰ Emir Kaya, “Siyaset Devleti”, *Ankara Barosu Dergileri*, 72 (1), 2014, s. 228.

¹¹ Farabi, *İlimlerin Sayımı*, (çev. Ahmet Arslan), Vadi Yayınları, Ankara 1999, s. 78-80.

¹² Ferit Develioğlu, *Osmanlıca Türkçe Okul ve Yazışma Sözlüğü*, Doğu Matbaacılık, Ankara 1964, s. 376.

¹³ Maksut Belen, “Siyasetnâmeler ve Bir Siyasetnâme Örneği: Âdâb-ı Saltanat”, *International Journal of Social Science*, 34, 2015, s. 276.

¹⁴ Ahmet Uğur, *Osmanlı Siyasetnâmeleri*, MEB Yayınları, İstanbul 2001, s. 40.

veya korumak gayesiyle yürüttükleri bir mücadele alanı hatta savaştır denilebilir.¹⁵ Siyaset “vatandaşların toplumu ilgilendiren işlerle ilgili olarak yaptığı her şeydir. İnsanın mutluluğunu gerçekleştirme sanatıdır.”¹⁶

Eski Yunan’da siyaset (politika-politike) şehirlerin yönetilmesi ile ilgilidir. Buna göre siyaset farklı politikaların münazara edildiği yeri ifade eder.¹⁷ Bu bağlamda siyaset bilimi veya gündelik anlaşılış şekliyle siyaset tüm politik bilgi ve birikimi içeren, toplumsal aktörlerin yönetme ve etki bağlamında iktidar ilişkilerini ve mekanizmalarını inceleyen bir alandır.¹⁸

İlerleyen süreçte Machiavelli Platon’dan farklı olarak siyaseti “salt eylemler bütünü” olarak ele almış ve "kurgusal olmayan" bir siyaset teorisi olarak geliştirmiştir. Machiavelli voluntarizm (insani ilişkilerin gönüllüğe dayanması gerektiğini ifade eden düşünüş) temelli “hükmeden-hükmedilen ilişkisi” çerçevesinde bir siyaset bilimi kurgulamıştır. La Boetie ise Machiavelli’den farklı olarak “hükmedilenlerin iradesinin iktidar ilişkisini mümkün kıldığını” ifade eder. Ona göre “hükmedilenler iktidarı arzulamaktadır” ve aslında arzuladıkları köleliktir. Çünkü “her iktidarın özü tiranlıktan başka bir şey değildir.” La Boetie “iktidar ilişkileri olarak siyasetin kötülükten başka bir şey olmadığını söylemekte, bir yandan da bizzat bu kötülüğe maruz kalanların bu kötülüğü arzuladıklarını ve sürdürdüklerini” iddia etmektedir.¹⁹

Weber siyaseti “yönetmek veya yönetime etki etmek” biçimde ifade etmektedir.²⁰ Easton ise maddi veya manevi değerlerin siyasi veya idari güce göre dağıtılmasını içeren süreç²¹

¹⁵ Mehmet Ali Ağaoğulları, *Sokrates’ten Jakobenlere Batı’da Siyasal Düşünceler*, İletişim Yayınları, İstanbul 2015, s. 88-381.

¹⁶ Aristoteles, *Politika*, (çev. Mete Tunçay), Remzi Kitabevi, İstanbul 2001, s. 7.

¹⁷ Raymond Aron, *Demokrasi ve Totalitarizm*, (çev. Vahdi Hatay), Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1976, s. 17-33.

¹⁸ А. А. Дегтярёв, *Основы политической теории*, ЮНИТИ, Москва 1998, с. 11-12.

¹⁹ Ağaoğulları, s. 88-381.

²⁰ Макс Вебер, «Политика как призвание и профессия», *Избранные произведения*, (Пер.Ю. Н. Давыдова), Издательство «Прогресс», Москва 1990, с.644.

²¹ David Easton, *A System Analysis of Political Life*, John Wiley, New York 1965’den aktaran Turan, İlter, *Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış*, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1977. s. 7.

olarak tanımlamaktadır. Henry Adams 1907 yılında eleştirel bir şekilde siyaseti “nefretin/nefretlerin sistematik organizasyonu” olarak betimlemiştir.²²

İnsanlık farklı sorunlarla doludur. Bu sebeple siyaset daima ilgi çekici olmuştur. Nasıl yaşamalıyız? Kaynaklar ve iktidar ne şekilde dağıtılmalı? Toplumumuz çatışmacı bir yaklaşımı mı yoksa uzlaşmacı bir yaklaşımı mı esas edinmeli? Uyuşmazlık sadece bu ve benzeri sorularla sınırlı kalmamakta bu soru ve sorunların ne şekilde çözüleceği hususunda da uyuşmazlık ortaya çıkmaktadır. Ortak kararlar ne şekilde alınmalıdır? Alınacak kararlara bir bireyin etkisi ne kadar olmalıdır? İnisiyatif hakkı kimde olmalıdır? Siyaset insanların iyi bir toplum yaratma çabaları ve hayatlarını iyileştirmek gayretleri olarak tanımlandığında ona “en üstün bilim” denmektedir. Diğer taraftan siyaset sosyal bir faaliyet alanıdır ve monolog değil diyaloga dayalıdır. Örneğin Daniel Defoe’nun Robinson Crusoe romanındaki Robinson Crusoe karakteri bile tek başınayken vasat bir ekonomi türü geliştirebilir hatta sanatsal bir faaliyet dahi gerçekleştirebilir ancak siyaset yapması mümkün değildir. Siyaset yapması Cuma’nın yani başka bir insanın daha gelmesine bağlıdır.²³

Siyaset en baştan itibaren tarihin, hukukun ve felsefenin bir alanı olarak değerlendirilmiştir. Siyasetin temel gayesi toplumun izlemesi gereken ilkeleri ortaya çıkarmaktır. XIX. yüzyılın sonlarından itibaren siyaset felsefi alanın dışına çekilerek bilimsel bir disipline dönüştürülmeye çalışılmıştır. 1950’li yıllarda siyasetin bilimsel bir disipline dönüştürülme çabası geleneksel siyaset anlayışının herhangi bir mana ifade etmeyen bir metafizik olgu olarak değerlendirilmesine sebep olmuştur. Gerçeğin ortaya çıkmasının tek yolunun bilim ile olacağı ve bunun içinde geleneksel siyasi anlayışın terkedilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Ancak günümüzde siyaset çok sayıda teorik yaklaşımı ve analiz ekolünü içinde barındırmaktadır. Bu da onu oldukça ilginç ve zengin bir alan haline getirmektedir.²⁴ Jules Michelet 1857 yılında Charles Sainte Beuve’e yazdığı mektubunda siyaset, din, hukuk, coğrafya, edebiyat, sanat vb. unsurların bir araya gelerek bir bütün oluşturduğunu ve bu sebeple siyasetin bu unsurların hepsi ile bir arada

²² Henry Adams, *The Education of Henry Adams*, Oxford University Press, Oxford 2008, p. 12.

²³ Andrew Heywood, *Siyaset*, (çev. Bekir Berat Özipek, Bican Şahin, Mete Yıldız, Zeynep Kopuzlu, Bahattin Secilmişoğlu ve Atilla Yayla), Adres Yayınları, Ankara 2014, s. 21.

²⁴ Heywood, s. 32.

düşünülmesi gerektiğini belirtir.²⁵ Bu noktadan hareketle “siyaset nedir?” sorusuna “ne siyaset değildir?” gibi ironik bir soru ile cevap verilebilir.

Siyaset genel manasıyla iş birliği ve çatışma kavramlarıyla anlaşılması güç bir bağlantısı olan, toplum hayatını düzenleme noktasında genel ilkeler ortaya koymak ve/veya var olan ilkeleri değiştirmek veya korumak için icra edilen faaliyetler bütünüdür. Toplumda her zaman birbirleri ile çelişen istekler, çatışan çıkarlar ve rekabet eden farklı fikirlerin olması insanların tamamının uyması gereken ilkeler hususunda ayrıma düşmelerine neden olmaktadır. Öte yandan insanlar bu ilkelerin korunması veya bu ilkeler üzerinde etkili olabilmek için birlikte hareket etmek gerektiğini de bilmektedirler. Bu sebeple siyaset çelişen istekler, çatışan çıkarlar ve rekabet eden farklı fikirlerin uzlaştırıldığı “çatışmaları çözme süreci” olarak betimlenir. Fakat elbette siyasetin tüm uyumsuzlukları ve çatışmaları çözebildiğini söylemek abes olacaktır. Böylelikle siyaseti “çatışma çözme arayışı” olarak tanımlamak genel bir tanım için uygun olacaktır.²⁶

Nietzsche’nin siyasete bakışı ise “çatışma çözme arayışı”ndan oldukça uzaktır. O devleti “Bütün soğuk canavarların en soğuğu” olarak tanımlamakta ve devletin sürekli soğuk yalanlar söylediğini ifade etmektedir.²⁷ Bu nedenle Nietzsche’ye göre siyaset ancak bu devlet tanımı içerisine sıkıştırılmıştır.²⁸ Foucault ise “hükümet olma sorunları ve hükmetme teknikleri tek politik konu, politik mücadele ve çatışmanın tek gerçek alanı”dır demektedir.²⁹

Siyaset tanımında genel yaklaşımlar ise “hükümet etme sanatı”, “kamusal işler”, “uzlaşma ve mutabakat” ve “iktidarın ve kaynakların dağıtımı” üzerine yoğunlaşmaktadır. Siyaset/politika kavramının eski Yunan’da şehirlerin yönetilmesi ile ilgili bir terim olduğu düşünülürse ve o dönemde şehirlerin birbirinden bağımsız şehir devletleri topluluğu biçimde şekillenmesi bu kavramın günümüzdeki tanımı “devletle ilgili olan”

²⁵ Marc Léopold Benjamin Bloch, *Apologie pour l'histoire, ou, Métier d'historien*, Hemmuerlé, Petit et Cie, 1949, p.78’den aktaran Le Goff, Jacques. “Is Politics Still the Backbone of History?”, *Daedalus*, 100(1), 1971, p. 1-19.

²⁶ Heywood, s. 22.

²⁷ Friedrich Nietzsche, *Böyle Buyurdu Zerdüşt*, (çev. A. Turan Oflazoğlu), Cem Yayınevi, İstanbul 1984, s.51.

²⁸ Mulgan, s.26.

²⁹ Michel Foucault, *The Foucault Effect: Studies In Governmentality*, University of Chicago Press, Chicago 1991, p. 103.

ve/veya “devlet yönetimi” şeklinde olacaktır. Siyaseti tetkik etmek devleti tetkik etmektir. Hatta daha genel bir ifadeyle otoritenin nasıl kullanıldığını tetkik etmek manasına da gelmektedir. Siyasiler ise şahsi çıkar ve ihtiraslarını “kamu hizmeti retoriğiyle veya ideolojik yargılarla” gizlemeye çalışan iki yüzlü insanlar olarak algılanmaktadır. Bu yaklaşımlar “makam siyaseti” veya “politicking” (siyaset oynamak, “politic” ve “ticking” yani tık tık, tık tık yapmak gibi bir kelimenin ilginç bir birleşimidir) gibi aşağılayıcı kavramlarla ifade edilmektedir. Kamusal işler yaklaşımı ise siyasetin şahsi işlerle ve şahsi kurumlarla ilgilenmemesi gerektiğini savunmaktadır. Uzlaşma ve mutabakat yaklaşımı ise genel bir ifadeyle siyasi kararların alınma şekli ile ilgilidir ve bu yaklaşıma göre siyaset güç kullanmadan, müzakere ile sorunların çözülmesi yani “mümkün olanın sanatı”dır. Örnek verilecek olursa günümüzde bir sorunun “siyasi çözümün” den bahsedildiğinde bunun zor kullanarak çözüm yani “askeri çözüm” ün tam tersi olduğu anlaşılmaktadır. Crick bunu düzene ilişkin sorunun güç kullanmak yerine uzlaşma yoluyla çözümü olarak ifade etmektedir. Crick’e göre siyasetin başat düşmanı neye mal olursa olsun kesin bir sonuç elde etme isteğidir. Siyasetin bu şekilde tanımı seçim tercihleri ve parti rekabetiyle ilgili olduğundan bu tanımın askeri rejimler, tek partili devletler vb. gibileri için pek de bir şey söyleyemeyeceği yönünde eleştiriler yapılmaktadır. Diğer bir yaklaşım olan iktidarın ve kaynakların dağıtımını yaklaşımı ise siyasetin tüm sosyal faaliyetlerde ve tüm alanlarda etkili olduğunu iddia eden bir yaklaşımdır.³⁰

Buna göre siyaset eşittir iktidar manasına gelmekte ve Lasswell bunu kitabının isminde “Siyaset: Kim, Neyi, Ne Zaman, Nasıl Alır?” (Politics: Who gets what, when, how?) şeklinde ifade etmektedir.³¹ Kirshner ise benzer bir şekilde “Para Siyasettir” (Money is politics)³² diyerek siyasetin finansmanı ve belirleyici gücün siyaseti ortaya koyduğunu ifade etmektedir.

Günümüzde siyasetin incelenmesi felsefi gelenek, ampirik gelenek ve bilimsel gelenek olmak üzere üç farklı ana yaklaşım üzerinden yapılmaktadır. Felsefi gelenek ne olduğundan ziyade ne olması gerektiği üzerine kuruludur. Normatiftir, “bu şu olmalıdır”

³⁰ Heywood, s. 23-30.

³¹ Harold Dwight Lasswell, *Politics: Who Gets What, When, How*, P. Smith, New York 1950.

³² Jonathan Kirshner, “Money is Politics”, *Review of International Political Economy*, 10(4), 2003, p. 645-660.

veya “şöyle olsun” ile ilgilenmektedir. Ampirik gelenek tarafsız ve duygusallıktan arındırılmış bir çerçeve çizme iddiasındadır. Ampirik gelenek felsefi geleneğin aksine tasvir edici, betimleyicidir.³³ Habermas’ın ileri sürdüğü gibi siyasetin bilimselleştirilmesi şimdilik bir vakıa değildir ancak buna doğru bir temayül olduğundan bahsetmek mümkündür.³⁴

Bilimsel geleneğin davranışsalcılığa dayanan bir doğası vardır. Davranışsalcılığın ilk başlarda siyasete test edilmesi mümkün hipotezlere karşı ölçülebilir veri sunduğu, bu sebeple ona bilimsel bir kimlik verdiği ifade edilmektedir. İlerleyen süre zarfında ise davranışsalcılık siyasi analizlerin vizyonunu daralttığı gerekçesiyle eleştirilere maruz kalmıştır. Buna göre davranışsalcılık oy verme davranışları gibi konularda oldukça önemli anlayışlar ortaya çıkarmış olmasına karşın “ölçülebilir veriye duyulan dar bir saplantı” nedeniyle siyaset bilimini sığlaştırma tehdidini barındırıyordu. Bu durumun aynı zamanda felsefi teoriye tamamen karşı olan bir siyaset bilimi topluluğu oluşmasına da neden olabileceği söylenmektedir. “Adalet”, “hak”, “eşitlik” vb. kavramlar ampirik olarak doğrulanamayacak kavramlardır. Bu ise davranışsalcılık çerçevesinde onların zaman zaman manasızmış gibi algılanmasına neden olabilir. Davranışsalcılığın yeterliliğinin sorgulanmasının yanı sıra ilerleyen dönemlerde bilimselliği dahi sorgulanır hale gelmiştir. Davranışsalcılığın “bilimsel” olduğu iddiası onun tüm değerlerden bağımsız olma iddiasından kaynaklanmaktadır. Davranışsalcılık hiçbir etik ve normatif değer barındırmaz. Bu noktada davranışsalcılık gözlemlenebilir bir davranışın olduğu bir yerde üzeri kapalı mevcut siyasal düzenlemeleri tanımlamaktan yani statükoyu meşrulaştırmaktan öteye gidemez. Öte yandan yeni dönemde formel siyasi teoriler de geliştirilmiştir. Rasyonel tercihleri temel edinen bu yaklaşımlar da evrensel manada kabul görmemektedir. Çünkü insanın tamamen rasyonel tercihler doğrultusunda hareket ettiğini varsaymak mümkün değildir. Böylelikle siyaseti ve onunla ilgili kavramları tamamen “bilimsel” çerçevede inceleme iddiası insanın bir deney faresi gibi laboratuvarında incelenebilecek, içine girilebilecek, tekrarlanabilecek deneyler yapılabilecek bir şey olmaması, gizli değerlerinin var olması, olgular ve değerlerin birbirinin içine geçmiş olmasının değerlerden bağımsız bir şekilde inceleme imkanını ortadan kaldırması ve

³³ Heywood, s. 33.

³⁴ Jürgen Habermas, *İdeoloji Olarak Teknik ve Bilim*, (çev. Mustafa Tüzel), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1993, s. 79.

özellikle sosyal bilimlerde “tarafsızlık efsanesi” gibi sorunlarla karşı karşıyadır. Araştırma metodu ne kadar sağlam olursa olsun sosyal tecrübe, aile faktörü, ekonomik durum, vb. birçok durum herkeste belli başlı peşin hükümler meydana getirir. Bu sebeple mutlak tarafsızlık ve nötr olma ancak efsanedir. Belki de bilimin önündeki engel tarafsız olup olmamakla ilgili değil, taraflılığın var olduğunu kabul etmeyişimizden kaynaklanmaktadır.³⁵

Siyaset ve politika terimleri her ne kadar eşanlamli iki kelime gibi kullanılsa da bu iki kavram arasında ayrıma gidenler de olmuştur. Bu ayrım gerek etimolojik gerekse ahlaki ve kültürel unsurlar içermektedir. Bu açıdan bakıldığında en basit ifadeyle siyaset terimi Arapça bir kökenden geldiği için şarkı, politika terimi ise Yunanca bir kökenden geldiği için garbı temsil etmektedir.

Bu ayrım aslında sadece politika-siyaset ekseninde bir ayrımdan ibaret değildir. Temelde doğu ve batının insana bakış açısını yansıtan bir ayrımdır. Batı hemen hemen diğer tüm çalışma alanlarında olduğu gibi politikayı da “hayvan insan” temeline dayandırmaktadır. Bu varsayım “İnsan doğası gereği politik bir hayvandır”³⁶ diyerek yola çıkmaktadır. Türk-İslam Medeniyetinin müktesebatında ise insan zübde-i alem olarak değerlendirilmekte, sanattan siyasete her şey bu doğrultuda tanımlanmakta, bu hassasiyetle geliştirilmektedir. Buna göre insan ilk var olduğu andan itibaren iradeli ve şuurlu yaratılmıştır. Bu şuurlu insanı zaruri bir mükemmelleşme iradesine sevk etmektedir. Tüm insanlık “insan olma haysiyetine” eşit bir biçimde sahip olmalarına karşın, zihni ve hissi kabiliyetleri, ekonomik ve sosyo-kültürel farklılıklarından dolayı farklı gelişim seyirleri gösterebilmektedir. Batıda ise insan “kolay kandırılabilen donanımlı bir siyasi hayvandır” (political animal).³⁷ İnsanın bu şekilde tanımlanması politikayı “kandırma sanatı” haline getirmektedir. Homo Erectus’un bitmeyen tekâmülü ve bu tekâmül esnasında kavramsallaştırdığı “politika” kavramı ile zübde-i alem olarak kabul edilen,

³⁵ Heywood, s. 34-38.

³⁶ Aristotle, *Politics*, (trans. Benjamin Jowett), Batoche Books, Kitchener 1999, p. 5.

³⁷ Darren Lilleker, *Siyasal İletişim: Temel Kavramlar*, (çev. Abdullah Altın, Süheyla Nil Mustafa, Feridun Mustafa Tınç, Kenan Bölükbaşı, Betül Ekşi, Seher Midilli, Yenal Göksun ve Alparslan Nas), Kaknüs Yayıncılık, İstanbul 2013, s. 22.

“eşref-i mahluk” yani yaratılmışların en şerefli olan insanın mükemmelleşme iradesi doğrultusunda kavramsallaştırdığı “siyaset” mefhumu bu bakımdan farklıdır.³⁸

Doğu ve batı toplumları arasında hakimiyetin nereden geldiği fikri konusunda da temel bir ayrılık vardır. Konfüçyüs’ün yaşadığı çağlardan itibaren doğuda hükümdarlar toplum üzerinde Tanrının iradesini temsil etmektedir. Batıda ise hakimiyet XIV. Lui’nin “Devlet benim” ifadesinde olduğu gibi şahsın elindedir.³⁹ Buna göre politika, taraflardan birinin güçsüzlüğünün diğer tarafın gücü olarak da nitelendirilebilecek rekabete dayalı bir oyundur.⁴⁰

Siyaset “gerçek” ve “ütopya” gibi asla bir arada düşünülmemesi gereken birbirinden farklı alanlara ait iki unsurdan oluşmaktadır.⁴¹ Kimileri ise bunun tam aksini iddia ederek “gerçek” ve “ütopya”nın her zaman bir arada, iç içe ve iletişim halinde olduğunu bu noktada hayalcilerin katı gerçeklere tosladığını, pragmatistlerin ise hayallere kapıldığını iddia etmektedir. Böylelikle siyasi hayatın, siyasal söylemin ve siyasal iletişimin heyecanı ortaya çıkmakta ve siyasi savlar hem nefret uyandırabilme hem de esin kaynağı olabilme potansiyeline sahip olabilmektedirler.⁴²

Niethammer “yöneticiler artık yönetemiyorlar ama köleler hale köle” demektedir.⁴³ Buna göre egemen sistemler siyasetten uzak durmaya neden olmaktadır. Gücün kendisiyle özdeşleşebilecek ve gerektiğinde hesap vermeye çağrılacak kişiler tarafından kullanılmadığı durumlarda tüm siyasi eylemler “Don Kişot” misali yel değirmenlerine karşı icra edilen halüsinatif bir eylemden öteye gidemeyecektir. Bu noktada modernizmin “bireysel ve toplumsal gelişme” vaadi hayali bir yaratığa dönüşmektedir.⁴⁴

³⁸ S. Ahmet Arvasi, *Türk İslam Ülküsü I*, Bilgeoguz Yayınları, İstanbul 2013, s. 375.

³⁹ Gaetano Mosca, *Siyasi Doktrinler Tarihi*, (çev. Semih Tiryakioğlu), Varlık Yayınları, İstanbul 1963, s. 17; Bülent Dâver, *Siyasal Bilime Giriş*, Sevinç Matbaası, Ankara 1968; Harunhan Şirvani, *İslam’da Siyasi Düşünce ve İdare Üzerine Araştırmalar*, (çev. Kemal Kuşçu) İrfan Yayınevi, Ankara 1965; Nihat Erim, *La Haye Sulh Konferanslarından Önce Tahkim ve Sulhçuların Gayretleri*, AÜHF Dergisi, 1, Ankara 1943, s. 84.

⁴⁰ Mulgan, s. 13.

⁴¹ Edward Hallett Carr, “The Twenty Years' Crisis, 1919-1939: An Introduction to the Study of International Relations”, Macmillan, London 1966, p. 93’den aktaran Mulgan, s. 16.

⁴² Mulgan, s. 16.

⁴³ Lutz Niethammer, *Posthistoire: Has History Come to an End?*, (trans. Patrick Camiller), Verso, London 1992’den aktaran Mulgan, s. 34.

⁴⁴ Mulgan, s. 34.

1.2. İdeoloji ve Siyasi İdeolojiler

İdeoloji, sosyal ve siyasi eylemleri yönlendiren ve bu hususta doktrinler ortaya koyan görüş veya inanç sistemi olarak adlandırılabilir. İdeoloji bir inançlar bütünü ve içtimai bir durumu aktaran fikirler sistemidir. İdeoloji önceleri bir ide, bir mütalaa bir fikirler bilimi olarak değerlendirilmiştir. Sonraki süreçte Fransız filozof Destutt de Tracy ideolojiyi “kimi ideologların düşünceleriyle bu düşüncelerin kaynağını incelemeyi amaçlayan felsefe sistemi” olarak değerlendirmiştir. Bu yaklaşıma göre ideoloji bilimsel bir hüviyet taşımaktaydı. İlerleyen yıllarda özellikle de 19. yüzyıldan bu yana ideolojinin bilimsel hüviyetini kaybederek akılcı düşüncenin karşısındaki dogmatik bir engel olarak görülmeye başladığı iddia edilmektedir. Buna göre ideolojiler onları benimseyen şahıs ve kitlelerin hatalı bir bakış açısına sahip olmalarına ve somut gerçeklikten kopmalarına neden olan tahrif edici bir kavram olarak ele alınmaktadır. Özellikle Karl Marx hâkim ideoloji olarak adlandırdığı egemen ideolojinin "insanlar ve onların ilişkileri bir camera obscura'daki (karanlık odadaki) gibi baş aşağı duruyor"⁴⁵ gibi görünmesine yol açan bir etkisi olduğunu savunmaktadır.⁴⁶ Öte yandan Mardin'e göre ideolojiler kendi içerisinde bir tutarlılık ve mantık barındırmakla birlikte formel işlemlerle mutlak bağlantıları bulunmak zorunda değildir. İdeolojide mantık daha çok duygular ve tam olarak şekillenmemiş birtakım arayışlar mantığıdır.⁴⁷

İdeolojinin tıpkı din gibi bir inanç sistemi olduğunu iddia edenler de bulunmaktadır. Siyasetle doğrudan veya dolaylı olarak ilgili olan tüm inanç sistemleri (din ve ideolojiler) siyasal alana etki etmektedir. İnançlar her zaman kişinin davranışlarının nihai nedeni olmayabilir. Ancak davranış ve inanç arasında bir bağ bulunmaktadır. Napolyon Bonapart şöyle demektedir:⁴⁸

Dinin olmadığı bir devlette düzen olabilir mi? Gelirler arasında eşitsizlik olmadan toplum, din olmadan da gelirler arasında eşitsizlik olamaz. Tıka basa, patlayıncaya kadar yiyen bir adamın yanı başında açlıktan ölen bir adam düşünün. Onun bu farkı kabul edebilmesi için

⁴⁵ Karl Marx ve Friedrich Engels, *Alman İdeolojisi*, (çev. Tonguç Ok ve Olcay Geridönmez), Doğa Basın Yayın, İstanbul 2013, s. 34-35

⁴⁶ Ahmet Cevizci, *Felsefe Sözlüğü*, Paradigma Yayınları, İstanbul 1999, s. 448-449.

⁴⁷ Şerif Mardin, *İdeoloji: Toplu Eserleri 3*, İletişim Yayıncılık, İstanbul 1992, s. 17.

⁴⁸ Ahmet Taner Kışlalı, *Siyaset Bilimi*, Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksekokulu Yayınları, Ankara 1987, s. 313-316.

yüksek bir otoritenin şöyle demesi gerekir: ‘Tanrı böyle istiyor; bu dünyada yoksullar da zenginler de olmalıdır; ama sonra ve sonsuza kadar paylaşma başka türlü yapılacaktır.

Nietzsche’nin bir intikam havarisi ve dolandırıcı olarak nitelediği ⁴⁹ Aziz Pavlus tüm otoritelerin Tanrı tarafından kurulduğunu ve bu yüzden otoriteye isyan etmenin Tanrı’ya isyan etmek anlamına geleceğini söylemiştir. İlerleyen dönemde Martin Luther insanların içerisinde yer aldığı sınıfın Tanrı’nın isteği olduğunu söylemektedir. Otoriteyi ise Tanrı’nın istediğini veya en kötü ihtimalle Tanrı’nın izin verdiğini bu sebeple ona karşı gelmemek gerektiğini savunmuştur. ⁵⁰ Öyle ki bunu desteklemek için “bir Türk dahi olsa” İmparatora itaat etmek gerektiğini belirtmiştir. ⁵¹

Mannheim ideolojinin karşı tarafın birtakım fikirlerine inanmak gerekliliğini ifade eden anlamı “kısmi ideoloji” olarak adlandırılmalıdır. Kısmi ideoloji karşı tarafın menfaatlerine aykırı bir gerçekliğin bilerek gizlenmeye çalışılması olarak ele alınmaktadır. Böylelikle “bilinçli yalandan, yarı bilinçli içgüdüsel örtbas etmeye ve bir başkası tarafından yanıltılmadan öz yanılmaya” kadar geniş bir alanda birçok şey mümkün olabilir. İdeoloji kendini vasat bir yalancılık mefhumundan oldukça yavaş bir biçimde ancak kurtarabilmiştir ve bu kavram çoğu kez kısımdır. Diğer taraftan ona göre “bütünlükçü ideoloji” den bahsedilebilecekse bu ancak belirli bir zaman diliminin veya toplumsal ve tarihsel açıdan müşahhas olarak tanımlanabilecek bir grubun bilinç şekillerinin özelliğini tanımlamak anlamında mümkün olabilir. ⁵²

İdeoloji kelimesi fikir, inanç, kavram vb. anlamları ifade eden “ideo” ve bilim, mantık vb. gibi anlamları ifade eden “loji” kelimelerinin birleşiminden oluşmaktadır. Böylelikle onu “fikirler ve inançlar” bilimi şeklinde tanımlamak mümkündür. İslam dünyasının tartışmalı isimlerinden Ali Şeriatî’nin aktardığına göre ideoloji “insanlar arasında, özellikle gençler ile daha özelde kendiliğinden yıkıma davet eden, toplumun entelektüelleri arasında düşünce ve sapma meydana getiren sihirli bir kelimedir.” ⁵³

⁴⁹ Friedrich Nietzsche, *Deccal-Hıristiyan Karşıtı*, (çev. Arzu Yarbaş), İlyaz İzmir Yayınevi, İzmir 2005, s. 78.

⁵⁰ Kışlalı, s. 315-316.

⁵¹ Hikmet Tanyu, “Martin Luther’in Türkler Hakkındaki Sözleri”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 24, 1981, s. 158.

⁵² Karl Mannheim, *İdeoloji ve Ütopya*, (çev. Mehmet Okyayuz), Epos Yayınları, Ankara 2002, s. 82-84.

⁵³ Ali Şeriatî, *Kültür ve İdeoloji*, (çev. Orhan Bekin), Birleşik Yayıncılık, İstanbul 1995, s. 93-94.

Marksizm, neo-liberalizm, Werberyen modernizim vb. modernizm unsurları olarak görülen kuramlar “tahrif edilmiş egemen düşünceye” yani ideolojiye karşı akılcı iddialar sunabileceklerini düşünürler. Örneğin Marx ideolojinin sömürüyü ve egemen olan kapitalist zihniyeti gizlediği eleştirisini getirmiştir. Ancak modernizme şüphe ile bakanlar bilimin ve aklın bizatihi kendilerinin de ideolojik olduğunu savunmakta ve onu bu yönü ile eleştirmektedirler.⁵⁴

Marx ve Friedrich Engels’in, Ludwig Andreas Feuerbach ile özdeşleşmiş eski felsefi geleneği tenkit ettikleri “Alman İdeolojisi” adlı eserde ideoloji “fikirlerin, tasavvurların ve bilincin üretimi”⁵⁵ olarak ele almıştır.

İdeoloji kavramı “toplumsal formasyonlardaki hayali düzen” olarak da ifade edilmektedir. Marksist geleneğe göre ideoloji topografik olarak üstyapıya bağlıdır. Böylelikle ideoloji ile beraber siyaset ve hukuk söz konusu üstyapının iki katını teşkil etmekte ve üretim ilişkilerini oluşturma fonksiyonunu üstlenmektedir. Althusser, Marx’ın bu yetersiz veya tamamlanmamış olarak nitelendirilen ideoloji tanımını tutarlı bir kuram haline getirmeye çalışmıştır. Althusser ideolojinin salt iktisadi bir temel ekseninde değerlendirilmesine karşı çıkmıştır. Althusser’in ideolojiyi dönüştürme çabasının “çok nedenlilik” kuramının yani Marx’ın “mekanik ve ekonomik” mantalitesinin yine Marksist gelenek tarafından reddedilmesinin bir ürünü olduğu söylenebilir. Netice itibari ile Althusser ideolojinin sadece ekonomik bir temelden hareketle ele alınamayacağını ve bilinçle ilgili öğelerin de dahil edilmesi gerektiğini savunmuştur. Konuyu ise ironik bir şekilde “hayali olanın materyalizmi” başlığı altında ele almıştır. Aynı zamanda Blaise Pascal’ın gelenekler ve alışkanlıklarla ilgili geliştirdiği fikirlerden de yararlanmıştı. Diğer taraftan "ideolojinin tarihi yoktur" çıkışı ile Althusser ideoloji kavramı konusunda Sigmund Freud’dan da etkilendiğini açıkça belirtmektedir. Çünkü Freud’un bilinçdışı değerlendirme şekli Althusser’in ideoloji mefhumunu geliştirmesi hususunda başlıca referanslardan biridir. Ona göre Freud’un bilinçdışı kuramında olduğu gibi ideoloji de ebedidir.⁵⁶ Althusser Marx’ın düşüncelerini ve

⁵⁴ Jorge Larraín, *İdeoloji ve Kültürel Kimlik: Modernite ve Üçüncü Dünyanın Varlığı*, (çev. Neşe Nur Domaniç), Sarmal Yayınevi, İstanbul 1995, s. 17-20.

⁵⁵ Marx ve Engels, 2013, s. 34.

⁵⁶ Not: Freud’un psikanaliz kuramı ve bilinçdışılık ile ilgili detaylı bilgi için Freud’ ait “Metapsikoloji”, “Düşlerin Yorumu”, “Espiriler ve Bilinçdışıyla İlişkisi”, “Psikanalize Giriş Dersleri”, “Psikanaliz Üzerine” ve “Psikanaliz ve Uygulama” adlı eserlere bakınız.

Freud'un psikanaliz kuramını birleştirme girişimi bazı düşünürler tarafından ise son derece tutarsız bulunmaktadır.⁵⁷

İdeolojilere eleştirel yaklaşanlar onların katiyen basit evhamlar olmadıklarını belirtmektedirler. İdeolojiler gerçekliğin bozulmuş şuurudur. Böylelikle “gerçekten deforme edici bir eylemi harekete geçiren gerçek etkenlerdir.” İdeoloji adeta paradokslarla dolu bir tarihi süreç içerisinde “sınıflı bir toplum” fikrinin temelinde yer almaktadır. İdeoloji evrensel olanın yanılsamasıdır ve soyuttur. Ancak etkili bir diktatörlük yolluya meşruiyet kazanır. Böylelikle tarihsel bir seçim olmaktan çıkarak bir gerçekliğe dönüşür.⁵⁸

Politik dünya ideolojisiz hayal bile edilemez. Siyasetin ve siyasetle bağlantılı tüm yönetim formlarının ilk ortaya çıktığı andan itibaren kanıtlanma, gerekçelendirilme ve meşrulaştırılma ihtiyacı doğmuştur. Farklı çağlarda ideoloji nasıl adlandırılırsa adlandırılırsın tam da bu ihtiyaçları karşılamakta ve bu görevleri üstlenmektedir.⁵⁹

Marksizm'in savunucularından Laclau'ya göre ideolojiler siyasi partiler, eğitim kurumları, “devrimci” sendikalar ve partiler haricindeki meslek kuruluşları, medya ve aileyi de içine alan kurumlaşmış ve nesnel bir sistem meydana getirmektedir.⁶⁰ Sosyalizasyon ajanları aynı zamanda sistemin bir parçası haline gelmektedir.

Marksistler dine tıpkı ideolojilere olan yaklaşımları gibi sınıfsal çatışmanın bir ürünü olarak bakarlar.⁶¹ Karl Marx dini halkın afyonu olarak tanımlamıştır.⁶² Marksizm dini insan varlığının çarpıtılması ve insanın bozuk “ön bilinçliliğinin” ifadesi olarak tanımlamaktadır.⁶³ Ancak Giddens'in da belirttiği gibi Marx'ın kilisenin etkisiyle ilgili ifadeleri net bir şekilde düşmanca olmasına karşın 1845 yılından sonra dini detaylı bir

⁵⁷ Pascale Gillot, *Althusser ve Psikanaliz*, (çev. Nami Başer), Epos Yayınları, Ankara 2010, s.69-74.

⁵⁸ Guy Debord, *Gösteri Toplumu ve Yorumlar*, (çev. Ayşen Ekmekçi ve Okşan Taşkent), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1996, s. 112-113.

⁵⁹ К. С. Гаджиев, «Политическая Идеология: Концептуальный Аспект», *Журнал «Вопросы Философии»*, 12, 1998, с. 1.

⁶⁰ Ernesto Laclau, *İdeoloji ve Politika*, (çev. Hüseyin Sarıca), Belge Yayınları, İstanbul 1998, s. 60.

⁶¹ Kışlalı, s. 314.

⁶² Karl Marx ve Friedrich Engels, *Din Üzerine*, (çev. Kaya Güvenç), Sol Yayınları, Ankara 1995, s. 3.

⁶³ Tom Bottomore, *Marksist Düşünce Sözlüğü*, (çev: Mete Tunçay), İletişim Yayınları, İstanbul 1993, s. 136.

şekilde araştırmamıştır.⁶⁴ Marksistlere göre “tanrıbilimin” özenilecek hiçbir yanı yoktur. Buna göre “Tanrı ya da Madde, aynı şeydir ve insan bir şey (nesne) durumuna, insan dışı bir gücün basit aleti durumuna dönüştürülmüştür.”⁶⁵

Soysal bilimlerde hiçbir şeyin içinde bulunduğu dönemin ve çevrenin koşullarından bağımsız düşünülmemesi gerektiği fikri çerçevesinde Marx’ın bu tanımlarını içinde bulunduğu toplum açısından kilisenin duruşu da dikkate alınarak düşünüldüğünde yadsımak mümkün değildir. Örneğin dönemin Endüljans (günah çıkarma/cennete girebilmek için Papa tarafından satılan af belgesi) uygulamaları Kilise’nin istismarıyla günahların karşılığını para ile ödeme şeklini almış ve Kilise tarafından yönetilen Katolik bir sömürü sistemi haline dönüşmüştür.⁶⁶ Ancak koşullardan ve zamandan bağımsız olarak bir fikri mutlak ve değişmez bir gerçek olarak kabul etmek, paradoksal bir şekilde o fikri dinleştirmektir. Din afyondur diyen Marx’ın görüşlerini her koşulda her zamanda mutlak doğru olarak kabul etmek Marksizmi bir din olarak kabul etmektir denilebilir.

“İdeoloji aynı zamanda ulus ve ulus devlet fikrinin oluşması ve kurumsallaştırılmasıyla yakından ilişkilidir.”⁶⁷ Toplumlar kendi ideolojilerine uygun siyasal iktidarları meşru olarak kabul etmektedir. Buna göre toplumun genelinin ideolojisine/inancına aykırı olmayan bir siyasal sistem “yasal” olarak görülmektedir. Bu noktada aynı düşünce, inanç ve ideolojinin toplumda benimsenme oranı arttıkça siyasal istikrar da artmaktadır. Toplumun genelinin ideoloji ve inanç dünyasına aykırı bir sistem ancak korkutma yolu ile ayakta kalabilmektedir.⁶⁸ Komünizmin çökmesiyle birlikte ideolojilerin öldüğünü iddia edenler de olmuştur.⁶⁹ Nitekim Bell yeni nesillerin ideolojik yönelimlerle değil, teknolojik yenilikler ve pratik yararlar çerçevesinde bir yaşam sürdürdüklerini söylemektedir. Bu nedenle ona göre politik sistemler arasında var olan çekişmeler giderek azalacak ve tüm dünya monizmi benimseyecektir. İdeolojik kutuplar git gide daralacak

⁶⁴ Anthony Giddens, *Kapitalizm ve Modern Sosyal Teori*, (çev. Ümit Tatlıcan), İletişim Yayınları, İstanbul 2010, s. 320.

⁶⁵ Jacques Texier, *Gramsci ve Felsefe*, (çev. Kenan Somer), Birey ve Toplum Yayınları, Ankara 1985, s. 79-80.

⁶⁶ Hakan Olgun, “Katolik Kilisesi’nin Endüljans Uygulaması ve Protestan Reformuna Etkisi”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 18(18-19), 2005, s. 327.

⁶⁷ Гаджиев, с.2.

⁶⁸ Kışlalı, s. 321-322.

⁶⁹ Francis Fukuyama, *The End of History and the Last Man*, Hermondsworth: Penguin, London 1992.

ve nihai olarak tamamen ortadan kalkacaktır. Böylelikle ideolojinin sonu gelmiş olacaktır.⁷⁰

İdeolojilerin siyasi parti ve kişiliklere yol gösterici bir yönü olmasının yanı sıra aynı zamanda onları belirli konularda sınırlandıran bir tarafı da vardır. “Siyasal partiler bağlamında ideoloji özü temsil eder. Partinin aktivitelerine şekil veren, üyelerini kendisine bağlayan kalbidir.” İdeolojik partiler eğitici iletişim stratejisi kullanmayı ve sembolik iletişimi sıklıkla tercih ederler.⁷¹

Başlıca siyasi ideolojiler anarşizm, feminizm, fundamentalizm, liberalizm, sosyalizm, muhafazakarlık, faşizm ve milliyetçilik olarak sıralanabilir.

Anarşizm: (kargaşacılık) Etimolojik olarak Yunanca bir kökene dayanan kelime; kral, yönetici güç anlamına gelen “arkhe” kelimesinin önüne yoksunluk ifade eden bir ön ek olan “an” ekinin gelmesi ile oluşmaktadır. “İnsan doğasının özü itibariyle iyi olduğunu ve insan yaşamında karşılaşılan kötülüklerin, temelde insan üzerindeki kontrolden ve politik baskıdan kaynaklandığını” iddia eden bir ideolojidir. İçtimai hayatta tüm siyasi kontrolün ve baskının kaldırılması gerektiğini savunan ve devleti “insanın en büyük düşmanı” olarak tanımlayan bir akımdır. Anarşizm insanların karmaşık faaliyetlerden sakınarak basit zevklerle yaşamalarını teklif etmektedir. Buna göre içtimai ve ahlaki kötülüklerin müsebbibi zaten devlettir ve bu sebeple bunların devlet eliyle yok edilmesi mümkün değildir. İnsanın doğası özü itibariyle iyidir ve onu bozan devlet ve kurumlarıdır. Devletin olmadığı bir toplum hayal eden anarşizm “yasaya ya da düzene en küçük bir saygı duymayan ve toplumun yıkılması yoluyla bir kaosa erişilmesi için etkin bir biçimde çaba gösteren inanç ya da akım” olarak ifade edilebilir ve bu amaca ulaşmada bireysel terörizmi kullanır. 19. yüzyılda Pierre-Joseph Proudhon tarafından geliştirilmiş ve bireyci anarşizm, karşılıklılık ilkesine dayanan anarşizm, kolektivizm, anarşist komünizm, anarko-sendikalizm ve pasifist anarşizm gibi farklı biçimleri bulunmaktadır.⁷²

⁷⁰ Daniel Bell, *İdeolojinin Sonu Ellilerdeki Siyasi Fikir/Erin Tükenişine Dair*, (çev. Volkan Hacıoğlu), Sentez Yayıncılık, Ankara 2012, s. 8.

⁷¹ Lilleker, s. 125-127.

⁷² Cevizci, s. 53-54.

Anarşizmin “devlet karşıtlığını” ve kapitalizm eleştirisini ilk kez birleştiren Proudhon’dur. Anarşist teorisyen Bakunin ilerleyen dönemlerde Proudhon’un görüşlerinin çoğunu reddetmiştir ancak buna rağmen yine de Proudhon’un fikirleri Bakunin’in ideolojisinde oldukça etkilidir.⁷³

16. Yüzyıldan itibaren anarşi İngilizce kaynaklarda yığınların hiçbir kanun olmaksızın, özgürlüğü, serbestesi veya ruhsatı olarak tanımlanmıştır. Ayrıca anarşizm ve ateizm arasında bir çağrışım olduğundan da bahsedilmiştir. 1870’li yıllardan itibaren ise federalizme ve mutualizme inananlar, kendilerini “antitörter” olarak ifade edenler anarşizmi benimseyerek “proletarya diktatörlüğü” karşısında “devrimci” teşekküller olarak ortaya çıkmışlardır. Diğer taraftan anarşizm ideolojisi içinde bir azınlık yönelimi olarak adlandırılan gruplar özellikle 1914 yılına kadar siyasi yönetici ve liderlere karşı suikast ve terör faaliyetlerini de benimsemiştir.⁷⁴

Örneğin 1957 yılında çekilen, Charlie Chaplin’in yönettiği ve oynadığı “A King in New York” filmi anarşist komünizmin diyalektiğini propagandist bir yöntemle kısa ve net olarak ortaya koymaktadır. Charlie Chaplin’in canlandırdığı Kral Şahdov ve oğlu Michael Chaplin canlandırdığı Rupert Macabee isimli çocuk karakter arasında şu diyalog geçmektedir:⁷⁵

Kral Şahdov: Ne okuyorsun?

Rupert Macabee: Karl Marx

Kral Şahdov: Elbette komünist değilsindir değil mi?

Rupert Macabee: Karl Marx okumak için komünist mi olmam gerekiyor?

Kral Şahdov: Geçerli bir cevap. Komünist değilsen nesen peki?

Rupert Macabee: Hiçbir şey.

Kral Şahdov: Hiçbir şey mi?

Rupert Macabee: Tüm iktidar modellerini reddediyorum

Kral Şahdov: Ama birinin hükmetmesi şart.

Rupert Macabee: Hükmetmek lafından da hoşlanmıyorum.

⁷³ Mihail Bakunin, *Devlet ve Anarşi*, (çev. Murat Uyrakulak), Öteki Yayınevi, Ankara 1998, s. 14.

⁷⁴ Raymond Williams, *Anahtar Sözcükler: Kültür ve Toplumun Söz Varlığı*, (çev. Savaş Kılıç), İletişim Yayınları, İstanbul 2012, s. 46-351.

⁷⁵ Chaplin, C. (Producer and Director). (1957). A King in New York (Film). United Kingdom. Attica Film Company.

Kral Şahdov: Evet eğer “hükmetmek” kelimesini sevmiyorsak o zaman “liderlik” diyelim.

Rupert Macabee: Yönetimde liderlik politik bir güçtür ve politik güç halkı bastırmanın resmi adıdır.

Kral Şahdov: Ama mesele şu ki değerli genç adam politika gereklidir.

Rupert Macabee: Politika halkın itaat etmesi için gereken kurallardır.

Kral Şahdov: Bu ülkede kanunlar empoze edilmiyor, onlar tüm özgür insanların kendi istekleri.

Rupert Macabee: Etrafı biraz gezin o zaman ne kadar özgür olduklarını görürsünüz.

Kral Şahdov: Ancak bitirmeme fırsat vermedin.

Rupert Macabee: Herkes sıkı kontrol altında, pasaport olmadan parmak bile oynatamazlar.

Kral Şahdov: Ama bitirmeme izin ver.

Rupert Macabee: Özgür dünyada insanların doğal haklarını bile ihlal ediyorlar. Politik despotların silahı gibiler. Onlar gibi düşünmüyorsan pasaportunu elinden alıyorlar. Ülkeden çıkmak hapisten kaçmak gibi. Bir ülkeye girebilmek iğne deliğinden geçmek kadar zor. Seyahat özgürlüğüm var mı?

Kral Şahdov: Elbette seyahat özgürlüğün var.

Rupert Macabee: Eğer pasaportun varsa.

Kral Şahdov: Konuşmama izin ver.

Rupert Macabee: Eğer pasaportun varsa.

Rupert Macabee: Hayvanların pasaporta ihtiyacı var mı?

Kral Şahdov: Bitirdin mi?

Rupert Macabee: Bu atom hızı çağında içeriye ve dışarıya pasaportla kilitli olmamız oldukça saçma.

Kral Şahdov: Biraz çeneni kapayıp konuşmama izin verir misin?

Rupert Macabee: Konuşma özgürlüğü var mı?

Kral Şahdov: Hayır hepsini sen aldın.

Rupert Macabee: Ya hür teşebbüs?

Kral Şahdov: Pasaporttan bahsediyorduk

Rupert Macabee: Bugün her şey tekelleşiyor.

Kral Şahdov: Tamam bu kadarı yeter.

Rupert Macabee: Otomobil endüstrisine girip tröstlerle rekabet edebilir miyim?

Kral Şahdov: Konuşmama müsaade edersen.

Rupert Macabee: İmkânsız. Bakkal açıp süpermarketlerle rekabet edebilir miyim?

Kral Şahdov: Çeneni kapatacak mısın?

Rupert Macabee: İmkânsız. Tekeller her hür teşebbüsü tehdit ediyor.

Feminizm: Kısaca “kadınlar için erkeklerle eşit sosyal ve politik haklar” isteyen ideoloji olarak tanımlanmaktadır. Feminizm erkeklerin kadınlar üzerinde bir sömürü ve tahakküm unsuru olduğunu iddia etmekte ve ılımlı şekli ile fırsat eşitliği ve “ayrımcılığın son

bulması”nı talep etmektedir. Feminizm Jacques Lacan’ın psikanalizinden yola çıkarak içtimai hayattaki cinsiyet yönelim ve eğilimlerini sorgular. Feminizmin bu boyuttaki algılanışında “kadınlar için erkeklerle eşit sosyal ve politik haklar”ın ötesinde “dişil” olarak ifade edilebilecek yeni bir felsefe yeni bir hukuk ve dil geliştirme iddiasındadır.⁷⁶

Feminizmin kökenlerini bir kısım antropologların teorilerinde de aramak gerekmektedir. Buna göre insanlığın ilk çağlarında anaerkil bir toplum hüküm sürmekteydi ve özellikle protohistorik dönemde “ana tanrıçalar”a özel bir önem verilmişti. Yani kısaca “Eskiden kadınlar erkekleri yönetirdi.”⁷⁷

Bazı düşünürler feminizm ve Marksizm’in uzlaştırılmaya çalışılmasının “mutsuz bir evlilik” olduğunu ve bu mutsuz evliliğin Marksizm’in dünya üzerinde fiilen hükümsüz kalmasıyla birlikte artık feministler tarafından kurtarılmaya bile çalışılmadığını belirtmektedir. Buna göre artık feminizm Marksizm ile olan mutsuz evliliğini sonlandırmış ve postmodernizm ile uygun olmayan bir birliktelik yaşamaktadır.⁷⁸

Fundamentalizm (kökten dincilik): Fundamentalizm siyaset de dahil bireysel ve içtimai tüm konuları “vahyedilmiş hakikat”e göre yönlendirme amacı taşımaktadır. Buna göre “siyasî ve sosyal hayat, kutsal metinlerin harfî harfine anlaşılan hakikatlerince genel olarak desteklenen aslı veya orijinal dini ilkeler olarak görülen bir temel üzerinde örgütlenmelidir.”⁷⁹

Liberalizm (erkincilik): Liberalizmin tarihi kökü Reformasyona ve Rönesansa dayandırılmaktadır. Ancak bir ideoloji olarak seçkinleşmesi on sekizinci yüzyılda gerçekleşmiştir. Liberalizm bireyin iktisadi faaliyetlerinde bireye özgürlük tanınmasından yanadır. Bu manada oluşturulmuş bir özgürlük sisteminin nihai olarak toplumun genelinin faydasına olacağını iddia etmektedir. Bu sebeple devletin ve onun organlarının kişisel hak ve özgürlüklere ve teşebbüs hakkına müdahalesine karşı çıkmaktadır. Liberalizm sınıftan ziyade bireye ve bireyin özgürlüklerine vurgu

⁷⁶ Cevizci, s. 340-341.

⁷⁷ Claude Lévi-Strauss, *Hepimiz Yamyamız*, (çev. Haldun Bayrı), Metis Yayınları, İstanbul 2014, s. 131.

⁷⁸ Seyla Benhabib, Judith Butler, Drucilla Cornell ve Nancy Fraser, *Çatışan Feminizmler Felsefî Fikir Alışverişi*, (çev. Feride Evren Sezer), Metis Yayınları, İstanbul 2008, s. 25.

⁷⁹ Heywood, s. 94.

yapmaktadır. Bu özgürlükler düşünce özgürlüğü, serbest teşebbüs özgürlüğü, rekabet özgürlüğü, inanç ve ibadet özgürlüğü olarak sıralanabilir. Kendini sık sık “laissez faire, laissez passer” (bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler) şeklinde ifade etmektedir. Liberalizm kuvvetler ayrılığı ilkesini, temsili ve parlamenter demokrasiyi savunmaktadır.⁸⁰

İlerleyen dönemlerde iktisadi müdahaleyi kabul edilebilir sayan bir çeşit sosyal liberalizm de ortaya çıkmıştır. Bu tür bir liberalizm “modern liberalizm” olarak da adlandırılmaktadır. Örneğin ABD’de liberal kavramı “minimal hükümeti” destekleyenleri ifade etmek için değil aksine “büyük hükümeti” destekleyenleri ifade etmek için kullanılmaktadır. Liberalizm esasında sanayileşmiş batı toplumunun ideolojisidir. Diğer ideolojilerden öğeler taşıdığı için bir meta-ideoloji olarak da tanımlanmaktadır. Bir nevi feodalizmin sonunun gelmesinin ve kapitalizmin yaygınlaşmasının bir eseridir. Bireyin tüm grup ve kolektifler karşısında en yüksek değere sahip olduğunu söyleyen “bireycilik”, adalet, eşitlik veya otorite karşısında öncelikli sayılan “özgürlük”, rasyonaliteye olan inancı temsilen “akıl”, tüm bireylerin ahlaki normlar açısından eşit doğduğuna olan inancı temsilen “eşitlik”, “hoşgörü”, “rıza” ve “anayasacılık” gibi unsurları bulunmaktadır.⁸¹

Kapitalizmin ve kapitalist toplumların en önemli ayırt edici özelliklerinden biri ekonominin ve devletin kurumsal manada ayrılmış olmasıdır. Bazı Marksist kuramcıların ekonominin ve siyasetin “özel” bütünlüğünü hesaba katmadan bu ayrışmayı “fetişleştirildiğini” iddia edenler de bulunmaktadır. Marksistler kapitalizmin sınıf çatışmalarına ve yapısal tenakuzlarına rağmen hala nasıl büyümeye ve yayılmaya devam ettiği sorusuna cevap aramakta ve teorik yanıtlar üretmeye çalışmaktadırlar.⁸²

Sosyalizm/Marksizm/Komünizm: Komünizm Hristiyan ütopyacı sosyalistler tarafından “Common” sözcüğü ile (ortak) kasten bağlantı kurulmuş ancak bu anlam düzlemi Fransız Devrimi’nin sonucu olan cumhuriyetçi ve seküler anlayışla çakışmaktadır. John Goodwyn Barnby komünizm kelimesini ilk defa kendisinin kullandığını iddia

⁸⁰ Cevizci, s. 548-549.

⁸¹ Heywood, s. 71-74.

⁸² Bob Jessop, *Hegemonya, Post-Fordizm ve Küreselleşme Ekseninde Kapitalist Devlet*, (der. Betül Yazar ve Alev Özkan), İletişim Yayınları, İstanbul 2005, s. 16-26.

etmektedir. “Communist” (komünist) kelimesi İngilizcede günümüzde dahi “community” (müşterek tasarruf) yani “ortak mülkiyet” olarak anlaşılmaktadır.⁸³

Marksizm genel itibari ile Marx ve Engels’in fikirlerinin bir bütünü olarak anlaşılmaktadır. Marksistlere göre kapitalizm adeta özgürlük barındırıyormuş gibi görünen ancak gerçekte hiç de öyle olmayan bir şehre benzemektedir. Bu şehirde insanlar kurumları özgürlüğün cisimleşmiş halleri gibi görürler ancak aslında bu şehirde özgürlüğe dair hiçbir şey yoktur. Bu şehirde istisnasız her şeyin bir bedeli vardır ve genellikle bu bedel onlara muhtaç olan kişilerin ödeyebileceğinin çok üstünde bir bedeldir. Burada özgürlük hiçbir şekilde erişemedikleri ve erişemeyecekleri şeylere erişmek için birbirleri ile yarışma, birbirleri ile rekabet etme özgürlüğüdür. Komünizm ise tüm özgürlüklerin cömertlikle dağıtıldığı bir şehirdir ancak bu şehre nasıl gidileceğini çok az sayıda insan bilmektedir ve bu şehri haritada bulmak mümkün değildir çünkü bu şehir diğer şehrin yani kapitalizmin “karaltısı altında” kalmaktadır. Esasında bu şehir birinci şehrin enkazı üzerinden yükselebilir. Bu ikinci şehrin kurulması ancak “birinci şehirde yaşayan insanların kendi hükümdarlarını alaşağı etmesi ve bununla birlikte şehirdeki hayatı düzenleyen kuralları da ortadan kaldırmasıyla” mümkün olacaktır.⁸⁴

Birçok diğer Marksist kuramcı gibi Jessop da aslında Marx’ın kapitalist devletler ile ilgili kapsayıcı bir teori ortaya koyamadığını belirtmektedir. Ona göre Marx’ın kapitalist devlet konusundaki çalışmaları o günün güncel olaylarının analizlerini ve birbirinden kopuk, bir düzeni olmayan bir takım felsefi bakış açılarını içermektedir. Böylelikle ona göre Marx hatta Engels, Lenin, Trotsky ve Gramsci ideolojik tahakküm vb. konularda net gözlemler ortaya koymuş olmalarına rağmen toplumsal koşullar ve devlet sermaye gibi konulara odaklanmamışlardır.⁸⁵

Osmanlı’da ise sosyalizm “mezhebi iştirakiyyun” olarak adlandırılmış ve diğer taraftan sıklıkla “iştirak-i emvâl ve iyal” (malda ve kadında ortaklık) olarak açıklanmıştır. Örneğin Hakayık-ül Vekâyi (Hadiselerin hakikatleri) gazetesinde komünizm/sosyalizm “bazı hayvanat gibi rast gelen dişi ile çiftleşip vatan evlâdı namıyla bir takım piç

⁸³ Williams, s. 89-90.

⁸⁴ Bertell Ollman, *Diyalektiğin Dansı: Marx’ın Yönteminde Adımlar*, (çev. Cenk Saraçoğlu), Yordam Kitap, İstanbul 2011, s. 13-14.

⁸⁵ Jessop, s. 37.

yetiştirmekten ibaret” olarak ifade edilmektedir.⁸⁶ Keza Zabıta Nazırı Nazım Paşa, Rıza Tevfik’e şöyle demiştir:⁸⁷

Rıza Efendi, siz sosyalist yani iştirak-i emval taraftarı ve materyalist yani felsefe-i maddiyyun imişsiniz. Darwin taraftarıymışsınız. Pekiyi bilmekliğiniz lazım gelir ki sosyalistlik nihayet anarşistliğe varır. Materyalistlik dahi din-i mübin-i İslam’ı inkâra varır.

Sosyalizmin Fransız Devriminin ve endüstrileşmenin mahsulü olduğu söylenmektedir. Temelde “üretim araçlarının ortak mülkiyetiyle belirlenen toplumsal sistem” olarak tanımlamak mümkündür. Mevcut içtimai düzeni adaletsiz addetmekte ve yeni bir sistem kurulmasını gaye edinmektedir. Bu amaç doğrultusunda insanı ve sistemi yeniden biçimlendirecek bir eylem planı sunmakta bu planı bir devrimin veya ihtilalcinin tatbik edeceğini iddia etmektedir. Sosyalizm “gerçek komünizme” giden bir basamak olarak görülmektedir. Tüm üretim araçlarının doğrudan veya dolaylı olarak devlet tarafından kontrol edildiği ve “neyi üretmenin en faydalı olduğuna bakılmaksızın, salt toplum tarafından ihtiyaç duyulan şeyleri üretmeyi amaçlayan sosyo-ekonomik sistem”dir.⁸⁸

Sosyalizm başlarda fabrikalara karşı zanaatkarları savunmuş ancak hemen akabinde “fabrika yemi” olarak adlandırılan işçi sınıfının hakları ile ilgilenmeye başlamıştır. Bu yönleriyle sosyalizmin doğuşunun sanayi kapitalizmi ile başladığını söylemek mümkündür. Bu düzeydeki bir sosyalizm anlayışını ütöpik, radikal ve “devrimci” olarak adlandırmak mümkündür ve temelde kapitalizmi yıkarak “ortak mülkiyet”e dayalı bir sosyalist toplum inşa etme amacı taşımaktadır. Sosyalizmin bu türünün en bariz öncüsü Karl Marx’tır. İlerleyen dönemde, on dokuzuncu yüzyılın sonlarında ise reformist sosyalizm olarak adlandırılabilir ve sosyalizme kademeli olarak, hukuki yollar vasıtasıyla ve barışçıl bir şekilde geçilebileceğini savunan bir akım ortaya çıkmıştır. Bu akımın “parlamentar yol”u esas edindiği vurgulanmaktadır. Bu tür bir yumuşak geçişi öngören sosyalist akımın ortaya çıkmasının sebebi o dönemde sosyalist partilerin büyümesi, sendikaların ve işçi sınıfının birtakım kazanımlar elde etmesi gibi olgularla

⁸⁶ Hakayık-ül Vekâyi, 08 Muharrem 1288/ 30 Mart 1871, No: 304.’ den aktaran Erdal, Serkan, *Osmanlı Devleti’nde Sosyalist Faaliyetler Üzerine Bazı Örnek İncelemeler*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Erzurum 2014, s. 15.

⁸⁷ Bağçe Mecmuası, 23 Eylül 1324 / 06 Ekim 1908’den aktaran Erdal, Serkan, *Osmanlı Devleti’nde Sosyalist Faaliyetler Üzerine Bazı Örnek İncelemeler*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Erzurum 2014, s. 38.

⁸⁸ Cevizci, s. 790.

yakından ilişkilidir. Bu akımın fikri menşei olarak sosyalizmin insancıl geleneği olarak gösterilen William Morris, Robert Owen, Charles Fourier ve Marksizmin revizyoncusu olarak adlandırılan Eduard Bernstein'i göstermek mümkündür. Böylelikle sosyalizm fikri kendilerini komünist olarak ifade eden ve Vladimir Lenin örneğinden yola çıkan “devrimci sosyalistler” ve anayasal bir siyaset yolu tercih eden ve ilerleyen süreçte “sosyal demokrasi” veya sosyal demokratlar olarak tabir edilmeye başlayan reformist sosyalistler olarak iki ana kola ayrılmıştır.⁸⁹

Diğer birçok düşünür gibi Sorokin de sosyalizmin “ekonomik elamanlar”ı bağımsız değişkenler olarak kabul ettiğini belirtmektedir. Bu nedenle sosyalizm ekonomik elemanları diğer içtimai olgular üzerinde mutlak etkiye sahip olarak değerlendirmektedir. Buna göre aslında Marx’ın savunduğu görüşler onun savunuşundan daha kapsamlı ve daha doğru bir biçimde başka düşünürler tarafından “Manifesto communiste” (Komünist Manifesto), “Misery of Philosophy” (Filozofinin Sefaleti), “Zur Kritik der politischen Oekonomie” (Siyasi Ekonominin Eleştirilmesi Hakkında) ve “Die Heilige Familie” (Kutsal Aile) gibi eserlerde zaten mevcuttu.⁹⁰

Marksistler açısından demokratik cumhuriyet rejimi kabul edilebilir değildir. Buna göre demokratik cumhuriyet kapitalistlerin ve kapitalizmin kendini gizlemek için kullandığı bir maskedir. Lenin “Devlet ve Devrim” (Государство и Революция) adlı eserinde “Demokratik Cumhuriyet kapitalizmin mümkün olan en iyi politik kabuğudur” demiştir.⁹¹

Marksizm’in kapitalist toplumlarda bir devrim gerçekleşeceği kehanetinin boşa çıkması, kimileri için sınıfsal bir mücadelenin lüzumsuz olduğu ve sosyalizmin “yanlış yorumlanmasına” neden olmuştur. Buna göre sosyalizm gereksizdir ve uygulanması mümkün değildir ve kendini sınıf mücadelesi ile ifade edenler zamanın gereklerine uyamayan “dünün adamları”dır.⁹²

⁸⁹ Heywood, s. 80-81.

⁹⁰ Pitirim Alexandrovich Sorokin, *Çağdaş Sosyoloji Kuramları II*, (çev. M. Münir Raşit Öymen), T.C. Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi, Ankara 1994, s. 82-87.

⁹¹ Владимир Ильич Ленин, *Государство и Революция*, Издательство Политической Литературы, Москва 1969, c. 14.

⁹² Conrad Lodziak, *İhtiyaçların Manipülasyonu: Kapitalizm ve Kültür*, (çev. Berna Kurt), Çitlenbik Yayınları, İstanbul 2003, s. 1.

Muhafazakarlık (tutuculuk): Muhafazakarlığın büyük çaptaki içtimai değişimlere şedit bir biçimde karşı çıktığı, geçmişten elde edilmiş tecrübeye değer verdiği ve serbest girişimciliği ve kapitalizmi savunduğu iddia edilmektedir.⁹³ Muhafazakarlığın Fransız Devriminin getirdiği politik ve ekonomik değişim karşısında bir duruş olarak ortaya çıktığı söylenmektedir. Buna göre muhafazakarlık eski rejime (Fransızca: Ancien Regime) dönme arzusu ile ilgilidir ve sosyalizm, liberalizm ve milliyetçilik karşısında giderek zor duruma düşen bu geleneksel sistemi muhafaza etmeye/savunmaya çalışmaktadır. Elbette muhafazakarlık fikri de çeşitli farklı yaklaşımlarla bölünmüş ve farklılaşmıştır. Joseph de Maistre gibi filozofların izinden giden muhafazakarlık fikri otokratik ve reaksiyonel bir şekilde tüm reformist yaklaşımları katiyen reddetmekteydi. Diğer taraftan Edmund Burke'nin "muhafaza etmek için değişim" ifadelerinde şekillenen daha yumuşak, esnek ve siyasi arenada daha başarılı olmuş bir muhafazakarlık türü de ortaya çıkmıştır. Muhafazakarlık fikrinin gelenekten yana, pragmatist, toplumu bir organizma şeklinde tahayyül eden, hiyerarşiye dayalı, mülkiyet hakkına saygılı ve otoriteye dayalı bir fikir olduğu söylenmektedir. Muhafazakarlık çatısı altında son dönemlerde neo-muhafazakarlık ve neo-liberalizm gibi yeni olgulara da vurgu yapılmaktadır.⁹⁴

Faşizm, Nazizm ve Irkçılık: Faşizm demokrasi karşıtı, saldırgan düzeyde ulusçu, yönetimin seçkin bir kitle ve üstün özellikleri olan bir liderin elinde bulunmasını arzulayan bir ideolojidir. Faşizm temelde Johann Gottlieb Fichte'nin ulusçuluğuna, Friedrich Nietzsche'nin "üstün insan" görüşüne ve George Sorel'in fikirlerine dayanmaktadır. Irk, liderin karizmatikliği, parti dogması gibi konuları tabu edinir. Faşizm insanların eşit olduğu inkâr etmekle birlikte bu "eşitsizliği" bir ideal olarak kabul etmektedir. Faşizm devletçidir ve bu noktada birey devlet için kolay feda edilebilir bir olgudur. Denilebilir ki devlet bir amacı birey ise aracı temsil etmektedir. Oldukça totaliter bir yapıya sahiptir.⁹⁵

Gasset'e göre faşizm kendisi ile oldukça çelişkilidir. Çünkü bir taraftan otoriteyi savunmakta diğer taraftan ise isyana teşvik etmektedir. Çağdaş demokrasiyi düşman

⁹³ Cevizci, s. 609.

⁹⁴ Heywood, s. 75-80.

⁹⁵ Cevizci, s. 331-332.

edinmesine rağmen geçmişteki bir yönetim sisteminin yenilenmesine de inanmamaktadır. Güçlü bir devlet kurucusu olduğunu iddia ederken adeta gizli bir örgüt gibi oldukça yıkıcı bir hizip yolu ile devletin bölünmesine neden olacak yöntemler kullanmaktadır. Böylelikle faşizm her yönüyle hem bir “şey” olma iddiasında, hem bu “şey”in karışışında gibi görünmektedir.⁹⁶

İrkçilikten bahsederken Darwin’den de bahsetmek gerekmektedir. Biyolog olarak tanınan ve evrim teorisinin fikir babası olan Darwin insanları da dahil ettiği avantajlı (kayırılmış, seçilmiş) ırktan sürekli olarak bahsetmektedir.⁹⁷ Bu durumu bir mektubunda şu ifadelerle açıklamaktadır:⁹⁸

Kafkas ırkları olarak bilinen daha uygar ırklar, var olma mücadelesinde Türkler’i tam bir yenilgiye uğratmıştır. Dünyanın çok da uzak olmayan bir geleceğine bakarsak, daha düşük uygarlık seviyesindeki sayısız ırk, daha uygarlaşmış ırklar tarafından tüm dünyadan ortadan kaldırılmış olacaktır.

Görüldüğü birtakım ırkların diğer ırklara göre üstünlüğünü savunan ve bu üstün ırkların diğer ırkları (en hafif ifadesi ile üstün olmayan diğer ırkları) yok edeceğini söyleyen ve bunu doğal bir işleyiş olarak kabul eden Darwin ırkçılığın “bilimsel!” tahakküm aracı olarak ortaya çıkmaktadır. Nitekim bir insan ırkına karşı bir vahşet tutumu içine girmekle “tekâmülünü tamamlamamış insansılara” karşı, kimi zaman üstün ırkın çıkarları, kimi zaman ise bu “maymusu”ların dahi kendi çıkarları için (onların çıkarlarının ne olduğunu dahi en iyi üstün ırk bilmektedir!) uygulanacak vahşet arasında ciddi bir sosyo-psikolojik fark olacaktır.⁹⁹ Darwinci teorinin kayırılmış/seçilmiş ırk fikri ile Hitler’in üstün ırk iddiası arasındaki benzerlik bariz bir şekilde dikkat çekmektedir.¹⁰⁰

⁹⁶ Jose Ortega y Gasset, 'Sobre el Fascismo' 1927 Obras Completas, Cilt II, Madrid, 1954'den aktaran: Ernesto, s. 86-87.

⁹⁷ Charles Darwin, *On the Origin of Species by Means of Natural Selection*, John Murray, London 1859.

⁹⁸ Francis Darwin, *The Life and Letters of Charles Darwin Including an Autobiographical Chapter Edited by His Son*, John Murray, London 1887, p. 316.

⁹⁹ Ayrıca bakınız: Weikart, Richard. From Darwin to Hitler: Evolutionary ethics, eugenics, and racism in Germany. Vol. 27. New York: Palgrave Macmillan, 2004; <https://www.uh.edu/engines/epi617.htm>; <https://www.thegospelcoalition.org/article/what-your-biology-teacher-didnt-tell-you-about-charles-darwin/>, (Erişim 01.02.2018).

¹⁰⁰ Adolf Hitler, *Kavgam*, (çev. Ö. Kenan Yalıntaş), Emre Yayınları, İstanbul 2005.

Sorokin insan ırklarının monojenik olduğunun veya çok kaynaklı olduğunun kanıtlanmasının mümkün olmadığını bu sebeple insan ırkının çok kaynaklı olduğu varsayımı üzerinden üstün ırk iddiasında bulunmanın yanlış olduğunu belirtmektedir ve ari ırk varsayımından yola çıkarak geçerliliği olan bilimsel bir teori kurmanın mümkün olmadığını söylemektedir.¹⁰¹

Kimilerine göre batının kâbusu artık komünizm değil ırkçılıktır. Homojen yapısını giderek kaybeden ve heterojenleşen batı toplumlarında “beyaz batılılar” artık onlara konforun, tarihin, toprağın verdiği güven duygusunu giderek kaybetmeye başladılar. Böylelikle ırkçılık giderek yaygınlaşmaya ve yapılaşmaya başlamıştır.¹⁰²

Milliyetçilik: Bu kavrama değinirken Benedict Richard O’Gorman Anderson’ın orijinal dilinden on binlerce akademik metinde değinilen “Hayali Cemaatler Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması” adlı kitabındaki görüşlerine yer vermek gerekmektedir.

En başta belirtmek gerekir ki Anderson millet mefhumunu ve dini inanç gruplarını “hayali cemaat” olarak nitelendirir ve milliyetçiliğe karşıdır ancak bu karşıtlığını kendi içinde bulunduğu toplumun çeşitli dogmaları üzerinden temellendirmektedir. Örnek verilecek olursa Anderson milletin önemli bir unsuru olan dil mefhumunu millet olmanın bir sembolü olarak ele almanın her daim yanlış olduğunu iddia etmekte ve şöyle söylemektedir: “Diller bir dışarıda bırakma aracı değildir: İlke olarak bir dili herkes öğrenebilir. Dil dışlayıcılığın tam tersine, temelde içericidir ve içericiliğini sınırlayan tek şey Babil’den devraldığımız yazgıdır.”¹⁰³

Oysa Anderson’un bu önermesi yalnız Hristiyanlık ve Yahudilik inancını bağlamakta ve ancak bu inanca bağlı “milliyetçiler” için söylenebilecek bir argüman içermektedir. Çünkü Hristiyanlık inancına göre önceleri tüm insanlık aynı dili konuşmaktaydı. Tüm bu insanlar bir araya gelerek cennete kadar uzanan bir kule inşa etmeye karar vermişlerdir. Babil kulesi olarak bilinen bu kule oldukça yükselince Tanrı cennetten bakarak bunun

¹⁰¹ Pitirim Alexandrovich Sorokin, *Çağdaş Sosyoloji Kuramları I*, (çev. M. Münir Raşit Öymen), T.C. Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi, Ankara 1994, s. 236-238.

¹⁰² Ali Rattansi ve Sallie Westwood, *Batı Cephesinde Irkçılık, Modernite ve Kimlik*, (çev. Sevda Akyüz), Sarmal Yayınevi, İstanbul 1997, s. 9.

¹⁰³ Benedict Anderson, *Hayali Cemaatler Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması*, (çev. İskender Savaşır), Metis Yayınları, İstanbul 1995, s. 150-151.

olmasını dilemediğini söyler ve aynı dili konuşan bu insanların dillerinin farklılaşmasını sağlar. Aynı dili konuşamamalarının neticesi olarak artık birlikte çalışamayan insanlar kulenin yapımına devam edemeyince kule yıkılmış ve tekrar inşa edilememiştir.¹⁰⁴

Aynı bahis Tanah'da benzer bir şekilde geçmektedir. Dolayısıyla Hristiyanlık ve Yahudilik inancı dillerin ve dolayısıyla milletlerin farklılaşmasını bu şekilde algılamaktadır. Yani Tanrı kendi bulunduğu makama ulaşmamaları için insanları farklılaştırmış ve birlikte çalışmalarını engellemiştir. Oysa İslam dini Kuran-ı Kerim'de bildirildiği gibi “Ey insanlar! Şüphe yok ki, biz sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık ve birbirinizi tanımanız için sizi boylara ve kabilelere ayırdık. Allah katında en değerli olanınız, O'na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır. Şüphesiz Allah hakkıyla bilendir, hakkıyla haberdar olandır”¹⁰⁵ demektedir.

Buna göre insanların milletler halinde farklılaştırılması, dillerinin ve kültürlerin ayrı olması tanışıp kaynaşmaları içindir. Böylelikle örneğin Türk milliyetçilerinin ekseri çoğunluğu Hristiyan ve Yahudi inancının aksine İslami kaynaklarda da belirtildiği üzere milletleri bir ayrışma ve çatışma alanı olarak değil bir dayanışma, kaynaşma ve “hayırda yarışma” mefhumu olarak görmektedir. Anderson kitabında sıklıkla Türklerden ve Türk milliyetçiliğinden de bahsetmiştir ancak yukarıda verilen örnekte olduğu gibi bu değerlendirmeler ya kendi içinde yaşadığı, dolayısıyla gözlemleyebildiği toplumun dogmaları üzerinden yapılmıştır ya da oldukça yüzeyseldir. Örneğin Anderson'un Hans Kohn'un “The Age Of Nationalism” adlı kitabından aktardığına göre Türk milliyetçiliğinin temelleri 1870'li yıllarda halk dilinde yapılan canlı yayıncılık ile ortaya çıkmıştır. Anderson'un milliyetçilikle ilgili görüşlerinden devam edilecek olursa; Anderson milliyetçiliğin “bilinç biçimindeki köklü bir değişikliğin” ifadesi olduğunu ve 1820 yıllardan sonra milliyetçilik fikrinin “atalara dair fanteziler kurma” izlenimi verdiğini söylemektedir. Ona göre uzun bir süredir milliyetçilik çağının sonunun geldiği kehaneti yapılmasına karşın görünürde durum tam tersidir. Milliyetçilik liberal tarihçi bir geleneği devralmıştır. Tom Naim milliyetçiliğin Marksizm'in büyük tarihsel başarısızlığı olduğunu söylemektedir. Ancak Anderson bu itirafın yanıltıcı olduğunu söylemekte milliyetçiliğin Marksizm açısından bir anomali olduğunu iddia etmektedir. Ona göre

¹⁰⁴ Rosenberg, Mark E. (Director), Mind Meld- Year Million Episode (Documentary), 2017.

¹⁰⁵ Kur'an-ı Kerim, Hucurat Suresi, 13. Ayet.

milliyetçilik fikri Marx, Tocqueville, Weber vb. büyük fikir adamları yaratamamıştır ve bu sebeple kozmopolit aydınlar milliyetçilik fikrine yukarıdan bakmaktadır. Ona göre milliyetçiliği faşizm ve liberallik vb. mefhumlarla değil din ve akrabalık gibi mefhumlarla birlikte düşünmek gerekmektedir.¹⁰⁶

Örneğin Marksizm ve liberalizm ölüm-ölümsüz gibi konularla pek de ilgilenmemesine karşın milliyetçilik bu ve benzeri konular ile derinlemesine ilgilenmektedir. Bu rastlantısal değildir. İnsanların kendi hayalleri ile icat ettiklerini iddia ettiği din ve millet gibi kavramlara olan bağlılıklarını hatta kavramlar uğruna ölmeye hazır olmalarını açıklanamaz bulmaktadır. Milliyetçiliğe tüm bu olumsuz yaklaşımlarına rağmen onu ırkçılıktan ayırır. Böylelikle ırkçılık “iğrenç bir çiftleşmeler dizisiyle” ilgilidir ve tarihe aykırıdır. Milliyetçilik fikri ise tarihsel yargı terimi üzerinden hareket eder.¹⁰⁷ Oysa Immanuel Wallerstein, Etienne Balibar gibi birçok Marksist düşünür ırkçılığın her türlü milliyetçiliğin tarihçesinde bariz olmasa bile bulunduğunu, milliyetçiliğinin kurulabilmesinin buna bağlı olduğunu iddia etmektedirler.¹⁰⁸

İngiliz yazar Hobsbawm “1780’den Günümüze Milletler ve Milliyetçilik: Program, Mit, Gerçeklik” adlı kitabının daha önsözünde “Türk yayılmacılığının” canlanmasına engel olunması gerektiğini söylemektedir.¹⁰⁹ Denilebilir ki milliyetçiliği tanımlamakla oldukça ilgilenen emperyalist devletler diğer milletlerin kimliklerini korumalarından oldukça korkmaktadırlar. Castells’e göre milliyetçiliğin “seçkinlere özgü” olduğu fikri de hatalıdır. Çünkü günümüzde milliyetçilik çoğunlukla “küresel elitlere karşı” bir duruş bir tepki olarak ortaya çıkmaktadır.¹¹⁰ Ayrıca ampirik olarak Anderson’un “hayali cemaatler” fikri yetersizdir.¹¹¹ Milliyetçilik fikrini günümüzde moda oluşu gibi Fransız Devrimine bağlamak ve bu konuda ısrar etmek de yanlıştır. Bu tür bir yaklaşım ancak “Avrupa merkezilik”tir.¹¹²

¹⁰⁶ Anderson, s. 13-167.

¹⁰⁷ Anderson, s. 13-167.

¹⁰⁸ Étienne Balibar ve Immanuel Wallerstein, *İrk Ulus Sınıf: Belirsiz Kimlikler*, (çev. Nazlı Ökten), Metis Yayınları, İstanbul 2000, s. 65.

¹⁰⁹ Eric John Hobsbawm, *1780’den Günümüze Milletler ve Milliyetçilik: Program, Mit, Gerçeklik*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1993, s. 11.

¹¹⁰ Manuel Castells, *Kimliğin Gücü, Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür Cilt 2*, (çev. Ebru Kılıç), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2006, s. 46.

¹¹¹ Castells, s. 44.

¹¹² Partha Chatterjee, *The Nation and its Fragments: Colonial and Postcolonial*, Princeton University Press, Princeton 1993, den aktaran Castells, s. 45.

Tek başına milliyet duygusu bir ideoloji olarak ele alınamaz. Milliyetin bir ideolojisi olabilmesi için bir dava fikir ortaya koyması gerekmektedir. Tabi bir hal olarak değerlendirilebilecek milliyet duygusu ancak ideolojisini tüm yönleriyle ortaya koymak suretiyle “milliyetçilik” olabilmektedir. Milliyetçilik fikri temelde psikolojik bir zemin üzerine kuruludur. Bu psikolojik zemin “mensubiyet duygusudur.”¹¹³

Psikolojik manada sevme duygusu “yakınlık duymak” olarak tanımlanabilir. Böylelikle milliyetçilik kişinin kültürüne, tarihine, dinine ve atalarının mirasına yakınlık duymasını yani sevmesini bir mecburiyet olarak görmektedir. K. Gustav Jung her milletin kendine özgü bir “gayri şuurun” varlığından bahsetmektedir. Böylelikle milletlerin hayatını yönlendiren, fikirlerini şekillendiren bir “köktip” (arche-type) vardır ve köktipler milletten millete farklılıklar göstermektedir. Sosyolojide “kolektif şuur”, sosyal psikolojide “kitle psikolojisi” gibi mefhumlar milletlerin meydana gelmesinde önem teşkil etmektedir. Milliyetçiliğin psikolojik temelleri bu şekilde ifade edilebileceği gibi bunların dışında birçok etken olduğunu da belirtmek gerekmektedir. Burada anlatılmak istenen milliyetçilik duygusu ve fikrinin ihmal edilmesi mümkün olmayan psikolojik temellerinin bulunduğu gerçeğidir.¹¹⁴

1.3. Siyasal İletişim

İletişim sosyal realitelerin meydana getirilmesi, dönüştürülmesi ve sürdürülmesi ile ilgili sosyal bir süreçtir.¹¹⁵ Siyasal iletişim ise disiplinler arası akademik bir alandır ve siyasi süreçlerle iletişim süreçleri arasındaki ilişkileri ele almaktadır. İletişimin siyaseti, bireylerin inanç ve eylemlerini etkilemek üzere stratejik olarak kurgulanması ve uygulanmasıdır.¹¹⁶

¹¹³ S. Ahmet Arvasi, *Türk İslam Ülküsü II*, Bilgeoğuz Yayınları, İstanbul 2009, s. 281-283.

¹¹⁴ Arvasi, II, s. 281.

¹¹⁵ Pearce, W. B. and Pearce, K. A., *Extending the Theory of Coordinated Management of Meaning (CMM) Through a Community Dialogue Process*. Communication Theory, 10, 2000,405-423; Pearce, W. B. and Cronen V. E., *Communication, action, and meaning: The creation of social realities*. NY: Praeger, 1980; Pearce, W. B. (). *Communication and the Human Condition*. Carbondale, IL: Southern Illinois University Press, 1989'den aktaran Матъяш, Ольга Ивановна, «Что такое коммуникация и нужно ли нам коммуникативное образование», Communication Studies, Indiana University Purdue University, Indianapolis 2002, c. 5.

¹¹⁶ Swanson, David L. and Dan Nimmo, *New Directions in Political Communication: a Resource Book*, Sage Publications, California 1990'dan aktaran Mutlu, Erol, *İletişim Sözlüğü*, Ark Yayınevi, İstanbul 1995.

Günümüzde siyasal iletişimin temel aktörleri devlet başkanları, hükümetler, siyasi partiler, yerel yönetimler, sivil toplum örgütleri, baskı grupları, lobicilik, sivil itaatsizlik gösteren topluluklar ve terör örgütleri olarak sıralanabilir. Siyasal iletişim, iletişim bilimleri, siyaset bilimi, sosyoloji, sosyal antropoloji, psikoloji, sosyal psikoloji, felsefe, tarih, hukuk, yönetim bilimleri, halkla ilişkiler, lengüistik, propaganda, reklam, pazarlama, retorik, etik, semantik, semiyotik, hermeneutik gibi birçok diğer disiplinle yakından ilişkilidir. Siyasal iletişim, siyasilerin bir takım ideolojik hedeflerini kabul ettirmek ve eyleme dönüştürmek için hedef kitlelerine (belirli gruplar, kitleler, bloklar veya ülkelere) muhtelif iletişim türleri ve teknikleri kullanmak suretiyle icra edilen süreç olarak tanımlanabilir.¹¹⁷

Oxford Siyasal İletişim El Kitabı (Oxford Handbook of Political Communication) siyasal iletişimi “bilginin sunumu ve yorumlanması” olarak tanımlar.¹¹⁸ Norris siyasal iletişimi halk, siyasiler ve medya arasında bilginin aktarılmasını içeren interaktif bir süreç olarak tanımlamaktadır. Bu süreç, yönetim organlarından vatandaşlara yukarıdan aşağıya, siyasal aktörler arasında yatay ve kamuoyundan yetkili makamlara aşağıdan yukarıya doğru işlemektedir.¹¹⁹

Siyasette başarılı olmanın olmazsa olması enerjidir. Enerji sadece rakiplere galip gelebilmek için değil, aynı zamanda “kendini durgunluktan kurtarmak” içindir. Tüm siyasilerin ve siyasi oluşumların hükmetmek istedikleri bu siyasi enerji kaynakları genel hatlarıyla ikiye ayrılmaktadır. Bu iki enerji kaynağını pozitif bilimlerde olduğu gibi tükenen enerji kaynakları ve yenilenebilir enerji kaynakları olarak adlandırmak mümkündür. Siyasal açıdan tükenen enerji kaynaklarını, “yükselen bir sınıfın ya da demografik bir fazlanın güveni” olarak tanımlamak mümkündür. Bu enerji adeta fosil bir enerji kaynağıdır ve “toplumsal yapılardaki sismik kaymalarla” ortaya çıkmaktadır. Bu tür bir enerji onu kullanmayı bilen her siyasi kesim için güçlü bir kaynaktır. Ancak bu siyasal açıdan tükenen/tükenebilir bir enerji kaynağıdır. Denilebilir ki “modern çağın başlıca politik enerjileri ağırlıklı olarak tüketilmiştir.” Siyaset açısından yenilenebilir

¹¹⁷ Aysel Aziz, *Siyasal İletişim*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2014, s. 3-33.

¹¹⁸ Kate Kenski and Jamieson Kathleen Hall, *The Oxford Handbook of Political Communication*, Oxford University Press, Oxford 2016, p. 2.

¹¹⁹ Pippa Norris, “Political Communications”, *Encyclopedia of the Social Sciences*, Harvard University, 2004, p. 1.

enerji kaynağı olarak değerlendirilebilecek kaynak ise şu şekilde tanımlanabilir: “İçinden doğdukları koşulları aşan geleneklerin iç görüleri ve kalıcı değerler, zamanlar boyu esin kaynağı olup yol gösterebilen ve güçle ve uzlaşmaya fazlasıyla alışmış hareketlerin amaçlarını ve kararlılığını yenilemek üzere ortaya atılan fikirler.”¹²⁰

Siyasal iletişim faaliyette bulunulan siyasal sistemin içerisinde kamuoyunun güvenini ve desteğini elde etmek yani iktidarı ele geçirebilmek için zamanın ve mevcut durumun gerekliliklerini göz ardı etmeden reklam, propaganda ve halkla ilişkiler yöntemleri uygulamak suretiyle gerçekleştirilen, tek yönlü veya çift yönlü bir iletişim gayretidir.¹²¹ Siyasal iletişim “siyasal arenada birbirini anlama ve anlatma” işidir.¹²²

Siyasal iletişimin alışlagelmiş tanımları genellikle amaç ve kaynağa vurgu yapar. Yani siyasal iletişimin kaynağı siyasal alan olmalıdır ve siyasal bir amaca hizmet etmesi gerekmektedir. Ancak bu alışlagelmiş tanım günümüzde birçok “modern” devletin siyasal iletişim yapısını tanımlamak için yeterli değildir. Bu basit tanımda medyanın üslendiği rol belirtilmemiştir. Bu sebeple daha kapsayıcı bir tanımda ana hatlarıyla “siyasal alan”, “siyasi amaçları olan devlet dışı aktörler” ve “medya” yer almaktadır. Siyasal alan, devlet ve devlette meşruiyet kazanmak isteyen siyasi aktörleri, siyasi amaçları olan devlet dışı aktörleri, siyasal alanda etki yaratmak için çeşitli siyasi mesajlarını iletmeye çalışan seçmenleri, kuruluşları, grupları, holdingler vb., medya ise gerek siyasal alanı gerekse kamusal alanı etkileme çabasında olan medya organlarını ifade etmektedir. Buradan hareketle denilebilir ki siyasal iletişim halkın desteğini almanın yanı sıra bilgilendirmeyi de hedefler ve birincil amacı medyanın dikkatini çekmektir. Günümüzde siyasal iletişim tepeden inme biçimde değil, halkın medya, lobicilik faaliyetleri ve siyasal oluşumlara üyelikleri ile “aktif taraf” olduğu bir ortamda gerçekleşmektedir. Adaylar seçimlerde siyasal iletişimi elbette oy kazanma amacı ile icra etmektedirler. Ancak diğer taraftan monarşilerde bile liderler halkın sevgisini kazanmak istemekte ve bunun için çalışmalar yapmaktadırlar. Çeşitli amaçlar etrafında birleşen aktivistler ilgi çekmeye çalışırken, halk ise sesini duyurmak istemektedir. Aslında tüm bunlar değerlendirildiğinde siyasal iletişimin ne amaçla yapıldığı ortaya çıkmaktadır. Bu

¹²⁰ Mulgan, s. 194-195.

¹²¹ Zeynep Karahan Uslu, “Siyasal İletişim ve 24 Aralık 1995 Genel Seçimleri”, *Yeni Türkiye Dergisi*, 11, 1996, s. 790.

¹²² Kentel, s. 40.

yaklaşım siyasete şüpheyile yaklaşan bir görüşü temsil etmekte ve siyasal iletişimin propagandadan farklı bir şey olmadığını söylemektedir. Bu yaklaşımdan siyasal iletişimin sadece güç elde etme, kazanmak için mücadele ve başkalarını ikna etme çabası olduğu gibi bir netice ortaya çıkmaktadır.¹²³

Bir mesajın toplumun tüm kesimlerine ulaşıyor olması ve bu sebeple mesajın çokça işlevi olması gerekliliği günümüzde siyasileri sık sık kendileri ile çelişir hale getirmektedir. Siyasiler kimi zaman kısa süreli aralarla yaptıkları açıklamalarda kendileri ile çelişirken kimi zaman ise tek bir mesaj içerisinde kendileri ile çelişmektedirler. Bunun sebebi yukarıda da belirtildiği gibi mesajın birbirinden farklı gruplara aynı anda ulaşıyor olmasıdır.

Örneğin 2015 yılında ABD’de Cumhuriyetçi Parti’nin başkan adayı olan Donald Trump aynı açıklamada hem camilerin nefret saçtığını ve kapatılması gerektiğini söylemiş hem de tanıdığı çok sayıda inanılmaz derecede iyi insan olan Müslümanlar olduğunu söylemiştir.¹²⁴

Bir taraftan Müslümanların en kutsallarından olan camileri kapatmak istemek ve buraların nefret saçtığını söylemek, diğer taraftan ise “bazı” Müslümanların mükemmel insanlar olduğunu belirtmek verdiğiniz bir mesajın toplumun birbirinden farklı kesimlerine aynı anda ulaşıyor olmasından kaynaklanmaktadır. Yani Trump bu söylemi ile bir taraftan Amerika’da yükselen yabancı düşmanlığı ve islamafobiden siyasi rant elde etmeye çalışmakta bunu yaparken de mümkün olduğu kadar demokratların, insan hakları savunucularının ve ülkesinde yaşayan Müslümanların tepkisini de minimum düzeyde tutmak istemektedir.

Siyasal iletişim, siyasal aktörler, medya ve izleyiciler (halk) arasında dinamik bir etkileşim sistemi olarak değerlendirilebilir ve bu grupların her biri siyasi mesaj üretme, alma ve yorumlama sürecine dahil olmaktadır.¹²⁵ Bir siyasal iletişim çalışmasının

¹²³ Lilleker, s. 11-41.

¹²⁴ https://www.washingtonpost.com/news/post-politics/wp/2015/11/16/donald-trump-would-strongly-consider-closing-some-mosques-in-the-united-states/?utm_term=.3ca00e4e0e35, , (Erişim 22.03.2017).

¹²⁵ Blumler’ den aktaran Musialowska, p. 7.

temeli, siyasal sistemi doğrudan mı yoksa dolaylı mı etkilediği ve bu etkiyi hemen mi yoksa belirli bir süre sonra mı oluşturduğu ile ilgilidir.¹²⁶

Kimilerine göre profesyonel siyasal iletişim ana akımın iddiasının aksine diyalogu yani çift taraflı iletişimi reddederek monoloğu yani bir nevi propagandayı mükemmelleştirmeye çabalamaktadır.¹²⁷

Siyasal iletişim basitçe siyasi mesajların veya direktiflerin bireylere aktarımı olarak tanımlanabilir. Michael ve Blumler bu bireylerin bariz bir şekilde eşit olmadıklarına vurgu yapmıştır. Bu bireyler arasında son derece cahil kişiler olabileceği gibi yüksek derecede bilgili insanlar da bulunmaktadır. Son derece güçlü insanlar olabileceği gibi acınacak derecede güçsüz insanlar da bulunmaktadır. Siyasal alana oldukça ilgili ve müdahil olan kişiler olabileceği gibi son derece ilgisiz kişiler de bulunmaktadır. Bu sebeple siyasal iletişimin yapısı toplumu harekete geçirebilecek olan bu bilgili, güçlü, ilgili kitle ve yönlendirilmeyi bekleyen diğerleri arasında bir bölümlendirme oluşturulacak şekilde kurgulanmalıdır.¹²⁸ Tam da bu yaklaşım başta siyasal iletişimcilerinin “etki modeli” olarak adlandırdıkları tanımını ifade etmektedir.¹²⁹

1.4. Tarihsel Açıdan Siyasal İletişim

Bazılarına göre siyaset eski dünyada oldukça basitti. O dönemlerde siyaset soyut kurumları değil “kararlar alan insanların dünyası”nı ifade ediyordu. Günümüzde ise siyaset kimilerine göre avamlaşmıştır.¹³⁰

Bugün ki “modern” toplumların önemli bir unsuru olan siyasal iletişim geçmişte Roma’nın ve Antik Yunan’ın da bir unsuru olarak mevcuttu. Esasında tüm insanlık tarihi boyunca siyasi liderler halkın desteğini almak ve kendilerini halka anlatmak için çaba harcamışlardır. Ancak uzun yıllar boyunca genel itibari ile tek yönlü, liderden halka bir

¹²⁶ Cotteret Jean-Marie, *Gouvernants et gouvernés: la communication politique.*, Paris: Presses Univ. de France 1973, p.7’den aktaran Гуняшев, Евгений Владимирович, «Политическая Коммуникация: в Поисках Универсального Подхода», *Научные Труды/МосГУ*, 142, 2012, c. 1.

¹²⁷ Mulgan, s. 43.

¹²⁸ Michael Gurevitch and Jay G. Blumler, “Political Communication Systems and Democratic Values”, *Democracy and the Mass Media: A Collection of Essays*, 1990, p. 26.

¹²⁹ Евгений Владимирович Гуняшев, «Политическая Коммуникация: в Поисках Универсального Подхода», *Научные Труды/МосГУ*, 142, 2012, c. 1.

¹³⁰ Mulgan, s. 20.

süreç olarak var olmuştur. Siyasal faaliyetlerin kamusal alana yayılması ve siyasal iletişimin yapısal olarak değişmesi ise demokratikleşme sürecinin beraberinde getirdiği bir durumdur. Demokratikleşmeyle birlikte sıradan insanların siyasi bir rol edinmesi beklenir ve böylelikle bu insanlar siyasetle ilgilenmeye başlarlar. Öte yandan enformasyon çağı denilen bu çağda bilgiye erişimin geçmiş dönemlere göre oldukça kolaylaşması ve eğitim seviyesinin göreceli olarak artması ile birlikte bu insanlar siyasal alanda daha fazla etki sahibi olmak istemekte ayrıca daha fazla siyasal katılım göstermeyi arzu etmektedirler. Buna göre bu insanlar giderek sadece bir seçmen olmak ve oy kullanmanın ötesinde “aktif vatandaş” olmuşlardır. Artık bu kimseler aktivizm, parti kurma vb. faaliyetler ile siyasal sürece dahil olmaktadır.¹³¹

Böylelikle siyasal sistem içerisinde birbiri ile rekabet halinde olan unsurlar arttıkça rekabetin seviyesi de aynı oranda artmaktadır. Bu sebeple bu unsurların her biri seslerini daha iyi duyurabilmek için daha iyi iletişimciler olma gayreti göstermektedirler. Tüm bu unsurlar daha iyi iletişim metotları denemeye çalıştıkça siyasal iletişim giderek daha profesyonel bir hal almış ve almaktadır.¹³²

“Modern siyaset” dolayısıyla “modern siyasal iletişim” olarak adlandırabileceğimiz olgu “kamuoyu çağı” ve basın, radyo, televizyon, internet vb. gibi unsurlardan oluşan “iletişim medyası çağı” ile başlamıştır.

Yine de tıpkı Yunan polis’inde azınlık politikasının agorada toplananlar ya da fraksiyonlarda faaliyet yürütenlerin iletişimiyle oluşturulması gibi, modern çağda da politikanın kendi medyası tarafından oluşturulması önemli bir noktadadır. Bu medya partiler ya da sendikalar gibi kurumlar, kiliseler, birlikler, gazeteler ve dergiler ve kültürlerden oluşur; çünkü politik cemaatleri bir araya toplayan ve kolektiflerin koşulları ve seçenekleri hakkında fikir yürütmelerini sağlayan işte bu medyadır.¹³³

Artık mesajları insanları şok edici derecede ilginç olan gruplar eşik bekçilerinin değişikliklerine uğramadan mesajlarını halka iletebilmektedirler. “Böyle durumlarda mesaj o kadar çarpıcı ve açıktır ki düzeltmelere gerek duyulmamaktadır. Dolayısıyla,

¹³¹ Lilleker, s. 15.

¹³² Paolo Mancini, “New Frontiers in Political Professionalism”, *Political Communication*, 16 (3), 1999, p. 231-245.

¹³³ Mulgan, s. 21-22.

doğrudan iletişim siyasal iletişimin en güçlü yoludur.”¹³⁴ Teknolojik ilerleme ile birlikte, özellikle internet imkanlarıyla artık insanlar her an haber alabilmektedir ve bu sebeple adaylar hakkında daha fazla bilgiye sahip olma imkânı bulunmaktadır.¹³⁵

1.5. Siyasal İletişim ve İkna

İkna geçmişten günümüze önemini koruyan bir kavram olarak ortaya çıkmaktadır. Örneğin Eski Yunan’da demokrasi uygulamalarıyla birlikte değişen yaşam tarzları nedeniyle “Sıradan Yunan yurttaşı artık yalnızca maharetli bir savaşçı ya da atlet olmakla yetinemezdi. Birden fazla rolü üstlenmek zorundaydı” ve bu rollerden biri ikna ediciliktir. Bu nedenle Sofistlerin öğrettiği en büyük becerilerden biri iknadır¹³⁶ ve batılı düşünürler geçmişten günümüze ikna kavramı ile yoğun bir şekilde ilgilenmişlerdir. Örneğin Platon’a göre iknayı oluşturan temel güç akıl değil “tutku”dur ve “her açıdan iyi düşünülmüş, her tür mantık ve tezle desteklenmiş ve her türden itiraza ve karşı örneğe hazır görünse bile” ikna etmede düşünce değersizdir¹³⁷ ve ona göre kimileri “ikna silahını kullanmak yerine” vahşi bir canavar gibi cehalet ve kötülük içinde yaşarlar.¹³⁸ Aristoteles’e göre ise özgür bireylerin kendi aralarında tartışırken birbirlerini ikna etmek için faydalanabilecekleri “bilgilenim alanı” retoriktir.¹³⁹

İkna hakkında sistematik düşünme şekli M.Ö. 500. yüzyıla kadar dayanmakta ve Protagoras, Gorgias, Platon, İskrates ve Aristoteles gibi Yunan felsefecilere kadar uzanmaktadır. İlerleyen süreçte ikna hümanist geleneğe sahip geniş bir kitlenin sürekli dikkatini çekmiştir. Yirminci yüzyılın başlarında sosyolojide bilimsel yöntemlerin gelişmesi ikna çalışmalarına yeni boyutlar kazandırmaya başlamıştır. Özellikle 1950’li yıllardan sonra ikna çalışmaları giderek çoğalmıştır. İletişim, psikoloji, sosyoloji, siyaset bilimi ve antropoloji de dahil olmak üzere sosyal bilimlerin neredeyse tüm alanlarında

¹³⁴ Brian McNair, *An Introduction to Political Communication*, Routledge, London 2003, s. 19.

¹³⁵ Stephen Coleman, “A Tale of Two Houses: The House of Commons, the Big Brother House and the People at Home”, *Parliamentary Affairs*, 56(4), 2003, p. 733-758.

¹³⁶ Mehmet Ali Ağaoğulları, *Sokrates' ten Jakobenlere: Batı'da Siyasal Düşünceler*, İletişim Yayınları, İstanbul 2015, s. 69-70.

¹³⁷ Robert C. Solomon, *Adalet Tutkusu*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2004, s. 79-80.

¹³⁸ Justin D. Kaplan, *Dialogues of Plato*, Pocket Books, New York 1951, p. 242.

¹³⁹ Jean-Marie Domenach, *Politika ve Propaganda*, (çev. Tahsin Yücel), Varlık Yayınları, İstanbul 1995, s. 5.

ikna odaklı çalışmalar yapılmaktadır. Bu durum insan ilişkilerinde ikna etmenin ve ikna edilmenin önemini yansıtmaktadır.¹⁴⁰

İkna enformasyon yoluyla tutum oluşturmak veya var olan tutumları değiştirmek ile ilgidir.¹⁴¹ Bilinçli bir şekilde ve önceden belirlenmiş birtakım sonuçlara ulaşmak gayesiyle, insani güdülerin yönlendirilmesi neticesinde düşünce ve hareketleri değiştirme teşebbüsüdür.¹⁴² Hedef kitlenin tutumunu değiştirmek için ortaya konan ve şiddete dayanmayan eylemler bütünüdür.¹⁴³ İkna kavramının koşulları; bilinçli bir maksadın ve/veya bir teşebbüsün bulunması, motivasyon, bireyin hareket yönünü belirleme veya yönlendirme, tutumu değiştirme, şekillendirme veya etkileme ve bunların gerçekleşmesini mümkün kılacak mesajların aktarılması olarak sıralanabilir.¹⁴⁴ İkna hedef kitleyi harekete geçirmek veya değiştirmek için argümanlar ortaya koyma eylemidir.¹⁴⁵ Bu nedenle ikna, interaktif bir süreçtir ve hem ikna edenin hem de ikna edilenin ihtiyaçlarını karşılamaktadır.¹⁴⁶

Durkheim yaptırım içeren uygulamalarda bile iknanın en az baskı kadar önemli olduğunu belirtmektedir.¹⁴⁷ Öte yandan Russell sosyalist bir sistemin ne şekilde kurulması gerektiğinde bahsederken “İkna etme yolu açık ve çoğunluk henüz ikna olmamışken, kaba kuvvete başvurmak yersizdir” demektedir ancak çoğunluğun iknasından sonra çeşitli yaptırımlar uygulanması gerektiğini söylemektedir.¹⁴⁸ Böylelikle ikna siyaset ve siyasal

¹⁴⁰ Daniel James O'Keefe, Trends and Prospects in Persuasion Theory and Research, *Readings in Persuasion, Social Influence and Compliance Gaining* in (p. 31- 43), Pearson/Allyn and Bacon, Boston 2004, p. 31.

¹⁴¹ William D. Crano and Radmila Prislin (Ed.), *Attitudes and Attitude Change*, Psychology Press, New York 2008, p. 162.

¹⁴² W. L. Brebeck and W. S. Howell, *Persuasion: A Means of Social Influence*, Prentice Hall, New York 1952, p. 24 ‘den aktaran H. Andaç Demirtaş, “Temel İkna Teknikleri: Tutum Oluşturma ve Tutum Değiştirme Süreçlerindeki Etkilerinin Altında Yatan Nedenler Üzerine Bir Derleme”, *Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 19, 2004, s. 74.

¹⁴³ Basri Barut ve C. Sinan Altundağ, “Globalleşen Dünyada Bir Siyasal İkna Unsuru Olarak Vaatler (3 Kasım 2002 Türkiye Milletvekili Genel Seçimleri ile 2 Kasım 2004 ABD Başkanlık Seçimleri Karşılaştırmalı Örneğiyle)”, *Selçuk İletişim*, 4(1), s. 81.

¹⁴⁴ Abdullah Özkan, *Siyasal İletişim: Partiler, Seçimler, Stratejiler...*, Nesil Yayınları, İstanbul 2004, s. 156.

¹⁴⁵ <https://open.lib.umn.edu/businesscommunication/chapter/14-1-what-is-persuasion/>, (Erişim 09.02.2018).

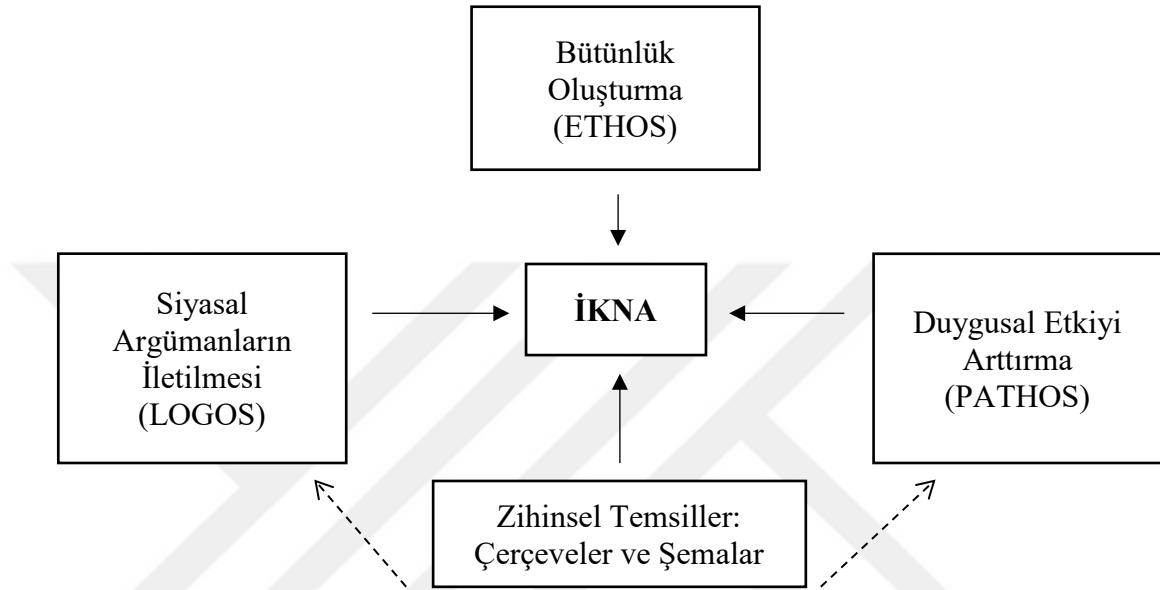
¹⁴⁶ Garth S. Jowett and Victoria O'donnell, *Propaganda & Persuasion*, Sage Publications, California 2018, p. 1.

¹⁴⁷ Anthony Giddens, *Tarihsel Materyalizmin Çağdaş Eleştirisi*, (çev. Ümit Tatlıcan), Paradigma Yayınları, İstanbul 2000, s. 62.

¹⁴⁸ Bertrand Russell, *Aylaklığa Övgü*, (çev. Mete Ergin), Cem Yayınevi, İzmir 2004, s. 131.

iletişim açısından tam demokratik rejimlerde başat öneme sahip olmasının yanı sıra, toplum desteğine ihtiyaç duyulmayan otokratik yönetim biçimlerinde dahi siyasetin en önemli unsurlarından biri olarak ortaya çıkmaktadır.

Tablo 1.1. Siyasal İletişimde İkna için Retorik Araçlar

Kaynak: Jonathan Charteris-Black, *Politicians and Rhetoric: The Persuasive Power of Metaphor*, Springer, London 2011, p. 14.

“Siyasetin zü iknadır.”¹⁴⁹ Siyasal iletişim ise siyasi alanda denetim oluşturmakta, şeffaflık sağlamakta ve siyasilerin hedef kitlelerine demokratik ikna yöntemleri vasıtasıyla etki etmelerine yardımcı olmaktadır.¹⁵⁰ Modern siyasal iletişim güç ilişkileri ve kitlesel ikna ile ilgilidir¹⁵¹ ve iletişim kampanyaları ikna edici hedeflere ulaşmak için tasarlanmaktadır.¹⁵² Siyasal iletişimde ikna “bütünlük oluşturma”, “siyasal tartışmaların iletilmesi” ve “duygusal etkiyi arttırmak” (ethos, logos ve pathos) yolu ile yapılır.

¹⁴⁹ Diana Carole Mutz, Paul M. Sniderman and Richard A. Brody, eds. *Political Persuasion and Attitude Change*. University of Michigan Press, Michigan 1996, p. 1.

¹⁵⁰ Mahmut Oktay, “Demokratik Sürecin Sağlıklı İşleyişi Açısından Siyasal İletişimde Sosyal Sorumluluk Meselesi”, *Marmara İletişim Dergisi*, 2, 1993, s. 77.

¹⁵¹ Dominic Wring, Power as Well as Persuasion: Political Communication and Party Development, Bartle, John and Dylan Griffiths (Ed.), *Political Communications Transformed From Morrison to Mandelson* in (p. 35-52), Palgrave Macmillan, London 2001, p. 35-38.

¹⁵² <https://static-frn.ie.edu/university/wp-content/uploads/sites/6/2017/02/Public-Opinion-and-Political-Communication.pdf>, (Erişim 09.02.2018).

Siyasal iletişimde ikna edici mesaj stratejileri ise “korku çekiciliği”, “kapıyı aralama tekniği” ve “mesaj tekrarı” başlıkları altında ele alınmaktadır.¹⁵³ Bu stratejileri şu şekilde özetlemek mümkündür:¹⁵⁴

Korku çekiciliği: Yoğun olarak duygulara hitap etmesine karşın kullanım şartlarına göre mantıksal öğeler de barındırabilen bir ikna stratejisidir. Hedef kitleyi ikna etmek için bir korku uyandırılmaya çalışılır. Bir davranışın yapılması veya yapılmaması durumunda ortaya birtakım zararlar çıkacağı iddia edilir. Örneğin seçim öncesi A partisinin şayet B partisi seçimi kazanırsa ülkenin “felakete sürükleneceği”ni söylemesi korku çekiciliği stratejisi olarak değerlendirilebilir.

Kapıyı aralama tekniği: Hedef kitlenin küçük bir isteği yerine getirmek konusunda ikna edilmesi durumunda, ilerleyen zamanda daha büyük bir isteği daha kolay yerine getireceği varsayımına dayanmaktadır. Örneğin A partisini desteklememesine rağmen partinin toplantısına katılmaya (küçük istek) ikna edilen bir kişinin, ileride A partisine oy verme (büyük istek) ihtimalinin partiyi desteklemeyen ve toplantıya katılmayan diğer kişilerden daha yüksek olduğu iddia edilmektedir.

Mesaj tekrarı: İkna için kullanılan mesajın sürekli tekrar edilmesi prensibine dayanmaktadır. Buna göre sürekli olarak tekrarlanan mesaj daha iyi anlaşılmakta, hafızada tutulması kolaylaşmakta ve algılama artmaktadır.

İkna esasında hem ikna edenin hem de ikna edilenin ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Bu nedenle iknanın propagandadan farkı, karşılıklı tatmin edici yönüdür. İnsanlar, isteklerine veya ihtiyaçlarına cevap veren olgularla ikna olmaktadır. Bu nedenle ikna etkileşimli veya işlemsel bir bağımlılık durumudur.¹⁵⁵ Etkili bir ikna süreci dört adımda gerçekleşmektedir. Bunlar güvenilirlik sağlamak, ortak bir zemin oluşturmak için bir çerçeve çizmek, etkin bir dil ve ikna edici kanıtlar kullanılarak mevcut konumu

¹⁵³ Ahmet Kalender, *Siyasal İletişim: Seçmenler ve İkna Stratejileri*, Çizgi Kitabevi, Konya 2000, s. 132.

¹⁵⁴ Abdullah Özkan, *Siyasal İletişim: Partiler, Seçimler, Stratejiler...*, Nesil Yayınları, İstanbul 2004, s. 167.

¹⁵⁵ Garth S. Jowett and Victoria O'Donnell, *Propaganda and Persuasion*, Sage, CA 2006, p. 32.

güçlendirmek ve son olarak hedef kitleyle duygusal bağ kurmaktır. Bu dört adımı kısaca şu şekilde tanımlamak mümkündür:¹⁵⁶

Güvenilirlik sağlama: Öncelikle üstesinden gelinmesi gereken konu güvenilirliktir. Hedef kitlenin kendisini ikna etmek isteyen kişinin bakış açılarına ve görüşlerine güvenilip güvenemeyeceği ile ilgili şüpheleri giderilmeden ikna edilmesi mümkün değildir. İki kaynaktan güvenilirlik sağlamak mümkündür. Bunlardan ilki uzmanlıktır. Önerileri hakkında bilgili olduklarını kanıtlamış insanların yüksek düzeyde uzmanlığa sahip oldukları kabul edilir. İkincisi ise sağlam ilişkiler kurmaktır. Güçlü bir duygusal karakterle bütünlük gösteren, yani aşırı ruh hali veya tutarsızlıklarla anılmayan, başkalarının çıkarları doğrultusunda çalışabileceği düşünülen ve ilişkilerini bu temeller üzerine inşa eden insanlar güvenilir olarak addedilmektedir.

Ortak bir zemin oluşturma: Yüksek düzeyde güvenilirlik sağlanmış olsa bile savunulan konu hedef kitleye hitap etmelidir. Ortak bir zemin için çerçeve çizmek hedef kitle ile paylaşılan faydaları belirleme sürecidir. Mevcut pozisyon hedef kitlenin avantajlarını aydınlatarak şekilde ustaca tarif edilmelidir.

Kanıt sunma: Güvenilirlik sağlandıktan ve ortak bir zemin oluşturulduktan sonra ikna artık bir kanıt sunma meselesi haline gelmektedir. Etkili ikna için retoriğin ustaca kullanımı önem kazanmaktadır. Örnekler, hikayeler, metaforlar ve analogilerle sayısal verilerin desteklenmesi mevcut konumu canlı tutmakta, ikna edenin bakış açısına çekici ve somut bir nitelik kazandırmaktadır.

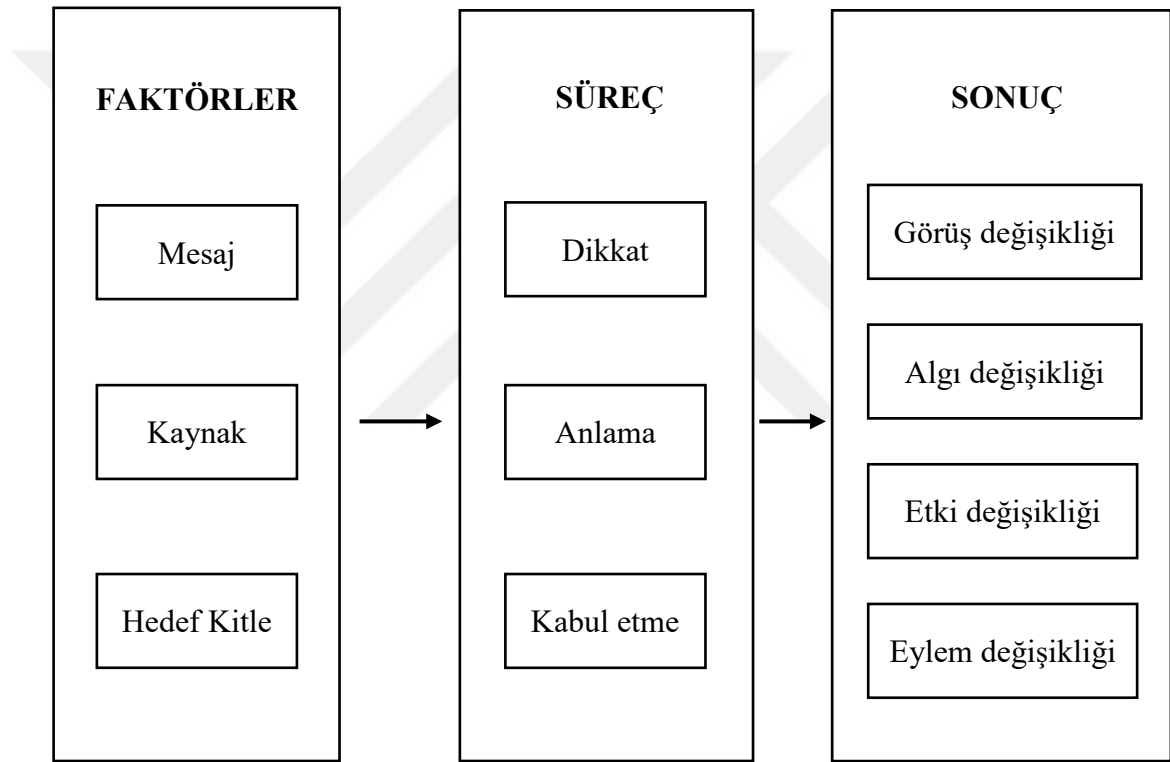
Duygusal bağ kurma: İkna için duyguların öncelikli olduğu bilinmelidir. Duygusal bağ iki kademededen oluşmaktadır. Bunlardan ilki savunulan konu ile kurulan duygusal bağdır. Ancak savunulan konuyla kurulacak olan duygusal bağ hassas bir dengededir. Aşırı duygusal davranılması gerçeklikten uzak olduğu intibası oluşturabilir. Ancak savunulan konu ile duygusal bir bağ kurulduğu hedef kitleye gösterilmiyor ise konuya gerçekten inanılıp inanılmadığı hakkında şüpheler oluşabilmektedir. İkincisi ise hedef

¹⁵⁶ Jay A. Conger, "The Necessary Art of Persuasion", *Harvard Business Review*, 76, 1998, p. 87-93.

kitleyle kurulan duygusal bağıdır. Hedef kitlenin duygusal durumu güçlü ve doğru bir şekilde idrak edilmeli ve tartışmanın tonu buna göre ayarlanmalıdır.

“İletişim ve İknada Yale Yaklaşımı” veya “Yale Tutum Değişikliği Yaklaşımı” olarak adlandırılan yaklaşıma göre iknanın faktörleri; mesaj, kaynak ve hedef kitle, süreçleri; dikkat, anlama ve kabul etme, sonuçları ise görüş değişikliği, algı değişikliği, etki değişikliği ve eylem değişikliği unsurlarından oluşmaktadır.¹⁵⁷

Tablo 1.2. İletişim ve İknada Yale Yaklaşımı

Kaynak: Herbert C. Kelman and Carl I. Hovland, “‘Reinstatement’ of the Communicator in Delayed Measurement of Opinion Change”, *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, 48(3), 1953, p. 327-335.

1.6. Siyasal Alanda Tüketimcileşme ve Siyasal İletişimde McDonaldlaşma

Siyasal alanda tüketimcileşme /tüketimcilik (consumerisation) kavramı en basit tanımıyla toplumun siyasi olaylara ve bu olayların doğurduğu siyasi sonuçlara adeta bir tüketici

¹⁵⁷ Herbert C. Kelman and Carl I. Hovland, “‘Reinstatement’ of the Communicator in Delayed Measurement of Opinion Change”, *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, 48(3), 1953, p. 327-335.

bakış açısıyla baktığını, dolayısıyla ticari bir ürün veya markaya karşı takındığı tutum ve yaklaşımın aynısını veya bir benzerini siyasi partiye veya siyasi bir kişiliğe karşı sergilediğini ifade etmektedir. Diğer taraftan tüketici davranışının bir eğilimi neticesinde tıpkı bir ürün veya markaya tepki gösterir gibi bir siyasi parti veya siyasi kişiliğe tepki gösterebilmektedir. Kısaca tüm siyasi tercihlerini bir tüketici gibi tüketimcilik çizgisinde gerçekleştirmektedir. Tüketim toplumunun ortaya çıkışıyla birlikte siyasi oluşumların “profesyonel” olarak yönetilmesi, pazar mantığı çerçevesinde hareket etmesi gibi birçok etken siyasi tüketimcileşmeye neden olmuştur. Siyasal alanda tüketimcilik rekabetin zayıflamasına ve dengesizliğe neden olmakta, siyaset arenasında pazarlama yöntemleri kullanılmasına sebebiyet vermektedir. Bu ise aynı zamanda halkın gerçek siyasetten koptuğuna da işaret etmektedir. “Halk, siyasi iletişimi herhangi bir ürünün pazarlanması süreci gibi algılamakta ve şüpheli yaklaşmaktadır.” Particilik/partizanlık bir partiye siyasi oluşuma kayıtsız şartsız her koşulda destek verme ve sadık olma şeklinde anlaşılmaktadır. Particiliğin gitgide azalması seçmen çözülmesi (dealignment) kavramını ortaya çıkarmıştır. Yapılan araştırmalara göre “gelişmiş” ülkelerde bir partiyi kayıtsız şartsız her koşulda destekleyen ve ömür boyu desteğini sürdürenlerin sayısının giderek azaldığını göstermektedir. Seçmen çözülmesi beraberinde tüketimciliği getirmiş ve azımsanmayacak sayıda insan artık siyasete “tüketimciliğin gündelik mecralarından biri” olarak bakmakta ve herhangi bir siyasi bağlılığı olmayan bu insanlar oldukça değişken bir seçmen profili çizmektedirler. Bazı araştırmalar ise çözülme yaşayan bu seçmenlerin başka siyasi oluşumları şemsiyesi altında toplandıklarını ileri sürmektedir. Böylelikle seçmen çözülmesi (dealignment) ve seçmenlerin yeniden toplaşması (realignment) kavramları ortaya çıkmaktadır. Günümüzde siyasal alanda tüketimcileşme kavramıyla paralel bir şekilde siyasal iletişimde “Amerikanlaşma” kavramından sıklıkla bahsedilmekte bu kavramın aslında “McDonaldislaşma” olgusu ile bağlantıları olduğu belirtilmektedir.¹⁵⁸

McDonaldislaşma/McDonaldislaştırma kavramı George Ritzer tarafından ortaya atılmış ve kendi ifadeleri ile kavram sosyoloji sözlüğüne girmiş ve bilim dünyasının çeşitli farklı alanlarındaki akademisyenler bu kavramı yararlı bulmuşlardır. Ritzer “Toplumun McDonaldislaştırılması Çağdaş Toplum Yaşamının Değişen Karakteri Üzerine Bir

¹⁵⁸ Lilleker, s. 45-91.

İnceleme” (The McDonaldization of Society: An Investigation into the Changing Character of Contemporary Social Life) isimli kitabında kavramı detaylı bir şekilde kuramsallaştırmıştır. Ritzer hırslı ve büyük fikirleri olan, “McDonald's restoranlarının ardındaki dahi” olarak nitelendirdiği Ray Kroc’un bile yarattığı şeyin etkisini tahmin etmiş olamayacağını söyler. Ona göre McDonald's bu yüzyılda Amerika’da yaşanmış en etkili gelişmelerden biridir ve etkileri fast-food sektörünün ve Amerika sınırlarının oldukça ötesine geçmiş, dünyanın büyük bir bölümünün yaşam biçimini etkilemiştir ve bu etki giderek artarak yayılmaktadır. O McDonaldlaştırma kavramını en basit şekliyle “fast-food restoranlarının temelindeki ilkelerin” dünyaya egemen olması şeklinde tanımlamaktadır. McDonaldlaştırma aileden topluma, eğitimden sağlığa, rejimden siyasete kadar çok geniş bir alanı etkilemektedir. McDonaldlaştırma temel bileşenlerini verimlilik; bir amaca ulaşmanın en elverişli yolu, hesaplanabilirlik: nicel özellikler, öngörülebilirlik; ürün veya hizmetlerin her yerde her koşulda aynı olması, denetim; “insan teknolojisinin yerini insansız teknolojinin alması sayesinde yapılan denetim” olarak açıklamaktadır. Bu bileşenler akılcı bir sistemde temel bileşenlerdir ancak akılcı sistemler paradoksal bir şekilde akıldışılığı içinde barındırır. Bunu “akılcılığın akıldışılığı” olarak nitelendirir. Ona göre akılcılık kesin bir biçimde akıldışı sonuçlar ortaya çıkaracaktır, akılcılık insani nedenleri reddeder ve akılcı sistemler genel itibarı ile mantıksız sistemlerdir.¹⁵⁹ Ancak burada akılcılığın McDonaldlaştırma bağlamında nasıl algılanması gerektiğini şu şekilde anlatır:¹⁶⁰

Akılcı, akılcılık ve akılcılaştırma (sırasıyla rasyonel, rasyonalite ve rasyonalizasyon) sözcüklerinin burada ve kitabın her yerinde normalden farklı kullanıldığını belirtmem gerekir, insanlar genellikle bu terimleri büyük oranda olumlu bir şey olarak düşünür; akılcı olan bir şey genellikle iyi olarak görülür. Ne var ki burada genellikle olumsuz bir şekilde kullanılmışlardır. Bu analizdeki olumlu terim, fast-food restoranı gibi insan-dışı, akılcı sistemlerin reddettiği gerçek insan mantığıdır (örneğin yaratıcı davranma ve çalışma yeteneği). Diğer bir neden de akılcılaştırma teriminin genellikle bir davranışı açıklama yöntemi olarak Freudcu kuramla ilişkili kullanılmasıdır; oysa burada terim, akılcılığın tüm topluma giderek daha fazla yayılmasını açıklar. Dolayısıyla, kitabı okurken bu terimleri genellikle kullanılan anlamlarından farklı yorumlamaya dikkat edin.

¹⁵⁹ George Ritzer, *Toplumun McDonaldlaştırılması*, (çev. Şen Süer Kaya), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2011, s. 13-34.

¹⁶⁰ Ritzer, s. 40.

Akılcılığın akıldışılığını şu örnekle anlatır: Dış politikada nükleer güç önemli bir caydırıcı unsurdur.¹⁶¹ Oldukça tartışmalı bir konu olan nükleer silahlar hususunda ne ABD ne de Rusya nükleer silah caydırıcılığından vazgeçmek istememektedir. Her iki ülke de birbirlerini birkaç defa yok edebilecek güçte nükleer silaha sahiptir. Yapılmaya çalışılan anlaşmalarda ise “görelî atış ağırlığı” hesaplanmaya çalışılmakta burada bir denge sağlamaya çalışırken sayıların içinde adeta boğulmaktadırlar. Böylelikle her iki tarafın da nükleer silahlarının büyük kısmını imha edebileceğini ancak yine de “diğer tarafı, hatta tüm dünyayı yok etme gücünü koruyabileceği gibi nitel gerçeği gözden kaçırmaktadır.”¹⁶²

Öte yandan McDonald's restoranlarının güzellikleri değersizleştirdiği söylenmektedir. Örneğin Romalı bir politikacı, McDonald's'ı, "Antik Roma sokaklarındaki değersizleşmenin baş nedeni"¹⁶³ olarak göstermiştir. Birçok kişi McDonald's'ı fiziki olarak da “kültürel değersizleşmenin başlangıcı” olarak görmektedir.¹⁶⁴ Benzer bir şekilde siyasal iletişimde McDonaldlaşma da siyaseti ve siyasal iletişimi değersizleştirmektedir. Örneğin McDonaldlaştırmanın hesaplanabilirlik ilkesini kullanan siyasî partiler veya adaylar çeşitli anketlerle davranışlarının reytinglerini ölçmektedirler. Bu reytingleri ne arttıracaksa davranışlarını ve söylemlerini buna göre değiştirmektedirler. Bu noktada ortaya konulan söylem ve davranışlara inanıp inanmamanın önemi yok olmakta, bu söylem ve davranışların reytingleri ne şekilde etkileyeceği düşünülmektedir.

Günümüzde siyasetin hatta dinin bile pazarlandığını ve McDonaldlaştırmanın etkisine girdiğini belirten Ritzer, milyonlarca Hristiyan'ın televizyon imgeleriyle “etkileşimli” ibadet yaptığını, bu ibadetleri yaptıran televizyon vaizlerinin ise medya uzmanları tarafından kurgulanan teknikleri kullandıklarını, tıpkı talk show'lardaki gibi bir formatla izleyicileri eğlendirerek toplum üzerinde denetim kurduğunu ve bu yolla hatırı sayılır

¹⁶¹ Sam Marullo, *Ending the Cold War at Home: From Militarism to a More Peaceful World Order*. Lexington Books, New York 1993.

¹⁶² Ritzer, s. 121-122.

¹⁶³ <http://www.nytimes.com/1986/05/05/style/romans-protest-mcdonald-s.html>, (Erişim 03.04.2017).

¹⁶⁴ <http://www.nytimes.com/1994/05/23/world/cracow-journal-a-mcdonald-s-not-in-their-medieval-square.html>, (Erişim 19.04.2017).

bağışlar topladığını vurgulamaktadır.¹⁶⁵ Diğer taraftan tüm bunlar sinizme de neden olmaktadır.

Sinizm ilkçağ Yunan felsefesinde Antisthenes tarafından kurulmuş olan felsefe okulunun belli bir ahlak anlayışıyla belirlenen felsefesine verilen diğer bir ad. Doğa-uzlaşım karşıtlığında doğal olanın tarafından olan Kiniklerin bir diğer ünlü temsilcisi olan Diogenes, kendisine 'Dile benden ne dilersen!' diyen Büyük İskender'e verdiği 'Gölge etme, başka ihsan istemem' yanıtıyla ün kazanmıştır.¹⁶⁶

Sinizm siyasal iletişimin tamamına karşı ortaya çıkabildiği gibi, şahısların sadece kendi hayatlarında memnun olmadıkları durumlarla karşı kısıtlı bir eylem alanı olarak da ortaya çıkabilmektedir. Günümüzde sinizmin sebepleri tam olarak açıklanamazken kontrol edilmesi mümkün olmayan bir biçimde yükselmektedir. Basit bir anlatımla toplumun siyaseti tüketmek istiyor olması fast-food benzeri bir siyasal iletişimi doğurmuştur denilebileceği gibi, bunun tam aksi fast-food benzeri bir siyasal iletişimin sunuluyor olması toplumu siyasal tüketiciye çevirmiştir de denilebilir. Elbette burada karşılıklı bir etkileşim söz konusudur. Bu bağlamda siyasal davranışın tüketimcileşmesi (comsumerisation) siyasal partilerin seçmenleri tüketici gibi görmesi ve salt tüketicilerin beğenisini elde etme çabaları, uzun bir süre zarfında toplumun gerçek manada refahına yol açacak, gerçekçi, samimi ancak radikal kararlar alma ve bu kararları topluma sunmasına engel olmaktadır. Konformist bir toplumda ancak popülist vaatler ve söylemler kabul görebilmektedir. Bu sebeple bu tür toplumlarda hemen hemen tüm siyasal kesimler popülist söylemler üzerinden siyaset yapmaktadırlar. Toplumun problemleri ve bu problemlere yönelik çözüm önerilerini tüm yalınlığı ile sunamamaktadırlar. Lilleker bu konu ile ilgili siyasi aktörlerin artık uzun vadede “iyi bir toplum” amaçlamadıklarını bunun yerine seçmenlerin kısa vadedeki isteklerine yönelen “medya dostu” mesajlarla hareket ettiklerini belirtmektedir. Halk tarafından tanınma ve bilinme kaygısı kapsamlı olması gereken politikaları basit sloganlara dönüştürmektedir. Siyasal iletişim halkın dikkatini çekebilmek için bayağılaşmakta ve sloganlardan ibaret bir biçim alabilmektedir. “Siyasetçiler nasıl giyinmeleri, konuşmaları ve kamera karşısında nasıl hareket etmeleri gerektiği gibi konulara, parti içi işlerinden daha fazla zaman ayırır hale gelmişlerdir.”¹⁶⁷

¹⁶⁵ Ritzer, s. 176-177.

¹⁶⁶ Cevizci, s. 776.

¹⁶⁷ Lilleker, s. 93-95.

Haber kanallarının “bulvar gazetelerine” dönüşmeye başlaması, ciddi haberlerin yerini hafif ve eğlenceli haberlerin almasına ¹⁶⁸ paralel siyasal iletişim uygulamalarının tamamında ciddi konuların bir tarafa bırakılarak imaj ve görselliği önem verilmesi ortaya çıkmıştır. Gerçekte radikal çözümlere inansalar bile çoğunluğu elde etme kaygısı ve tüketimcileşme bu çözümlerin önerilmesine dahi engel olmaktadır. Netice itibari ile “inandığı gibi yaşamayan, yaşadığı gibi inanmaya başlar” ve siyasetin kısır döngüsü bu noktada ortaya çıkmış olur.

İmgesel bir örnek verilecek olursa alanında uzman ve hastalarının iyiliğini düşünen bir tıp doktoruna başvuran, bir uzvu kangren olmuş bir hasta olduğu varsayımı üzerinden yola çıktığımızda; bu doktor hastaya amputasyon (iyileşmesi olanaksız görülen bir organı kesip atma) önermektedir. Çünkü bu işlem uygulanmazsa bir süre sonra hastalık vücudun diğer bölgelerine de sirayet edecek ve hastanın ölümüne dahi yol açabilecek ağır sonuçlar doğuracaktır. Ancak herkesçe tahmin edilebileceği üzere bu operasyon oldukça acı verici ve uzun bir süreçtir. Bu süre zarfında hastanın kendi sağlığı için birtakım meşakkatlere katlanması gerekmektedir. Aynı hastanın başka bir doktora aynı rahatsızlıkla başvurduğu varsayımı üzerinden hareketle; bu doktor alanında uzman olmayan ya da alanında uzman olsa bile hastalarının iyiliğinden çok kendi popüleritesine önem veren bir doktordur. Bu doktor hastanın amputasyon meşakkatlerine katlanamayacağını, kendine amputasyon öneren bir doktoru da bu sebeple hoş karşılamayacağını tahmin etmektedir. Bu sebeple hastaya nihai bir netice sağlamayacak ancak ağrılarını dindirecek, hastalığını unutturacak (ta ki ölümüne sebep olana kadar) birtakım ilaçlar tavsiye etmektedir. Hasta ilk örnekteki doktorun radikal ancak kesin çözüm sunan amputasyon kararından korkarak ikinci örnekteki doktora yönelmekte, onun tavsiye ettiği ilaçları kullanarak ağrısını dindirmekte ve hastalığını unutmaktadır. Bu örnekte hasta ikinci doktordan ve onun tavsiyelerinden memnun olmaktadır. Ona göre ikinci örnekteki doktor, kendi istekleri doğrultusunda hareket ettiği, acılarını dindirdiği için “iyi” bir doktordur. Siyasal alanda seçmenin tüketimcileşmesi – ve siyasal iletişimde siyasi oluşumların McDonaldslaşma’sının nihai neticesi de buna benzemektedir.

¹⁶⁸ Bob Franklin, *Newszak and News Media*, Arnold, London 1997.

1.7. Medya ve Hegemonya

Medya çoklarına göre insanların nasıl giyineceğinden ne yiyeceğine kadar hatta ne düşüneceklerine kadar her şeyi onların farkına bile varmalarına fırsat vermeden belirlemektedir. İnsanların duygularını ve düşüncelerini ele geçirerek tek tip bir kalıp içerisinde onları ruhsuzlaştırmaktadır.¹⁶⁹ Bu bağlamda Chomsky’e göre medya toplumun menfaatleri doğrultusunda değil şirketlerin ve devletlerin menfaatleri doğrultusunda hareket etmektedir. Çünkü medya zaten toplumu köleleştirmek üzere dizayn edilmiş “saldırı ve ayartma” ekranıdır.¹⁷⁰

Medya genellikle felsefeciler ve aydınlar tarafından sıklıkla eleştirilirken, teknokratlar ve iletişim profesyonelleri tarafından savunulmaktadır. Eleştirenlere göre medya bilincin susturulması için bir araç iken, savunanlara göre medya bilgi sağlamakta ve “her iki tarafın” da iddialarını dile getirmektedir. Böylelikle insanlar bu iddiaları dinledikten sonra kendi iradelerine göre hareket edebilirler.¹⁷¹

Gramsci ve Althusser’in “hegomonya”¹⁷² fikrinden hareketle medyanın bir mücadele alanı olduğu ve bu mücadelenin egemen olmak için uğraşsan güçler arasında geçtiği söylenebilir. Burada mücadele “anlam üretme, anlam kazanma ve bunu topluma kabul ettirme üzerinden yürütülür.”¹⁷³

Mulgan “Yarışmacı Fantezi ve Sanal Politika” başlığı altında artık siyaset üretebilmek için yeterli bir alan kalmadığına değinmektedir. Ona göre siyasetin var olabilmesi için zorunlu olan iletişim araçlarının doğası bunu doğurmaktadır. Günümüzde gerçek ve fantezi arasında bir ayırım yapabilmek giderek imkansızlaşmaktadır. Artık hem fantezinin hem de gerçeğin hammaddesi enformasyondur. Enformasyon ise o kadar işlenmiş bir

¹⁶⁹ Nurdoğan Rigel, Gül Batuş, Güleda Yücedoğan vd., *21. Yüzyıl İletişim Çağını Aydınlatan Kuramcılar: Kadife Karanlık: McLuhan-Foucault-Chomsky-Baudrillard-Postman-Lacan-Zizek*, Su Yayınları, İstanbul 2005, s. 185.

¹⁷⁰ Noam Chomsky, *Medya Denetimi*, (çev. Şen Sürür), Tümm zamanlar Yayıncılık, İstanbul 1991, s. 8.

¹⁷¹ Éric Maigret, *Medya ve İletişim Sosyolojisi*, (çev. Halime Yücel), İletişim Yayınları, İstanbul 2014, s. 37.

¹⁷² Gramsci, Antonio, *Hapishane Defterleri*, Onur Yayınları, İstanbul 1986.

¹⁷³ Çoban, Savaş ve Esra Arsan, *Medya ve İktidar Hegemonya, Statüko, Direniş*, Evrensel Basım Yayın, İstanbul 2014, s. 28.

durumdadır ki kökeninin ne olduğunu fark edebilmek oldukça zordur. Çünkü enformasyon sınırsız bir şekilde üretilebilir, çoğaltılabilir, yayılabilir ve eğilip bükülebilir. Böylelikle kurgu “yüce makamları” işgal edebilmektedir. Fanteziye hükmetmeyi bilen, etkili ve duruma uyan imajları piyasaya süren siyasiler sürekli başarılı olabilmektedirler. Bu noktada fantezi gerçekliğin yerini almaktadır. Duygu uyandıran bir ses tonu, sevecen bir gülümseme, rahatlık veren bir ifade, muhayyel imgeler, kararlı olduğunuzu düşündürebilecek sert bakışlar vb. sorunların ve fikirlerin idrakinden daha önemli addedilmeye başlamıştır. Tüm bu davranışlar adeta siyasi hayatın “sihirli ilaçları”dır. “Sorunlar ve felsefeler bekleyebilir ya da rafa kaldırılabilir. Onlardan her yerde vardır, oysa kıt olan görsel çarpıcılıktır.”¹⁷⁴

Öte yandan modern toplumların yükselmesinin en temel etkenlerinden biri medyadır. “İletişim medyasının gelişmesi, iktidarı sadece yeni tarzlarda görünür kılmamıştır, aynı zamanda onu umulmadık boyutta görünür hale getirmiştir”¹⁷⁵ Siyasal iletişim konusunda medyada propagandist bir yaklaşımın egemen olduğunu iddia edenler de vardır.¹⁷⁶

Siyasiler ve medya önce çeşitli fikirlerin propagandasını yapmakta daha sonra kamuoyu yoklamaları ile bu fikirleri test etmekte ve artık meşrulaştırdıkları bu fikirleri tekrar siyasi hayata sokmaktadırlar. Böylelikle siyaset ve onun kullandığı medya tam olarak kimler tarafından ve ne amaçla alındığı belli olmayan birtakım kararların meşrulaştırıldığı bir mekanizma bir “güçsüzleştirme sistemi” ne dönüşmektedir.¹⁷⁷

Medyayı sadece “piyasa yönelimli” olarak düşünmek onları ortaya koydukları içeriğin sorumluluğundan kurtarmak için söylenmektedir. Bu bir “Halka istediğini verin” argümanıdır. “Çarpık da olsa mevcut ihtiyaçların ve taleplerin karşılanması yansızlık olarak görülebilir.”¹⁷⁸ İnsanların çoğu için bir programın nitelikli olması demek onların

¹⁷⁴ Mulgan, s. 39.

¹⁷⁵ John Brookshire Thompson, *Medya ve Modernite*, (çev. Serdar Öztürk), Kırmızı Yavınları, İstanbul 2008, s. 13-17.

¹⁷⁶ Edward S. Herman and Noam Chomsky, *Manufacturing Consent: A Propaganda Model*, Pantheon Books, New York 1988.

¹⁷⁷ Mulgan, s. 32.

¹⁷⁸ Mulgan, s. 107-111.

“hoşlandıkları şey” olduğu manasına gelmektedir. Ancak diğer taraftan insanlar bu “hoşlandıkları şey” lerin niteliğini sürekli olarak eleştirmektedirler.¹⁷⁹

Günümüzde siyasetin genellikle halkın gözetiminden uzak bir biçimde, anlaşılması ve açıklanması oldukça zor olan birtakım yöntemleri takip ederek gerçekleştiği ifade edilmektedir. Buna göre çoğu şey siyasetçiler tarafından “oldu bittiye getirilmeden” önce medyayı kullanarak halka yüzeysel bir şekilde duyurulmaktadır. Yine de çoğunluğu gizli bir şekilde icra edilmektedir. Siyasiler adeta bir medya oyunu oynamak durumundadırlar. Çünkü medyada yer alabilmek için bir taraftan ünlülerin hayat tarzlarına taklit etmekte diğer taraftan reklam iletişimine yoğun bir şekilde ilgi göstermektedirler. Bu sebeple medyanın değer yargılarına uymaya çalışmakta ve medyanın arzuladığı şeyi onlara sunmak için gayret göstermektedirler. Bu şekilde tasarlanmış bir siyaset politikanın genel seviyesini düşürmekte, toplumu siyasetten uzaklaştırmakta ve toplumu yöneten kurum ve kuruluşların halkın gözündeki değeri azalmaktadır.¹⁸⁰

Televizyon “seçimlerin yürütüldüğü ve kurguların yapıldığı yüce makam” olarak karşımıza çıkmakta ve yirminci yüzyılın sonunda mutlak hakimiyet sağlayan iletişim aracı olarak adlandırılmaktadır. Ancak siyasi teorisyenler televizyonun işleyişine pek de ilgili görünmemekle birlikte iletişim sisteminin nasıl olması gerektiği sorusuna “tarafsız ve dürüst olmalı” gibi çok genel söylemler dışında kapsamlı bir cevap verememektedirler.¹⁸¹

Euros Lyn'in yönetmenliğini, Charlie Brooker ve Konnie Huq'un senaristliğini yaptığı “Black Mirror” Türkçe “Kara Ayna” isimli İngiliz televizyon dizisinin birinci sezon ikinci bölümü olan “15 million merits” adlı distopya tarzı bölümde sisteme karşı gelen ve doğrularını hem sisteme ve sistemin yönettiği topluma haykıran bir karakterin yine sisteme hizmet etmesi sağlanarak etkisiz hale getirildiği bu hikâye oldukça çarpıcı bir örnek teşkil etmektedir.¹⁸²

¹⁷⁹ David Morrison, *Invisible Citizens: British Public Opinion and The Future of Broadcasting*, Vol. 1, J. Libbey, London 1986'dan aktaran Mulgan, s. 100-101.

¹⁸⁰ Lilleker, s. 43-153.

¹⁸¹ Mulgan, s. 96.

¹⁸² Brooker, C., Huq, K. (Writers) and Lyn, E. (Director). (2011). *Fifteen Million Merits* (Television series). Charlie Brooker, C., Jones, A., Reisz, B. (Producers), *Black Mirror*. British: Channel 4.

Onlarca akademik makalede atıf yapılan dizinin bu bölümünün konusu gelecekte ancak net olarak belirtilmeyen bir zamanda geçmektedir. İnsanlar çevresi tamamen ekranlarla kaplı odalarda yaşamaktadırlar ve tüm ihtiyaçlarını kondisyon bisikletlerinde pedal çevirerek (enerji üreterek) elde ettikleri bir sanal para olan “merit” ile karşılamaktadırlar. Hemen her yerde olduğu gibi bu bisikletlerde de ekranlar bulunmaktadır. İnsanlar kazandıkları meritlerin çoğunu ise bu ekranlardan sürekli maruz kaldıkları erotik şovları, eğlence, müzik ve oyun programlarını satın almak için harcamaktadırlar. Böylelikle insanların ömrü yoğun bir şekilde pedal çevirmek, kalan sürede uyumak ve daimi olarak ekranlardan sunulan içeriğe maruz kalarak geçmektedir. Tüm sosyal hayat bundan ibarettir ve bu dünyada yardımlaşma, âşık olma vb. gibi değerlere yer yoktur. Bu hayattan yani ömrü boyunca pedal çevirerek yaşamaktan kurtulmanın yegâne yolu ise ekranlarda sunulan erotik şovlar, eğlence, müzik gibi programlarda şarkıcı, oyuncu vb. olmaktan geçmektedir. Bu programlarda yer alabilmenin kuralı ise on beş milyon gibi oldukça zor kazanılan bir merit miktarı biriktirerek düzenlenen yarışmaya katılmak ve bu yarışmada performansınızı sergiledikten sonra jürinin ve izleyenlerin sizi onaylamasıdır (“America's Got Talent” isimli yarışma programının bir benzeri türündedir). Sürekli düzenlenen bu yarışmada şarkıcı olmayı, bir eğlence programı yapmayı ve bir erotik şovun “oyuncusu” olmayı hakkederseniz artık pedal çevirmenize gerek kalmamaktadır. Yani kurtuluşun tek yolu zaten kölesi olduğunuz sistemin metası olmaktır.

Dizinin başrol oyuncusu hayatını bu şekilde yaşamakta iken bir kadına âşık olur. Sesi oldukça güzel olan bu kadına ses yarışmasına katılıp hayatını kurtarması için kendisine ait olan on beş milyon metriği karşılık beklemeden verir. Yarışmaya katılan kadına şarkısını söyledikten sonra jüri üyeleri sesinin güzel olduğunu ancak bir taraftan da dünyadaki en güzel ses olmadığını ama isterse erotik şovlarda yer alabilecek bir güzelliğe sahip olduğunu söyler ve izleyiciler de bunu destekler. Kadının gözleri dolar ancak netice itibari ile bundan sonra artık bir dakika bile pedal çevirmeyeceği, rahat bir hayata kavuşacağı için teklifi kabul eder. Böylelikle âşık olduğu kadının erotik şovlarda oynaması ve bu şovlara ise her tarafı çepeçevre sarmış ekranlardan maruz kalan baş rol oyuncusu bunu hazmedemez ve yoğun çaba harcayarak tekrar on beş milyon metrik biriktirir ve yarışmaya kendisi de katılır. Sahneye çıktığında ise boğazına kırık bir cam parçasını dayar ve kendisini dinlemez ve yayını durdurursalar boğazını keseceğini söyler.

Jüri konuşmasına izin verir ve izleyiciler de bunu destekler. Boğazına cam parçası dayalı olarak oldukça içten ve öfke kusarak şunları söyler:

Konuşma hazırlamadım. Kelimeleri planlamadım. Denemedim bile... biliyordum ki buraya çıkmalı, dikilmeli ve beni dinlemenizi sağlamalıydım. Gerçekten dinlemeli, diğer zamanlarda yaptığınız gibi dinliyormuş gibi bir tavır takınmanızı değil. Yüzlerinizde hissettiğinizi görmek istedim. Bir tavır takınıp, sahneye yöneltiyorsunuz ve biz de laylaylom, şarkı söyleyip, dans ediyor, etrafta yuvarlanıyoruz. Sizin burada gördükleriniz insan değil. Burada insanları değil otları görüyorsunuz. Ot ne kadar sahteyse, o kadar seviyorsunuz. Çünkü sahte otlar artık işe yarayan tek şey. Midemizin kaldıracı olduğu tek şey onlar. Aslında tek şey değil. Gerçek acı ve gerçek ahlaksızlığı da kaldıracı oluyoruz. Şişman bir adamı kazığa geçirip, deli gibi güleriz. Çünkü bunu hak etti. Biz çalışırken o kayardı. Haydi ona gülelim! çaresizlikten, aklımızı öylesine kaybettik ki daha iyisini düşünmüyoruz. Bildiğimiz her şey sahte ot yığını ve bok satın almak. Birbirimizle böyle konuşuyoruz, kendimizi, bok satın alarak ifade ediyoruz. Ne? Bir hayalim mi var? En büyük hayalimiz, var olmayan avatarımız için yeni bir uygulama almak! O, orada bile değil! Var olmayan şeyler satın alıyoruz. Bana gerçek, bedava ve güzel bir şey gösterin. Gösteremezsiniz. Evet? bu bizi mahvederdi. Böyle bir şey için çok uyuşuğuz. Boğulabilirdik bile. Şaşılacak derecede çok şeye dayanabiliyoruz. Bir mucize yakaladığınızda, onu küçük küçük parçalara ayırarak dağıtıyoruz. Ondan sonra da onu büyütüp, paketleyip, 10.000 filtreden geçiriyorsunuz, ta ki bir dizi anlamsız ışık haline gelene kadar. O sırada biz de gece gündüz bisiklete biniyor, nereye gidiyoruz? Ne için güç üretiyoruz? Hepsi küçük küçük hücreler ve ekranlar, daha büyük hücreler ve daha büyük ekranlar.

Ardından jüri üyelerine, izleyicilere ve tüm sisteme küfürler eder. Böylelikle izleyicide bu isyanın tüm sistemi yıkacak bir dalga oluşturacağı ümidi oluşmaktadır. Ancak konuşmanın sonunda bir jüri üyesi “bu şimdiye kadar bu sahnede gördüğüm en yürekten şeydi” der ve izleyiciler yoğun tezahürata ve alkışlamaya başlarlar ve bu “šov” u ekranlarda tekrarlamasını isterler. İzleyicilerden “yap, yap” tezahüratları yükselmektedir. Böylelikle ana karakter bu teklifi kabul etmekte ve artık ekranlarda boğazına dayadığı kırık cam ile insanlara ve sisteme nefretini dile getiren bir şovmen olmaktadır. Bu sistem eleştirisinin ise bu şekilde bir şovla sunulması aslında gerçek manada sistemi rahatlatmaktadır. Baş rol oyuncusu şovunu sunduktan sonra cam parçasını özenli bir şekilde güzel bir kutunun içine kaldırmaktadır. Netice de ona bu şöhreti ve rahatlığı sağlayan odur.

Samimiyetle savunduğu bir fikri dile getiren bir siyasetçi bu fikrin ona şöhreti getirmesi sonucunda veya bu umutla adeta bir şovmene dönüşmekte, savunduğu fikri de metalaştırarak daha fazla ün kazanmak için kullanmaktadır. Bazıları ise ilk baştan itibaren bu fikir ve söylemleri meta olarak kullanmaktadırlar. Burada artık savunulan bir fikir bir ülküden bahsetmek mümkün değildir. Ancak şov bitince kutuya kaldıran bir “şöhret edinme” veya “oy toplama” aracından bahsedilebilir. Bu noktada siyasilerin boğazlarına dayayarak haykırdıkları metaları şu kavramları içeriyor olabilir: “Demokrasi”, “hak”, “hukuk”, “adalet”, “emek”, “özgürlük”, “eşitlik”, “insan hakları” vb. Böylelikle siyasal iletişimin bir şova (show business), siyasetçilerin ise “mutluluk satıcılarına” dönüşebilmektedirler.¹⁸³

Siyaset, siyasal iletişim ve medya konularına değinilen hemen hemen tüm kaynaklarda medyanın gündem belirleyici rolüne vurgu yapılmaktadır. Yine bu alandaki çalışmaların çoğunda medyanın tarafsızlığı etik kodlar bağlamında sıklıkla tartışılmaktadır. Akademik çalışmalar ve sosyo-ekonomik realite ise medyanın tamamen bağımsız olmadığını, olamayacağını ortaya koymaktadır. Ancak medyanın taraflı yayın yapıyor olması çoğu kaynakta iktidar sahiplerinin lehine bir durum olarak ifade edilmektedir. Bu çerçeveyi sadece tamamen totaliter rejimlerde tam anlamıyla doğru kabul etmek gerekir. Çünkü medya kuruluşlarının taraflı yayın yapıyor olmaları genel itibari ile bir gerçek olarak karşımıza çıksa da bu taraflılığın sadece iktidar veya sadece bir siyasi grup lehine yapıldığını söylemek imkansızdır. Toplumun çeşitli katmanlarında çeşitli oranlarda kabul gören ideolojik ve siyasi fikirler yine kabul görme oranlarına eşdeğer biçimde medyada şekillenmektedir. Bunun dışında ülkenin milli dinamiklerinden kaynaklanmayan, çeşitli dış kaynakların ideolojik söylem ve çıkarlarına hizmet eden medya kuruluşları da mevcuttur. Daha basit bir ifadeyle temelde tam demokratik bir rejimde toplumun %50’sinin “A” görüşüne, %30’nun “B” görüşüne, %20’sinin ise “C” görüşüne inandığını varsaydığımızda, bu oranlar kendi mütekabiliyetleri çerçevesinde aynı oranda medyada yer bulabilmektedir. Ayrıca bu gruplar kendilerine uzak hissettikleri medya kuruluşlarını görmezden gelebilmekte, takip etmemekte veya ön yargı ile takip etmektedirler. Bu husus ise “siyasal iletişimde medyanın rolü abartılıyor mu?” sorusunu akla getirmektedir. Bu

¹⁸³ Simon P. Pouliot, *Politics and Emotions: Making Sense of the Emotional Component in Political Communications*, Graduate Program in Communications McGill University, Montréal 2001, p. 28.

bağlamda medya, siyasal iletişim ve tarafsızlık tartışmaları yürütülürken siyasi aktörlerin medya vasıtasıyla kendi tabanları üzerindeki etkiyi kuvvetlendirmek veya kaybetmemek üzere kurgulanmış bir iletişime önem vermeleri gerektiği söylenebilir. Elbette bu farklı görüşteki grupların arasında ekonomik anlamda bir uçurum söz konusu ise o zaman medya taraflılığının eşit oranda olmadığı söylenebilir. Medya etkisi konusunda ileri sürülen hipodermik şırınga metaforu medyanın bütüncül bir söylem ortaya koyduğunu ve toplumun bunu belirli bir süre zarfı içerisinde doğru olarak kabul ettiğini söylemektedir. Ancak bu teorideki problem “enjekte edilmiş söylem” yani baskın söylem dışında başka söylemlerin de bulunmasıdır. Bu ise her izleyicinin kendi değerlendirmesini yapabileceği anlamına gelmektedir. Kimi deneysel araştırmalarda medya konusunda etkinin abartıldığı sonucu ortaya çıkmıştır.¹⁸⁴

Siyasal açıdan geçmişte kontrol edilebilir bir araç olarak düşünülen medyanın günümüzde amacı yuttuğu belirtilmektedir. Bu durumda siyasal iletişimin “otuz saniyelik klipler, on beş saniyelik haber başlıkları, posterler ve broşürler üzerine” kurallar dikte etmeye acımasızca devam edeceği vurgulanmaktadır.¹⁸⁵

Diğer taraftan siyasal iletişimin “medya-fobiden” mustarip olduğunu söyleyenler de bulunmaktadır. Benson 2004 yılında medyayı siyasal iletişim araştırmalarına geri getirmenin vaktinin geldiğini söylemiştir. Ona göre sosyolojinin siyasal iletişim alanına yapabileceği en iyi katkılardan biri medyanın işleyişi ile ilgili yöntemler, teoriler ve araştırma bulguları sunmaktadır. Medya siyasal iletişim çalışmalarının çoğunda bağımlı değişken olarak merkezdedir.¹⁸⁶

1.8. Post-Sovyet Rus Siyaseti ve Siyasal İletişim Sistemi

Post-Sovyet Rusya’da 1991 yılında yeni anayasa reddedilerek kurucu seçimler iptal edilmiştir. Sovyet döneminden miras kalan çeşitli kurumsal düzenlemeler kısmi olarak korunmuştur. 1993 yılına gelindiğinde Cumhurbaşkanı Boris Yeltsin ve parlamento

¹⁸⁴ Lilleker, s. 157-158.

¹⁸⁵ Mulgan, s. 39-40.

¹⁸⁶ Rodney Benson, “Bringing The Sociology of Media Back In”, *Political Communication*, 21(3), 2004, p. 275.

arasında keskin bir anlaşmazlık ortaya çıkmıştır. “Sıfır toplamli oyun”¹⁸⁷ ile çözülen anlaşmazlık yeni anayasanın kabul edilmesine katkı sağlamıştır. 1996 yılında Yeltsin bir dizi kötü muamelenin eşlik ettiği adaletsiz bir kampanya sonrasında tartışmalı bir şekilde yeniden seçilmiş ancak meclisin tasfiye edilmesi ve muhalefet partilerinin kapatılması önerilerini reddetmiştir. 1999-2000 yıllarında Yeltsin’in yerine getirdiği Putin rakiplerine galip gelerek cumhurbaşkanlığı seçimlerini kazanmıştır.¹⁸⁸ Uyguladığı “uzlaşılmış konsensüs” mekanizması ile politik, ekonomik ve toplumsal aktörlerin sadakatini zorlayarak iktidarını en üst düzeye çıkarmıştır. 2003-2005 yılları arasında tekeli egemen grubun karşısındaki gerçek ve muhtemel engeller ortadan kaldırılarak siyasi tekeli garanti altına alacak şekilde seçim yasalarında değişiklikler yapılmıştır. 2007-2008 yıllarına gelindiğinde iki dönem cumhurbaşkanlığı yapan Putin yasa gereği tekrar cumhurbaşkanlığına aday olamayınca yerine “sadık bir halef olan” Dmitri Medvedev’i seçtirmiş ve kendisi başbakanlık görevini üstlenmiştir. Hemen akabinde Medvedev cumhurbaşkanının yetkilerinin genişletilmesine ilişkin anayasa değişikliklerini yürürlüğe koymuştur. 2011-2012 yıllarında Putin kimilerince şaibeli görülen bir seçimin ardından Medvedev ile “iş takası” yaparak tekrar cumhurbaşkanı seçilirken Medvedev ise başbakanlık görevini üstlenmiştir. Seçimlerin şaibeli olduğu iddiasıyla ülkede büyük protestolar düzenlenmiştir. Bu protestolar pro-demokratik bir siyasi muhalefetin ortaya çıkmasına ve değişimlere yönelik kitlesel taleplerin artmasına katkı sağlamıştır. 2014 yılında Ukrayna’daki istikrarsız ortamdan faydalanan Rus hükümeti ülkenin güneydoğu bölgelerinde kanlı bir çatışmaya girerek Kırım’ı ilhak etmiştir.¹⁸⁹ Böylelikle “varoluşsal düşmanı” olan batının Avrasya’da yükselişine müsaade etmeyeceği mesajını vermiştir. Ayrıca bu ilhakı iç politikada bir militarizasyon ve baskı aracı olarak kullanmıştır.¹⁹⁰

Aralık 2014’de ABD doları karşısında değer kaybetmeye başlayan Rus Rublesi birkaç ay içerisinde değerinin yarısından fazlasını kaybetmiştir.¹⁹¹ 2015 yılının şubat ayında Putin’e ağır eleştirilerde bulunan, hatta hakaret eden¹⁹² eski başbakan yardımcısı muhalif aktivist Boris Nemtsov Moskova’da vurularak öldürülmüştür. Cinayetin arkasında

¹⁸⁷ Bir tarafın kazancının diğerinin kaybına eşdeğer olduğu durum. Bakınız: John Von Neumann and Oskar Morgenstern, *Theory of Games and Economic Behavior*, Princeton University Press, Princeton, 1953.

¹⁸⁸ <http://www.polit.nnov.ru/2008/01/24/presidentall/>, (Erişim 02.11.2018).

¹⁸⁹ <http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&nd=102171897>, (Erişim 06.11.2018).

¹⁹⁰ Vladimir Gel’man, *Authoritarian Russia: Analyzing Post-Soviet Regime Changes*, University of Pittsburgh Press, Pittsburgh 2015, p.13- 14.

¹⁹¹ https://www.cbr.ru/eng/hd_base/micex_doc/, (Erişim 02.11.2018).

¹⁹² <http://russiahousenews.info/analitics-and-comments/putin-nemtsov>, (Erişim 05.11.2018).

Putin'in iradesi olduğu iddia edilmiştir.¹⁹³ 2015 Kasım ayında Rus Su-24 uçağı Türk savaş uçağı tarafından düşürülmüştür. Ocak 2016'da İngiltere'de yapılan soruşturmada eski Rus istihbarat subayı ve Kremlin eleştirmeni Aleksander Litvinenko'nun öldürülmesine ilişkin emrin muhtemelen Putin tarafından verildiği kararı duyuruldu.¹⁹⁴ 2017-2018 yılları arasında St. Petersburg metrosunda gerçekleşen bombalı terör saldırısında 13 kişi hayatını kaybetti. Rusya 2016 ABD başkanlık seçimlerine müdahale etmekle suçlandı. Eski casusu Sergey Skripal ve kızının İngiltere'de yine Rusya tarafından zehirlendiği iddia edildi. 2018 seçimlerinde Putin yeniden başkan seçildi.¹⁹⁵

2011–2012 seçimlerinden önce, çoğu uzman, Rus toplumunun ülkenin siyasi statüsüne karşı varoluşsal bir tehdit oluşturmadığı görüşündeydi.¹⁹⁶ 2011'den önce yaşanan oldukça zayıf, dağınık, belirli bölgelerle kısıtlı ve dar kapsamlı sokak protestoları¹⁹⁷ analistlerce mühim görülmemişti. Ancak seçimlerden sonra yaşanan yoğun sokak protestoları çoğu analist için adeta bir sürpriz niteliğindeydi.¹⁹⁸ O günden bugüne giderek yükselen yeni muhalefet ve halk protestoları, Putin rejimi içindeki istikrarsızlığın kanıtı olarak değerlendirilmeye başlamıştır. Ancak bu görüşe karşı çıkanlar da vardır. Örneğin Çebankova Rusya'daki çeşitli muhalif grupların otoritelerin kararlarına karşı gerçekleştirdikleri halk protestolarının Rus sivil toplumu hakkında kapsamlı bir anlayış sağlayabileceğini beklememek gerektiğini ifade etmektedir. Ona göre bu tür analizler harekete geçirici unsurların görünür yönleriyle sınırlı kalmakta ve önemli gizli boyutlarını ise göz ardı etmektedirler.¹⁹⁹

Çoğu uzmanın üzerinde hemfikir olduğu konu Sovyet sonrası Rusya'da uzun zamandır büyük bir siyasi çekişmenin mevcut olduğudur. Rusya'ya ile ilgili yapılan analizlerde çoğu yabancı uzman Alfred Evans gibi düşünmektedir. Buna göre “Eğer Rusya

¹⁹³ <https://www.svoboda.org/a/28614627.html>, (Erişim 04.11.2018).

¹⁹⁴ <https://www.nytimes.com/2016/01/22/world/europe/alexander-litvinenko-poisoning-inquiry-britain.html>, (Erişim 05.11.2018).

¹⁹⁵ <https://www.bbc.com/news/world-europe-17840446>, (Erişim 03.11.2018).

¹⁹⁶ Vladimir Gel'man, “Cracks in the Wall: Challenges to Electoral Authoritarianism in Russia”, *Problems of Post-Communism*, 60(2), 2013, p. 6.

¹⁹⁷ Alfred Evans, “Protests and Civil Society in Russia: The Struggle for the Khimki Forest”, *Communist and Post-Communist Studies*, 45(3-4), 2012, p. 233–242; Karrie J. Koesel and Valerie J. Bunce, “Putin, Popular Protests, and Political Trajectories in Russia: a Comparative Perspective”, *Post-Soviet Affairs*, 28(4), 2012, p. 403–423.

¹⁹⁸ Denis Volkov, “The Protestors and the Public”, *Journal of Democracy*, 23(3), 2012, p. 55.

¹⁹⁹ Elena Chebankova, “Competing Ideologies of Russia's Civil Societ”, *Europe-Asia Studies*, 67(2), 2015, p. 244.

demokrasiye geçiş yaptıysa, bu geçiş başarılı olmamıştır.”²⁰⁰ Böylelikle Rusya otoriter bir rejim yapısına sahiptir ve sivil toplum ve siyasi muhalefet ancak rejimi meşrulaştırmak için bulunmaktadır ve gerçekte karşıt yetenekten mahrumdur. Putin rejiminin baskıcı önlemlerinin yanı sıra Rus makamları ayrıca kasıtlı bir biçimde kurgulanmış ve devlet tarafından onay gören sözde çekişme biçimlerini kolaylaştıran mekanizmalara sahiptir. Bu ekişme biçimlerinin üstlendiği rol ise oklarına göre kesinlikle tartışmaya açıktır.²⁰¹ rneğin Gilbert ve Balzer’e gre²⁰² Rus rejimi, bir taraftan siyasi özgürlükleri sınırlarken diğer taraftan ise kamu mallarını finanse etme ve sunma konusunda toplumun katılımını arzulamaktadır. Crotty²⁰³ ise Rusya’da üç tür sosyal organizasyonun mevcut olduğunu söylemektedir. Bunlardan ilki devlet tarafından görülmeye değer bulunmayan apolitik kitlesel örgütler, ikincisi yabancı kaynaklara bağımlı ve çoğu zaman güçlü toplumsal bağları olmayan politik kuruluşlar üçüncüsü ise danışmanlık rolündeki devlet kontrolündeki kukla örgütlerdir.

Sovyet sosyal yönetim modelini geride bırakarak Rusya’da yeni bir siyasi sisteminin ortaya çıkmasının karmaşık süreçleriyle bağlantılı olarak, sivil toplum ve kurumlar arasındaki etkileşimde de çelişkiler ortaya çıkmıştır. “Karşılıklı destek” ilkelerine uygun, hukukun üstünlüğünün devlet ve sivil toplum tarafından karşılıklı kontrolünün sağlandığı yeni bir modelin ise henüz oluşum sürecinde olduğu söylenmektedir. Rusya’nın piyasa ekonomisine geçişiyle birlikte, toplumda sosyo-ekonomik, sınıfsal ve durumsal farklılaşmalar meydana gelmiştir. “Siyasi çıkarların ve onları ifade eden glerin heterojen bir kitlesi ortaya çıkmıştır ve sonuç olarak, politik yaşamdaki katılımcılar arasında bir fikir birliği yoktur.” Bir konsensüs geleneği olmadığı belirtilen Rusya’da bu konsensüs zeminin kısa zamanda kök salmasının da pek mümkün görünmediği belirtilmektedir. Siyasal iletişimin en önemli araçlarından biri siyasi partiler ve sosyo-politik kurumlardır. Ancak, Rusya’da siyasi partilerin toplumun çıkarlarını ifade etme yeteneklerinin de oldukça kısıtlı olduğu vurgulanmaktadır. Sivil toplumun çıkarlarının temsilinin sadece formel bir hal almış durumda olduğu belirtilmektedir. Siyaset

²⁰⁰ Alfred Evans, “The Failure of Democratization in Russia: A Comparative Perspective”, *Journal of Eurasian Studies*, 2(1), 2011, p. 40.

²⁰¹ Ammon Cheskin and Luke March, “State–Society Relations in Contemporary Russia: New Forms of Political and Social Contention”, *East European Politics*, 31(3), 2015, p. 261-267.

²⁰² Graeme Gill and James Young, *Routledge Handbook of Russian Politics and Society*, Routledge, Abingdon 2012, p. 367.

²⁰³ Jo Crotty, “Making a Difference? NGOs and Civil Society Development in Russia”, *Europe Asia Studies*, 61(1), 2009, p. 85–108.

bilimciler parti liderlerinin ve onların en yakın destekçilerinin dışında siyasi partilerde temsil kabiliyetinin yok denecek kadar az olduğunu ifade etmektedirler. Böylelikle bir siyasi partiyi dolayısıyla toplumun bir kesimini sadece bir veya birkaç kişi temsil etmektedir. Modern siyasi partiler iktidarı sivil toplum ile birleştirmekten ziyade bir politikacının etrafında benzer fikirli insanları bir araya toplamaktadır. Demokrasilerde normal şartlarda siyasi erk ve toplum arasında bir diyalog olması ve toplum taleplerini geniş bir temsil sistemiyle bu güç yapılarına aktarabilmesi beklenmektedir. Fakat çoklarına göre Rusya'da buna uygun bir temsil sistemi bulunmamaktadır. Çünkü diyalog geleneği yoktur. Siyasi partiler halkın taleplerini iletmek için etkili bir araç olarak hareket edecek konumda bulunmamaktadır. Siyasi partilerin üye sayıları giderek azalmakta, siyasi partilerin seçmenlere ve aktivistlere karşı tutumu giderek daha araçsal hale gelmektedir. Siyasi partiler giderek liderler için “seçim araçlarına” dönüşmekte ve televizyon siyasal sürecin ana aktörlerine kişisel imaj oluşturmaktadır. Dahası, siyasi partilerin bizzat kendileri halkın çıkarları ile değil iktidar partisinin tahakkümü durumunda nasıl hayatta kalabileceklerini düşünmekle meşgul olmaktadırlar.²⁰⁴

Siyasi partilerin iktidarın tahakkümünden dolayı nasıl hayatta kalacaklarını düşündükleri ve bütün enerjilerini buna harcamakla geçirdiklerini belirten Rus kaynakları gibi Robertson ve Greene “Rusya'da Siyasi İletişim ve Baskı- Ya da Aleksey Navalny ve Mitt Romney'in ortak yönleri neler?” başlıklı makalelerinde Rusya'da ciddi derecede siyasi baskının olduğundan bahsetmektedir.²⁰⁵

Demokrasi indeksinde Rusya dünya geneli sıralamasında 167 ülke arasından 10 üzerinden 3,24 puan alarak 134. sırada yer almakta ve otoriter bir rejim sayılmaktadır. Baskıcı rejimleriyle akla gelen Vietnam, Angola, Küba, Kamerun, Togon ve Gabon, gibi ülkeler sıralamada Rusya'dan önce yer almaktadır. Seçim süreci ve çoğulculuk konusunda 10 üzerinden 2,67 puan alan Rusya siyasi kültür derecelendirmesinde 10 üzerinden 2,50 puan almıştır.²⁰⁶

²⁰⁴ Г.В. Морозова, *Политические Коммуникации в России как Элемент Публичной Политики*, Казанский Университет, Казан 2010, с. 312-317.

²⁰⁵ <http://themonkeycage.org/2013/08/political-communication-and-repression-in-russia-or-what-do-alexei-navalny-and-mitt-romney-have-in-common/>, (Erişim 03.05.2017).

²⁰⁶ <https://infographics.economist.com/2017/DemocracyIndex/>, (Erişim 11.05.2017).

Siyasal iletişimin, bilgi zenginliğini ve bütünlüğünü sağlayarak siyasi aktörlerin meşruluğunu arttırması ve siyasi süreçlerin içeriğini ve mantığını toplumun çeşitli gruplarının oluşturduğu beklentiler ve çıkarlar açısından yansıtması beklenmektedir. Ancak bu bağlamın gerçekleşmesi kitle iletişim araçlarının genel ve ekonomik yapısı, tekelleşmiş durumda olması veya farklı siyasi gruplar tarafından demokratik bir biçimde erişilebiliyor olması, toplumda oluşan birbirinden farklı taleplerin siyasi alana ne derecede yansıdığı gibi birçok faktöre bağlıdır. Bu bağlamda Rusya’da siyasal iletişimin işleyişini incelemek için toplumda egemen olan beklentilerin siyasi alana ne derecede yansıdığını ele almak gerekmektedir. Birçok araştırmacı, ekonomik ilişkiler sistemi ile başlayarak, Rus toplumunda sosyal ilişkilere dair tüm sistemlerin son derece zayıf kurumsallaşmış olduğuna dikkat çekmektedir. Buna göre Rusya’da siyasetin semantiği kendisinin ve meşruiyet ihtiyacı kapsamının ötesine geçememektedir. Böylelikle Rusya’da siyasal iletişim tüm türleri siyasilerin kendi sosyal beklentilerini topluma yaymaya çalışmanın ötesine geçememektedir.²⁰⁷

Bir siyasal iletişim aracı olarak medya ise kendine has özelliklere sahiptir. Modern dünyadaki bilgi akışı o kadar çeşitli ve çelişkilidir ki uzmanlar bile medyayı tam olarak anlayamamaktadır. Medya genel bir kural olarak, bilgiyi yaymanın iki ana yolunu kullanır “bilginin tutarlı bir şekilde sunulması” ve “bilginin parçalı bir şekilde sunulması.” İlk yöntem, sıklıkla basılı medya tarafından kullanılmaktadır. Bu yöntem makalelerde ve diğer yayınlarda bir ya da birden çok politik konuyu çok yönlü olarak kapsayacak şekilde kullanılmaktadır. İkinci yöntem olan “bilginin parçalı bir şekilde sunulması” özellikle televizyonda yaygındır. Bilginin parçalanması, vatandaşların ezici çoğunluğunun zihinlerinde olayların bütüncül bir resmini oluşturmalarını engeller. Bu durum iletişimcilere hedef kitleyi manipüle etmek, bir olayı bazı tarafların lehine yansıtmak ve bir olay hakkında sessiz kalmak gibi “ek fırsatlar” sağlar. Rusya’da özellikle televizyonda bu yöntem kullanılmaktadır. Bilginin parçalı bir şekilde sunulması dinleyicileri dehşete düşürmekte ve politik kaygıya neden olmakta veya dinleyiciyi yorumcuların değerlendirmelerine güvenmeye zorlamaktadır. Daha da önemlisi son yıllarda ortaya çıkan ve “medya imparatorluğu” olarak adlandırılan güçlü yapılardır. Elektronik ve yazılı medyanın çoğu büyük imparatorluklara sahip Rus oligarklarının

²⁰⁷ О. Ю. Алексеев, «РР в Системе Политических Коммуникаций Современной России», *Известия Российского Государственного Педагогического Университета им. АИ Герцена*, 67, 2008, с. 11-17.

elindedir. Televizyon kanallarının ise kapsamı bakımından en büyük olanları hükümetin faaliyetleri ve hedefleri ile uygun bir şekilde hareket eden hükümet kanallarıdır. Rusya’da siyasal iletişimde enformel bilgi aktarımı özel bir yer tutmaktadır. Son zamanlarda yapılan birçok araştırmaya göre Rusya’da resmi bilgi kaynaklarına olan güvenin giderek azaldığı ve söylentilere olan güvenin önemli ölçüde arttığı belirtilmektedir. Söylentiler siyasi liderlerin ve siyasi kurumların faaliyetlerinin olumsuz değerlendirmesine neden olmaktadır. Ancak, siyasiler tarafından planlanan “bilgi sızıntıları”, halkın olası bir konu ile ilgili tepkisini ölçmekte ve aynı zamanda kamuoyunu da buna göre hazırlamaktadır. Özetle Rusya’da devlet toplumla yapıcı bir diyalog kurmamakta, siyasi partilerin etkinliği ve işlevselliği bulunmamakta ve medya halk bilincini manipüle etmektedir. ²⁰⁸

Rusya dahil olmak üzere Post- Sovyet devletlerde genel olarak “toplumsal hareketler ve siyasal toplum büyük ölçüde zayıf, moral bozucu ve marjinalleşmiş” durumdadır. Hatta bu marjinal durumun adeta bir “şiddet geni” gibi Sovyetlerden Post-Sovyet dönemine aktarıldığını ve yukarıdan aşağıya veya aşağıda yukarıya, iktidardan muhalefete ve muhalefetten iktidara toplumun ve siyasetin her alanını ele geçirdiğini iddia edenler de bulunmaktadır. Bütüncül şiddet durumu siyasal alanlarda etik kaygıların rafa kaldırılmasına sebep olmaktadır. ²⁰⁹

Rus politikasının ulusal alanda ayırt edici özelliklerinden biri, kurumsal tasarımı, yani SSCB'den miras kalan oldukça karmaşık bir etnik-bölgesel federal sistemdir. Sovyet etno-bölgesel federasyonun örgütsel yapısını benimsemiş olmakla, modern Rusya büyük ölçüde onun arkasındaki felsefeyi de (sol fikirlerin tuhaf birleşimi ve etnik primordializm) benimsemiştir. ²¹⁰

²⁰⁸ Морозова, с. 312-317.

²⁰⁹ Madina Vladimirovna, *What Does It Mean to be Post-Soviet?: Decolonial Art From the Ruins of the Soviet Empire*, Duke University Press, Durham 2018, p. 119-122.

²¹⁰ Понарин, Э. Д., & Жирков, К. А. (2013). Национализм этнический и политический: институциональные факторы татарского национализма в республиках Волжско-Уральского региона. Мир России. Социология. Этнология, 22(3), с. 153.

II. BÖLÜM: RETORİK VE RETORİK ANALİZİ

2.1. Retorik Kavramı ve Tarihi

Retorik (Türkçe: Belagat, İngilizce: Rhetoric, Rusça: Риторика) fikirleri beğenilecek şekilde ifade etme işidir. Retorik en temelde ikna etmek gayesi taşımakla birlikte, siyasette yarar elde etmek için, mahkemede adalet sağlamak için vb. dili tesirli, dikkat çekici bir şekilde kullanma sanatı olarak ifade edilmektedir. Temelde Antik Yunanda Sofistler tarafından geliştirilmiştir. Bu gelişimin öncülerinden olan Gorgias “sözün en az çabayla tanrısal ürünlere ulaşan büyük bir güç” olduğunu belirtmiştir. Gorgias’a göre insan kendine, cemiyete ve tabiata ilişkin mutlak bir bilgisizlik içerisinde. Bu sebeple retorik en iyi ve en önemli sanattır. Çünkü insan hakikaten bilseydi yanılgıyla doğruluk arasında, zan ile bilgi arasında oldukça büyük bir fark olması gerekirdi. Ona göre insan mutlak bir bilgisizlik içerisinde olduğuna göre ve hakiki bir bilgi de olmadığına göre bir ayırım yapılacaksa bu ayırım ancak tesirli ve muvaffakiyetli bir ikna ile tatminkâr olmayan bir konuşma arasında, ikna edici bir tartışma ile verimsiz bir tartışma arasında yapılabilir. Sözün muazzam bir gücü vardır. Ancak bu güç bilgilendiren ve aydınlatan bir güç değildir. Bu güç “harekete geçiren, sürükleyen ve etkileyen bir güç”tür. İlerleyen süreçte Aristoteles, Theophrastus vb. düşünürler tarafından retorikğin teorik bir çerçevesi oluşturulmuştur. Buna göre retorik dili doğru bir şekilde kullanma sanatı olarak ifade edilen dilbilgisinin aksine dili etkili ve güzel bir şekilde kullanma sanatıdır (ars bene loquendi). Antik Yunandan sonra Roma’da retorik bilhassa Lucius Annaeus Seneca ve Cicero gibi hatipler tarafından geliştirilmiştir. Retorik böylelikle teorik olarak birbirinden ayrı değerlendirilecek beş unsurdan oluşmaktadır. Bunlardan ilki “buluş” tur (Latince: Inventio, Yunanca: Heuresis). Buluş, fikir geliştirme şemasının incelenmesi ile ilgilidir. İkincisi “düzenleme”dir (Latince: Dispositio, Yunanca: Taxis). Düzenleme, konuşmanın planını yapmayı içerir. Üçüncüsü “ifade”dir (Latince: Elocutio, Yunanca: Lexis). İfade, ritm ve üslup ilkelerini kapsamaktadır. Dördüncüsü “anımsama”dır (Latince: Memoria, Yunanca: Mneme). Anımsama, “konuşmada daha önce söylenmiş olanları hatırlama, ilk ve son söylenenler arasında bağ kurma” ile ilgilidir. Son unsur ise “eylem”dir (Latince: Actio, Yunanca: Hypokrisis). Eylem, davranış biçimi, ses dozu ve el-kol hareketleri ile ilgilidir.²¹¹

²¹¹ Cevizci, s. 731.

Friedell “Antik Yunan’ın Kültür Tarihi” isimli eserinde “Atinalı’nın Bir Günü” başlığı altında Antik Yunan’da bir Atinalı’nın günlük yaşamını şu şekilde özetler; özellikle Perikles dönemi ile birlikte aylak bir kentli takımı ortaya çıkmıştır. Bu kentli takım çoğunlukla akşamdan kalma olmasına rağmen sabah erken saatlerde uyanırdı. Kahvaltısını ekmek ve şarap ile yaptıktan sonra hemen dışarı çıkardı. Askerlerin eğitildiği alana, belediye meclisine, duruşmaya vb. yerlere giderdi. Her gittiği yerde mutlaka her lafa karışırdı. En son olarak eğer bir dükkânı varsa dükkâna gider ve orada da gevezelik ederdi.²¹²

Diğer taraftan “gimnazyum” kelimesi Yunancada çıırılçılak manasına gelen “gumnoi” kelimesinden türemiştir. Gimnazyumda önceden sadece çıırılçılak bir bedenden ibaret olan erkek çocuklar devşirilerek yurttaş statüsü kazandırılmaktaydı. Yurttaş statüsü taşımayan bir kişi insan sayılmamaktaydı. Gimnazyum bu çocukların bedenini eğitmenin yanı sıra “polis” yönetimine dahil olduklarında sözle rekabet edebilmeleri için sözcükleri etkili bir şekilde kullanma, sesin nasıl kullanılması gerektiği gibi unsurları içeren retorik öğretilmekteydi.²¹³

Retoriğin temellerinin atıldığı Antin Yunanda Platon’a göre retorik “insanların yönlendirilmesi sanatıdır”. Theodektes retoriği “konuşmacının konuşarak insanları istediği yere sürüklemesi”, Gorgias “ikna ustalığı”, Aristo “ele alınan konulardaki ikna edici şeyleri tanıma becerisi”, Cicero ise “ruhları yücelten kraliçe” olarak tanımlamaktadır.²¹⁴ Retoriğin şöhretli isimlerinden olan Gorgias’ın kendini bir çeşit büyücü gibi gördüğü ve adeta tılsımlı sözcükler söylüyormuşçasına kafiyeli konuşmayı oldukça sevdiği söylenmektedir.²¹⁵ İlerleyen dönemde İsostrates ve diğer bazı düşünürler tarih yazımının da retoriğin bir alanı olarak değerlendirilmesi gerektiği belirtmektedirler. Çünkü “Eski zamanlarda tarih yazıcılığı miti, efsaneyi, vatansever coşkuyu, ahlaki aydınlatmayı, siyasi gerekçelendirmeyi ve nadir bulunan üslupsal ustalık unsurunu içerirdi. Nadiren gerçeklerle ilgili bir meseleydi.”²¹⁶

²¹² Egon Friedell, *Antik Yunan’ın Kültür Tarihi Hristiyanlık Öncesi Yaşam ve Efsane*, (çev. Necati Aça), Dost Kitabevi Yayınları, Ankara 1999, s. 202-203.

²¹³ Ağaoğulları, s. 45.

²¹⁴ Tepebaşılı, s. 16.

²¹⁵ Zeldin Theodore, *İnsanlığın Mahrem Tarihi*, (çev. Elif Özsayar), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2010, s. 43.

²¹⁶ Terry Eagleton, *Edebiyat Olayı*, (çev. Başak Yüce), Sel Yayıncılık, İstanbul 2012, s. 119.

Platon'da retorik teknik yönü bir sanattır. Teknik doğada kendiliğinden bulunmadığı gibi rastlantısal da değildir. O mutlaka bir insan tarafından geliştirilmiş olmalıdır. Bu sebeple retorik de rastlantısal olmayıp insan aklının ürünüdür ve bütünlük arz eden bir yöntemdir.²¹⁷ Çünkü İsokrates'in retorik okulunda güzel konuşma öğretilmekte ve nutuk örnekleri verilmekteydi. Hocalar öğrencilere kendilerini nasıl taklit etmeleri gerektiğini göstermekteydi. Platon'un ise Sokrates etkisiyle bu tarza karşı olduğu söylenmektedir. Ona göre yapılması gereken uzun söylevler, konferanslar değil öğrencilerin de dahil olacağı “canlı bir araştırma ve soruşturma ruhu” oluşturmaktır.²¹⁸

Meyer eski retorik “karışıklık bilimi” olarak adlandırırken, yeni retorik “çoklu yanıt bilimi” olarak tanımlamaktadır. Buna göre retorik geçmişten beri çokları için menfi bir mana ifade etmektedir ve muhtevası belli olmayan, şüpheli ve kesinleşmemiş bir kavramdır. Bu sebeple retorik adeta bir “karışıklık bilimi”dir. Retorik ortaya çıkışı ise Sicilya'da despotluğun çöküşü ile olmuştur. Mülklerini kaybedenlerin bu mülkleri tekrar elde edebilmeleri için davalarını savunmaları gerekmiştir. Böylelikle Sofistler devreye girerek mağdurları savunmak gayesiyle “bilgelik dersleri” vermeye başlamışlardır. Sofistler böylelikle kısa bir süre zarfında “kendileri satmayı” başarmışlardır. Bu sebeple retorik sıklıkla Platon'un tenkitlerine maruz kalmıştır. Buna göre retorik gerçek olmayan veya yanıltıcı iddialara dayanmaktadır. Böylelikle Sofizmin yanlış akıl yürütme olarak algılanması ve görünürde öyle olmamasına rağmen aldatıcı olduğu kanısı yaygınlaşmıştır. Buna göre retorik doğru düşüncenin tam zıddı, sofist ise filozofun antitezidir. Platon'un sofistlere sert eleştirileri retorik de kaderini etkilemiştir. Bu olumsuz imaj nedeniyle retorik düşüncelerin manipülasyonu, aldatma, propaganda vb. gibi algılanmıştır. Oysa eğer o dönemde retorik sarıh bir tanımlama getirilebilse idi retorik tüm bu olumsuz görünümünün aşabileceği söylenmektedir. Ancak Aristoteles bile retorik olumlu bir görev yüklemesine ve üstelik soylu bir vasıf kazandırmasına rağmen Platon'un etkisinden kurtulamamıştır. Aristoteles göre retorik “bilimin zorunlu ters yüzüdür: Bilim ulaştığı sonuçları kesinler ama gündelik yaşamın ve entelektüel yaşamın birçok sorunu hiçbir kesinlik sunmaz.” Bir toplumun bir arada yaşaması için bir “ortak çıkar taslağına” ihtiyacı vardır. Eğer retorik bir olumsuzluk ise bile bu ortak çıkar taslağını erişebilmek

²¹⁷ Tepebaşı, s. 17.

²¹⁸ Ahmet Arslan, *İlkçağ Felsefe Tarihi-2 Sofistlerden Platon'a*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2006, s. 182.

için son derece mühim ve gerekli bir olumsuzluktur. Politikadan hukuka, günlük konuşmadan edebi söyleme, iletişim retorikle iç içedir. Retorik bir tuzak olmasının yanı sıra gizemi keşfetme ve kuralları ortaya çıkarma imkânı da verir. Böylelikle “Retoriğin en güçlü panzehri retorığın kendisidir.”²¹⁹

Perslerin Atina’yı işgal ettiği dönemde Sicilya bir koloni bölgesiydi. Sicilya’da meydana gelen değişim ile iktidar sahibi tiranlar alt edilmiş (MÖ 463) ve insanlar haklarını savunabilir hale gelmişlerdir. Bu hakları savunmak için retorik sistem geliştirilmiş ve yaygınlaşmıştır.²²⁰ Sofistlerin günümüz toplumundaki halkla ilişkiler uzmanlarına, medya çalışanlarına, avukatlara benzetilmesi bu nedenledir.²²¹ Retorik “düşmanları çileden çıkaran bir şey” olarak sofistler tarafından öğretilmekteydi. “Polis”te retorik oldukça önemli ve saygın bir sanat olmasının yanı sıra siyasi olarak oldukça işlevseldi.²²²

Retorik en temelde ikna etmeyi ya da razı etmeyi hedefler. Bu noktada dinleyici etkilenecek şey olarak düşünülmektedir. Antik Yunan’da sofistler gezerek bilgilerini öğretme gayreti içindeydiler. Bu sebeple sofist kelimesi “konuşma ustası” olarak algılanmaktaydı ancak ilerleyen süreç içerisinde anlamı daralarak “retorik ve benzeri konuları öğreten” olarak anlaşılmaya başlamıştır. Sofistler tanrı tanımaz kafirler ve para hırsına teslim olmuş dolandırıcılar olmakla da suçlanmışlardır. Retoriğin başlıca ilgi alanları sözün kudretini ortaya çıkartmak, konuşmayı önceden planlayarak amaçlanan hedeflere ulaşmak, hatip, dinleyici ve anlatılan konu arasındaki etkileşimi irdelemek, hakikat ve dil arasındaki ilişkiyi araştırmak, hatibin ahlaki yükümlülüklerini ortaya koymak ve en önemlisi de “öncesi ve sonrasıyla konuşma sürecini eğitim-öğretimin konusu haline getirebilmektir.” “Retorik en tepede ikna aracının bulunduğu büyük bir piramittir.” Bu piramidin basamakları aşağı doğru giderek farklılaşmakta ve ayrıntılar artmaktadır.²²³

Aristo iletişimi “ikna etmenin bütün uygun anlamları” olarak tanımlarken iknayı “birini bir konuda inandırma, bir şey yapmaya razı etme” olarak tanımlamaktadır.²²⁴ Aristo

²¹⁹ Michel Meyer, *Retorik*, (çev. İsmail Yerguz), Dost Kitabevi Yayınları, Ankara 2009, s. 7-9.

²²⁰ Tepebaşılı, s. 114-115.

²²¹ Antony Kenny, *Ancient Philosophy*, Oxford University Press, New York 2004, p. 29.

²²² Ağaoğulları, s. 68.

²²³ Tepebaşılı, s. 9,13,24,117,118.

²²⁴ Ahmet Haluk Yüksel, Bilge Sandıkçıoğlu, Atılım Onay vd., *İkna Edici İletişim, Anadolu Üniversitesi Yayınları*, Eskişehir 1994, s. 4-29.

diyalektik vasıtasıyla retorik kendi kendisini feshetmesini değilse de daha rasyonel bir hale gelmesini arzulamaktadır. ²²⁵

İmdi, bugün retorik üzerine geçerli olan incelemelerin sahipleri, bu sanatın ancak bir bölümü üzerinde durmaktadır. İnandırma tarzları / bu sanatın tek gerçek öğeleridir; bunun dışındaki her şey yalnızca ikinci önemdedir. Bununla birlikte, bu yazarlar, retorik inandırmanın özü olan örtük tasımlar ü z e r i n e hiçbir şey söylememekte, fakat temelde asli olmayan şeylerle uğraşmaktadırlar. ²²⁶

Aslında retorik kelimesi bir kısaltmadır ve bu kısaltma “söylenmiş şey, söz” kelimelerine dayanmaktadır. Retorik söylev, sözbilim, uzanlatım ve aytamlık gibi anlamları da muhteva etmektedir. Retorik önceleri halk toplantılarında herkesin söz almak için başvuru hakkı olmadığından, başvuru yapan kişileri ifade etmek için kullanılmıştır. Bu sebeple “rheteor” kelimesi bir mesleği ifade eder duruma gelmiştir. Retorik en eski disiplinlerden birisidir ve dinleyiciyi kendi menfaatleri doğrultusunda ikna edebilmek için güzel konuşma gayretidir. Ancak ikna kelimesi Yunanca aynı zamanda “kandırmak” manasına da gelmektedir. ²²⁷

Antik Yunan’da düşünürlerin retorik kaynağını Mısır’dan aldıkları da söylenmektedir. Buna göre Thales, Anaximander, Pisagor ve Platon İskenderiye’ye gitmişlerdir. Nitekim Burkert o dönemde kültürel merkezin Ortadoğu olduğunu ve Yunanistan’ın o dönem ancak varoş “periferi” sayıldığını belirtmektedir. ²²⁸

Retorik disiplinler üstüdür çünkü kanıtlama metotları, sonuç çıkarma, tasım (kıyas), mantık, formel kurallar, diyalektik gibi birçok konuda stilistik ve poetika ile iç içedir. “Geçmişte ve günümüzde retorik ile ilgisi olmayan bir disiplin yoktur. Örnek olarak medya ve iletişim dalları, bilim, dilbilim, hermeneutik, felsefe, politika, hukuk,

²²⁵ Ersin Vedat Elgür, *Kendi Geçerliliğini Kanıtlayan Bir Tarih: Diyalektiğin Diyalektik Gelişimi ve Onto-Politika*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Anabilim Dalı, Ankara, 2013, s. 45.

²²⁶ Aristoteles, *Retorik*, (çev. Mehmet H. Doğan), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1995, s. 33.

²²⁷ Tepebaşı, s. 15-16.

²²⁸ Walter Burkert, “die Griechen und der Orient. Vom Homer bis zur Magiem” (München 2003: C.h. Beck)’den aktaran Tepebaşı, Fatih, *Retorik Konuşma Sanatı- Söz Bilimi*, Çizgi Kitabevi, Konya 2016, s. 112.

eğitimbilimleri, ilahiyat araştırmaları, müzik, tiyatro vs.” Retorik bilgi edinme, bu bilgiyi işleyerek sunma vasıtasıdır.²²⁹ “Retorik halka açık konuşma sanatının bilimidir.”²³⁰

Belagat bir ilim olarak “neyin nerde, nasıl ve ne ölçüde” söylenmesi gerektiği ile ilgilenmektedir. Retorik ise çoğunlukla söz söyleme sanatı olarak tanımlanmaktadır. Her iki kavramın tanımlarına bakıldığında birbirlerine oldukça yakın oldukları düşünülmekle birlikte retorik ve belagat içerik olarak birbirinden oldukça farklıdır. Aristo’dan günümüze retoriğin bölümleri “l’invention”, “disposition”, “élocution” ve “action” olarak kabul edilmektedir. Yani konuşulacak ya da yazılacak konu bulma, bulunanları sıralama-tanzim etme, bunların yazılması, ifade edilmesi, üslup, ses tonu ve mimiklerle ilgilidir. Belagat ise fesahat, meânî, beyan ve bedî konuları ile ilgilenmektedir. Yani doğru ve açık yazma/konuşma, mevcut şartların gerekliliğine uygun ifade kullanma, bu ifadeleri güçlendirme ve güzelleştirmesi ile ilgilidir. Batı onun bu klasik şekli ile yetinmeyip özellikle on sekiz ve on dokuzuncu yüz yıllarda retoriği psikolojik ve mantıksal birtakım unsurlarla birleştirmiştir.²³¹

Ana hatlarıyla retorik şu üç sınıf altında incelenebilir: Bunlardan ilki “dinleyicilerin manipülasyonu” ile ilgilidir ve Platoncu yaklaşımdır. İkincisi “güzel konuşma sanatı”dır ve Quintilianus’de kendini bulur. Sonuncusu ise iknayı hedefleyen söylem ve argümanların sergilenmesidir ve Aristocu bakış açısını ifade eder. İlk tanım reklam ve propagandayı, ikincisi hitabeti son tanım ise gizli veya aleni, mecazi veya gerçek çıkarsamaların birbirleri ile ilişkisini akla getirmektedir. Tüm bu anlamların birleşmesi neticesinde ise retorik sınırları belirli olmayan bir disiplin haline dönüşmüştür. Bu tanımların her biri irdelendiğinde retorikten söz edilebilmesi için şu üç ana unsura ihtiyaç olduğu görülür; bir “konuşmacı” (hatip), hitap edilecek bir “dinleyici” ve hitabetin sağlanması, fikirlerin aktarılabilmesi için bir “medya.” “Bu medya kesinlikle bir dildir: Konuşulabilen ya da yazılan bir dildir ama aynı zamanda resim dili ya da görsel dil de olabilir. Televizyon ve sinema, görüntü, müzik ve konuşma dili aracılığıyla etkili olurlar ve güçlerini de buradan alırlar.” Böylelikle geçmişten günümüze retorik konuşmacının ve dinleyicinin önemine ve ikisi arasında bağlantı saylayan ve aracılık vazifesi gören dile

²²⁹ Тепеbaşılı, s. 18.

²³⁰ Иосиф Абрамович Стернин, *Практическая Риторика*, Издательский Центр Академия, Москва 2003, c. 5.

²³¹ Kâzım Yetiş, *Belâgattan Retoriğe*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2006, s. IX.

vurgu yapmaktadır. Retorik bu sayede objektif ve rasyonel bir şekle bürünür.²³² Aristo'ya göre iknanın söz konusu olabilmesi için kişi ve hedef kitlesi arasında mutlaka bir “ortak zemin”in (commonground) bulunması şarttır. Bu ortak zemin ikna etmek istediğiniz kitle hakkında doğru tahminlerde bulunmanızı sağlar.²³³

Antik Roma'da üslupla ilgili stratejileri araştırmak aynı zamanda politik bir mana ifade etmekteydi. Retorik araştırmaları yapılarak bu araştırmalardan elde edilen bilgileri kendi retorik pratiklerinde ne şekilde kullanmak gerektiğini öğrenmekteydiler. Buna göre güzel konuşma ve bilgece düşünme birbirleri ile ilişkiliydiler. Retoriğin estetik yönünde yapılacak bir hata politik bir hesap hatasına neden olabilirdi. Retorik bu dönemde devletin politik, hukuki ve dini müesseseleriyle ayrılmaz bir bütünü teşkil etmekteydi. İktidar ile söylemin kesişiminde vücut bulmuştu. Örneğin Roma'nın ilk imparatoru Caesar Divi Filius Augustus imparator Tiberius Caesar Augustus, imparator Gaius Julius Caesar Augustus Germanicus, imparator Tiberius Claudius Caesar Augustus Germanicus ve Julius Caesar'ın retorigi oldukça başarılı kullandıkları söylenmektedir. Bu noktada retorik imparatorların elinde bir silah mahiyetindeydi. Ancak diğer taraftan tüm yurttaşların retorigi bilmek zorunda oldukları inancı vardı. Onlara göre özgür bir yurttaş köleler veya ecnebler gibi “şiddetle zora koşulmaktansa, konuşmayla ikna edilen biriydi.” Retorik böylelikle insan olanla insan olmayanı (köleler vb. insan sayılmamaktaydılar) ayıran üstün bir yetenek olarak değerlendirilmektedir.²³⁴

Retorik Roma'da MÖ 92 yılında merkezi otoriter yönetim ile birlikte iktidarı tehdit eden bir güç olarak algılanmış ve yasaklanmıştır. Bu döneme “retorik çöküş dönemi” (rhetorica corruptia) denilmektedir. Orta Çağ'da retorik kilise tarafından başlarda Yunanca ve Hristiyan olmayan kişiler tarafından icra edildiği için kafir işi olarak ilan edilmiş ancak Hristiyanlığın devlet dini haline gelmesi ile birlikte retorigin dini yaymak için oldukça kullanışlı olduğu fikri kabul görmüştür. Bu dönemde retorik ve hermeneutik iç içe geçmiş bir şekilde hem kutsal metinleri yorumlamak hem de onların etkisini arttırmak için kullanılmıştır. Böylelikle başta kâfir işi ilan edilen retorik bu dönemde tamamen kilisenin hizmetine girmiştir. 15. ve 16. yüzyıllarda Hümanizm-Rönesans ile birlikte retorik tekrar

²³² Meyer, s. 9-10.

²³³ Ahmet Haluk Yüksel, Bilge Sandıkçıoğlu, Atılım Onay vd., *İkna Edici İletişim, Anadolu Üniversitesi Yayınları*, Eskişehir 2013, s. 44.

²³⁴ Terry Eagleton, *Şiir Nasıl Okunur*, (çev. Kaya Genç), Agora Kitaplığı, İstanbul 2011, s. 16-17.

altın çağını yaşamaya başlamıştır. ²³⁵ Aynı dönemlerde üniversitelerde sanat ve bilim müfredatı (yedi özgür sanat) retorik, dilbilgisi, mantık, aritmetik, geometri, müzik ve astronomiden oluşmaktaydı. Bu sebeple retorik de dahil bunlardan herhangi biri ile iştigal edenlere “artist” (sanatçı) denmiştir. Böylelikle retorik icra edilen bir sanat olarak algılanmıştır. ²³⁶

Orta çağda rahipler halka hitap etmede oldukça yeteneksiz olmalarına rağmen vaiz kürsüsü kamuoyunu yönlendirmede başat aktördü. Cambridge’de bir kilisede “Papaz vaiz kürsüsüne gidince, kilisenin çoğunluğu kiliseden çıkıp eve içmeye gider”²³⁷ sözünün söylendiği aktarılmaktadır. Bu sebeple “Papaz sınıfının retoriğin karanlık sanatlarıyla ilgili aldığı eğitim, vaazın gücünü yeniden ele geçirmeyi, kilise cemaatini inançları ile etkin bir beraberliğe teşvik etmeyi amaçlamıştı.” ²³⁸

Şekil 2.1. “Dame Rhetorica”

Kaynak: Giarda, 1979, p. 77.

²³⁵ Tepebaşı, s. 134-144.

²³⁶ Williams, s. 51.

²³⁷ Henry Kamen, *Early Modern European Society*, Routledge, London 2000, p. 222.

²³⁸ Richard Sennet, *Beraber*, (çev. İlkay Özkürallı), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2012, s. 128.

Cristoforo Giarda, tarafından 1628 yılında resmedilmiş “Dame Rhetorica”²³⁹ (Dam Retorik/Retorik Kraliçesi) isimli eser retorikğin gücünü ve sınırlarını çarpıcı bir şekilde ifade etmesi bakımından oldukça ilgi çekicidir. Süslemeler ile dolu alan giysisi retorikte dilin güzel bir şekilde süslenerek kullanılmasına gönderme yapmaktadır. Tek başına olması retorikğin eşsiz olduğu manasına gelmektedir. Ayakta durması muktedir olduğunu göstermekte, elinde tuttuğu silah ise rakiplerine karşı bir tehdittir. Ağzından sarkan zincirlerin sağ taraftaki hayvanların boyunlarına bağlı olması retorikğin yönetme gücüne işaret eder. Tepebaşı bu hayvanları köpek olarak değerlendirmiştir.²⁴⁰ Ancak İngilizce kaynaklarda bunların koyun olduğu yazılmıştır. Üç zincirin ise retorikğin üç farklı unsuruna (sade, orta ve yüksek) vurgu yaptığı söylenmektedir. Resme daha dikkatli bakıldığında bu üç hayvanın da farklı hayvanlar olduğu dolayısıyla retorikğin farklı üsluplar kullanarak toplumun (seçkinlik açısından) farklı bu üç tabakasını da yönetebileceği ifade edildiğini söylemek de mümkündür. Üç zincirin retorikğin üç farklı unsuruna (sade, orta ve yüksek) işaret ettiğinin söylenmesi de bunu kanıtlar niteliktedir. Açık el retorikğin kutsal kelimelerden oluşan bir hediye olduğuna işaret etmektedir. Aynı zamanda Zeno’ya (muhtemelen Zeno of Citium yani Kıbrıslı Zeno MÖ 334- MÖ 262) vurgu yapmaktadır. Çünkü Zeno “eğer retorik açık bir el ise, diyalektik kapalı bir yumruktur” demiştir. Başındaki tacı ise retorikğin on beş yüz yıl boyunca eğitimin en zirvesinde olduğunu anlatmaktadır.²⁴¹

Retorik tarihsel kayıtların en eski “söylev teorisi” olarak anılmaktadır. Bu anlamda retorik belirli içtimai durumlarda belirli bir dilin kullanımının tesirlerini analiz ile uğraşmaktadır. Ana hatlarıyla devletin hukuki, politik ve dini araçlarının lafzî teamülünün oldukça ayrıntılı bir teorisi olarak ifade edilmekteydi. Gayesi “söylem ve iktidar eklemlenmelerini sistemli bir şekilde teorik temele oturtmak ve bunu siyasal pratik adına, yani anlamlandırmanın siyasal etkisini zenginleştirmek için yapmaktı.” Bu manada retorik esasında bir eleştiri biçimi olarak ele alınmaktadır. Roma’da retorik yüksek eğitimle eşdeğer görülmekte, okullarda okutulan en mühim alan olarak ortaya çıkmaktaydı. “Orta

²³⁹ <https://bildsuche.digitale-sammlungen.de/index.html?c=viewer&bandnummer=bsb00077545&pimage=121&v=100&nav=&l=en>, (Erişim 04.09.2017).

²⁴⁰ Tepebaşı, s. 21-22.

²⁴¹ http://www.gpullman.com/8170/canons_memory.php?lectures, (Erişim 25.09.2017).

Çağ'da 'eleştiri' demek aslında retorik demekti ve sonraki tarihinde retorik, egemen sınıfa siyasal hegemonya teknikleriyle verilen metinsel bir eğitim olarak kaldı.”²⁴²

Roma'nın çöküşü ile toplumsal hayattan kopan retorik Orta Çağlarda edebi alanlarla kısıtlı kalarak oldukça küçüldü. Retorik artık yurttaşlıkla ilgili değil skolastik bir arayışla ilgili bir alana evrildi. Kamusal bir alanda değil sınırlı bir araştırma alanına ait gibi görünmeye başladı. Rönesans hümanizması Orta Çağ skolastik düşüncesine karşı retoriği kullandığında retorik yeniden su yüzüne çıktı. Savaşların, köklü içtimai değişimlerin, emperyalist yayılmacılığın yaşandığı bir dönemde ikna edici politik konuşma tekrar önem kazandı. İlerleyen süreçte tekrar bir üslup meselesine indirgenerek edebiyat alanına hapsedildi. “Bilimsel rasyonalizm” olarak adlandırılan çağda ise şüpheli yaklaşıma maruz kalarak günümüzde de onu tanımlamada kullanılan; manaya bir katkısı olmayan, bir anlam bildirmeyen ancak kulağa hoş gelen söz, martaval, palavra aldatmak için yapılan manipülasyon gibi olumsuz anlamları edindi. Diğer taraftan gelişen demokrasi retoriğin “üs tonu”nun dan kaygı duymaktaydı. Çünkü popülist bir retorik kitlelerin anarşik ihtiraslarını harekete geçirebilirdi. 1700'lü yıllarda retoriğin mecaz olarak algılanması ihtiraslı bir belagat olarak görülmesi onun hakikate ulaşmanın değil aksine hakikate ulaşmaya engel olmanın bir yolu olarak değerlendirilmesine neden oldu. Akılcılar ve ampiristler retoriğin “süslü” tarafının insanı sorunun asıl gerçekliğinden uzaklaştırdığını savunmaktaydılar.²⁴³ Örneğin akıl çağının kurucusu olarak kabul edilen Locke retoriği aldatmacanın ve hataların güçlü bir aracı olarak tanımlamaktadır.²⁴⁴

19. yüzyıl ise burjuvazi çağı ile birlikte bilginin uzmanlaşması, içe kapanma vb. nedenlerde retoriğin çöküş dönemi olarak adlandırılmaktadır. Ancak 19. Yüzyılın sonlarında kitle hareketlerinin gelişmesiyle eşzamanlı bir “kitle retoriği” de gelişmeye başlamıştır. Retoriğin kitleleri harekete geçirebilme gücünden söz edilirken Hitler retoriği sürekli söz konusu edilmekte ve bu tür retoriğe “siyah retorik” denilmektedir.²⁴⁵ Radyonun icadı bile aslında “sözlü iletişimin retoriğe uzanan kökenini” hatırlatmıştır.²⁴⁶

²⁴² Terry Eagleton, *Walter Benjamin Ya Da Bir Devrimci Eleştiriye Doğru*, (çev. Ferit Burak Aydar), Agora Kitaplığı, İstanbul 2013, s. 153-155.

²⁴³ Eagleton, 2011, s. 17-19.

²⁴⁴ John Locke, *Concerning Human Understanding*, Valentine Seaman, New York 1824, p. 442.

²⁴⁵ Tepebaşılı, s. 153.

²⁴⁶ Nurçay Türkoğlu, *İletişim Bilimlerinden Kültürel Çalışmalara Toplumsal İletişim Tanımlar, Kavramlar, Tartışmalar*, Babil Yayınları, İstanbul 2004, s. 70-71.

Gadamer’e göre ise retorik’in çöküşü başka bir açıdan bakıldığında aslında onun önceki büyüklüğünün idrak edilmesi manasına gelmektedir.²⁴⁷

Öte yandan Said eleştiriye aynı zamanda retorik olarak adlandırılmakta ve şöyle demektedir; “eleştiriye bugünlerde retorik, okuma, metinsellik, mecazbilim ya da yapıbozum da deniyor.”²⁴⁸ Aslında antik dönemden Orta Çağ’a geçişte ve Orta Çağ boyunca bugün eleştiri olarak nitelendirilen mefhum “retorik” olarak bilinmekteydi. Retorik gerek metinsel gerek politik bir anlam taşımaktaydı. İkna etmeye yönelik bir kamusal konuşma sanatı olarak tanımlanmasının yanı sıra o aynı zamanda mecaz ve ifadelerin araştırılması anlamına gelmekteydi. Bu iki anlam birbirleri ile bağlantı içerisindeydiler. Usta retorikçiler hedeflediğiniz politik etkileri elde etmeniz için hangi söz araçlarını kullanmanız gerektiği hususunda yardımcı olmaktaydılar.²⁴⁹

Toye’e göre siyasetçiler kastedilmek istenen ne ise onu söylemeli ve söylediklerini kastetmelidirler. Oldukça açık gibi görünen bu önermeye çoğu kişi katılmaktadır. Ancak o durumun bundan daha karmaşık olduğunu ifade eder. Örneğin “kastedilmek istenenin söylenmesi” gerektiğinin, sade ve anlaşılır basit bir dil kullanımının en büyük savunucularından olan yazar Orwell Sovyetler Birliği’ni işlediği cinayetler sebebiyle kınayan bir kitap yazmaya karar verdiğinde kitabın adını kastedilmek istenen ne ise onu söyleyerek “Sovyetler Birliği’ni Kınıyorum” koymamıştır. Uzun bir alegori şeklinde yazdığı kitabın ismini “Hayvan Çiftliği” koymuştur. Orwell kitabı yazdığında elbette okuyucularının bağlamsal bilgiye ulaşmalarını umuyordu. Yani okuyucular kitapta Sovyetler Birliği’ni işlediği cinayetleri görecek. Ancak bu bağlamsal bilgiden uzak bir şekilde okunduğu takdirde anlam farklılaşacaktır. Kitabı okuyup domuz ürünlerini boykot etme kararı alanlar bile olmuştur. Böylelikle şunu söylemek mümkündür; her koşulda herkes tarafından aynı şekilde anlaşılacak, sadece bir tek kesin anlamı olan bir şey söylemek ya da yazmak imkansızdır. Eğer bunu yapabileceğinizi düşünüyorsanız kendiniz yanıltıyorsunuz demektir. Bu sebeple retorik sadece güzel bir konuşma hazırlamak veya etkili bir iletişim kurmak için bir dizi teknikten ibaret değildir. Retorik konuşmacının veya yazarın dinleyicide veya okuyucuda zaten mevcut bulunan birtakım

²⁴⁷ Hans Georg Gadamer, *Hakikat ve Yöntem İkinci Cilt*, (çev. Hüsametdin Arslan ve İsmail Yavuzcan), Paradigma Yayıncılık, İstanbul 2009. s. 37.

²⁴⁸ Edward W. Said, *Kış Ruhu*, (çev. Tuncay Birkan), Metis Yayınları, İstanbul 2006, s. 103.

²⁴⁹ Eagleton, 2011, s. 16.

bilgileri, anlayışı ve inancı ile ilgili sosyal bir süreçtir. Yani kastedilmek istenen ne ise onu söylemek işi çözmek için yeterli olamaz.²⁵⁰

Marksizm savunucularından Adorno'ya göre retorik “ifadenin düşünce için muhafazasını” sağlamaktadır ve “retorik felsefede dil dışında düşünülemeyecek olanı” temsil etmektedir. Retoriğin ikna etme amacı onu tekdüzeleştirmekte ve yozlaştırmaktadır ancak ikna amacı olmaksızın retorik edinim pratikten uzaklaşacaktır. Buna göre Adorno şöyle demektedir:²⁵¹

Düşünce, retorik sayesinde kültürden, toplumdan ve gelenekten beslenerek canlanır; açıkça retorik karşıtı olan şey, burjuva düşüncesinin nihai noktası olan barbarlıkla ittifak içindedir. Cicero'nun karalanması, hatta Hegel'in Diderot'ya antipatiyle yaklaşması bile, hayat gailisinin başkaldırma özgürlüklerini baltaladığı, dilin bedenini günahkâr bulanların hıncının kanıtıdır. Retorik uğrak, genel kanının aksine, diyalektikte içeriğin tarafındadır. Diyalektik, gelişigüzel oluşturulmuş kanılarla manasız kesinlikler arasındaki ikilemi, formel, mantıksal ikilemle dolayımlayarak çözmeye çalışır. Ama açık olana, içeriğe meyleder, yapı içerisinde önceden kararlaştırılmış olana değil.

İkna yalnızca bir bahsi akla uygun bir biçime getirmekle ilgili değildir. İkna aynı zamanda “bilgi ve düşünceleri insani temel duyguları cezbetmek, bir düşünceyi, bir yaklaşımı ve bir çözümü başkalarına cazip hale getirmek için sunma işidir.”²⁵² Retorik bir insanın bir diğerine birtakım işaretler veya semboller yoluyla etki etme niyeti var olduğu andan beri kullanılmaktadır²⁵³ ve akademik bir disiplin olmasını yanın sıra bir sanattır.²⁵⁴

Geniş manasıyla retorik içtimai hayata dahil olan kişilerin etkin bir biçimde yürüttükleri konuşma sanatı, dar manasıyla inşa edilmiş “düşünce ve dil formları” sisteminin adıdır. Retoriğin hem sanat hem bilim olarak kabul edilmesinin sebebi onun hem teorik hem de uygulamalı bir disiplin olmasından kaynaklanmaktadır. Retorik aynı zamanda hem metnin üretilmesi ile hem de incelenmesi ve analizi ile ilgilenmektedir. Retorik bir

²⁵⁰ Richard Toye, *Rhetoric: A Very Short Introduction*, OUP Oxford, 2013, p. 1-136.

²⁵¹ Theodor W. Adorno, *Negatif Diyalektik*, (çev. Şeyda Öztürk), Metis Yayınları, İstanbul 2014, s. 61-62.

²⁵² Nuri Bilgin, *Sosyal Psikoloji Sözlüğü -Kavramlar, Yaklaşımlar*, Bağlam Yayıncılık, İstanbul 2003, s. 163.

²⁵³ Wayne Clayton Booth, *The Rhetoric of Rhetoric: The Quest for Effective Communication*, Wiley-Blackwell, New Jersey 2004, p. xi.

²⁵⁴ Георгий Георгиевич Хазагеров, *Политическая Риторика*, Никколо-Медиа, Москва 2002, с. 15.

taraftan dilin anlam ve sözdizimi gibi unsurları ile ilgilenirken diğer taraftan “hakikati ortaya çıkarma” gayesi ile argümantasyon yani delillendirme, gerekçelendirme ve dayanaklandırma ile de ilgilenir.²⁵⁵

Gadamer’e göre güzel konuşma sadece retorik bir ülkü değildir. Güzel konuşma aynı zamanda doğruyu, hakikati söylemektir. Bu ülkü retorik ve felsefe hocaları tarafından sürekli dile getirilmiştir. Ona göre sofistler hakkında yapılan olumsuz yorumlar ise yersiz spekülasyonlardır. Onlar “doğru hikmeti” (Lebensweisheit) öğretmek gayesi gütmekteydiler.²⁵⁶

Retorik kimilerine göre gerçeği yansıtmayan, mübalağalı ancak etkili mesajlar bütünüdür. Retoriğe bu olumsuz yaklaşımın aksine pragmatist Habermas retoriğin dilin kullanımında yeni ve orijinal biçimler geliştirdiğini, böylelikle dil ile ilgili olanakların arttığını ve dünyayı hakikatte olduğu gibi görebilmek için yeni yöntemler ortaya koyduğunu söylemektedir. Diğer taraftan post modernistler retoriği (eğer egemen bir görüşü empoze etmeye çalışmıyorsa) anlamı yeniden inşa etmek için oldukça önemli bir vasıta olarak görmektedirler. Postyapısalcı Derrida’ya göre ise “retorik metin dışında hiçbir şey” yoktur.²⁵⁷

Platon’un hayali kahramanı Phaedrus’un retoriğe yönelik saldırıları Derrida’nın “Platon’un Eczanesi”nde²⁵⁸ boyut kazanmıştır. Derrida’ya göre klasik retoriğin kategorileri oldukça tartışmalıdır. Onun batı geleneğine karşı olan muhalifliği o kadar sert ve tavizsizdir ki retoriğin ustaları olarak adlandırılan sofistler bile onun saldırısından kurtulamamışlardır.²⁵⁹

Eleştirel yaklaşımlara göre retorikte konuşmacı ve dinleyici arasındaki ilişki adeta ayna üzerindeki bir yansımadan ibarettir. Konuşmacı esasında kim ile konuştuğunu bilmemektedir. Konuşmacı dinleyicilerin ruhlarının “doğasını tanıyan ve onları istediği

²⁵⁵ Tepebaşılı, s. 17.

²⁵⁶ Gadamer, *Hakikat ve Yöntem Birinci Cilt*, (çev. Hüsamettin Arslan ve İsmail Yavuzcan), Paradigma Yayıncılık, İstanbul 2008, s. 26.

²⁵⁷ Cevizci, s. 732.

²⁵⁸ Jacques Derrida, "Platon'un Eczanesi", (çev. Zeynep Direk), *Toplumbilim Derrida Özel Sayısı*, 10, 1999, s. 63-81.

²⁵⁹ Allan Megill, *Aşırılığın Peygamberleri-Nietzsche, Heidegger, Foucault, Derrida*, (çev. Tuncay Birkan), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara 1998, s. 420.

yere götürmenin yollarını bilen ruhgüder (psychagogue) bir diyalektikci” değildir. Onun amacı ruhlara hitap etmek onları yönetmek değildir. Onun amacı dinleyicisini muhafaza etmektir. “Tek bilmesi gereken, dinleyicilerin bol çeşnili bir türlüyle karnını doyuran alacalı bir kalabalık olduğudur.” Tek yapması gereken dinleyicilerin hoşuna gitmek için arzu ettikleri hazzı onları sunmaktır.²⁶⁰ Retorik öz itibari ile bir alegoridir. Dilin bolluğu ve doluluğu ile oynamaktadır. Farklı sözcükler kullanarak aynı şeyleri birkaç kez söyleme imkânı sağladığı gibi farklı şeyleri tek bir sözcükle ifade etmenizi de sağlayabilir.²⁶¹ Buna göre retoriği “amacı bilgi değil de başarı olan, kanıtlamak değil de ikna etmek olan popüler bir politika veya ahlak felsefesinden daha fazla veya daha ciddi bir şey olarak göremeyiz.”²⁶²

20. yüzyılda retorik Amerikan üniversitelerinin öncülüğünde tekrar yükselişe geçmiştir. Birçok Amerikan üniversitesinde “department of speech” (konuşma/hitabet departmanı) vb. isimlerle açılan bölümlerde gerek klasik gerek modern retorik ile ilgili konular ele alınmaktadır. 20. yüzyılda retoriğe olan ilginin artması reklamcılığın gelişmesiyle retoriğin etkisinin anlaşılması, siyasal alanda kamuoyu oluşturmak için retoriğin önemli olduğunun anlaşılması gibi nedenlerle ilgilidir. Çağımızda retorik metin üretim yönü açısından değil daha çok ikna amacıyla iletişimin kurgulanmasıyla ilgilenmektedir. Retoriğin bugün hala önemini yitirmemiş olması değişimlere uyum sağlayabilmesi, bazı yönleriyle geleneksel, bazı yönleriyle yenilikçi olması, disiplinler üstü olması, sağlıklı bir iletişime yardımcı olması vb. gibi sebeplere bağlıdır.²⁶³ Retorik “dilnin biçimsel tekrarlarının bilimi”dir.²⁶⁴

Valentinovna’ya göre retorik konuşmayı süslemek olarak değil, düşüncelerimizi akıllıca nasıl ifade edebileceğimizi öğrenmemize, dinleyicileri etkilememize yardımcı olan bir

²⁶⁰ Jacques Ranciere, *Filozof ve Yoksulları*, (çev. Aziz Ufuk Kılıç), Metis Yayınları, İstanbul 2009, s. 63.

²⁶¹ Michel Foucault, *Bu Bir Pipo Değildir*, (çev. Selahattin Hilav), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2010, s. 24.

²⁶² Ahmet Arslan, *İlkçağ Felsefe Tarihi-3 Aristoteles*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2007, s. 328.

²⁶³ Tepebaşılı, s. 11-157.

²⁶⁴ Michel Foucault, *Büyük Yabancı Dil, Delilik ve Edebiyat Üstüne Konuşmalar*, (çev. Savaş Kılıç), Metis Yayınları, İstanbul 2015, s. 89.

disiplin olarak ele alınmalıdır.²⁶⁵ “Retorik, söylem yoluyla başkaları üzerinde eylemde bulunabilmenin araçlarının dökümü ve analizidir.”²⁶⁶

Retorik asırlar boyunca konuşmacıya yardımcı olan bir bilim olarak süregelmiştir. Yeni yaklaşımlar ancak yirminci yüzyıl ile gelişmeye başlamıştır. Konuşmacı için retorik etkili bir konuşma inşa etmeye yardımcı olmaktadır.²⁶⁷ Klasik retorik Yunancadan türemiş anlamıyla paralel olarak resmi ve kamusal konuşmaya odaklanmaktadır. Ancak çağdaş yazarlar retorik alanını oldukça genişletmişlerdir.²⁶⁸ Örneğin Billig “İdeoloji ve Görüşler” isimli kitabında formel olmayan konuşmaları²⁶⁹, Spurr “İmparatorluğun Retoriği” isimli kitabında metinleri²⁷⁰, Hill ve Helmers “Görsel Retoriği Tanımlama” adlı eserlerinde fotoğraf ve görsel imgeleri²⁷¹, Wallach “Aynadaki Görüntülerde Sıkışık: Haritaların Retoriği- İsrail/Filistin” isimli kitabında haritaları²⁷², Morris “Siyasi Karikatürlerde Görsel Retorik” isimli yazısında karikatürleri²⁷³, Morreale “Siyasi Kampanya Filmi: Belgesel Çerçevesinde Epidemik Retorik” başlıklı yazısında filmleri²⁷⁴, Zappen, “Dijital Retorik: Entegre Bir Teoriye Doğru” isimli makalesinde dijital iletişimi²⁷⁵, Robin “Amerika Kıtası: Yurt Dışındaki Amerikan Siyasi Mimarisinin Retoriği” isimli kitabında mimariyi²⁷⁶, Scott “Poster Şiirselliği: İmge/Metin Retoriği” isimli kitabında grafik sanatlarını²⁷⁷, Alekseyevna “Çocuk Retoriği” başlıkla makalesinde

²⁶⁵ Татьяна Валентиновна Анисимова и Е.Г. Гимпельсон, *Современная Деловая Риторика: Учебное Пособие*, Издательство «Московский Психолого-Социальный Институт», Москва 2002, с. 2.

²⁶⁶ Michel Foucault, *Öznenin Yorumbilgisi- Cotege de France Dersleri 1981-1982*, (çev. Ferda Keskin), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2015, s. 119.

²⁶⁷ Евгения Евгеньевна Корнилова и Г. Г. Хазагеров, *Риторика для Делового Человека*, Издательство «Флинта», Москва 2001, с. 21.

²⁶⁸ Susan Condor, Cristian Tileaga and Michael Billig, *Political Rhetoric*, Oxford University Press, Oxford 2013, p. 5.

²⁶⁹ Michael Billig, *Ideology and Opinions*, Sage Publications, London 1991.

²⁷⁰ David Spurr, *The Rhetoric of Empire*, Duke University Press, North Carolina 1993.

²⁷¹ Charles A. Hill and Helmers Marguerite, *Defining Visual Rhetorics*, Routledge, London 2004.

²⁷² Yair Wallach, “Trapped in Mirror-Images: The Rhetoric of Maps in Israel/Palestine”, *Political Geography*, 30(7), 2011, p. 358-369.

²⁷³ Ray Morris, “Visual Rhetoric in Political Cartoons: a Structuralist Approach”, *Metaphor and Symbol*, 8(3), 1993, p. 195-211.

²⁷⁴ J. Morreale, “The political campaign film: Epideitic rhetoric in a documentary frame. In, F. Biocca (Ed) *Television and Political Advertising*,” *Hillsdale, NJ*: Lawrence Erlbaum, 1991.

²⁷⁵ James P. Zappen, “Digital Rhetoric: Toward an Integrated Theory”, *Technical Communication Quarterly*, 14(3), 2005, p. 319-325.

²⁷⁶ Ron T. Robin, *Enclaves of America: Rhetoric of American Political Architecture Abroad*, Princeton University Press, Princeton 1992.

²⁷⁷ David Scott, *Poetics of The Poster: The Rhetoric of Image/Text*, Liverpool University Press, Liverpool 2010.

çocukların söylemini²⁷⁸ hatta Bruner ve Frye “Gıda Retoriği: Söylem, Önemlilik ve Güç” isimli kitaplarında gıdayı²⁷⁹ retoriğin konusu olarak işlemişlerdir.

Günümüzde Kipling “Kelimeler elbette insanoğlunun kullandığı en güçlü uyuşturucudur” diyerek sözün etkisine vurgu yapmaktadır.²⁸⁰ Paolo Valesio’ya göre retorik “söylemin işlevsel organizasyonu”, Thomas De Quincey’e göre entelektüel bir zevk ve kesin bir yarar sağlama aracı,²⁸¹ Kennedy’e göre ise iletişimin doğasında olan bir enerjidir.²⁸² Kısaca Meyer’in belirttiği gibi “Retorik karmaşık dünyanın karmaşık bir konusudur.”²⁸³

Retoriğin söylemleri inceleme gayreti onun etkili bir isteme, ikna etme ve tartışma biçimi bulma çabasından kaynaklanmaktadır. Retorikçiler kendi söylemlerinde kullanılabilmek için başkalarının konuşmalarını inceleme gayreti içerisine girmiştir. Bu sebeple retorik hem etkili söylemin pratiğini hem de bilimini ifade etmektedir.²⁸⁴

2.2. Retorik ve Siyasal İletişim

Bakunin retoriği gevezelik ile eşdeğer olarak görmektedir.²⁸⁵ Paul de Man “Retorik mantığı radikalce askıya alır ve referanssal sapmaya baş döndürücü olanaklar açar” demektedir.²⁸⁶ Retorik de tıpkı siyaset gibi aşırı idealize edilmediği takdirde kendi başına olumsuz ya da dürüstlükten uzak bir mefhum değildir.²⁸⁷ Siyaset alanında retorik çalışmalar, siyasi fikirler ve karar alma konusundaki yaygın bakış açılarına bir alternatif olarak sunulabilir.²⁸⁸ Gill ve Whedbee’nin de belirttiği gibi retoriğin temel faaliyet alanı

²⁷⁸ Таиса Алексеевна Ладыженская, *Детская Риторика 4 Класс. Методические Рекомендации*, Издательство «Баласс», Москва 2013.

²⁷⁹ Joshua J. Frye and Michael S. Bruner, *The Rhetoric of Food: Discourse, Materiality, and Power*, Routledge, London 2012.

²⁸⁰ Rudyard Kipling, *A Book of Words*, Wildside Press LLC, Maryland 2007, p. 237.

²⁸¹ William A. Covino and David A. Joliffe, *Rhetoric: Concepts, Definitions, Boundaries*, Longman Publishing Group, London 1995, p. 3.

²⁸² George A. Kennedy, "A Hoot in the Dark: the Evolution of General Rhetoric", *Philosophy & Rhetoric*, 1992, p. 2.

²⁸³ Michel Meyer, *What is Rhetoric?*, Oxford University Press, Oxford 2017, p. xiii.

²⁸⁴ Terry Eagleton, *Edebiyat Kuramı: Giriş*, (çev. Tuncay Birkan), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2014, s. 213.

²⁸⁵ Bakunin, s. 239.

²⁸⁶ Paul De Man, *Allegories of Reading: Figural Language in Rousseau, Nietzsche, Rilke and Proust*, Yale University Press, London 1979, p. 10.

²⁸⁷ Robert C. Solomon, *Adalet Tutkusu: Toplum Sözleşmesinin Kökenleri ve Temellerindeki Duygular*, (çev. Ertuğ Altınay), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2004, s. 37.

²⁸⁸ Condor, p. 3.

siyaset arenasıdır. ²⁸⁹ Siyasal iletişimde dil çalışmalarının disiplinler arası bir boyutu vardır. Siyaset dili çalışmaları siyasilerin ve hedef kitlelerinin (dinleyicilerin) sosyo-ekonomik durumları, psikolojileri, kültürel hayatları vb. gibi dilbilimle ilgili olmayan diğer birçok etkenle de ilgilidir. Siyaset dili göreceli olarak basittir çünkü hitap ettiği kesim eğitim seviyesi olarak birbirinden oldukça farklı olabilir. Ayrıca basit olmasının diğer bir nedeni genel itibari bir yazı dili değil konuşma dili olmasından kaynaklanmaktadır. Siyasal iletişimde kullanılan dilin evrensel manada analizi yapılırken yalnızca kelimeler, cümleler ya da metinlerle ilgilenmez. O içeriği anlamlı kılan tüm unsurlarla ilgilenmektedir. ²⁹⁰

Bu noktada “Konuşma sanat ve yazma yetenekleri yanında yanlış anlamaları, politik çıkarlar için insan kandırmayı ve çatışma çıkarmak için propaganda yapmayı da getirdi.” Dil fikirleri insanların beynine yerleştirmek için olağanüstü bir güç sağlamaktadır. Bu aynı zamanda kimilerine göre modern dünyanın doğmasını sağlayan yetenektir. ²⁹¹ Retorik ile ilgili kitaplar “siyasal-söylevsel” eğitim için adeta birer “şifreli kılavuz” niteliği taşımaktadırlar. Böylece retorik ilerleyen dönemlerde özellikle Marksist düşünürler tarafından “toplumsal sömürü ilişkilerinden hiçbir şekilde kopartılamayacak bir söylev teorisi” olarak nitelendirilmiştir. Buna göre retorik pratiğe ne şekilde kullanılması gerektiği öğrenilen bir ideolojik silah olarak tanımlamak mümkündür. Retorik iktidarın kendini meşrulaştırma işlevini mecazlarla oynayarak “soytarıca” yerine getirmektedir. Kimi modellere göre ise bilgi ve iktidarın birleşmesi olarak ele alınmaktadır. Böylelikle retorik mevzubahis olduğunda Marksistler Platoncu olmak durumunda olduklarını belirtmektedirler. ²⁹²

Borradori, Habermas ve Derrida’nın etkisiyle retorik, iletişim, imaj, medya vd. bir “enformasyon makinesi”dir demektedir. Bu enformasyon makinesi ise hem siyasi hem

²⁸⁹ Teun Adrianus Van Dijk, *Discourse as Structure and Process: Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction*, Sage Publications, London 1997, p. 157.

²⁹⁰ Aynur Boyer, *A Linguistic Analysis of Turkish Political Language*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1996, s. 3-4.

²⁹¹ Briggs, K., Knowles, B., Alexander, J. et. al. (Producers), García, C.R (Director). (2017). The Writing on the Wall [Documentary]. USA: Asylum Entertainment. (<http://www.natgeotv.com/me/origins-the-journey-of-humankind/about>) (Erişim 12.10.2017).

²⁹² Eagleton, 2013, s. 155-172.

teknik hem de ekonomiktir.²⁹³ Rowland’a göre retorik adeta politik sistemimizin kanıdır. Bu kan damarlarımızda düzgün bir şekilde dolaştığı takdirde yaptığımız tercihler doğrultusunda etkili kararlar alırız. Düzgün bir şekilde dolaşmadığında ise birçok aksaklık ve problemle baş başa kalırız. Retoriğin sosyal bilimlerin ilk çalışma alanlarından biri olmasının ve insanlık tarihi ile eşdeğer geçmişe sahiptir. İnsanların birtakım kararlar verdiği her toplumda sahip olunması gereken iki önemli yetenek bulunmaktadır. Bunlar: İkna edebilme ve başkasını dinleyerek bir değerlendirme yapabilme. Bu yüzden geçmişte “doğru” olan şey günümüz toplumunda “daha doğrudur.” Çünkü günümüz toplumunda iletişim süreci hızlanmış ve iletişime katılım artmıştır. Bir siyasi kampanyada retorik adeta adayların yatırım yaptığı bir tür değerdir. Bu yatırım ile adaylar insanları kendileri için oy kullanmaya ikna etmek isterler.²⁹⁴ Siyasal ikna ise “önceden belirlenmiş, amaçlı ve niyetli iletişim ve mesaj yöntemleriyle seçmen kitleleri üzerinde bir tercih ve davranış değişikliği” oluşturmaktır.²⁹⁵

Retoriğin en imtiyazlı alanlarından biri politikadır. Ancak elbette temelde ilkesel olarak tartışmanın serbestçe gerçekleşebileceği bir siyasi rejim olmalıdır. Retoriğin politikada en sık kullandığı yer genel tartışma alanları değil “oy toplamak” için yürütülen çalışmalardır. Siyasal iletişimde uygulanan ve etik meşruiyeti şaibeli olan retorik başlıca üç tekniği bulunmaktadır. Bunlardan ilki “sorunu saptırmak” tır. İkincisi cevapları bulanık ve muğlak kılmaktır. Eğer tüm engellemelere rağmen bu başarılabilirse böylelikle dinleyicinin (seçmenlerin) soruları ile cevaplar arasındaki bağlantı koparılmış olur. Örneğin özgürlük istemeyen biri olmayacağına göre “burada özgürlük söz konusudur” gibi ifadeler kullanılır. Üçüncü teknik ise açık cevaplar verme tekniğidir. Aynı teknikler bazı ideolojilerin mantığında da mevcuttur. Buna göre insanlar adeta sürekli haklı olmak zorunda oldukları bir tartışmadaymışçasına konuyu tartışılır hale getirebilecek her şeyi dışlamak suretiyle kendilerini her türlü eleştiriye kapatarak mutlak bir körlük içerisine girmektedirler. Nitekim ideolojiler iddia ettikleri gibi kuşatıcı olmalı ve her şeye cevap verebilmelidir. Diğer taraftan soru ne olursa olsun onları tartışmaya açmaması gerekmektedir. Böylelikle ideoloji bu zorlamalarla adeta kapalı devre gibi işlemektedir ve hiçbir şey onu tartışmaya açamaz. O her zaman evrenseldir ve haklıdır.²⁹⁶

²⁹³ Giovanna Borradori, *Terör Günlerinde Felsefe: Jürgen Habermas ve Jacques Derrida ile Diyaloglar*, (çev. Emre Barca), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2008, s. 116.

²⁹⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=6SXokVNj5Mc>, (Erişim 08.10.2017).

²⁹⁵ Şaban Çobanoğlu, *Suskunluk Sarmalı ve Siyasal İletişim*, Fide yayınları, İstanbul 2007, s. 157.

²⁹⁶ Meyer, 2009, s. 100-101.

“İdeolojinin konusu, ideolog ile düşünen ve tartışan retorik bir varlıktır.”²⁹⁷ Retorik siyasal iletişimin “ikna edici biçimsel sunumu” ile ilgilenmektedir.²⁹⁸ Retorik dinleyicilerin zihinlerinde egemenlik kurmaya yarayan bir takım teknik araçlar sunar.²⁹⁹

Retorikte görüntü unsuru da oldukça önemlidir. Çünkü görüntü insan için gerçeğe oldukça yakın olduğu intibası oluşturur. İletişim alanında örneğin reklam ve siyasal reklamlarda, sorun ne kadar net ise kullanılan dil de o kadar nettir. Sözü edilen özel sorunun temasında çözüm net ve sadelikle vurgulanır. Örneğin bir deterjan reklamında halktan veya halka yakın birinden yararlanılır. Bu kişi bir model oluşturur. Deterjanı kullanan ve memnun kalan, deterjanın özelliklerini öven bir ev kadını ile röportaj yapılır. Bu tür bir reklamda ünlü bir manken ya da yıldız bir oyuncudan ziyade bir ev kadını oynatılması daha mantıklıdır. Çünkü bu ev kadını deterjanı satın alan ve kullanan biridir ve bu imajı “hiç kuşkusuz bütün "star"lardan çok daha iyi yansıtır.”³⁰⁰

Diğer taraftan Klyamkin ve Valentinoviç'e göre demokrasinin tüm dünyada yaygınlaşmasıyla siyasal iletişimde retoriğin rolü özellikle seçim kampanyaları sırasında belirgin bir şekilde artış göstermektedir. Bunun en önemli sebeplerinden biri eski sosyal ve sınıf yapısının erozyonu sonucu, sosyal farklılaşma ve derinleşen toplumsal parçalanma karmaşıklığına paralel siyasi partilerin etkinliklerinin zayıflamasından kaynaklanmaktadır. Diğer bir sebebi ise televizyonun siyasal iletişimin yürütüldüğü en etkili alan haline gelmesiyle birlikte, siyasi liderlerin milyonlarca kişiye aynı anda hitap ediyor olmaları, dinleyicilerin ve izleyicilerin birbirinden farklı spesifik çıkarlarına değil, farklı geçmişlere ve farklı menfaatlere sahip insanları bir araya getirebilecek birtakım unsurlar bulup bunları dile getirme ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Bu sebeple siyasal başarı elde etmek için artık fikirlerin ve parti politikalarının öneminden ziyade onların nasıl sunulduğu önem arz etmeye başlamıştır. Böylelikle siyaset arenasında retoriğin önemi giderek artmaktadır.³⁰¹

²⁹⁷ Billig, p. 2.

²⁹⁸ Burcu Zeybek, *Siyasal Reklam İkna ve Retorik*, Beta Yayıncılık, İstanbul 2016, s. ix.

²⁹⁹ Michel Foucault, *Doğruyu Söylemek*, (çev. Kerem Eksen), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2012, s. 11.

³⁰⁰ Meyer, 2009, s. 125-129.

³⁰¹ Игорь Моисеевич Клямкин и Владимир Валентинович Лапкин, «Социально-Политическая Риторика в Постсоветском Обществе», *Журнал «Полис» Политические Исследования*, 4, 1995, с. 1-3.

Siyasi retoriğin konusu, kamusal tartışmalarda ve günlük siyasi anlaşmazlıklarda ikna edici argümanlar oluşturmak için kullanılan stratejilerle ilgilidir. Bu nedenle siyasi retoriğin incelenmesi demokratik siyasetin temel faaliyetlerine değinir.³⁰² Kane ve Patapan demokrasilerin temelini kamusal müzakere ve tartışma oluşturduğundan ve liderlerin bağımsız bireyleri ikna yoluyla yönetmeleri gerektiğinden retoriğin özellikle demokratik rejimlerde kesinlikle merkezi bir unsur olduğunu belirtmektedir.³⁰³ Nitekim demokrasi, bağlantıları genellikle retorik gerektiren birden fazla bileşen içeren müzakereci bir sistemi gerektirir.³⁰⁴

Günümüzdeki retorik ile ilgilenenler doğrudan retoriğin klasik metinlerinden esinlenme eğilimindedir. Diğer taraftan retorik üzerine yazan yazarlar genellikle akademik disiplin alanlarına ilişkin olarak eleştirel bir bakış açısı benimserler.³⁰⁵ Örneğin retoriği siyasal alanda iletişimi kontrol etme veya etkileme girişimi,³⁰⁶ anlamsız söylemler ve samimi olmayan konuşmalar³⁰⁷ vb. gibi olumsuz bir şekilde tanımlayanlar vardır. Rancier akla uygun bir retorik ve akla uygun bir siyasi söylemin bulunmadığını iddia etmektedir. Retoriğin esas unsuru savaştır. Retoriğin gayesi anlamak değil karşısındakinin iradesini yok etmek, ortadan kaldırmaktır. Konuşan varlığın büyüüne karşı başkaldıran bir sözdür retorik. Susturmak için konuşmaktadır. Retorik dinleyicisine “konuşma!”, “düşünme!” “söylediğimi yap!” demektedir. İnsan aklı ona konuşmasını buyururken retorik akıldışıdır. Retorik sessizliğin hâkim olması için konuşur. Retoriğin insanları eyleme geçirmesi anı esasında eylemsizliğin, zekasızlığın, boyun eğmenin, teslim olmanın yani “ağırlık yasasına” boyun eğen insanların anıdır. Sözü eylem kılana saygıdan ibarettir bu an. Konuşmacı zaferi kazanandır. Dengeleri değiştirecek sözcükleri telaffuz edendir. Konuşmanın zarafeti, şıklığı ve muhtevası bu söylemin meziyetini teşkil etmez. Mirabeau’nun da ifade ettiği gibi retorik hareketlere yön verirken hareketsizliğe

³⁰² Condor, p. 2.

³⁰³ John Kane and Haig Patapan, “The Art Less Art: Leadership and the Limits of Democratic Rhetoric”, *Australian Journal of Political Science*, 45(3), 2010, p. 372.

³⁰⁴ John S. Dryzek, “Rhetoric in Democracy”, *Political Theory*, 38, 2010, p. 339.

³⁰⁵ Condor, p. 3.

³⁰⁶ Burada İngilizce “political spin” kavramı kullanılmıştır. Her ne kadar “spin” kavramı dönme, dönüş, çevirme gibi anlamlara geliyor olsa da “political spin” kavramı “iletişimi kontrol etme veya etkileme girişimi” olarak algılanmaktadır. Detaylı Bilgi: <https://www.britannica.com/topic/political-spin>

³⁰⁷ Alan Partington, *The Linguistics of Political Argument: The Spin-Doctor and The Wolf-Pack at The White House*, Routledge, London 2003, p. 1, 279.

hükmetmektedir.³⁰⁸ Diğer taraftan retorik müşterilerin damak zevkinden başka bir endişesi olmayan bir mutfak olmakla da itham edilmektedir.³⁰⁹ Lefebvre'ye göre ideoloji bilgiden ayrıldığı takdirde retorik olarak yani “boş laf ve zırva” olarak nitelendirilmektedir.³¹⁰

Öte yandan Baudrillard ise tıpkı bir bedeninin organik veya mekanik bir saldırı neticesinde acı çekmesine benzer bir şekilde dilin de retorikten acı çekmekteğini, rahatsızlık duyduğunu ve formunu koruyamadığını söylemektedir. Bu sebeple kimi zaman dilin sağlığına kavuşması için eleştirel ve klinik bir inceleme gerekebilir.³¹¹ Eagleton'a göre ise kapitalist toplumlar retoriğe, abartmaya, egzotizm vb. giderek daha bağımlı bir hale gelmektedir.³¹² Bredemeier ise retorikle ilgili olumsuz görüşleri “Kara Retorik” isimli kitabında gereken tüm manipülasyon tekniklerini kullanarak dinleyicileri istenen yöne sevk etmek amacıyla yapılan retorik olarak tanımlamaktadır. Böylece dilsel araçların büyümlü gücü kullanılarak tüm olgular konuşmacının lehine bir zafere dönüştürülmektedir. Kara retoriğin incelenmesinde, tüm iletişimsel teknik, yöntem ve araçların aslında kendi içinde tarafsız olduğu, kullanım amaçlarına bağlı olarak dürüst veya sahtekâr, iyi veya kötü olabileceklerinin hesaba katılması gerekmektedir.³¹³

Retorikte siyasi söylev dinleyicileri bir şeyi yapmaya veya yapmamaya yönlendirmektedir. Burada “konuşmacı gelecekle ilgilidir, gelecekte olacak bir şey lehinde veya aleyhinde tavsiyede bulunur.” Konuşmacının amacı önerilen bir eylemin faydalı veya zararlı olduğunu açıklamaktır. “Eğer insanları bu eylem tarzının kabulüne yönlendirmek istiyorsa, bunun nedeni onun yararlı olacağını düşünmesidir. Eğer onun reddedilmesi gerektiğini söylüyorsa bunu onun zararlı olacağını düşündüğünden dolayı yapar.”³¹⁴

³⁰⁸ Jacques Ranciere, *Cahil Hoca-Zihinsel Özgürleşme Üstüne Beş Ders*, (çev. Savaş Kılıç), Metis Yayınları, İstanbul 2014, s. 86-87.

³⁰⁹ Ranciere, 2009, s. 62.

³¹⁰ Henri Lefebvre, *Mekanın Üretimi*, (çev. Işık Ergüden), Sel Yayıncılık, İstanbul 2014, s. 73.

³¹¹ Jean Baudrillard, *Kusursuz Cinayet*, (çev. Necmettin Sevil), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2012, s. 114.

³¹² Terry Eagleton, *Kuramdan Sonra*, (çev. Uygur Abacı), Literatür Yayınları, İstanbul 2006, s. 68.

³¹³ Карстен Бредемайер, *Черная Риторика: Власть и Магия Слова*, Альпина Паблишер, Москва 2011, c. 12-13.

³¹⁴ Arslan, 2007, s. 337-338.

2.3. Siyasal İletişimde Retorik Analizi

Bu bölümde retorik analizi ve siyasal iletişime uygulanış şekli “Logos, Pathos ve Ethos”, “Retorik Türleri ve Sistem Olarak Retoriğin Bölümleri”, “Konuşmanın Kısımları”, “Temel Retorik Stratejiler”, “Diğer Retorik Unsurlar”, “Mantıksal Yanılgılar” ve “Retorik Analizinin Cevaplaması Gereken Temel Sorular” başlıkları altında ele alınmıştır.

2.3.1. Logos, Pathos ve Ethos

Aristo’ya göre retorik söylem, rasyonellik ve dil ile alakalıdır. Bunu ise “Logos” olarak tanımlamaktadır. Buna göre konuşmacı ve dinleyici Logos kurallarına bağlıdır. Dinleyici sağlam kanıtlarla ikna edilmeli veya güzel bir üslup ile dinleyicinin beğenisi kazanılmalıdır. “Pathos” ise aldatmak, büyülemek ve kandırmak ile ilgilidir. Pasif dinleyici hitabetin ve tutkularının etkisinde kalır. “Ama rasyonel söylem ve tutkuları etkileyen söylem arasındaki farkı doğuran, heyecan yaratan ve işi mantığı unutturma noktasına kadar götüren” Pathos’tan çok Logos’tur. Platon ise tersini iddia eder. Ona göre dili yönlendiren Pathos’tur ancak diğer taraftan konuşmacının girişimi de oldukça önemlidir. Çünkü konuşmacı sonuç odaklı olduğu için zaman zaman taraf değiştirebilmekte, karşıt düşünceleri savunmakta ve çelişkili etkiler aramaktadır. Dolayısıyla Logos ve Pathos’un hemen ardından konuşmacının boyutu olan “Ethos” ortaya çıkmaktadır. Güzel bir hitabetin olabilmesi için Ethos’un yani erdemin ve ahlakın olması gerekir. Bu sebeple Quintilianus’a göre, “retorik iyi söyleme sanatıdır, çünkü hem söylemin tüm yetkinliklerini hem de hatibin ahlakını kucaklar, çünkü iyi insan olmadan gerçekten iyi konuşmak mümkün değildir.”³¹⁵

Ethos Antik Yunan’da anlaşıldığı şekli ile ben, seciye, davranış nitelikleri, şahsiyet, yaşam tercihi, gaye yani bunların tümünü kapsayacak şekilde bir erdem bir “etik” tir. O özel bir olgunluk değildir. Kişiye bağlıdır. Erdem, fazilet, konuşmacının dinleyiciye güven duyması ve güven vermesi ona ciddi bir otorite sağlar. Örneğin babasına sürekli “neden?” sorusunu soran bir çocuk aslında cevap ile ilgilenmemektedir. Çocuğun isteği onun cevap verme kapasite ve kabiliyetine inanmak ve babasına güvenmektir. O aslında kendisi için sürekli sorun olan bu bitmek bilmez soruların cevaplarını babasının bildiğini görmeyi arzu etmektedir. Çocuk babasının tıpkı onun düşündüğü gibi yüce ve bilen,

³¹⁵ Quintilien, Les institutions oratoires II, Gamier, 1865. p. 15'den aktaran Meyer, 2009, s. 11-12.

otorite sahibi biri olduğunu kanıtlamasını istemektedir. O cevaplara atıfta bulunur. Retorikte Ethos bununla ilgilidir ve netice itibari ile söylemesi gereken şey “Cevabım var, bana güvenebilirsin”dir. Ethos bitmeyen soruları bitirebilme kabiliyetidir. Pathos ise dinleyicilerin sorularını, bu sorular ve onlara verilen cevaplar ile ilgili duyduğu heyecanı ve soruların cevaplarını doğrulayan değerleri içerir. Bir tutku ve coşku uyandırmak için kurgulanan retorik ile, belli başlı sebeplerle iknaya çalışmak aynı şeyler değildir. Böylelikle politikada, adalette, edebiyat alanında, reklamda, gündelik dilde, üstü örtülü bir unsurda, üstü örtülü olanın arkasındaki niyette ve figürlerde retorik ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple retorik yitirilmiş, muğlaklaşmış ancak oldukça yayılmış bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır.³¹⁶

2.3.2. Retorik Türleri ve Sistem Olarak Retoriğin Bölümleri

Berger’in Aristo’dan aktardığına göre retoriğin üç ana çeşidi bulunmaktadır, bunlar: Müzakereci, hukuki ve methedici retoriktir.³¹⁷

Tablo 2.1. Retorik türleri

Tür	Alan	Fonksiyon
Müzakereci (Deliberative)	Siyasi (Legislative)	Öğüt verme veya caydırma (Exhorts or dissuades)
Hukuki (Judicial)	Adli (Forensic)	Suçlama veya savunma (Accuses or defens)
Methedici (Panegyric)	Törensel (Ceremoniel)	Övme veya suçlama (Commemorates or blames)

Kaynak: Berger, 2000, p. 54.

Retorik bölümlere ayrıldığında ise retoriğin buluş, düzenleme, dillendirme, ezberleme ve sunumdan oluşan beş bölümü vardır.

Buluş, retoriğin ilk basamağı konuşmanın muhtevası ile ilgili ehemmiyetli fikirlerin ve gerekçelerin bulunması ve diğer hazırlıklar ile ilgilidir. Örneğin her cinayet vakasında bir katil ve bir maktul vardır. Olayın meydana geldiği bir zaman, bir yer ve bir nedeni vardır. Cinayetin bir işleniş şekli vardır. Ancak asıl önemli olan her olayda değişiklik

³¹⁶ Meyer, 2009, s. 11-35.

³¹⁷ Arthur Asa Berger, *Media and Communication Research Methods: An Introduction to Qualitative and Quantitative Approaches*, Sage Publications, London 2000, p. 54.

gösterebilen bu unsurların bir araya geliş şeklidir. Bunları irdeleyerek ortaya çıkarmak bir sanattır. Cicero ve Quintilian’a göre buluş adeta bir ava benzemektedir. İyi bir avcı ise avlamak istediği hayvanın nerede olduğunu bilir. Retorikte konuşmacının durumu da buna benzetilmektedir. O yoktan bir şey var etmez. Nerede olduğunu zaten bildiği, aslında herkesin kullanabileceği argümanları bulur ve bunları gündeme getirir. Konuya ilişkin fikirlerin bulunması buluş aşamasında gerçekleşir. Bu fikirler bilgilendirici (docere), eğlendirici (delectare) veya harekete geçiricidir (movere). Buluş esasında yaratıcı bir süreç değil çoğu zaman bir arayıp bulma işidir. Konuşmanın konusu elbette rastgele seçilmez. Konu seçilirken iknayı kolaylaştırmak için önceden denenmiş ve başarılı olmuş birtakım stratejiler ve kanıt örnekleri kullanılmalıdır. Ön basamak olarak değerlendirilebilecek bu safha, konuşmanın konusuna ait her şeyin konuşmacı tarafından anlaşılması, bilinmesi ve değerlendirilmesidir. Daha sonraki aşamalar için zihinsel hazırlık aşamasıdır.³¹⁸

Konuşmanın özel amacının yalnızca bir ana fikir etrafında şekillenmesi faydalı olacaktır.³¹⁹ Buluş savunulan görüşün ve konuşmanın temel fikrini içermektedir. “Konuşmanın konusunu, nitelik ve nicelik açısından inceleyen durumu, sanatlı ve sanatsız (yapay ve doğal) iknaları içeren kanıtlamayı kapsamaktadır.”³²⁰

Tablo 2.2. Retoriğin bölümleri

Konuşmanın Üretim Basamakları (Partis Artis)				
Düşünce Aşaması (Res)		Dil Aşaması (Verba)		
Buluş (Inventio)	Düzenleme (Dispositio)	Dillendirme (Elocutio)	Ezberleme (Memoria)	Sunum (Pronuncia)

Kaynak: Tepebaşılı, 2016, s. 26.

Düzenleme, buluş aşamasında toplanan tüm fikirlerin ve gerekçelerin amaca göre tasnifini içermektedir. Konuşmacı gereğince dinleyicilerin duygusal ve akılcı yönlerine hitap eder. Genel temayül duygusal anlatımların konuşmanın en başında ve en sonunda yer alması şeklindedir. Böylelikle girişte dinleyicinin dikkati çekilirken, konuşmanın sonunda ise dinleyicinin vereceği karara etki etmek istenmektedir. Dinleyiciler gerektiği

³¹⁸ Tepebaşılı, s. 27-34.

³¹⁹ https://www.hawaii.edu/mauispeech/html/your_purpose.html, (Erişim 14.10.2017).

³²⁰ Vassilis Theodor Acupulos, *Attika Retoriğine Giriş*, (çev. Sema Sandalcı), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2004, s. 90-94.

kadar bilgilendirilmeli ve bu bilgilendirme uygun yer ve zamanda uygun bir dille yapılmalıdır. Düzenleme aşamasında metin yazılmaz, yalnızca konuşma bölümler halinde tasarlanır. Bu tasnif yapılırken konuşmanın türüne göre çeşitlendirilebilir. Konuşmanın sunumu yapılırken “doğal akış” (ordo naturalis) ve “yapay akış” (ordo artificialis) olarak adlandırılan iki akış türünden yararlanılabilir. Doğal akış olayın kronolojisine riayet eder, olayın vukuu bulduğu yeri dikkate alır, müşahhas bir örnekten yola çıkar ve belirli bir sistematığe dayalıdır. Yapay akış konuşmanın doğal sırasının yerlerini değiştirir. Bu tür bir akış kendisini hemen fark ettirir ve yadırgatır. Yapay akışın tercih edilmesinin nedeni genellikle konunun doğal akışa uymaması veya doğal akış ile savunulmasının zor olmasından kaynaklanmaktadır.³²¹ “Düzen; retoriksel konuşmanın ayrımlarıyla ilgilidir.”³²² Konu veya savunulan tez ikna edici bir konuşma yapmak için geliştirilmelidir.³²³

Buluş kısmı için argüman bulunduktan sonra düzenleme gerektirmektedir. Retoriğin en önemli bölümü düzenlemedir. Aristo düzenlemenin kanıtlamadan önce olması gerektiğini söylemektedir. Düzenleme giriş, öyküleme, destekleme veya karşı çıkma yolu ile kanıtlama ve ek veya sonuç bölümlerinden oluşur. Giriş sözü edilecek konu ile ilgili olarak dinleyicinin dikkatini çekmeyi amaçlamaktadır. Giriş bir söylemin başını oluşturur ve öncelikle dinleyicilerin zihinlerini düzenler veya konuya hazırlar. Sonrasında öyküleme ile olguların ne şekilde olduğunu veya olabileceklerini ortaya koyar. Destekleme kanıtları içerirken, karşı çıkma (çürütme) “ters sonuç yerlerini gösterir.” Sonuç bölümü konuşmayı “sanatlı” bir biçimde sonlandırır. Romalı düşünürler bir soru sorulmasının sebebini savunulacak bir dava olmasına bağlarlar (iyi bir hukukçu için dava ve soru aynı şeylerdir). Öncelikle bir sorun zuhur eder. Bu soruna karşı verilen cevapların gidip gelmesi ile tartışma başlamakta ve ortaya çıkan bu soruna yanıt verebilmek için yeni buluşlar aramaya çalışılmaktadır.³²⁴

Öyküleme ise tam manasıyla sergilemenin asıl alanıdır. “Bölünme ile gerçek anlamda kanıtlama alanına girilir, bu aşamada çelişkili tezler yeniden, ayrıntılarıyla irdelenir ve

³²¹ Tepebaşı, s. 34-35.

³²² Acupulos, s. 90-95.

³²³ <https://apps.spokane.edu/InternetContent/AutoWebs/larrym/101%20Webpages/The%20Six%20Steps%20of%20Speech%20Preparation.htm>, (Erişim 17.10.2017).

³²⁴ Meyer, 2009, s. 39-42.

ters konumu destekleyen şeyler, bunların ilkeleri ve genel fikirleri çürütülür.” Son bölümde ise daha önce söylenenler ana hatlarıyla tekrar edildikten sonra konuşma bitirilir. Retoriğin düzenleme bölümünde Ethos dinleyiciye hitap ederken bir soru veya soruna dikkat çekmeyi hedefler. Sonrasında Logos’un desteklenmesi veya karşı çıkılması söz konusudur ve son olarak Pathos’la sergileme bitirilir. Dinleyicinin duyguları, ihtirasları ve heyecanları hedef alınmak istenmektedir. Konuşmacı aslında dinleyicilerin ortaya çıkarabileceği sorunları ortadan kaldırmayı amaçlar. Çünkü dinleyiciler kendilerini ilgilendirmediklerini düşündükleri soruya öncelikle sessiz kalmaktadırlar. Bu yüzden giriş bölümüyle dikkat çekilmek istenir. Giriş bölümü ile dinleyiciye anlatacağı şeylerin kendisini yakından ilgilendirdiği vurgulanır. Bir sonraki aşamada öyküleme ile dramatik bir biçimde dinleyici anlatılan şeyle yakınlaştırılmalıdır. Tüm bunlara rağmen dinleyici karşı çıkabilir, konuyu farklı argümanlar ile irdeleyebilir. Bu sebeple konuşmacı dinleyicinin konu ile ilgili sorabileceği diğer tüm soruların cevaplarını da ortaya koyar. Dinleyicinin muhtemel diğer sorularına özet cevaplar verir. Dinleyicinin tüm soruları bitirip tüm savunma mekanizmaları bertaraf edildikten sonra konuşmacı artık hedefine ulaşmış olur. “Geriye üslup, bellek, daha önceki tüm unsurların buluştukları eylem kalır.” Dillendirme, buluş ve düzenleme bölümlerinde hazırlığı yapılan ve tasnif edilen konu bu bölümde üslup kazanır. “Dil giysisi” bu bölümde giydirilir. Bu aşamada düşünce dil vasıtasıyla adeta ete kemiğe bürünmektedir. Dillendirme bir gayesi olmayan lüzumsuz “dil cambazlıkları” değildir. O konuşmanın gayesi doğrultusunda argümentasyonun bir parçasıdır. Dillendirme iki şey ile ilgilenmektedir. Üslup nitelikleri ve üslup türleri. Üslup nitelikleri uygunluk, doğruluk, açıklık ve süslemedir. Uygunluk: Konuşmada bütünlük oluşturulmasına yardım etmektedir. İç uygunluk ve dış uygunluk olarak iki ana başlıkta ele alınmaktadır. İç uygunluk düşünce ve söz arasındaki uygunluktur. Dış uygunluk “söz ile dil dışı sistem ve olaylar arasındaki bağlantıdır. Seyirci kitlesi, konuşmanın zaman ve mekânı, konuşma konusu ve konuşmacı hepsi buraya aittir.” Dış uygunluk; dinleyiciyi kitlesinin özelliklerine riayet, konuşmanın yapılacağı mekânın özellikleri, konuşmanın zamanı, hatibin sosyal konumu, kişiliği, deneyimi, yaşı, onuru ve konuşmanın konusu gibi konularla ilgilidir. Doğruluk: Dilin doğru kullanımı ile ilgilidir. Buna göre metin dilbilgisi kurallarına uygun olmalı, geleneksel dil kullanımına tabi olmalı, “üstatların” dil kullanım şekilleri örnek alınmalı ve güncel dile uygunluk göstermelidir. Açıklık: Anlaşılır açık ifadeler kullanımı ile ilgilidir. Doğru ifadeler seçilerek düşünceler düzgün bir biçimde yansıtılmalıdır. Süsleme: Dilsel ifadelerin güzelleştirilmesi ile ilgilidir. Üslup

türleri konuşmanın seviyelendirilmesi ile ilgilidir. Retoriğin antik çağlarında hatibin dinleyicileri toplumun her kesiminden insanlardı, hatip konuyu anlatırken bu kesimin idrakine uygun bir biçimde anlatması gerekmektedir. Günümüzde aynı şekilde özellikle siyasetçiler toplumun farklı kesimlerinden insanlara hitap etmektedirler. Bu sebeple hitap edilen kitleye uygun bir üslup seçilmelidir. Başlıca üç çeşit üslup bulunmaktadır. Bunlar basit üslup, orta üslup ve yüksek üsluptur. Basit üslup açık ifadeler kullanır. İsabetli olmayı hedefler ve dinleyiciyi ferahlatır. Basit ve anlaşılır olmalı ve süslü ifadeler kullanılmamalıdır. Orta üslup uygun oranda edebi bir dil ve mecaz kullanır. Yüksek üslup ise güçlü duygular uyandırmayı gaye edinmektedir. Edebi bir dil, alışılmışın dışında cümle kalıpları, mecazlar vb. unsurları çekinmeden kullanır.³²⁵

Retorikte mecaz “kendisini bir cevap gibi sunarak çözüm üstünde tasarrufta bulunur.” Aslında retorikte mecaz tartışılan problemi çözmez ancak çözüldüğünü düşündürür. Mecaz soruları adeta yutar ve antitezi yok eder. Retoriğin bu suni ve spekülâtif özelliği onun bir aldatma olduğunu da düşündürebilir. Kimi zaman ifade şekli ve eylem birbirinden farklılaşmaktadır. Örneğin Hitler’in retoriğinde argümanlar oldukça zayıf olmasına karşın “tümcelerin üstüne basarak ve ses tonunu sürekli yükselterek” icra ettiği söz sanatı ona başarı sağlamıştır. Üslubu bu şekilde kurgulamak, hitabetin güçlü olması retoriğin ikna etme gücünü artırır.³²⁶

Dillendirme kimi kaynaklarda “anlatım tarzı” olarak ifade edilmekte ve şu şekilde tanımlanmaktadır; “bir kimsenin dil öğelerinden yararlandığı anlatım, duygu ve düşünceleri ifade etme tarzıdır. Bu anlatım tarzı, kelimelerin seçiminden, kelime ve cümlelerin dizim tarzı ve anlamlarından oluşmaktadır.”³²⁷

Ezberleme, bu aşamaya kadar işlenmiş ifadelerin hafızada tutulması ile ilgilidir. Oldukça özenli bir şekilde hazırlanmış konuşma bu safhada hafızaya alınmaya çalışılmaktadır. Çeşitli ezberleme tekniklerinden yararlanılabilir. Konuşma esnasında ezberi unutmamak için kullanılan yöntemler ise antik çağlardan beri vardır.³²⁸ “Guido’nun Eli” nasıl ki notaları ve şarkı sözlerini karıştırmadan hatırlatmaya yarıyorsa, konuşmacı da

³²⁵ Tepebaşılı, s. 37-41.

³²⁶ Meyer, 2009, s. 42-79.

³²⁷ Acupulos, s. 90-95.

³²⁸ Tepebaşılı, s. 43.

konuşmasının akışının bozulmaması için çeşitli yöntemler denemektedir. Geçmişten günümüze konuşmacının konuştuğu konuyu izleyicinin göreceği bir şekilde bir yerden okuyor olması onun konuşmanın konusunu bilmediği, yetersiz, sıkıcı olduğu gibi eleştirilere neden olmuştur. Bu sebeple günümüzde birçok siyasetçi dinleyici kitlesi tarafından görülmeyen “promter”lar vasıtasıyla konuşmalarını yapmaktadır.

Sunum retoriğin en önemli bölümüdür. Domesthenes’e retoriğin en önemli unsuru sorulduğunda “İlk sırada sunum yer alır. İkinci sırada sunum yer alır” demiştir ve her sorulduğunda bu şekilde cevap vermeye devam etmiştir. Sunumla birlikte jest mimik, beden dili davranış gibi unsurlar da değerlendirilmektedir.³²⁹

Şekil 2.2 Guido'nun Eli

Kaynak: <https://monasticmatrix.osu.edu/figurae/ebstorf-guidonian-hand>, 2018.

³²⁹ Tepebaşı, s. 44.

2.3.3. Konuşmanın Kısımları

Retorik açısından bir konuşma genellikle giriş, öykülendirme, argümentasyon ve sonuç kısımlarından oluşur. Giriş Cicero'ya göre “dinleyicinin ruhunun hazırlandığı” bölümdür. Hatip konu veya dinleyici ile oluşturacağı ilişkiyi giriş bölümde yapılandırır. Konuşmacı ilerleyen bölümde savunmasını giriş kısmının üzerine bina eder. Giriş kısmında gerçeklere dikkat çekilmeye çalışılır. Eğer konu basit ve ilginç bir konu ise giriş kısmına gerek olmayabilir. Ancak konu ilk aşaması itibari ile ilginç değilse dinleyicilerin ilgisini çekmek ve dikkatlerini toplamalarını sağlamak için giriş kısmına ihtiyaç duyulur. Şayet konu çelişkili ve karar verilmesi zor bir konu ise giriş bölümde dinleyicilerden anlayış göstermeleri istenebilir. Konu dinleyicilerin zekâsını uyarmalı, teveccüh oluşturularak dinleyici kazanılmalıdır.³³⁰ Dinleyiciye etki etmek zor bir iştir çünkü aslında “her insan kendi dilini konuşur.”³³¹

Giriş bölümü mümkün olduğunca kısa ve net olmalıdır. Konuşmanın şartlarına göre doğrudan veya dolaylı bir giriş yapmak mümkündür. Eğer tüm koşullar normal, dinleyiciler konu ile ilgili daha önceden bilgilendirilmiş ve art niyetli değilseler doğrudan bir giriş yapmak tercih edilebilir. Doğrudan giriş için dinleyicinin dikkatini kazanma, algı becerisini arttırma veya teveccühünü elde etme yolları uygulanabilir. Dinleyicinin dikkatini kazanmak için onların konuya olan ilgisizlikleri ortadan kaldırılmaya çalışılır. İlgisizliğin nedeni belirlenerek (konunun önemsiz sayılması, yorgunluk, bıkkınlık vb.) konuşmanın kısa tutulacağını söz vermek, konuşmanın dinleyiciler için önemine vurgu yapmak, konunun olağan üstü ve yeni olduğuna dair bir hava oluşturmak gibi teknikler denenebilir. Dinleyicilerin becerisini arttırmak için hususi bir dikkat isteyen konu ve dinleyici kitlesi arasında aracılık yapma yoluna gidilebilir. Dinleyicinin teveccühünün kazanılması için konuşmacının tüm şüphelerden, kin, ihtiras ve intikam gibi duygulardan uzak durması, uzak olduğunu göstermesi gerekmektedir. Dinleyiciler iyi niyet sezmeli, konuşmacı lehine ve aleyhine hiçbir bilgiyi gizlemeye çalışmamalıdır. Konuşmacı daha önceden aldığı doğru kararları böbürlenmeden kısaca aktarabilir, dinleyicilerin karar verme hususundaki basiretlerine olan inancını dile getirebilir daha sonra ise rakiplerini

³³⁰ Tepebaşılı, s. 49-51.

³³¹ Georg Bossong, Reflections on the History of the Study of Universals: the Example of the Partes Oratoris, M. Kefer and J.V.D. Auwera (Ed.), *Meaning and Grammar: Cross Linguistic Perspectives inside* (p. 3-16), Mouton de Gruyter, Berlin 1992, p. 3.

eleştirmeye başlayabilir. Tüm bu teknikleri birbirlerinden net bir şekilde ayırma imkânı yoktur. Hatta bu teknikler konuşmanın diğer kısımlarında da uygulanabilir ancak giriş aşamasında bu teknikler dikkatli bir biçimde uygulanarak dinleyiciyi daha baştan kazanmak hedeflenir. Dolaylı başlama doğrudan teveccüh talep edilemeyeceği, konunun savunulacak kadar temiz olmadığı, yanlış anlaşılma riskinin olduğu, dinleyicilerin yorgun ve dikkatleri dağılmış olduğu, dinleyicilerin rakiplerin etkisinde kaldığı vb. durumlarda uygulanabilir. Bu tür bir durumda söz konusu olay önemsizmiş gibi bir hava oluşturulur. Öyle ki rakip taraf komik duruma düşürülmeye çalışılır. Dikkatler beğenilmeyenden beğenilene doğru kaydırılmaya gayret edilir. Eğer konuşmacı için bahsi geçecek şahıs sıkıntılıysa konuya, konu sıkıntılıysa şahsa yönelmek gerekmektedir.³³²

Tablo 2.3. Konuşmanın kısımları (partes orationis)

Giriş (Exordiom)	Öykülendirme (Narratio)	Argümentasyon (Argumentatio)	Sonuç (Perorati)
Dikkat çekmek Öğrenmeye iştahlandırmak Övgü	Kısalık Açıklık İnanılrlık	Deliller Tümevarıma yarayan örnekler Tümdengelimine dayanan sebepler	Öfke Yakınma

Kaynak: Tepebaşılı, 2016, s. 48.

Yapılan araştırmalar insanın bellek hafızası ile uzun sözcükler arasında ters bir orantı olduğunu ortaya koymaktadır.³³³ Güçlü filleri kullanmak ve kısa cümleler kurmak tercih edilmelidir.³³⁴ Yazma ve konuşmada bu “KISS” (Keep It Short and Simple/Kısa ve basit tut) olarak kodlanmıştır.³³⁵ Bu nedenle konuşmanın temel bölümü olan öykülendirme bölümünde de kısa, anlaşılır ve net olunmalıdır. Ancak kısalık anlaşılabilir olmayı engellememelidir. İnanırcı ve anlaşılır olmalıdır. Karışık ifadeler konuşmanın tamamını gölgeleyebilir. Dinleyicilerin konuya karşı olan ilgilerini olumsuz etkiler. Lüzumsuz ayrıntılara girilmesi ise konuşmanın asıl konusunu unutturur ve konuşma amacından uzaklaşır. Kim?, neden?, nerede?, nasıl?, ne? sorularının cevaplanması yönlendirici olacaktır. Konu biliniyorsa öykülendirmede tekrar konunun geçmişi ile ilgili detaylı bir anlatım yapılmamalıdır. İlgili konu konuşmacının gözünden bir defa daha anlatılır.

³³² Tepebaşılı, s. 49-51.

³³³ Alan D. Baddeley, Neil Thomson, and Mary Buchanan, "Word Length and the Structure of Short-Term Memory." *Journal of Verbal Learning and Verbal Behavior*, 14(6), 1975, p. 575.

³³⁴ Robert W. Mitchell, *Documentation in Counseling Records. AACD Legal Series Volume 2*, American Association for Counseling and Development, Alexandria 1991, p. 61.

³³⁵ Jacquie Ream, *KISS: Keep it short and simple*, Danforth Book Distribution, Lopez Island 2005, p. 2.

Şartlara göre duygusallığa veya bilgilendirmeye dayalı bir yöneme başvurulabilir.³³⁶ Çünkü “duygulara hitap etmek mantığa hitap etmekten daha kolaydır.”³³⁷

Retoriğin nihai gayesi dinleyiciyi ikna olduğu için gösterilecek kanıtlar oldukça önemlidir. Kanıtların sınıflandırılması doğal kanıtlar ve yapay kanıtlar olarak iki başlık altında incelenmektedir. Doğrudan elde edilen her türlü bilgi, belge, doküman vb. “doğal kanıtlar” ele alınmaktadır. Yapay kanıtlar ise konuşmacının sahip olduğu beceri, eğitim ve deneyimle kendi oluşturduğu kanıtlardır. Retorikte “kanıt hazinesi” olarak ifade edilen mefhum ise hazır ve yeri gelince kullanılacak şablonları ifade etmektedir. Bunlar kişi ile ilgili olduğu gibi konu ile ilgili de olabilir. Kişi ile ilgili olanlar kişinin cediti (kişinin hal ve hareketlerinin açıklanması için ailesine veya ceditine imada bulunulması), milliyeti (davranışlarla milliyet arasında bir bağ kurulması), ülkesi (davranışlarını yaşadığı yere göre yorumlamak), yaşı, cinsiyeti, eğitim durumu ve disiplini, ruh ve beden durumu, sosyal konumu, kişinin ismi, eğilimleri, geçmişte yaşadığı olaylar gibi unsurlardır. Konu ile ilgili olan kanıtlar ise mekân, dönem, tarz, olasılıklar, tanımlar, kurgusal kanıtlar (gerçekleşmemiş kurgusal bir olaydan kanıt üretme), koşullar vb.’dir.³³⁸ Savunduğunuz konu ile ilgili sizi destekleyen diğer bilgilere atıfta bulunmak da oldukça önemlidir.³³⁹

Retoriğin insanları ikna etmede oldukça belirgin bir öneme sahip olduğu mütemadiyen belirtilmektedir. Nitekim retoriğini eğitim ile gerektiği gibi geliştiren bir insan oldukça kötü ve adaletsiz bir insan bile olsa “artık hem insanlar hem de tanrılar önünde adil biriymiş gibi değerlendirilecektir.”³⁴⁰

Yapı olarak retoriği incelemek için örneğin “saat bir” ifadesi ele alındığında; biri eğer muhatabına saati sormuşsa burada bir sorun yoktur. Soru yanıtlanmıştır. Burada bir retorik söz konusu değildir. Dil ile ilgili alışveriş bu kesin ifade ile bitmiştir. Ancak kimse saati sormadıysa burada başka bir sorunun cevabı aranmalıdır. Bu cevap ise örneğin “sofraya oturma vakti geldi” olabilir. Burada sorular ve cevaplar iç içe geçmiş bir

³³⁶ Tepebaşılı, s. 52-53.

³³⁷ Lynda Lee Kaid and Anne Johnston, *Videostyle in Presidential Campaigns: Style and Content of Televised Political Advertising*, Greenwood Publishing Group, Connecticut 2001, p. 108.

³³⁸ Tepebaşılı, s. 45-47.

³³⁹ <http://www.iue.edu/hss/writingcenter/documents/SpeechPreparationChecklist.pdf>, (Erişim 21.10.2017).

³⁴⁰ C. Cengiz Çevik, “Kökensel Bir İnceleme: De Re Publica’da İktidarın Adalet Sorunu”, *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, 69, 2014, s. 87.

durumdadır. “Saat bir” = “sofraya oturma vakti geldi” manası taşımaktadır. Diğer taraftan “Hava soğuk. Paltonuzu giyin” ifadesinde retorik olarak “Hava soğuk” ifadesi “Paltonuzu giyin” ifadesi ile eşdeğer bir ifadedir ancak aynı zamanda bu ifadelerden birinin diğer için argüman olduğu da söylenebilir. Yani “Hava soğuk o halde paltonuzu giyin.”³⁴¹ Örneğin Demokrat Parti'nin “Yeter! Söz Milletindir!”³⁴² sloganı ve Martin Luther King'in “I have a dream”³⁴³ (Bir hayalim var) ifadesi bu tür ifadelerdir.

“Retorik, sıkıştırılmış bir kanıtlamadır.” Aynı zamanda kanıtlamaları da çürütür. Örneğin bir kanıtlamayı çürütmek için dikkate alınmadığı farz edilen soru-cevaplara vurgu yapılır. Kısır döngüye olumsuzlama yapılır. Çelişkiler vurgulanır. “Örtük tanımlar”a vurgu yapılır. Yani en temel bir cevabın bile gerçek anlamdan yoksun olduğu hususuna değinilir. Bu çürütme yöntemlerinde hareketle bir retoriğin çürütülememesi için “çelişkisizlik, özdeşlik ve yeterli neden ilkeleri”ne sahip olması gerekmektedir. Konuşmacı söyleminin hangi nedenlerden dolayı reddedilebileceğini bilmelidir. Örneğin konuşmacı “Dikkat! Yılanlar zehirlidir!” demiş, dinleyici ise bunu dikkate almadan yoluna devam etmek istiyorsa bunun sebebi irdelenmelidir. Dinleyici konuşmacıyı tedirgin eden bu açık tehlikeyi neden dikkate almamaktadır? Bunun nedeni özne ile ilgili yahut yüklem ile ilgili olabilir. Hatta her ikisi ile de ilgili olabilir. Örneğin dinleyici ileride görülen şeylerin yılan olduğunu net bir şekilde inkâr edebilir. Ona göre bunlar birbirine dolanmış iplerdir. Bunların yılan olduğunu kuşkusuz bir şekilde kabul ediyor olabilir ancak yüklemi inkâr etmesi mümkündür. Ona göre birçok yılan türü zararsızdır ve o bölgedeki yılanlar da bu zararsız türdendir. Dinleyici hem özneyi hem yüklemi bile inkâr edebilir yani görülen şeyler yılan değil birbirine dolanmış iplerdir ve diğer taraftan o bölgedeki yılanlar zararsızdır. Retorikte ustalık mantık çerçevesi içerisinde dinleyiciye inkâr edemeyeceği bir şekilde yılanların zehirli olduğu öncülünü ve görünenin bir yılan olduğunu karşı çıkamayacağı bir biçimde sunmaktır. Aristo tümevarım ve örneklendirmenin kanıtlamanın en önemli iki metodu olduğunu belirtmektedir. Örneğin “Temmuz ayında İtalya’da hava güzel olur” denilerek geçmişte bir veya birkaç kere temmuz ayında İtalya’da hava güzel olduğuna ve bu durumunun tekrarlanacağına işaret eder. Bu bir örneklendirme yöntemidir. “Napolyon’a özel nitelikler yüklemeyelim. Sezar’a yaptıklarına bakın” ifadesi ise tümevarımdır. Bir özel olandan (Sezar’a

³⁴¹ Meyer, 2009, s. 58-64.

³⁴² Selçuk Milar, “Yeter Söz Milletindir Afişi Nasıl Doğdu”, *Tarih ve Toplum*, 9, 1988, s. 343-344.

³⁴³ <http://www.americanrhetoric.com/speeches/mlkhaveadream.htm>, (Erişim 23.10.2017).

yaptıklarına bakın) genel olana (Napolyon’a özel nitelikler yüklemeyelim) gidiş söz konusudur.³⁴⁴

Konuşmacı konuşmanın amaçlarını dile getirir. Bu amaçları gerekçelendirir ve cevaplandırır. Konunun inanılrlılığını arttırmak için güçlü ve net yanıtlar verilir. Kanıtlar çarpıcı bir şekilde ortaya konmalıdır. Kanıtlar düzgün bir şekilde özenle kullanılmadığı takdirde dinleyicide bıkkınlık oluşur ve konunun inanılrlılığı azalır. Konu karmaşık bir konu ise önemli olan mefhumlarla önemsiz olanları ayırmak hem konuşmacının hem de dinleyicinin işini kolaylaştıracaktır. Kanıtlama yapılırken konuşmacı kendi görüşünden hareket ederek bir savunma yapabileceği gibi karşı tarafın görüşünden hareketle onun görüşünü çürütmek üzere kurulu bir konuşma ile de savunma yapabilir. Kanıtlar kişi veya olayla ilgili olmalı, birbirini tamamlamalı, bir kanıt başka bir kanıtla ispatlanabilir olmalı ve sunulan kanıtlar ortaya konulan sorun ile alakalı olmalıdır. Doğal kanıtlar: Olayın kendisi ile direkt ilgili kanıtlardır. Yapay kanıtlar: Konuşmacının kişisel becerisi ile gündeme getirdiği kanıtlardır. Yapay kanıtlar dört farklı çıkarım yolu ile ortaya konulur:³⁴⁵

1- “Böyle olduğundan öyle değildir.”

Örneğin: Vakit gece ise, gündüz değildir.

2- “Böyle olduğundan öyledir.”

Örneğin: Güneş batmış ise o zaman gecedir.

3- “Böyle olmadığı için öyledir.”

Örneğin: Gündüz değilse gecedir.

4- “Böyle olmadığında öyle değildir.”

Örneğin: Akli başında değil, demek ki insan değil.

Yapay kanıtlar izler, argümanlar, örnekler, sentez, abartma ve küçültmeden oluşur. İzler olayla ilgili somut, ispatlanması mümkün olan kanıtlardır. Argümanlar eldeki bilgilerden

³⁴⁴ Meyer, 2009, s. 65-73.

³⁴⁵ Tepebaşılı, s. 52-54.

mantıksal sonuçlar elde etme yöntemidir. Açık ve net olan kanıtlarla, kesinleşmemiş kanıtlar arasında ilişki kurma çabasıdır. Retoriğin kendine has kanıt geliştirme sistemine “entimem” denir. Genel kabul gören bu sebeple reddedilemeyen tespitleri içerir. Bu tespitler ile birlikte konu açısından bir yorum yapılır. Örnekler geçmişte yaşanmış ibret verici olaylardan veya kurmaca ancak hakikatleri genel açıdan anlatan hikayelerden eklenilen kanıtlardır. Sentezler ise veciz sözlerdir. Hem kanıttır hem de süslü ifadelerdir. Abartma ve küçültme Aristo’ya göre bir entimem’dir. Konuşmacının kendi amacı doğrultusunda bir olayı abartarak büyük veya küçük gösterme gayretidir. Konuşmanın son aşaması sonuç aşamasıdır. Dinleyicilerin zihninde iyice yer etmesi için konu ve talepler özetlenir, dinleyicinin duygularına hitap edilmeye çalışılır. Konu dağıtılmamalıdır. Kısa bir özet geçilerek dinleyicinin duygularına hitap edilmelidir. Duygulanırma kendine yönelik anlayış veya acıma rakibe yönelik korku, iğrenme veya nefret uyandırma ile ilgilidir. Quintilian yedi kaynaktan entimem elde etmenin mümkün olduğunu belirtmektedir bunlar;³⁴⁶

- 1- “Duyu organlarına dayanan veriler”
- 2- Toplumun geneli tarafından kabul gören inançlar. (Örneğin: Bayrak kutsaldır)
- 3- Yasalarca belirlenmiş kanunlar.
- 4- “Gelenek ve göreneklere ait sonuçlar.”
- 5- Tarafların kendi aralarında kesin kabul görmüş olgular.
- 6- Kanıtlanmış olan gerçekler.
- 7- Karşı tarafın reddetmesi mümkün olmayan hususlar.

2.3.4. Temel Retorik Stratejiler

Temel retorik stratejilerden ilki “Argumentatum Ad Hominem” yani kişiliğe (şahsiyete) saldırı olarak geçmekte ve kimileri tarafından “ad rem ve ad hominem oyunu” olarak da adlandırılmaktadır. Bir soru ve sorun ile ilgili farklı fikirlerin tartışılması “ad rem” (konuya yönelik) kişisel olana vurguya “ad hominem” (kişiye yönelik) karışır. Böylelikle bir kişi konuşulan konu ile ilgili genellikle haksız olduğunda, karşıt fikri savunan kişinin kendisine saldırır. Bu sebeple örneğin ticari ahlakı savunan bir kişi ad hominem saldırısına maruz kalmamak için ticari anlamda hiçbir şüphe barındırmamalıdır. Bir

³⁴⁶ Tepebaşılı, s. 54-57.

patron asgari ücretle çalışan işçilerin 39 saat yerine 35 saat çalışmalarına karşı olduğunu söylediği takdirde sendikacı ortadaki sorun ile hiçbir ilgisi bulunmamasına rağmen: “Sizin için böyle bir önleme karşı çıkmak kolaydır, çünkü siz asgari ücretin yüz katını alıyorsunuz” cevabını verebilir. Ad hominem en temel unsuru bireyler arasındaki mesafenin azaltılması olan birçok işleve sahip bir retorik stratejidir. Örneğin “siz bu konuda oldukça yetkinsiniz” dendiğinde o kişinin bilgisinin önemsendiği vurgulanır. Bu konuşmanın devamında haklı olduğumuzu belirttiğimizde bunun daha kolay bir şekilde kabul edilmesini sağlayabilir. Başka bir örnek verilecek olursa “Ben ki sefil bir günahkârdan başka bir şey değilim...” dendiğinde önceden dinleyici ile aranızda mesafe oluşturan bir durumdan dolayı bağışlayıcılık ve sempati uyandırabilecek bir kalıptır. Retoriğin tutarlılığı içinde dinleyici konuşmacıyı içkin bir şekilde yargılar. Konuşmacı ise onun ikna olduğunu, inandığını, büyülendiğini veya tamamen anlayışsızlık içinde olduğunu düşünür. Bu noktada içkin bir Pathos dinleyicinin konuşmacıyı anlayıp anlamadığını, soruların ve cevapların uyumlu olup olmadığını, cevapların inandırıcılığını ve ikna edip etmediğini, büyüleyip büyülemediğini sorgular. Bu sebeple verilen cevaplar dinleyicinin hoşuna gitmeli, kendi değerleri ile bağdaşmalı veya reddettiği değerler ile arasındaki mesafe arttırılmalıdır.³⁴⁷

Örneğin “Sokrates’in insanın mükemmelliğiyle ilgili argümanları saçmalıktan ibarettir. Onun kadar çirkin biri insanın mükemmelliği hakkında ne bilebilir ki?”³⁴⁸ demek veya Donald Trump’ın 2015 yılında cumhuriyetçi adaylardan Carly Fiorina eleştirmek için sarf ettiği “Şu surata bir bakın. Kimse buna oy verir mi? Bunun bir sonraki başkanımız olduğunu hayal edebiliyor musunuz?”³⁴⁹ sözleri ad hominem içeren örneklerdir. Ad Hominem genelde yaygın olarak yapılan bir hata bir safsata olarak tanımlanmaktadır. Buna göre “A” şahsı “C” iddiasında bulunmaktadır. “B” şahsı “A” şahsına saldırarak “C” iddiasını çürütmekte/çürüttüğünü iddia etmektedir.³⁵⁰ Ad Hominem her ne kadar bir mantık hatası olarak görülse de retorikte özellikle siyasi retorikte kasıtlı olarak kullanılan bir yöntemdir.

³⁴⁷ Meyer, 2009, s. 43- 47.

³⁴⁸ <http://www.txstate.edu/philosophy/resources/fallacy-definitions/Ad-Hominem.html>, (Erişim 24.10.2017).

³⁴⁹ <https://www2.palomar.edu/users/bthompson/Abusive.html>, (Erişim 25.10.2017).

³⁵⁰ <http://www.cogsci.rpi.edu/~heuveb/teaching/CriticalThinking/Web/Presentations/AdHominem.pdf>, (Erişim 02.11.2017).

“Yansıtıcı Ethos ve gerçek Ethos arasındaki yakınlaşma uzaklaşma ve Logos üstüne etkileri”: Konuşmacı dinleyicinin arzu ettiği erdeme haizdir. İletmek istediği mesajı aktarırken bu uygunluktan faydalanır. “Olduğu gibi görünür.” Hiç olmazsa sahte veya gerçek bir “içtenlik stratejisi” benimser ve böylelikle inandırıcılığını arttırmaya çalışır. “Ethos ve Pathos'un yakınlaşma ve uzaklaşması”: Dinleyici sadece konuşmacının sorulan soru ile uygunluğunun kanıtlanmasını istemez. O aynı zamanda konuşmacının kendine sunduğu söylemin kendi sorularına cevap verip vermediğine bakar. Çünkü dinleyici edilgen bir biçimde başka biri tarafından ikna edilmeyi bekleyen biri değildir. Onu harekete geçirecek olan şey heyecanı ve inancıdır. Bu sebeple konuşmacının söylemindeki anlamlardan ziyade gerçek maksat ve değerlerini idrak etmeye çalışır. Onun konuşmacıya inanıp inanmaması için cevabın değerlendirilmesinden önce “söylemin içtenliği” gelmektedir. “Pathos ikna etmenin hedefidir.” Ancak her şeyine karşı çıktığınız bir kişiyi ikna etmeniz ve inandırmanız oldukça zordur. Diğer bir yöntem ise “her zaman haklı olma yöntemi” olarak ifade edilmektedir. Konuşmacı dinleyici ile arasında bir çatışma ortamı olmasını istemiyor ve son noktayı kendisi koymak istiyorsa çeşitli “sıyrılma stratejileri” ortaya koyması gerekir. Bu noktada konuşmacı kendisini savunurken kesin ilişkileri kavramalıdır. Anlam belirsizliklerinden ya da soruların yerlerini değiştirmeden yararlanabilir. Örneğin benzerlik ve farklılıklar üzerinden bir savunma yapılabilir. Konuşmacıya inatçı olduğu yönünde bir eleştiri var ise bunu kararlı biri olduğunu söylemek suretiyle cevaplayarak bertaraf edebilir. “Soru dışı olarak cevap” olarak nitelendirilen başka bir yöntemde göre ters ve her şeye karşı bir cevap verme yöntemi benimsenebilir. “Soru aracılığıyla savunma: Yer değiştirme” olarak adlandırılan başka bir yöntemde ise cevabı verilemeyen bir soru saptırılarak yerine cevabı verilebilecek bir soru bulmaktır. “Burada mesele anlaşılmıştır, çünkü problemi oluşturan şey kesinlikle gerçek anlamda sorun olmayan bir şeye doğru kaydırılmıştır ve bu retorik bir özdeşlik yaratır.” Böylelikle soru saptırılarak kanıtlar konuşmacının kendi öncülleri ile hareket etmek suretiyle etkisizleştirilir ve net bir şekilde ona saldırmadan kendisinden, kendi öncüllerinden hareketle karşısındakini tartışmaya açar.³⁵¹

2.3.5. Diğer Retorik Unsurlar

Arthur Asa Berger “Medya ve İletişim Araştırma Metotları” kitabında “Ortak Retorik Aygıtların Mini Sözlüğü” başlığı altında iletişim çalışmalarında retorik analizi için

³⁵¹ Meyer, 2009, s. 47-55.

alegori, aliterasyon, anlam belirsizliği, antitez, karşılaştırma, tanımlama, övgü, örneklendirme, ironi, metafor, benzetme, metonimi, sinekdoka, kafiye ve ritim unsurlarından da faydalanmak gerektiğini belirtmektedir ve bu unsurları şöyle sıralamaktadır:³⁵²

Alegori/Kinaye (Allegory): Kinaye anlamla ilgili sanatlar içerisinde önemli bir yer kaplayan mecaz türleri arasında oldukça popüler ve en çok başvurulan yöntemlerden biridir.³⁵³ Basit tanımıyla “bir şey söylerken başka bir şey kast etmek” anlamına gelmektedir.³⁵⁴ Alegoriler soyut etik ve felsefi inançların karakterler ve olaylarla temsil edildiği somutlaştırılmış anlatılardır.

Siyasal iletişimde alegori siyasi bir durum/konu ile özdeşleşen bir olayı konu ile direkt ilgisi olmayan bir hikâye veya olayın anlatılması olarak değerlendirilebilir. Orwell’ın “Hayvan Çiftliği” adlı eserinde anlatılan hikâye siyasi alegori için iyi bir örnek teşkil etmektedir. Eserdeki “Tüm hayvanlar eşittir ama bazı hayvanlar diğerlerinden daha eşittir” söylemi, domuzların sosyalist sistemin iktidar sahiplerini işaret etmesi gibi birçok unsur siyasi alegori örnekleridir.³⁵⁵

Aliterasyon/Tekrar/Ses yineleme (Alliteration): Cümleye ahenk sağlamak için seslerin yinelenmesi olarak tanımlanmaktadır. “Aliterasyon, sözcüklerin ilk ünsüzlerinin, ahenk oluşturmak üzere, aynı cümlemin dizimsel ekseninde yinelenmesidir. İlk ünsüzlerinin yanı sıra, sözcüklerin içinde oluşan ünsüz yinelemeleri de aliterasyon kabul edilebilir.”³⁵⁶

Örneğin İngilizce “She sells sea shells by the sea shore.” Cümlesinde “s” “ş” sesleri tekrarlandığı için aliterasyon içeren bir cümledir. Rusça “Тише едешь – дальше будешь” (Tişe yediş- dalşı budiş) ifadesi de “ş” sesini tekrarlayan bir aliterasyon cümlesidir. “Coca-Cola”, “Burberry”, “PayPal” gibi marka isimleri de aliterasyon içermektedir.

³⁵² Arthur Asa Berger, *Media and Communication Research Methods: An Introduction to Qualitative and Quantitative Approaches*, Sage Publications, London 2016, p. 96-99.

³⁵³ Turan Karataş, “Kinaye ve Tariz”, *Türk Dili*, 2015, s. 223.

³⁵⁴ John Whitman, “From the Textual to the Temporal: Early Christian ‘Alle-gory’ and Early Romantic Symbol”, *New Literary History*, 22(1), 1991, p. 162.

³⁵⁵ George Orwell, *Animal Farm*, Harcourt, Brace and Company, California 1946.

³⁵⁶ Mustafa Durmuş, “Klasik Osmanlı Nesrinde Aliterasyon”, *Electronic Turkish Studies*, 7(1), 2012, s. 997.

Siyasi retorikte de aliterasyon sıklıkla kullanılmaktadır. Siyasi retorikte aliterasyon kullanımının en önemli sebeplerinden biri konuşmanın veya sloganın dinleyicilerin hafızasında kalmasını kolaylaştırmaktır. Eski ABD Başkanı Lyndon John'un "So I want to talk to you today about three places where we begin to build the Great Society—in our cities, in our countryside, and in our classrooms." İfadesinde "in our cities, in our countryside, and in our classrooms" de aliterasyon kullanılmıştır.³⁵⁷

Anlam belirsizliği (Ambiguity): Anlamı birkaç farklı şeyi ifade eden terimlerdir. Kasıtlı bir şekilde veya istenmeden kullanılmış olabilirler fakat her iki durumda da yanlış anlaşılma müsaittir.

Antitez (Antithesis): "Karşıtlıkları kullanma veya karşıt fikirleri birleştirme" yöntemidir.

Karşılaştırma (Comparison): "Anlam karşılaştırma ile ortaya çıkar."³⁵⁸ Karşılaştırma konuşmayı, ortaya atılan bir iddiayı pekiştirmek için kullanılmaktadır.

Örneğin "Recep Tayyip Erdoğan bu yüzyılın Yavuz Sultan Selim'idir",³⁵⁹ "Kemal Kılıçdaroğlu Türkiye'nin Gandhi'sidir",³⁶⁰ "Trump siyasetin yeni Hitleri'dir"³⁶¹ gibi cümleler konuyu pekiştirmek için söylenen karşılaştırma cümleleridir.

Tanımlama (Defination): Tanımlamanın birçok farklı çeşidi bulunmaktadır. Kelimenin geleneksel kullanımı ile ilgili tanımlama sözcüksel (lexical) tanımlamadır. Sözcüksel tanımlama, bir ifadenin anlamı bilinmekte olduğu kabul edilen diğer ifadelerle belirtilmesidir.³⁶²

Diğer bir tanımlama yöntemi olan koşullu tanımlama (stipulative) belirli bir bağlamda, yeni veya halihazırda var olan bir terimin, argüman veya tartışma amacıyla yeni bir anlam

³⁵⁷ <https://arts.st-andrews.ac.uk/rhetoric/alliteration-alert/>, (Erişim 04.11.2017).

³⁵⁸ Berger, 2016, p. 96-99.

³⁵⁹ <https://www.haberler.com/ak-parti-genel-baskan-yardimcisi-ndan-erdogan-a-8194322-haberi/>, (Erişim 05.11.2017).

³⁶⁰ <http://www.hurriyet.com.tr/dunya-basini-turkiyenin-gandisi-geliyor-14803263>, (Erişim 09.11.2017).

³⁶¹ <http://www.independent.co.uk/news/world/americas/trump-venezuela-new-hitler-nicolas-maduro-comments-attack-president-latest-un-assembly-a7956376.html>, (Erişim 11.11.2017).

³⁶² Anita Wolff (Ed.), *Britannica Concise Encyclopedia*, Encyclopedia Britannica, 2007, s. 526.

verildiği bir tanımlama yöntemidir.³⁶³ Konuşmacı tarafından bir kelimeye eklenmesi amaçlanan bir anlam beyanıdır. Bu anlam genellikle önceden belirlenmiş bir kullanıma sahip değildir. ³⁶⁴ Örneğin “cinayet” kelimesinin “herhangi bir canlının herhangi bir nedenle öldürülmesi” olarak tanımlanması koşullu tanımlamadır. ³⁶⁵

Diğer bir tanımlama yöntemi ise operasyonel (operational) tanımlama yöntemidir. Bir konseptin belirli koşullar altında nasıl uygulandığını belirterek ona iletilebilir bir anlam veren tanımlamadır.³⁶⁶ Örneğin “sıcaklık” kelimesinin operasyonel tanımı “termometrede görünen sayılardır.”

Övgü (Encomium): Övgü “Birini veya bir şeyi övmek için söylenen söz veya yazılan yazı, methiye” olarak ifade edilmektedir.³⁶⁷

Örneklendirme (Exemplification): Örneklendirmeleri konuşmacı kendi konumunu desteklemek için kullanmaktadır. Örneklendirme yapılırken algıda seçiciliğe kapılarak verilen örnek ile konunun şüpheli hale gelmesinden veya aşırı genelleme yapmaktan kaçınmak gerekmektedir. Örneğin “kuşların kanatları vardır bu nedenle tüm kuşlar uçabilir” cümlesi bir aşırı genelleme içermektedir. Tüm kuşların kanatları olmasına rağmen, penguenler de bir kuş türüdür ve kanatları vardır ancak uçamamaktadırlar.

İroni/Hiciv/Tersinleme (Irony): Sözlü ironi kelimelerin harfi harfine ifade ettikleri anlamın tam tersini ima ettikleri durumlardır. İroninin en büyük sorunu birçok insanın onları ironi olarak görmeyip/göremeyip birebir anlamlarını almalıdır.

Metafor (Metaphor): Metaforlar anlam oluşturmak için benzetme (analoji) kullanmaktadır. Metaforlar eşdeğerlik ifade etmektedir. Örneğin “zaman akıp giden bir

³⁶³ Frances Howard-Snyder, *The Power of Logic Hardcover*, Cram 101, 2013.

³⁶⁴ <https://www.merriam-webster.com/dictionary/stipulative%20definition>, (Erişim 16.11.2017).

³⁶⁵ https://www.revolv.com/main/index.php?s=Stipulative%20definition&item_type=topic, (Erişim 16.11.2017).

³⁶⁶ Gerald J. Langley, Moen, R. D., Nolan, K. M., Nolan, T. W., Norman, C. L., and Provost, L. P., *The improvement guide: A Practical Approach to Enhancing Organizational Performance*, John Wiley & Sons, New Jersey 2009, s. 419.

³⁶⁷ İsmail Parlatır, Nevzat Gözaydın, Hamza Zülfikar, Belgin Tezcan Aksu (Haz.), *Türkçe Sözlük*, TDK, Ankara 1998, s. 1741.

nehirdir” cümlesinde zaman akıp giden bir nehre benzetilerek metafor kullanılmıştır. Aktris Susan Sarandon Trump için sarf ettiği “O bana düğünde ayağa kalkıp konuşmaya başlayan, kalabalığı seven, konuşması uzayıp giden ve bir tepki alabilmek için elinden gelen her şeyi söyleyen sarhoş amcayı hatırlatıyor” cümlesi metafor içermektedir.³⁶⁸

Benzetme (Simile): Benzetme metaforun zayıf bir formudur. Metafor eşitliğe vurgu yaparken benzetme benzerliğe vurgu yapmaktadır. “Aşkım kırmızı bir gül gibi” demek bir benzetme iken “aşkım kırmızı bir gül” demek metafordur.

Metonimi/ Düzdeğişmece / Ad aktarması / Mecâz-ı Mürsel (Metonymy): Metonimi anlam oluşturmak için birleşimi kullanır. Örneğin Amerikan film endüstrisi demek istendiğinde “Hollywood” demek birer metonimidir.

Sinekdoka (Synecdocha): Sinekdoka metoniminin zayıf bir formudur. Nesnenin veya konunun bir kısmı bütünü temsil etmek için (veya tam tersi) kullanılır. Örneğin “asker müdahale etti” denildiğinde “asker” denilerek ordu kastedilmek istendiğinde bu bir sinekdokadır. Metonimide kullanılan kelime ise orijinalin bir parçası veya uzantısı olmamakla birlikte onunla ilgili bir şeydir. Örneğin “taç” kelimesi kullanılarak monarşi anlatılmak istendiğinde bu bir metonimidir. Ancak bu ikisi arasında net bir ayırım yapıp yapılamayacağı tartışmalı bir konudur.³⁶⁹

Kafiye (Rhyme): Benzer seslerle biten kelimelerin tekrarlanarak kullanılması manasına gelmektedir. Dinleyicilerin dikkatine çekmek ve konuşmanın hafızada kalmasını sağlamak için kullanılmaktadır. Bu sebeple siyasi veya ticari sloganlar sıklıkla kafiyeye başvurmaktadırlar. Örneğin “Kalebodur, seramik budur”, “Bir kilim yeter sevgilim”, “Bu terlik, tam benlik” ve “İçsek, büyüsek” sloganları kafiye içermektedir.

Ritim (Rhythm): Ritim çeşitli aralıklarla yinelenen ses veya konuşma öğelerini ifade etmektedir. Winston Churchill’in 4 Haziran 1940’da Avam Kamarası’nda yaptığı meşhur konuşması ritim örneklerindendir.

³⁶⁸ https://www.washingtonpost.com/news/the-fix/wp/2017/05/07/the-many-metaphors-that-describe-donald-trump/?utm_term=.a881757e01b8, (Erişim 21.11.2017).

³⁶⁹ Özen Yaylagül, “Dîvânü Lûgâtî’t-Türk’teki Ad Aktarmalı (metonymic) Yapılar”, *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 2006, s. 81-81.

We shall go on to the end, we shall fight in France, we shall fight on the seas and oceans, we shall fight with growing confidence and growing strength in the air, we shall defend our Island, whatever the cost may be, we shall fight on the beaches, we shall fight on the landing grounds, we shall fight in the fields and in the streets, we shall fight in the hills; we shall never surrender...³⁷⁰

Konuşmada “we shall” kalıbı sürekli yinelenerek etki oluşturulmaya çalışılmaktadır.

2.3.6. Mantıksal Yanılgılar

Mantıksal yanılgılar (Logical Fallacies) makul veya yüzeysel olarak doğru gibi görünen ancak aslında kusurlu veya hileli ifadelerdir. Bu ifadeler tespit edildiğinde okuyucu/dinleyici yazarın/konuşmacının bilgisiz veya aldatıcı olduğunu düşünmektedir. Yazar veya konuşmacının mantıksal yanılgıları bilerek kullandığı durumlar aldatıcı olarak değerlendirilebilir.³⁷¹

Mantıksal yanılgıların, bunların birer yanılgı olmasından dolayı etkisiz birer strateji oldukları anlamına gelmemektedir. Mantıksal yanılgılara başvurmak yanıltıcı oldukları için ahlaki sayılmamakta ve mantıksal olarak doğru bulunmamakla birlikte bu onların kitleleri etkilemekte oldukça güçlü bir yöntem olarak kullanıldığı gerçeğini değiştirmemektedir.

Alev Alatlî İngilizce “fallacy” kelimesini “safsata” olarak ifade etmiş ve bunların ilk bakışta muteber gibi görünmesine rağmen yakından bakıldığında aslında sahte argümanlar olduğunu belirtmiştir. Alatlî kinayeli bir şekilde siyasetçilerin bu safsataları öğrenerek sık sık kullanmalarının gelecekleri için iyi bir yatırım olacağını belirtirken, dinleyicilerin ise bu safsataları bilmelerinin kolay kandırılmamak için faydalı olacağını belirtmektedir.³⁷² Böylelikle mantıksal yanılgılar siyasi retorikte sıklıkla kullanılmaktadır.

Mantıksal Yanılgılar sahte fakat popüler inançlardır ve aldatıcı argümanlardır. Modern mantıksal yanılgılar araştırmaları formel (biçimsel) ve informal (serbest/biçimsel

³⁷⁰ <http://www.telegraph.co.uk/news/winston-churchill/11366880/Winston-Churchills-10-most-important-speeches.html>, (Erişim 26.11.2017).

³⁷¹ https://web.cn.edu/kwheeler/fallacies_list.html, (Erişim 01.12.2017).

³⁷² Alev Alatlî, *Safsata Kılavuzu Laf Ola Beri Gele*, Boyut Yayınları, İstanbul 2001, s. 20-21.

olmayan) mantıksal yanlışlar olarak ikiye ayrılmaktadır. Formel mantıksal yanlışlar öncüllerin inkâr edildiği mantıksal yanlışlardır. Tanımlanabilir, geçersiz mantıksal formları ifade etmektedir.³⁷³ Formel mantıksal yanlışlar bir argümanı teknik olarak geçersiz kılmaktadır. Bu tür mantıksal yanlışlarda sonuçlar öncülleri/önergeleri izlememektedir. Burada sorun varılan sonucun (çıkarsamanın) doğru veya yanlış olması değildir. Sorun çıkarsamanın doğru öncüllere dayanmıyor olmasındadır.³⁷⁴

Örneğin:

Bazı hayvanlar uçabilir. (1. Öncül)

Zürafalar hayvandır. (2. Öncül)

Zürafalar uçabilir. (Çıkarsama)

Bu örnekte çıkarsama yanlış öncüllerden yola çıkıldığı için yanlış bir çıkarsamadır. Ancak sorun, varılan sonucun doğru veya yanlış olması değildir. Mesnet alınan öncüllerin yanlış olmasıdır. Sonucun doğru olması bunun formel mantıksal bir yanlış olduğu gerçeğini değiştirmez.

Örneğin:

Bazı hayvanlar uçabilir. (1. Öncül)

Güvercinler hayvandır. (2. Öncül)

Güvercinler uçabilir. (Çıkarsama)

Görüldüğü gibi burada çıkarsama tesadüfen doğru olmasına rağmen bu bir formel mantıksal bir yanılgıdır. İnförmel mantıksal yanılgı ise formelin aksine argümanın şekli ile değil anlamı ile ilgilenmektedir. Başlıca införmel mantıksal yanılgı türleri belirsizlik, hatalı kıyaslama, hatalı kategorilendirme, konunun özünden uzaklaştırma, saldırı, şaşırtma, tartışmalı sebep, istatistiksel hata, otoriteye başvurma ve duygulara başvurma ana başlıkları altında irdelenebilir. Bo Bennett bir eserinde üç yüz farklı införmel mantıksal yanılgıdan bahsetmektedir.³⁷⁵ Alatlđ ise yaygın olarak kullanılan införmel

³⁷³ <https://plato.stanford.edu/entries/fallacies/>, (Erişim 03.12.2017).

³⁷⁴ Alatlđ, s. 19.

³⁷⁵ Bo Bennett, *Logically Fallacious: The Ultimate Collection of Over 300 Logical Fallacies* (Academic Edition), ebookit.com, Boston 2012.

mantıksal yanılgıyı on başlıkta³⁷⁶ şöyle sıralamaktadır:³⁷⁷ Belirsizlik, hatalı kıyaslama, hatalı kategorilendirme, konunun özünden uzaklaştırma, saldırı, şaşırtma, tartışmalı sebep, istatistiksel hata, otoriteye başvurma ve duygulara başvurma.

Belirsizlik, “anlam belirsizliği yanılgısı” (fallacy of equivocation), “çok anlamlılık yanılgısı” (fallacy of amphiboly) ve “vurgulama yanılgısı” (fallacy of accent) başlıkları altında incelenebilir.

Anlam Belirsizliği: Aynı sözcüğün farklı kısımlarda farklı manalarda kullanılması ile ortaya çıkmaktadır. Örneğin: “Kanuna karşı gelenlerin cezalandırılır. Sen yer çekimini kanuna karşı geldin. Bu nedenle cezalandırılmalısın!”

Çok Anlamlılık: Birden çok yoruma izin veren ifadelerdir. Örneğin: “Ahmet’e iyi bir insan olduğunu söyledim.” (İyi insan Ahmet midir yoksa bu ifadenin muhatabı mıdır?)

Vurgulama: Bir ifadeye veya sözcüğe vurgu yapılarak farklı anlamlar elde etme, anlam kaydırma. Örneğin: “Adam ol baban gibi eşek olma” (Adam ol baban gibi, eşek olma veya Adam ol, baban gibi eşek olma).

Hatalı kıyaslama, “özelleştirme yanılgısı” (fallacy of accident) ve “genelleştirme yanılgısı” (fallacy of converse accident) başlıkları altında incelenebilir.

Özelleştirme: Genel ifadelerin özel ve istisnai durumlar için de geçerli sayılmasıdır. Örneğin “Bir insanı neşterle kesmek suçtur. Cerrahlar insanları neşterle keserler. Bu yüzden cerrahlar suçludur.”

Genelleştirme: Özel veya istisnai durumlardan genel ifadeler çıkarılmasıdır. Örneğin: Kezban yalancı bir siyasetçidir. Öyleyse tüm siyasetçiler yalancıdır.

³⁷⁶ Alatl, s. 7-85.

³⁷⁷ “Mantıksal Yanılgılar” bölümü “Safsata Kılavuzu Laf Ola Beri Gele” kitabının yazarın izniyle yayınlanan elektronik belgesinden (Portable Document Format) alınmıştır. Bu nedenle belirtilen sayfalar bu elektronik belgenin sayfalarını ifade etmektedir. Kullanılan diğer kaynaklar dipnotlarda belirtilmiştir.

Hatalı kategorilendirme, “bütünleme yanılması” (fallacy of composition) ve “indirgeme yanılması” (fallacy of division) başlıkları altında incelenebilir.

Bütünleme: Bütünün bazı parçaları veya her parçası için geçerli olan belirli durumun bütünün kendisi için de geçerli olacağını varsaymaktır. Örneğin: “Hidrojen (H) bir gazdır. Oksijen (O) bir gazdır. Bu nedenle su (H₂O) gazdır.”³⁷⁸

İndirgeme: Bütün için geçerli olan bir ifadenin onun her parçası veya bazı parçaları için de geçerli olacağını varsaymaktır. Örneğin “Norveç dünyanın en zengin ülkesidir. Bu nedenle, Norveç’teki herkesin zengin olması gerekir.”

Konunun özünden uzaklaştırma, “kısır döngü yanılması” (begging the question), “alakasız sonuç yanılması” (irrelevant conclusion), “iddiayı zayıflatma yanılması” (fallacy of the straw-man), “alakasız amaç yanılması” (fallacy of irrelevant purpose) ve “konuyu saptırma yanılması” (fallacy of red herring) başlıkları altında incelenebilir.

Kısır Döngü: Varılan sonucun tamamı veya bir kısmının zaten önermede bulunduğu yanılıdır. İlk önerme ikinci önermeye atıfta bulunularak desteklenmesine rağmen ikinci önermenin de zaten ilk önermeyle desteklendiği durumdur. Örneğin “Tanrı gerçektir çünkü İncil’de öyle yazıyor ve İncil’de yazılanlar doğrudur çünkü onu Tanrı yazdırdı.”³⁷⁹

Alakasız Sonuç: Çıkarılan sonucun iddia edilen konuyla ilgisi olmadığı yanılı durumudur. Örneğin “Aslanlar çok sevimli hayvanlardır bu nedenle tehlikeli olmaları mümkün değil.”

İddiayı Zayıflatma: Karşı tarafın iddia ettiği asıl konuyu bir tarafa bırakarak iddianın en güçsüz ve duygusal tarafını tespit edip buna saldırma durumudur. Burada asıl konuya aldırılmayarak, abartılarak, yanlış bir yöne çekilerek veya konuyu saptırarak karşıdakinin iddiası zayıflatılmak istenmektedir. Örneğin: Ahmet “hükümetin uzay araştırmalarına

³⁷⁸ Adolfo Figueroa, “Fallacies in Scientific Argumentation”, *Rules for Scientific Research in Economics*. Palgrave Macmillan, Cham, 2016, p. 117-127.

³⁷⁹ Ulrike Hahn, Mike Oaksford, and Adam Corner, “Circular arguments, begging the question and the formalization of argument strength”, *Proceedings of AMKLC’05, International Symposium on Adaptive Models of Knowledge, Language and Cognition*, 2005, p. 35.

daha fazla bütçe ayırmasını isterdim” dediğinde Mehmet’in “yani sen ödediğin tüm vergilerin uzaya uçmasını istiyorsun, eğitim, altyapı, sağlık hizmetleri ne olacak? Komik olma!” cevabı iddiayı zayıflatma olarak değerlendirilebilir.³⁸⁰

Alakasız Amaç: Bir konuya, olguya veya nesneye taşımadığı bir amaç üzerinden amacına ulaşamadığını söylemek olarak tanımlanmaktadır. Örneğin “basından hayır çıkmaz, kendi aralarındaki hırsızları bile temizleyemediler” (Nitekim basının bu tür bir görevi yoktur).

Konuyu Saptırma: Savunulan bir şeye karşı yapılan bir eleştiriyi veya karşı tarafın bir argümanını konuyu başka bir yere çekerek görmezden gelmektir. Örneğin siyasilerin hassas bir konuyu konuşmaktan kaçındıkları zaman, bir soruya cevap vermek istemedikleri zaman veya eleştirileri bertaraf etmek istedikleri zaman “Milletvekilllerimiz arasında meydana gelen menfur olayla ilgili konuşmak istediğinizi biliyorum. Ancak şu anda asıl konuşmamız gereken ülkemizin geleceği olan çocuklarımız için bu yıl ayıracağımız eğitim bütçesidir” vb. gibi cevaplar bu türdendir.

Saldırı, “adam karalama” (argument against the man), “niteliksel adam karalama” (circumstantial ad hominem), “sen de yanılırsın” (fallacy of “you also”) ve “dolduruşa getirme” (poisoning the well) başlıkları altında incelenebilir.

Adam Karalama: Bir kişinin dile getirdiği konu veya ortaya attığı iddia yerine bunun reddedilmesi için kişinin kendisine yapılan hakaret/sövgü olarak tanımlanabilir. Örneğin x partisinin ekonomi politikasını desteklediğini söyleyen birine “senin gibi bir aptaldan da bu beklenir” demek.

Niteliksel Adam Karalama: Bir kişinin dile getirdiği konu veya ortaya attığı iddia yerine bunun reddedilmesi için kişinin kişiliğine, mizacına, niyetlerine, vasıflarına saldırmaktır. Örneğin “savunma sanayisine daha fazla yatırım yapmalıyız” diyen bir siyasi ile ilgili “Bu tamamen yanlış. O bunu sadece cumhuriyetçi olduğu için söylüyor” demek.³⁸¹

³⁸⁰ <https://study.com/academy/lesson/the-straw-man-fallacy-definition-examples.html>, (Erişim 04.12.2017).

³⁸¹ H. Carl Shank, *Arguing for God: A Monograph on Logic and the Christian Faith*, Lulu, North Carolina 2018, p. 55.

“Sen de” Yanılgısı: Bir konunun doğru olup olmadığını konuşmak, ortaya atılan iddiaya cevap vermek yerine, iddia sahibinin tutarlı olmadığını söyleyerek “sen de” diyerek karşı iddiada bulunmak. Örneğin “Sigaranın zararlı olduğunu söylüyorsun ama sen de içiyorsun.”

Dolduruşa Getirme: Adam karalamasının özel bir biçimidir. Bir şahıs ile ilgili önceden doğru veya yanlış bir takım menfi bilgiler sunarak bu şahsın sonradan dile getireceği şeyleri itibarsız kılma, şahsa karşı önyargı oluşturma çabası olarak tanımlanabilir. Örneğin “Hillary Clinton'a oy vermeyin! Hillary kocası cumhurbaşkanı olmadan önce yeni muhafazakarların (neocon’ların) kuklasıydı.”

Şaşırtma, “devede kulak yanılgısı” (fallacy of the beard), “siyah-beyaz yanılgısı” (black and white fallacy), “ispatlama mecburiyeti” (argument from ignorance), “felaket tellallığı” (fallacy of slippery slope), “imalı soru” (complex question), “çok sorulu yanılgı” (fallacy of many questions) ve “sınırlı seçenek” (fallacy of limited alternatives) başlıkları altında incelenebilir.

Devede Kulak: Ortaya atılan iddiaya uymayan bir ayrıntıya dikkat çekilerek bu ayrıntının hiçbir öneminin bulunmadığını söylemek olarak ifade edilmektedir. Örneğin “Oy kullanmada yaş sınırının 18 olması manasız, 17 yıl 364 günlük iseniz fark eden ne?”

Siyah-Beyaz: Esasında başka seçenekler olmasına rağmen karşısındakini iki seçenek arasında bırakmak. Örneğin George W. Bush’un 11 Eylül saldırıları ile ilgili yaptığı konuşmada “Ya bizim yanımızdasınız ya da teröristlerin” ifadesi bu türden bir ifadedir.³⁸²

İspatlama Mecburiyeti: Siyah beyaz yanılgısının özel bir biçimidir. Bir şeyin doğruluğunun kanıtlanmamış olması nedeniyle onun yanlış olduğunu veya tam tersi yanlışlığının kanıtlanmamış olması nedeniyle doğru olduğunu iddia etmek. Örneğin “Şu ana kadar uzayda bir yaşam formu olduğuna dair herhangi bir kanıt bulunamamıştır. Demek ki uzayda yaşam yoktur.”

³⁸² <https://www.theguardian.com/world/2001/sep/21/september11.usa13>, (Erişim 05.12.2017).

Felaket Tellallığı: Bir konunun bir önermenin kabul edilemez olduğunu söylemek için bu önermenin gerçekleşmesi durumunda buna müteakiben kesin olarak birtakım olaylar silsilesinin gerçekleşeceğini ve neticenin kötü olacağını söylemektir. Örneğin “Bebek ağlıyor diye her istediğini vererseniz büyüdüğünde de her istediğini elde etmek isteyecek ve bu işin sonu hapiste bitecektir.”

İmalı Soru: Soruya cevap verecek kişinin “evet” veya “hayır” demesi durumunda zan altında kalacağı, suçlu duruma düşeceği soru sorma türüdür. Örneğin “hatalı olduğunu kabul edecek misin?” veya “devleti dolandırmayı bıraktın mı?”

Çok Sorulu Yanılgı: Basit tek bir cevap almak ister gibi sorulan ancak aslında birden çok cevaba ihtiyaç duyan soru tipidir. Örneğin “Sence vergilerin yüksek olması iş hayatını etkiliyor mu?”

Sınırlı Seçenek: Mutlak bir kanıt sunmadan bir hareketin diğer şeyleri yok saydığını iddia etmek. Örneğin “Vergi yasalarında reform yapılması için hükümeti düşürmeliyiz. Başka seçeneğimiz yok, çünkü iktidardaki hükümet geçmişte vergileri indirmemişti.”

Tartışmalı sebep, “yanlış sebep” (fallacy of false cause), “öncesinde yanılgısı” (fallacy of “previous this), “müşterek etki” (joint effect), “ihmal edilebilir sebep” (genuine but insignificant cause), “yanlış yön” (wrong direction) ve “karmaşık sebepler” (complex cause) başlıkları altında incelenebilir.

Yanlış Sebep: Yeterli kanıt olmadan iki hadiseden birinin diğerinin ortaya çıkışında etken olduğunu iddia etmek. Örneğin “Napolyon’un büyük bir imparator olabilmesinin sebebi boyunun kısa olmasıdır.”³⁸³

“Öncesinde” Yanılgısı: Yanlış sebep yanılgısının özel bir biçimidir. Bir olayın gerçekleşmesinin bir süre sonra başka bir olaya neden olduğunu iddia etmektir. Batıl inançlar da bu başlık altında değerlendirilebilir. Örneğin “Çocuğum aşı olduktan sonra bileğini burktu, bu nedenle aşı olmak bilek burkulmalarına sebep oluyor.”

³⁸³ <http://philosophy.lander.edu/logic/cause.html>, (Erişim 12.12.2017).

Müşterek Etki: İki farklı olaya sebep olan müşterek bir şey olmasına rağmen bu iki olaya birbirinin sebep olduğunu iddia etmek. Örneğin “ateşin var ve bu nedenle vücudunda lekeler çıkmış.” Aslında her ikisi de (ateş ve vücuttaki lekeler) kızamık hastalığının belirtileridir.³⁸⁴

İhmal Edilebilir Sebep: Bir olayın/konunun birçok nedeni varken sadece bir nedeni diğerlerinden daha mühimmiş gibi göstermek. Örneğin “sigara içmek hava kirliliğine sebep olmaktadır.”

Yanlış Yön: “Etki ve tepki arasındaki ilişkinin ters çevrilmesi”dir. Örneğin “gece lambalarının yanması güneşin batmasına neden olmaktadır.”

Karmaşık Sebepler: Bir olaya/konuya birçok şey etki etmesine rağmen sonucun tek bir etkiye bağlanması. İhmal edilebilir neden ile karıştırmak mümkündür. İhmal edilebilir nedende birkaç sebepten biri daha önemli gibi gösterilirken karmaşık nedenlerde tek bir sebep geçerli gibi sunulmaktadır.

İstatistiksel hata, “yetersiz örnek yanılığı” (fallacy of insufficient sample), “temsil etmeyen örnek”, (unrepresentative sample), “yanlış benzetme” (false analogy), “yok sayma” (slothful induction), “sümen altı” (fallacy of slanting) ve “kumarbaz yanılığı” (gambler’s fallacy) başlıkları altında incelenebilir.

Yetersiz Örnek: “Az sayıda örnek ile çabuk genelleme yapma” olarak tanımlanmaktadır. Genelleştirme yanılığı ile karıştırılması mümkündür. Genelleştirme yanılığında istisnai bir durum genele uygulanırken yetersiz örnek yanılığında az sayıda örnek genelleme yapılmaktadır. Örneğin “bizim sınıfımızdaki sarışınlar derslerinde esmerlerden daha başarılı. Demek ki bütün sarışınlar esmerlerden daha başarılı.”

Temsil Etmeyen Örnek: Verilen örnek bütünü arasında bir benzerlik olmayan durumlardır. Örnek bütünü arasında benzerlik olmadığından yapılacak olan çıkarım da

³⁸⁴ <http://people.uncw.edu/kozloffm/logicalfallacies.html>, (Erişim 14.12.2017).

hatalı olabilir. Örneğin “kasanın en üstündeki meyveler taze görünüyor, demek ki kasadaki tüm meyveler taze.”³⁸⁵

Yanlış Benzetme: X ve y arasında bir benzerlik kurularak x’in niteliklerinin y’de de olduğunu iddia etmek. Örneğin “hisse senedi satın almak at yarışında bahis oynamak gibidir. İkisi de büyük bir kazanç elde etme şansı için paralarını riske atıyorlar.”³⁸⁶

Yok Sayma: İstatiksel verilerin aleyhte olduğu durumlarda bu verileri yok sayma. Örneğin üst üste 15 maç hiç galibiyet alamamış bir futbol takımının teknik direktörünün “Takımımın başarılı bir takım olduğunu düşünüyorum. Sadece bu sezon şansımız yaver gitmiyor” demesi.

Sümen Altı: Sonuç için önemli olabilecek, hesaba katılması gereken birtakım delillerin saklanması. Örneğin “Bu ilaç zayıflamaya yardımcı olacak” (Oysa ilacın kalp krizi riski, böbrek yetmezliği gibi önemli yan etkileri olabileceği sümen altı edilmektedir).

Kumarmaz: Bir olayın geçmiş dönemde nadir meydana gelmiş olmasından dolayı gelecekte meydana gelme olasılığının yüksek olduğunu iddia etmek. Bu olasılık teorisinin her olayın bir önceki olaydan bağımsız olduğu kabulünü reddetmektir. (Yazı tura oyununda on defa üst üste yazı geldikten sonra, bir sonraki oyunda tura geleceğini öne sürmek). Örneğin “dört erkek çocuğumuz oldu, beşinci kesin kız olacak.”³⁸⁷

Otoriteye başvurma, “bir bilen yanlışlığı” (argument to authority), “irrasyonel otorite” (fallacy of unqualified source), “inanca başvurma” (appeal to belief), “ortak tutuma başvurma” (appeal to common practice), “grup baskısı” (bandwagon, peer pressure), “faydacı yanlışlığı” (pragmatic fallacy), “beğendirme” (appeal to personal interests), “dayatma” (fallacy of “is” to “ought”), “mazruf değil zarf yanlışlığı” (style over substance) ve “genetik yanlışlığı” (genetic fallacy) başlıkları altında incelenebilir.

³⁸⁵ <https://afterall.net/illogic/inductive/unrepresentative-sample/>, (Erişim 15.12.2017).

³⁸⁶ <http://www.txstate.edu/philosophy/resources/fallacy-definitions/Faulty-Analogy.html>, (Erişim 17.12.2017).

³⁸⁷ Jürgen Huber, Michael Kirchler, and Thomas Stöckl, “The Hot Hand Belief and the Gambler’s Fallacy in Investment Decisions Under Risk”, *Theory and Decision*, 68(4), 2010, p. 445-462.

Bir Bilen Yanılgısı: Bir iddiayı kabul ettirmek için bir kurum, şahıs, örf, adet vb. gibi bir otoriteye ya da bu otoriteye duyulan saygıya veya otoriteye karşı duyulan korkuya başvurmak. Örneğin “Aristo’nun da dediği gibi kadınlar canavardır.”³⁸⁸

İrrasyonel Otorite: Bir iddiayı konu hakkında bilgisi olmayan bir şahsı baz alarak desteklemeye çalışmak. Örneğin “Annem çok şeker yersem şeker hastası olacağımı söyledi. Ben de şeker yemeyi bıraktım.”

İnanca Başvurma: Bir iddianın doğru olduğunu kanıtlamak için hitap edilen kitlenin çoğunluğunun inandığı bir inanca başvurma. Örneğin “Bu topraklar mutlaka bizim olacak, çünkü bu arz-ı mev’ud.”

Ortak Tutuma Başvurma: Bir iddianın doğru olduğunu kanıtlamak için bunun çoğunluğun ortak davranışı olduğunu söylemek. “Netbol son derece sosyal bir spordur, 150.000 kişi yanılıyor olamaz.”³⁸⁹

Grup Baskısı: Bir iddiayı/öneriyi kabul ettirmek için kanıt sunmak yerine grubun baskısını ya da beğenisini öne sürme. Örneğin “bu eski arabayı değiştir, arkadaşların seninle dalga geçer, senin konumundaki herkes son model arabalara biniyor.”

Faydacı Yanılgı: Bir şeyin bazılarına faydalı olduğu için doğru olacağını iddia etmek. Örneğin “Sigara yasağı kahvecileri batırır” denilerek yasak konmamasının kahvecilerin faydasına olacağı için doğru olduğunu iddia etmek.

Beğendirme: Bir iddiayı/önermeyi kabul ettirmek için beğendirmeye başvurma. Örneğin “Sen Tansu Çiller’i beğenirsin. O halde onun ekonomi politikasını desteklemek zorundasın.”

³⁸⁸ Francis Sparshott, “Aristotle on Women”, *Philosophical Inquiry*, 7(3/4), 1985, p. 177-200.

³⁸⁹ <https://www.theguardian.com/sport/blog/2017/feb/13/netball-is-the-ultimate-social-sport-150000-people-cant-be-wrong>, (Erişim 20.12.2017).

Dayatma: Tanımlayıcı birtakım anlamlar içeren deyimler kullanarak bunu kabullenmek bir zorunlulukmuş gibi dayatmak. Örneğin “Bu işi alacağımı biliyorum, çünkü kimse benden daha fazla hak etmiyor. Çok çalıştım ve doğru şeyleri yaptım.”³⁹⁰

Mazruf Değil Zarf Yanılgısı: “Öneriyi yapan kişinin tavırlarının, önerinin kabulünde ikna edici rol oynaması” olarak tanımlanmaktadır. Örneğin “Böyle nur yüzlü biri yalan söyleyemez.”

Genetik Yanılgısı: Herhangi bir şeyi kökeni ve başlangıcı ile değerlendirerek açıklamak. Örneğin “Katolik bir ailede doğdu ve 8. Sınıfa kadar bir Katolik olarak yetiştirildi. Bu nedenle bazı Katolik geleneklerini savunmak zorunda kalacaktır. Bu yüzden ciddiye alınamaz.”³⁹¹

Duygulara başvurma, “tehdit” (argument from force), “duygu sömürüsü” (argument to pity), “önyargılı dil” (prejudicial language) ve “mazeret” (fallacy of special pleading) başlıkları altında incelenebilir.

Tehdit: İddianın kabul edilmesini sağlamak için tehdit etme, korkutma, kızma ve güç kullanmaya kalkışma yöntemi. Örneğin ABD'nin Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak kabul ettiği kararın geçersiz sayılmasını için Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda yapılacak olan oylama öncesi “Yüz milyonlarca, hatta milyarlarca dolar alıyorlar ve bize karşı oy kullanıyorlar. Bu oyları izliyoruz. Bırakalım bize karşı oy versinler. Çok tasarruf edeceğiz. Umurumuzda değil.”³⁹² sözleri örnek gösterilebilir

Duygu Sömürüsü: Acıma hissi uyandırarak iddiasını kabul ettirme çabası. Örneğin “Sizlere çok zor koşullar altından sesleniyorum” veya “Hâkim bey, zanlıyı tutuklamayın, çünkü zavallı annesi oğlunun hapse girdiğini görmeye dayanamaz.”³⁹³

³⁹⁰ <http://www.txstate.edu/philosophy/resources/fallacy-definitions/Ought-Is.html>, (Erişim 24.12.2017).

³⁹¹ <https://www.logicallyfallacious.com/tools/lp/Bo/LogicalFallacies/99/Genetic-Fallacy>, (Erişim 25.12.2017).

³⁹² <http://www.independent.co.uk/news/world/americas/jerusalem-vote-trump-threat-us-foreign-aid-united-nations-response-a8123606.html>, (Erişim 25.12.2017).

³⁹³ <http://www2.palomar.edu/users/bthompson/Ad%20Misericordiam.html>, (Erişim 26.12.2017).

Önyargılı Dil: Bir iddiayı kabul ettirmek için ön yargılı bir dil yani anlam yüklü ya da duygu yüklü ifadeler kullanma yöntemi. Örneğin “bireysel silahlanmayı kabul etmek için sosyopat olmak lazım.”

Mazeret: Acındırmanın özel bir biçimidir. Ortada muteber bir gerekçe olmamasına rağmen herkese uygulanan kanun, kural ilke vb. şeylerin kendisi için geçerli olmadığını iddia etmektir. Örneğin kamuoyunda “İlksan Skandalı” olarak bilinen olayda Demirel’in “Verdiysem ben verdim”³⁹⁴ ifadeleri.

2.3.7. Retorik Analizinin Cevaplaması Gereken Temel Sorular

Genel hatlarıyla bir retorik analizinin tüm bu bilgiler ışığında şu ve benzeri sorulara cevap vermesi gerekmektedir:³⁹⁵

- Konuşmacı kimdir?
- Konuşmacı kendini nasıl tanıtıyor?
- İyi bir muhakeme ve geniş bir bakış açısı sunuyor mu?
- Konuşmacı makul/mantıklı mı?
- Konuşmacı kendisine katılmayanlara nasıl davranıyor?
- Konuşmacı dinleyiciye nasıl davranıyor?
- Klişeler ve önyargı kullanıyor mu?
- Konuşma hangi ortamda yapılmaktadır? Hangi mecrayı tercih edilmektedir ve bu tercihin sebebi nedir?
- Konuşmada değinilmesi gereken bazı hususları göz ardı ediyor mu? Bunu yapmak için nasıl dikkat dağıtıyor?
- Hedef kitle (dinleyici) kimdir? Dinleyicinin özellikleri nelerdir? (İrk, yaş, cinsiyet, fiziksel özellikler, alışkanlıklar, Ekonomik durum, eğitim seviyesi, dini inanış Etnik köken, vatandaşlık vb.)
- Dinleyici bu konuşmayla duygusal bir tepki vermeye teşvik ediliyor mu?

³⁹⁴ <http://arsiv.sabah.com.tr/2000/04/07/p09.html>, (Erişim 01.01.2018).

³⁹⁵ <http://thinktank.arizona.edu/sites/thinktank.arizona.edu/files/writing-center-handouts/rhetorical20analysis.pdf>; https://www.uvu.edu/writingcenter/docs/handouts/common_assignments/rhetoricalanalysis.pdf; www.sjsu.edu/people/.../rhetorical-analysis-28-final.ppt, (Erişim 03.01.2018).

- Dinleyici muhaliflerin amaçlarını incelemeye veya sorgulamaya teşvik ediliyor mu?
- Dinleyicinin hangi ihtiyaçları, değerleri veya inançları konuşmada sunulmaktadır?
- Dinleyicinin konuyla ilgili tutumları ve inançları nelerdir?
- Dinleyicinin konuşmacı hakkındaki tutumları ve inançları nelerdir?
- Konuşmacı dinleyiciler hakkında ne düşünüyor?
- Sözcük seçimi veya kelime sırası bir düzen içeriyor mu?
- Basit bir dil mi yoksa karmaşık bir dil mi kullanılmış?
- Konuşmanın tarzı nedir?
- Konuşma başkalarının konuşmalarıyla benzerlik içeriyor mu?
- Konuşmacının diğer konuşmaları nelerdir?
- Konuşmanın düzeni nedir? (Süreç, anlatım, sınıflandırma, tanım, açıklama),
- Konuşmacının iddiaları veya ana fikri nedir?
- İddialar güçlü mü?
- İddialar açık ve net mi?
- Argüman ikna edici midir?
- Ana iddia veya ana fikir nasıl desteklenmektedir? İddiaları desteklemek için ne tür kanıtlar kullanılıyor? (Örnekler, resimler, belgeler, istatistikler, Emsaller, yasalar, Anılar, kayıtlar, Uzman veya tanık ifadesi veya görüşü)
- Konuşmanın genel durumu nasıl? (Özenli, özensiz, düzenli, düzensiz)
- Bu konuşmayı yapmak için konuşmacıyı motive eden nedir?
- Konuşma belirli bir duruma veya başka bir konuşmaya mı cevap veriyor?
- Bir konuyu araştırma veya bir soru sorma amacı mı taşımaktadır?
- Dinleyici yanlış anlaşılan bir konu hakkında bilgilendirilmek mi isteniyor?
- Belirli veriler analiz edilerek sentezlenip yorumlanmakta mıdır?
- Konu üzerinde düşünülmüş bir konu mudur?
- Konuşmacı hangi tür iddialarda bulunmaktadır?
- Konuşmacının temel amacı nedir? (İnançları değiştirmek, bir eyleme ilham vermek, bir konu hakkında bilgi vermek, övünmek, suçlamak mı, eğlendirmek vb.)
- Konuşmacı bu konuya nasıl geldi?

- Bu konuşma neden bu zamanda ortaya çıktı?
- Konu hakkında başka ne söylenmiş veya yazılmıştır?
- Bu konuşmanın yapıldığı zamanda neler oluyordu?
- Konuşmanın sosyal, politik ve ekonomik etkileri nelerdir?
- Görsel kullanımı var mı? Varsa etkili mi?

2.4. Hermeneutik Kavramı, Hermeneutiğin Siyaset ve Retorik İle İlişkisi

Retorik ile hermeneutik yakından ilişkili kavramlardır. Bu ilişki çerçevesinde Schleiermacher'e göre "Konuşma düşünmenin dışsal yanıdır. Hermeneutik düşünme sanatının bir parçasıdır." Hermeneutik aynı zamanda "retorik gibi doğal bir yeteneğin pratik bağlamda sorunları çözmek" için kullanımını da ifade etmektedir.³⁹⁶ Bununla birlikte herhangi bir retorik analizi de zaruri bir şekilde yorum gerektireceğinden retorik analizi hermeneutiğin alanıdır.

Konuşmanın sanat olduğu yerde, anlama da sanattır. Bu yüzden her konuşma ve her metin temelde anlama sanatıyla, yani hermenoytikle ilişkilidir ve bu (estetiğin unsurlarından biri durumundaki) retorik ile hermenoytik arasındaki bağı açıklar; her anlama eylemi, Schleiermacher için, konuşma eyleminin tersyüz edilişi, bir insanın yeniden inşasıdır. Dolayısıyla hermenoytik, retorik olan ile poetik olanın bir tür ters yüz edilişidir.³⁹⁷

Habermas hermeneutiğin (yorumbilgisinin) sınırını belirlemek gayesiyle ilk olarak retorik ve yorumbilgisi terimlerini tanımlaya gayret eder. Buna göre hermeneutik bir dilde nasıl usta olunacağının öğrenilmesine olan yeteneğe gönderme yapmaktadır. Bu yetenek çarpıtılmış bir iletişime anlaşılır karşılıklar vermek ve iletilmesi mümkün olan bir anlamı anlamak ile ilgilidir. "Anlamın-anlaşılması" olarak değerlendirilebilecek bu tanım yazılı metinlerle ilgili olduğu kadar konuşmayla hatta simgesel olgularla da ilgilidir. Böylelikle hermeneutik bir sanattır ve pratik problemlerle ilgili karar verilmesi gerektiğinde ikna etme sanatı ve ikna olmayla simetriktir. Benzer bir şekilde retorik her dil kullanıcısının iletişimsel bir ustalığıdır. Özgün bir beceriye dönüştürülebilecek bir yetenek üzerine inşa edilmektedir. Dolayısıyla gerek hermeneutik gerek retorik geliştirilmesi mümkün doğal

³⁹⁶ Tatar, s. 37-44.

³⁹⁷ Gadamer, 2008, s. 262.

yeteneklerdir. Bir nevi “öğretililebilir sanatlar”dır. Gadamer’e göre ³⁹⁸ ise retorik bir ikna etme şekilleri, bir konuşma teorisi değildir. Tam aksine araç-amaç hususunda herhangi bir teorik fikir yürütmeksizin tabi bir yetenek olarak ortaya çıkarak pratik bir ustalığa dönüşebilir. Anlama sanatı da tıpkı retorik gibi mutlaka onları yönlendiren ve yöneten birtakım kuralların bilinmesine bağlı değildir. Herkesin belirli bir oranda sahip olabileceği tabi bir güçtür. Öyle ki bu güce sahip olanlar “diğerlerini aşar” ve kuram ve kuramcılar ancak bunun gerekçelerini izah edebilirler. Gerek hermeneutikte gerek retorikte pratik teoriden önce gelmektedir. ³⁹⁹ “... münzevi, ama ısrarlı bir Söz’e (Hakikat ve Yasa) uzaktan dayandığı için, figürler yoluyla yeniden kurması gerektiği için (Retorik ile Yorumbilimin ayrılmaz yüz yüzeliği buradan kaynaklanır).” ⁴⁰⁰

Hermeneutik kavramı tarihi bağdaşım içerisinde şu şekilde gelişmiştir: Modern hermeneutik Alman düşünür Friedrich Schleiermacher’in üniversal Hermeneutik projesiyle şekillenmeye başlamıştır. Ancak onun tarihi kökenleri eski Yunan mitolojisine, tanrı Hermes’e kadar dayandırılmaktadır. Buna göre Hermes tanrıların mesajlarını yorumlayarak insanlara aktarmaktadır. Bu mitolojik orijinin dışında tarihsel kullanımları da söz konusudur. Örneğin ilk olarak Homeros’un yapıtlarına akla uygun bir açıklama ortaya koyabilmek için alegorik yöntem geliştirilmiştir. Sonraları eski Yunan inanışlarını yorumlama gayretleri ortaya çıkmıştır. İlerleyen dönemde ise Aristo ve Platon gibi düşünürler felsefi eserlerinde hermeneutik kelimesine yer vermiştir. Platon’a göre “söylenen bir şeyi açıklama sanatı olan” hermeneutik Aristo’da “anlayan insanın anladığı şeyden bağımsız bir varlık olarak kalamaması” olarak nitelendirilebilir. Orta Çağ’da teolojik bir boyut kazanan hermeneutik kutsal metinlerin yorumlanmasıyla ilgilenmiştir. Rönesans’ta ise eski eserleri inceleme arzusu ortaya çıkmış ve bu arzunun neticesi olarak daha sonra yorum teorilerine oldukça katkıda bulunacak olan filolojik eleştiri “ars critica” ortaya çıkmıştır. Aynı dönemde bir hukuk hermeneutiği de ortaya çıkmıştır. Aydınlanma Çağı’nda hermeneutik felsefe geleneği içerisine çekilmiştir. Dönemin filozoflarından Chladenius Aristo’nun retorik geleneğinden ayrılmayarak hermeneutiği “bilgiyi yorumlama çabasıyla elde edenlere yardımcı olan bir sanat” olarak ifade etmektedir. Öte

³⁹⁸ Gadamer, 2008, p. 21-22.

³⁹⁹ Besim F. Dellaloğlu, *Toplumsalın Yeniden Yapılanması Habermas Üzerine Bir Araştırma*, Bağlam Yayınları, İstanbul 1998, s. 86-87.

⁴⁰⁰ Michel Foucault, *Sonsuza Giden Dil*, (çev. Işık Ergüden), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2014, s. 94.

yandan Chladenius hermeneutiğe “bakış açısı” (sehe-punct) kavramını kazandırmıştır. Aynı konu ile ilgili açıklamaların göreceli olması bununla ilgilidir.⁴⁰¹

İlerleyen dönemde Alman filozof İmmanuel Kant’ın “anlama” ve “deha” gibi kavramlar ile ilgili fikirlerinin radikal yorumları felsefenin en önemli sorunlarından biri haline dönüşmüştür. Böylelikle Schleiermacher hermeneutiğin esas gayesinin yanlış anlamayı ortadan kaldırmak veya zor anlaşılır metinlerin anlaşılmasına kolaylaştırmak değil, “anlamayı mümkün kılan şartları ve onun yorumlanma tarzlarını açığa çıkarmak” olduğunu iddia etmiştir. Dilthey gibi birçokları Schleiermacher’ın hermeneutiğini psikolojizme ve romantizme bulaşmış olarak değerlendirmektedir. August Boeckh hermeneutiğe bir metni yazarının anladığından farklı hatta daha iyi anlamak gibi bir anlam getirerek katkıda bulunmuştur. Boeckh yorumu gramatik yorum, tarihsel yorum, jenerik veya türsel yorum ve bireysel yorum olmak üzere dört çeşit olarak nitelendirmiştir. Wilhelm Dilthey, hermeneutiğin önemli konularından olan anlamayı Boeckh ve Schleiermacher’dan farklı bir şekilde dile dayandırmamakta onu “doğrudan hayatın kendisinden kaynaklanan bir faaliyet” olarak değerlendirmektedir. Dilthey hermeneutiğinin en önemli unsurlarından biri budur. Hans Georg Gadamer’de ise hermeneutik hem teoriye hem de pratik yorum sanatına değinir. Pratik yorum insanın dünyayı algılama şeklinden en üstün sanatsal icrasına kadar geniş bir pratik anlamayı ifade etmektedir. Gadamer hermeneutiği sadece pratik yorumla ilgili olmadığı gibi sadece epistemolojik yorum kuramı veya yorum kuralları da değildir. Gadamer’in ortaya koyduğu hermeneutik anlayışı Hans Robert Jauss, Jürgen Habermas, Karl-Otto Apel, Paul Ricoeur gibi birbirinden oldukça farklı ilgi alanlarına sahip düşünürlerin hermeneutik ile ilgili olan gayretlerine de etki etmiştir. Böylelikle hermeneutik günümüzde sosyal ve siyasi bilimlerden tıp bilimlerine kadar oldukça geniş bir alanda etki göstermektedir. Romalılar hermeneutiği (hermeneia) “düşüncenin ifadesi” (elocutio) olarak ele almışlardır. Elocutio “bir düşünceyi başkalarına anlaşılır kılmak” tır. O dönemde hermeneutik bu şekliyle bir tefsir yöntemi olarak algılanmış ve tradisyon içinde söylenmiş birtakım şeyleri yorum ile açıklama sanatı olarak değerlendirilmiştir. İlerleyen dönemde ise bir dil bilim yöntemi olarak ele alınmıştır. Friedrich August Wolf hermenutiği yazarın fikrini metinden yola çıkarak “mutlak zorunlu” bir şekilde ortaya

⁴⁰¹ Tatar, s. 44-46.

çıkarmak olarak değerlendirmiştir. Hermeneutiğin bu şekilde tanımlanması onun bir tek anlamla sınırlandırılması manasına gelmektedir. Hermeneutik bu haliyle monistiktir. Oysa ilerleyen dönemde Schleiermacher bu monistik hermeneutiğe itiraz etmiş onun bir tek anlamla sınırlandırılmasına karşı çıkmıştır. Çünkü metinler “kendi içlerinde bir şekilde karşıt kanıtların getirilebilme ihtimalini” barındırır. Schleiermacher göre hermeneutik geniş bir çerçevede “anlama sanatı”dır.⁴⁰²

Hermeneutik bir metni o metnin yazarı kadar hatta yazarından da daha iyi anlamaktır. Böylelikle Schleiermacher’e göre hermeneutiğin görevi sonsuzdur. O hermeneutiği aynı zamanda “yanlış anlamadan sakınma sanatı” olarak da tarif etmektedir. Kelimelerinin belirli bir süre zarfında manalarının değişmesi, her çağın kendine has bir yapısının bulunması, fikir telakkisinin değişmesi gibi çeşitli sebeplerden dolayı yorumcu ve yazar arasında bir yabancılaşma zuhur edebilir. Hermeneutik “bu yabancılaşma sürecinin beraberinde getirdiği yanlış anlama durumunu kontrollü yöntemsel bir biçimde aşmayı amaçlar.” İşte tamda bu yönüyle hermeneutik bir yanlış anlamadan sakınma sanatıdır. Dilthey’de ise Hermeneutik “kaydedilmiş ifadeleri anlama metodolojisi”dir. Böylelikle bir şeyi yorum yolu ile açıklama sanatı dil bilimin temelini teşkil eder. “Bu sanatın bilimi ise hermeneutiktir.” Heidegger hermeneutik “Varlık’ın açıklığı içinde insan varlığının kendi potansiyelini gerçekleştirmesi yani diğer varlıklar arasında yol bulmasıdır. Hermeneutik, yol bulma sanatıdır” demektedir. Gadamer ise hermeneutiğin yorum sanatı vb. tanımlamalarını kabul eder ancak ona göre Hermeneutik esasen “uzlaşma sanatıdır.” Uzlaşma sanatından kasıt anlaşılması müşkül her şeyi bir anlam düzlemine oturtarak metin ve yorumcu arasındaki uzlaşmazlığı ortadan kaldırmaktır. Gadamer tüm içtimai, iktisadi ve siyasi “dil-dışı” unsurların da hermeneutik çerçevede yoruma tabi tutulabileceğini söyler.⁴⁰³ Bu noktada sıkça kullanılan metin kavramının hermeneutik açıdan anlamı olan her şeyi ifade ettiği unutulmamalıdır.⁴⁰⁴ Hermeneutiğin en belirgin vazifelerinden biri bir okuyucunun/dinleyicinin kolaylıkla öğrenmesi mümkün olmayan olguları aktarmaktır.⁴⁰⁵ Habermas’a göre ise hermeneutik bir sanattan ziyade eleştiridir.

⁴⁰² Tatar, s. 44-46.

⁴⁰³ Tatar, s. 11-46.

⁴⁰⁴ Zeki Özcan, *Teolojik Hermenötik*, Alfa Yayınları, İstanbul 2000, s. 6-90.

⁴⁰⁵ Wayne Clayton Booth, *Kurmacanın Retoriği*, (çev. Bülent O. Doğan), Metis Yayınları, İstanbul 2012, s. 183.

Böylelikle nihai olarak denilebilir ki “her anlama eksik ve farklı bir anlamadır. Buna göre hermenetiğin her tanımı da eksiktir ve farklıdır.”⁴⁰⁶

Lieber “Hukuki ve Siyasi Hermeneutik veya Siyasette ve Hukukta Yorumlama ve İnşa Prensipleri” (Legal and Political Hermeneutics or Principles of Interpretation and Construction in Law and Politics) isimli kitabında şöyle söylemektedir; Yorum, kelimelerin gerçek anlamının keşfi ise, bu duygunun açık olmadığı varsayılır. Çünkü, keşfedilmesi ya da bulunması gerekenlerin, keşfedilmeden önce saklanmış olması gerekir. Kelimeler, “fikirleri veya şeyleri” ifade eder. Onlar fikirleri iletmek için kullanıldığında ise bazı şüpheler bırakma ihtimalleri vardır. Bir insanın konuşması bazen kasıtlı olarak bazen ise kasıtsız olarak belirsiz olabilir. Kaçınılabılır veya kaçınılmaz olarak, konuşmacıdan kaynaklanan sebeplerle veya kelimeler ya da şeylerin durumu ve değişimlerinden dolayı belirsiz olabilir. Kelimeler orijinalinde hiçbir durumda, aklı yansıtan, nesnelere bilinçli olarak yapılandırılmış, kendilerini açıkça tanımlanmış bir şekilde sunan, tamamlanmış bir halde üretilmezler. Tam aksine kelimeler kendilerini “şeyler”, kısa eylemler, fenomenler gibi bir dizi yardımcı ve onlarla yapışık halde başka olgular ile birlikte bir bütün olarak sunmaktadırlar. Zamanla anlamları daha genel şartlara göre genişler veya insan zihninin zorlanmasıyla tek başına bir anlam ifade etmeye belirli nesnelerle sınırlı hale gelmeye başlarlar. Bu süreç aynı zaman dilimine, aynı genel yasalara tabi olan insanlarda benzer sonuçlar doğurmaktadır. Fakat farklı özgül etkilerin altında olmanın doğal bir sonucu olarak bu terimler, kimilerine göre gerçekten belirgin, fakat kimilerine göre ise belirsiz bir hal almaktadır. Terimler kapladıkları mekânın merkez noktası kadar farklı olabilirler. Bu terimler değerlendirilirken merkezden uzaklaştıkça, tıpkı bir medeniyetin merkezinden uzaklaştıkça karşılaşılan vahşi bölgeler gibi, kelimelerin “vahşi bölgeleri” ile karşılaşılmaktadır. ⁴⁰⁷

Böylelikle kelimelerin doğasında tam bir matematiksel kesinlik yoktur. Bu sebeple ister istemez insanlar gündelik hayatta basit bir cümle kurarken bile şüphe oluşturacak belirsizliklerden kaçınmaktadır. Çünkü “Bana biraz ekmek ver” gibi basit bir cümle bile sonsuz açıklamalar gerektirebilir. Daha detaylı ve kapsamlı bir şeyin anlatılması durumunda ise her bir açıklama bir diğer açıklamaya ihtiyaç duyacağından zorluk

⁴⁰⁶ Tatar, s. 44-46.

⁴⁰⁷ Lieber, p. 25-41.

artacaktır. Kısaca insan dilinin doğası ve özü bir doğrudan akıllar birliği değil, yalnızca ara işaretlerden oluşan bir topluluğu işaret etmektedir. Akla gelebilecek her türlü yanlış anlaşılmanın (farklı yorumlamanın) tamamen dışlanması ise çoğu durumda kesinlikle imkansızdır. Bir açıklama/yorum daha açık bir netlik üretmeye çalışır. Ancak paradoksal bir şekilde bu açıklama ve yorumun da başka açıklama ve yorumlara sebep olacak olması aslında daha büyük bir belirsizlik üretmektedir. İnsanoğlu en basit veya en karmaşık şeyleri anlamak için yoruma başvurmak zorundadır. Komşunuzla olan önemsiz bir ilişkide veya yüksek önem taşıyan belgelerin, metinlerin, siyasi konuşmaların, anayasaların ve uluslararası anlaşmaların anlaşılması için hermeneutiğe başvurulması zorunludur. Ev sahibi hizmetçiye “bana çorbalık et getir” dediğinde ve bu harekete ona para uzatarak eşlik ettiğinde, görevlinin yorum yapmadan isteği yerine getirmesi mümkün değildir. Ancak sürecin hızını arttırmak mümkündür. Sağduyu ve iyi niyet, görevliye şunları söyler: 1- Hemen veya diğer işleri biter bitmez işe koyulmalıdır. 2- Ev sahibinin verdiği para kendisine verilen bir harçlık bir hediye değil, sipariş edilen eti alırken ödeme yapması için verilmiştir. 3- Genellikle evde “et çorbası” olarak bahsedilen çorbayı yapmak için ne tür bir et gerekiyorsa, bu tür bir çorba için hangi hayvanın hangi tür parçalarının alınması gerekiyorsa onu almalıdır. 4- Makul bir fiyatla alabileceği en iyi eti almalıdır. 5- Ailenin genel olarak et aldığı, onların tercihlerini bilen, gereksiz yere uzak bir mesafede olmayan bir kasaptan almalıdır. 6- Para üstünü ev sahibine geri vermelidir. 7- Eti zarar vermeden, kirletmeden eve getirmelidir. 8- Eti kendisi için değil ev sahibinin kullanımı için almalıdır. Ev sahibi eğer yanlış anlaşılmaktan korkarak bu sekiz unsuru/özellği belirtmiş olsaydı yine de tüm yanlış anlaşılma olasılıklarını gideremezdi. Hatta bu yeni özellikler yeni yanlış anlamalara sebep olacak şekilde genişleyebilirdi. Bu durum sonsuza kadar devam edebilir. Bu sebeple her zaman, anlamımızın hatırı sayılır bir bölümünü yorumlama yoluyla ortaya çıkmasını ummak durumunda olduğumuz söylenmektedir. Bu durumda zorunlu olarak, sözlerle iletilmesi amaçlanan mana az veya çok belirsizliğe neden olmaktadır. Dini, ahlaki veya siyasi kodlarda, yasalarda, sözleşmelerde ve anlaşmalarda, tarihte ve felsefede kısaca insan faaliyeti veya bilgisinin her alanında hermeneutiğe ihtiyaç vardır. Bu nedenle dil matematik dışında nerede kullanılırsa kullanılsın gerçek ve güvenli yorumlama ilkelerinin belirlenmesi gerekir. ⁴⁰⁸

⁴⁰⁸ Lieber, p. 25-41.

III. BÖLÜM: METODOLOJİ

3.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı Rus siyasi muhalif Aleksey Navalny'yın hedef kitlesini etkilemek için siyasal iletişim kapsamında kullandığı retorik analiz edilmesidir. Çünkü The Economist 2016 verilerine göre demokrasi indeksinde Rusya dünya sıralamasında 167 ülke arasından 10 üzerinden 3,24 puan alarak 134. sırada yer almakta ve otoriter bir rejim sayılmaktadır. Bu sıralamada Vietnam, Angola, Küba, Kamerun, Togo, Gabon, gibi ülkeler Rusya'dan önce yer almaktadır. Seçim süreci ve çoğulculuk konusunda 10 üzerinden 2,67 puan alan Rusya, siyasi kültür derecelendirmesinde ise 10 üzerinden 2,50 puan almıştır.⁴⁰⁹ Bu zeminde kullandığı siyasi retorik ve siyasal iletişim yöntemiyle görece etki oluşturmayı başaramış olması, onun kullandığı retorik siyasal iletişim açısından incelemeye değer kılmaktadır. Bu analiz neticesinde siyasi retorik için teorik olarak belirlenen birtakım kurallara uyulup uyulmadığı, mevcut retorik yöntemlerin uygulanıp uygulanmadığı irdelenmeye çalışılacaktır. Ayrıca kendine has ampirik yöntemleri olan retorik analiz metne daha kuramsal yaklaşan hermeneutik yöntem birlikte kullanılacaktır.

Araştırma soruları:

- Siyasal iletişimde kapsamlı bir retorik analizi nasıl yapılmalıdır?
- Aleksey Navalny'yın görece başarısına etki eden retorik unsurlar nelerdir?
- Aleksey Navalny'yın kullandığı retorik ikna bileşenleri nelerdir?
- Aleksey Navalny'yın kullandığı retorik diğer rakiplerinden farklı yönleri nelerdir?
- Aleksey Navalny'yın kullandığı retorik genel argümanı nedir?

Diğer taraftan Navalny'yın kullandığı retorik, Rusya'da ilerleyen dönemlerde iktidarın ve muhalefetin siyasal söylemine ve siyasal iletişim tarzına etki edip etmeyeceğinin değerlendirilmesi açısından bu analizin gerek akademik gerekse politik alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

⁴⁰⁹ <https://infographics.economist.com/2017/DemocracyIndex/>, (Erişim 04.01.2018).

Rusya Federasyonu ile belirli bir konsorsiyumla yürütülecek olan Akkuyu Nükleer Santrali inşası, Rusya'dan alınması planlanan S-400 füze savunma sistemleri, Suriye iç savaşına ilişkin Rus Hükümetiyle yapılan görüşmeler gibi birçok konuda çalışmalar yürütülürken, Türk iletişim uzmanlarının, siyasilerin ve bürokratların, Rusya'da siyasi muhalefetin yenilikçi yüzünü temsil eden Aleksey Navalny'yın kullandığı retorik'in incelenmesi ve analizinden ülkemizin geleceği için atılacak adımlarda teorik ve pratik faydalar sağlayabilecekleri umulmaktadır.

Araştırmada retorik analizi ve hermeneutik yöntem kullanılarak Navalny'yın kullandığı retorik değerlendirmeye tabi tutulmaktadır.

3.2. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini Aleksey Navalny'yın yaptığı konuşmalar oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında Navalny tarafından yapılmış beş farklı konuşma analiz edilmiştir. Bu konuşmalar Navalny'nin resmi youtube kanalı üzerinden yayınladığı Rusça konuşmalardan seçilmiştir. Örneklem oluşturulurken 2013-2017 yılları arasında her yılın en çok görüntülenen (resmi youtube kanalı verilerine göre) konuşması seçilmiştir.

Tablo 3.1. 2013-2017 yılları arasında her yılın en çok görüntülenen konuşması

Konuşmanın Başlığı	Süre	Görüntülenme Sayısı	Yayın Yılı
O Dimon Değil	49:39	27.486.936	2017
Vladimir Putin Damadına 1,75 Milyar Doları Nasıl Aktardı?	4:26	1.156.978	2016
Aleksey Navalny'nin Kamyonculara Seslenişi	4:13	603.151	2015
Aleksey Navalny'nin Hitabı	1:56	101.825	2014
Navalny'nin 6 Eylül Konuşması (Saharov Caddesi)	10:03	770.660	2013

Kaynak: <https://www.youtube.com/user/NavalnyRu>, 2018

Örneklemin temelini “O Dimon Değil” isimli 49 dakika 38 saniyelik belgesel film niteliğindeki konuşma oluşturmaktadır. Bu konuşma halihazırda 27 milyondan fazla kişi tarafından görüntülenmiş ve ciddi bir kamuoyu oluşturmuştur. Belgesel film Navalny'nin konuşması şeklinde cereyan ettiğinden retorik analizi için uygundur. Belgesel filmin

yayınlanması ve devamında gelişen olaylarla ilgili The Daily Telegraph Gazetesi⁴¹⁰, CNN International⁴¹¹, Newsweek Dergisi⁴¹², The Guardian Gazetesi⁴¹³, The New York Times Gazetesi⁴¹⁴, CBS News⁴¹⁵ ve International Business Times⁴¹⁶ gibi birçok yayın kuruluşu haber yapmıştır. Konuşma “İnternet Film Veri Tabanı”nda (IMDb) on üzerinden 9,3 gibi oldukça yüksek bir puan almıştır.⁴¹⁷ Diğer taraftan bu konuşma Aleksey Navalnyy’ın kullandığı retorik tüm ana hatlarıyla ortaya koymaktadır. Bununla birlikte uluslararası ajanslar tarafından tüm dünyaya duyurulan⁴¹⁸ “Vladimir Putin Damadına 1,75 Milyar Doları Nasıl Aktardı?”, tüm ülkede geniş çaplı eylemlere sebep olan⁴¹⁹ “Platon” sistemi ile ilgili yaptığı “Aleksey Navalnyy’ın Kamyonculara Seslenişi”, ev hapsinden yaptığı “Aleksey Navalnyy’ın Hitabı” ve Moskova belediye başkanlığı adaylığı sırasında yaptığı miting konuşması olan “Navalnyy’ın 6 Eylül Konuşması (Saharov Caddesi)” başlıklı konuşmalar da aynı şekilde analiz edilmiştir.

3.3. Yöntem

Konuşmalardan metne dökülen Rusça içerik Türkçeye tercüme edilmiştir. Sonrasında ilgili konuşmalar literatürde belirtildiği şekliyle retorik analizine tabi tutulmuş ayrıca analiz ile birlikte hermeneutik bir değerlendirme de yapılmıştır.⁴²⁰

⁴¹⁰ <http://www.telegraph.co.uk/news/2017/05/31/alexei-navalny-ordered-delete-anti-government-video-losing-defamation/>, (Erişim 05.01.2018).

⁴¹¹ <https://edition.cnn.com/2017/03/26/world/russia-corruption-protests/index.html>, (Erişim 05.01.2018).

⁴¹² <http://www.newsweek.com/alexei-navalny-protest-russia-putin-624373>, (Erişim 07.01.2018).

⁴¹³ <https://www.theguardian.com/world/2017/mar/30/dmitry-medvedev-whipping-boy-russia-discontented-protests>, (Erişim 09.01.2018).

⁴¹⁴ <https://www.nytimes.com/2017/03/02/world/europe/russia-dmitri-medvedev-aleksei-navalny.html>, (Erişim 13.01.2018).

⁴¹⁵ <https://www.cbsnews.com/news/russia-anti-corruption-crusader-alexei-navalny-takes-on-putin-looks-to-the-future/>, (Erişim 22.01.2018).

⁴¹⁶ <http://www.ibtimes.com/russians-protest-against-putin-medvedev-alexei-navalny-detained-amid-nationwide-2515340>, (Erişim 24.01.2018).

⁴¹⁷ <https://www.imdb.com/title/tt6679360/>, (Erişim 26.01.2018).

⁴¹⁸ <https://www.reuters.com/article/russia-capitalism-sibur-idUSKBN0UD0YO20151230>, (Erişim 27.01.2018); <https://www.japantimes.co.jp/news/2016/01/29/business/putins-son-law-boosted-1-75-billion-russian-state-loan/#.XELPIFwzblU>, (Erişim 27.01.2018).

⁴¹⁹ <https://www.kommersant.ru/doc/3254234>, (Erişim 28.01.2018).

⁴²⁰ Ölçek ve yöntem oluşturulurken: Charles Bazerman and Paul Prior (Ed.), *What Writing Does and How It Does It: An Introduction To Analyzing Texts And Textual Practices*. Routledge, Abingdon, 2003; Arthur Asa Berger, *Media and Communication Research Methods: An Introduction to Qualitative and Quantitative Approaches*, Sage Publications, London 2016; A. Banu Bıçakçı, İkna Edici İletişim ve Retorik Analizi, *İletişim Bilimlerinde Araştırma Yöntemleri-Yazılı Metin Çözümleme* içinde (s.334-362), Ütopya Yayınevi, Ankara 2012; Sonja K. Foss, *Rhetorical Criticism: Exploration and Practice*, Waveland Press, Illinois 2017; David Goodwin, *Rhetorical Criticism, Encyclopedia of Contemporary Literary Theory: Approaches, Scholars, Terms (Theory / Culture)* in (p. 178), Irena Makaryk (Ed.), Toronto University Press, Toronto 1993; Steven B. Hunt, “An Essay on Publishing Standards for Rhetorical Criticism”, *Communication Studies*, 54(3), 2003, p. 378-384; James Jasinski, *Sourcebook on Rhetoric: Key*

3.4. Aleksey Navalnyy Kimdir?

Anatoleviç Aleksey Navalnyy (Анатолевич Алексей Навальный) 1976 yılında Moskova Oblastı'na bağlı Butın isimli köyde asker bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. 1997 yılında Rusya Halkların Dostluğu Üniversitesi (Российский Университет Дружбы Народов – РУДН) Hukuk Fakültesini bitirerek avukat unvanını, 2001 yılında ise Federal Devlet Finanse Yüksek Öğrenim Kurumunu (Rusya Federasyonu Hükümeti Bünyesindeki Finans Üniversitesi -Финансовую Академию при Правительстве Российской Федерации) bitirerek ekonomist unvanını almıştır. İkinci üniversitesinden mezuniyetine müteakiben avukat olarak çalışmaya başlamıştır. 2004 yılında kurduğu "Moskovalıları Koruma Komitesi" (Комитет защиты москвичей) yüzü aşkın grubun birleşmesini sağlayarak komşu ev sakinlerine zarar veren bir dizi inşaat projesinin sonlandırmasını sağlamıştır. 2008 yılında Rus devletine ait büyük fonlarda zimmete para geçirme iddiası ile ilgili yayınladığı belgelerin ardından Rusya çapında tanınırlık kazanmaya başlamıştır. Avukat kimliğiyle Azınlık Hissedarları Birliği'ni (Союз миноритарных акционеров) kurarak Gazprom (Газпром), Rosneft (Роснефт), Transneft (Транснефт) ve Gazpromneft (Газпромнефт) gibi dev enerji şirketlerinin küçük hissedarlara şeffaflık sağlamaları amacıyla bu şirketler aleyhine yasal işlemler başlatmıştır. Adı yolsuzluklara karşı mücadele eden biri olarak anılmaya başlayan Navalnyy 2010 yılında kamu ihalelerinde dolandırıcılık ve haksız rekabetin tespit edilmesi amacıyla RosPil (РосПил) projesini kurmuştur. RosPil bünyesinde ve Navalnyy liderliğindeki avukatlar, devlet kurumlarının ve devlete ait şirketlerin büyük harcamalarını analiz ederek yüzlerce ihalede ihlal tespit ettiklerini iddia ederek mahkemelere başvurmuşlar, ihale mevzuatını iyileştirmek için çeşitli teklifler geliştirmişlerdir. Navalnyy'ın kendi biyografisinde yazdıklarına göre RosPil projesinde yer alan avukatların çalışması sayesinde Rusya Federasyonu'na ait devlet bütçesinden 70 milyar ruble (yaklaşık 1,25 milyar Amerikan Doları) tasarruf edilmiştir. Ayrıca RosPil projesi Rusya'da kurumsallaşmış aktivizmin önemli unsurlarından kabul edilmektedir.⁴²¹

Concepts in Contemporary Rhetorical Studies. Thousand Oaks, Sage Publication, California 2001; Joan Leach, "Rhetorical analysis", Qualitative Researching with Text, Image and Sound, 2000, p. 207-226, isimli çalışmalardan ve kaynakçada belirtilen diğer eserlerden yararlanılmıştır.

⁴²¹ Alexey Sidorenko, "Russian Digital Dualism: Changing Society, Manipulative State", *IFRI Russia/NIC Center Working Paper*, 63, 2011, p. 8.

2011 yılında Aleksey Navalny ülkedeki en büyük bağımsız yolsuzlukla mücadele kuruluşu olan Yolsuzlukla Mücadele Vakfı'nı (kısa adı FBK⁴²², Фонд борьбы с коррупцией -ФБК) kurmuştur. Bünyesinde avukatlar, ekonomistler vb. uzmanları istihdam etmektedir. Yolsuzluk ve görevlilerin keyfi uygulamalarına karşı yasa tasarıları hazırlayan FBK, Rus bakanlar, milletvekilleri ve bürokratların işlediği iddia edilen yolsuzluklarla ilgili çeşitli belgeler yayınlamaktadır. Navalny FBK ile ilgili şöyle demektedir; “FBK'nın çalışmaları sayesinde milyonlarca Rus, iktidardaki istismarın ve hırsızlığın derecesi hakkında gerçeği öğrendi.” 2011 yılında Birleşik Rusya (Единая Россия) partisi ile ilgili "Birleşik Rusya- dolandırıcıların ve hırsızların partisi" sloganını formüle ederek "Birleşik Rusya dışındaki herhangi bir partiye oy ver" adlı halka açık bir kampanya başlatmıştır. Navalny ve destekçilerinin iddiasına göre bu kampanya ülke çapında büyük destek görmüş ve bu nedenle Birleşik Rusya Partisi'nin mecliste çoğunluk sağlayabilmesi için yetkililer seçimlerde büyük çapta hile yapmışlardır. Navalny 2012 yılında devlet yetkilileri için değeri 1,5 milyon rubleyi aşan yabancı araçların alımının yasaklanması için bir tasarı hazırlamıştır. Tasarıyı destekleyen yüz bin elektronik imza toplayarak Rus tarihinde bir ilke imza atmıştır. Netice itibariyle Rus hükümeti tepkisiz kalamayarak devlet hazinesinden pahalı araçların alınmasını yasaklamıştır. Navalny, yolsuzlukla mücadele araştırmalarına ek olarak, FBK çerçevesinde, karayollarının, konut ve toplumsal hizmetlerin kalitesinin kontrolü için halka açık projeler başlatmıştır.⁴²³

Örneğin RosYama⁴²⁴ (РосЯма) projesiyle Rusya genelindeki yirmi binden fazla sürücü, kötü yollar hakkında şikâyet göndererek yolların düzenlenmesini sağlamış, RosJKH⁴²⁵ (РосЖКХ) projesiyle konut ve toplumsal hizmetlerin korunmasına ilişkin kurallarının ihlal edildiğine dair yüz binden fazla şikâyet alınarak bunlardan on binlercesinin ısıtma sistemlerinin onarılması vb. gibi sorunlarının çözümü sağlanmıştır. Başlangıçta insanları Navalny'a çeken şey, yerel düzeyde aşamalı bir ilerleme kaydetme girişimleri olarak

⁴²² Navalny'nin kurucusu olduğu FBK kendini kâr amacı gütmeyen, üst düzey devlet görevlilerin işledikleri yolsuzlukları araştırma, ifşa etme ve engelleme gayesi ile hareket eden bir organizasyon olarak tanımlamaktadır. Vakıf tüm masraflarının gönüllü bağışçılar tarafından sağlandığını belirtmekte ve bağış ve harcamaları herkesin erişebileceği bir şekilde internet sitesi üzerinden yayınlamaktadır. Ekip yolsuzlukları araştırma ve ifşa etmenin yanı sıra bu kişilerle ilgili yetkili idari ve hukuki organlara suç duyurularında da bulunmaktadır. <https://fbk.info/about/>, (Erişim 25.02.2018).

⁴²³ <https://navalny.com/about/>, (Erişim 06.02.2018).

⁴²⁴ Rusya kelimesinin kısaltması ve yollardaki çukurlara vurgu yapılarak çukur kelimesinin birleştirilmesinden oluşturulmuş bir isim.

⁴²⁵ Rusya kelimesinin kısaltması ve konut ve toplumsal hizmetlerin kısaltması olan “JKH”nın birleştirilmesinden oluşturulmuş bir isim.

nitelendirilebilecek bu ve benzeri taban oluşturma çabaları olmuştur.⁴²⁶ Aralık 2012’de seçimlerin adil yapılması için düzenlenen mitingde tutuklanan ve 15 gün boyunca tutuklu kalan Navalny hakkında muhalif yazar Viktor Şenderoviç “bir blog yazarı olarak hapse girdi, Rusya’nın gelecek başkanı olarak çıktı” ifadelerini kullanmıştır.⁴²⁷

2013 yılında Moskova belediye başkanlığı seçimlerinde aday olan Navalny resmi rakamlara göre %27,24 oy alarak ikinci sırada belediye seçimlerini kaybetmiştir. Orttung’a göre Navalny, bu seçimlerde Rusya’nın gördüğü en sofistike seçim kampanyasını gerçekleştirmiştir.⁴²⁸ Aynı dönemde bazı kesimler tarafından halk düşmanı ilan edilen Navalny hakkında çeşitli davalar açılmıştır. Bu davalarının en önemlilerinden biri zimmetine para geçirmekle suçlandığı Kirovles davası olarak bilinen davadır. Rus devletine ait Kirovles isimli şirkette danışmanlık yapan Navalny bu davadan önce hapis cezası almış, daha sonra Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin Navalny’nin adil yargılanmadığına hükmetmesi sonucu Rus mahkemeleri Navalny’nin yeniden yargılanmasına karar vermiştir. Navalny tüm bunların yürüttüğü yolsuzlukla mücadele projeleri nedeniyle, “eşek arılarının yuvalarına çomak soktuğu” için başına geldiğini belirtmiştir. Ona göre hakkında yapılan kara propaganda, olumsuz halkla ilişkiler çalışmaları ve televizyon spotları yetmeyince yolsuzluk yapan üst düzey devlet yetkileri bu yola başvurmuşlardı. Navalny’a göre açılan dava hukuksuz olup Devlet Başkanı Vladimir Putin’in (Владимир Владимирович Путин) emriyle açılmış bir davadır.⁴²⁹ 2015 yılında “İlerleme Partisi”⁴³⁰ (Партия Прогресса) isimli bir parti kurmaya çalışmış ancak partinin resmi olarak kurulmasına izin verilmemiştir.⁴³¹

Sonraki süreçte kardeşi Oleg hapse atılmış, ikamet ettiği ev birkaç kez polis nezaretinde aranmış ve bir yıldan uzun bir süre ev hapsine alınmıştır. Navalny kardeşinin de sahte suçlamalarla hapse atıldığını, kendisi ve ailesi üzerindeki bu baskının onu doğruluk ve adalet için yürüdüğü yoldan alıkoymayacağını belirtmiştir. 2014 yılında Navalny ve FBK Rusya’da Yasadışı Zenginleşmeye Karşı BM Sözleşmesinin 20. maddesinin

⁴²⁶ Andrew Jarrell, "Local Democracy in Russia: An Antidote for an Aimless Protest Movement", *Russian Analytical Digest*, 118(2), 2012, p. 9.

⁴²⁷ https://www.vedomosti.ru/library/articles/2012/02/13/pesnya_o_blogere, (Erişim 06.02.2018).

⁴²⁸ Robert W. Orttung and Julian G. Waller, “Navalny and the Moscow Mayoral Election”, *Russian Analytical Digest*, 136, 2013, p. 1.

⁴²⁹ <https://navalny.ru/kirovles/>, (Erişim 08.02.2018).

⁴³⁰ <https://partyprogress.org/>, (Erişim 19.02.2018).

⁴³¹ <https://www.rbc.ru/politics/28/04/2015/553fbfd49a79473d15a383f9>, (Erişim 21.02.2018).

onaylanmasına ilişkin kamuya açık bir yasal girişim başlatmıştır. Girişim yüz bini aşkın Rus vatandaşı tarafından desteklenmiştir. Bu girişim kısaca sadece devlet yetkililerinin gelirlerinin değil aynı zamanda onların, eşlerinin ve çocuklarının yaptıkları harcamaların da denetime tabi tutulmasını istemektedir. Navalnıy bunu “yatlar, saraylar, uçaklar ve diğer lüks ürünler için harcanan paranın kaynağını açıklamayan yetkililer yargılanmalı” diyerek ifade etmektedir. Aleksey Navalnıy hakkındaki cezai kovuşturma nedeniyle Rusya’da avukatlık yapamamaktadır. Ancak АИМ’de davaları olan Rus vatandaşları için avukatlık yapmaktadır. 2016 yılında aralarında Başbakan Dmitri Medvedev (Дмитрий Анатольевич Медвѣдев) ve Birincil Başbakan Yardımcısı İgor Şuvalov (Игорь Иванович Шувáлов) gibi üst düzey Rus yetkililerin rüşvet ve yolsuzluğa karıştıkları iddia edilen bir dizi belgesel film daha yayınlamıştır. 2017 yılında 2018’de yapılacak olan başkanlık seçimlerinde aday olacağını açıklayan Navalnıy, başkanlığa aday olmasının desteklenmesi için üç yüz seksen binden fazla imza ve yaklaşık 39 milyon ruble bağış toplamıştır. Aynı yıl Navalnıy ve FBK Başbakan Dmitri Medvedev'in "gizli imparatorluğu"nu deşifre ettiklerini iddia ettikleri ve bu tez kapsamında retorik analizi yapılacak olan “O Dimon Değil” (Он вам не Димон) isimli bir belgesel film daha yayınlamıştır. Belgesel film Medvedev ve onunla birlikte hareket edenlerin bir ağ oluşturarak oligarklardan milyarlarca ruble rüşvet aldıklarını iddia etmektedir. Yaklaşık 50 dakikalık belgesel film youtube üzerinden 26 milyondan fazla izlenmiştir. 26 Mart 2017 tarihinde ülke genelinde Navalnıy tarafından 84 şehirde aynı anda düzenlenen mitinglerde hükümetin bu iddialara resmi bir yanıt vermesi ve soruşturma başlatması talep edilmiştir. Aralık 2017’de seçim programını yayınlayan Navalnıy programının ana konularını yolsuzlukla etkin mücadele, eşitsizliklerin ortadan kaldırılması, asgari ücretin artırılması, konut edinme yardımı, devlet tarafından yapılan sağlık harcamalarının artırılması, küçük girişimcilerin işlerinin kolaylaştırılması ve vergilerin azaltılması, fiyat serbestesi sağlanması, bürokrasinin azaltılması, finans ve yetkilerin Rusya’nın tüm bölgelerinin lehine olacak şekilde yeniden dağıtılması olarak açıklamıştır. 24 Aralık 2017 tarihinde 20 ilde birden yapılan seçmen toplantılarında Navalnıy başkan adaylığı olarak gösterilmiştir. Kanunen aday olabilmek için seçim komitesine sunmak üzere beş yüz kişilik bir grup oluşturulması gerekmektedir. Navalnıy'nin genel merkezi bu toplantıları ülke çapında gerçekleştirerek aday olabilmesi için toplanan on beş bin oyu avukatları vasıtasıyla ilgili makamlara iletmıştır. Yetkili makamlar 25 Aralık 2017 tarihinde Kirovles davasında aldığı mahkûmiyet kararı nedeniyle başkanlık seçimlerine aday

olamayacağını duyurmuşlardır. Navalny bu kararın hukuki değil siyasi bir karar olduğunu ve anayasaya aykırı olduğunu iddia etmiştir. Mahkemeye temyiz için başvuran Navalny’nın talebi reddedilmiş ve Navalny 18 Mart 2018 yapılacak olan seçimlerin ülke çapında boykot edilmesini ve seçimlere katılım sağlanmamasını istemiştir.⁴³²

Ayrıca Navalny başkanlık adaylığının reddedilmesiyle birlikte 28 Ocak 2018 tarihinde ülke genelinde bir eylem yapacaklarını duyurmuş, yetkililer bu eylemi yasadışı olarak nitelendirmiş ve eğer eylem gerçekleştirilecek olursa eylemin organizatörü ve katılımcılar hakkında yasal işlem başlatılacağını belirtmiştir.⁴³³

İzvestiya Gazetesine konuşan Rusya Federasyonu Merkez Seçim Komisyonu Üyesi Aleksander Klyukin (Клюкин Александр Николаевич) Başkan Vladimir Putin’in başkanlık yarışında çok sayıda katılımcı olmasıyla ilgili “Bu normal ve iyi bir şey, insanlara kendini ifade etme ve ülkenin sorunlarını konuşma fırsatı veriyor” ifadelerine gönderme yapan “Bu normal ve iyi bir şey” başlıklı yazıda başkanlık yarışındaki tüm katılımcıların girdikleri sürecin ciddiyetinin farkında olmadıklarını belirtmiştir. Adaylardan birinin kayıt için gerekli belgeleri toplayamadığını, bir diğerrinin seçim komitesinin son başvuru tarihini ihlal ettiğini, kiminin resmi olarak başka bir ülkede ikamet ettiği ve kanunlara göre bu durumda bulunanların başvuru hakkı bulunmadığı halde başvuru girişiminde bulunduğunu belirtmektedir.⁴³⁴

Ancak bunların ne olursa olsun hata olduğunu, Navalny’yı kastederek başkanlık seçimlerini bir “maskaralığa” çevirerek Rusya’nın iç işlerine karışılmasına bir vesile haline getirmeye çalışarak siyasi işleyiş sürecini gözden düşürmeye çalışmanın ciddi bir şey olduğunu belirtmektedir. Klyukin Navalny’nın başkanlığa aday olmak için belgelerini sunduğu ilk anda bile kabul edilmeyeceğini zaten bildiğini söylemektedir. Ona göre bunun aksi olması mümkün değildi. Çünkü hüküm giymiş öyle ki “ciddi bir suçtan hüküm giymiş” herkes için bu geçerlidir. Merkez seçim komitesi kanunlara uyararak Navalny’nın başvurusunu reddetmiştir. Ancak ona göre beklenen olmuş ve yasalarca kesin olan bir zorunluluğun uygulanmasından dolayı Navalny adaylığının siyasi nedenlerle kabul edilmediğini iddia ederek bir skandal çıkarmaya çalışmıştır. Onun iddiasına göre

⁴³² <https://2018.navalny.com/biography/>, (Erişim 09.02.2018).

⁴³³ <https://www.kommersant.ru/doc/3529342?query=Алексей Навальный>, (Erişim 14.02.2018).

⁴³⁴ <https://iz.ru/694655/aleksandr-kliukin/normalno-i-khorosho>, (Erişim 25.02.2018).

Navalnyy'ın bu ve benzeri tavırlarına herkes zaten alışkındır. Ancak bir ikinci aşamanın planlandığı söylemektedir. Avrupa Birliği temsilcisi Navalnyy'ın adaylık başvurusunun reddedilmesinin Rusya'daki siyasi çoğulculuğun ve 2018 başkanlık seçimlerinin demokratik doğasının varlığını sorgulattığını söylemiştir. Merkezi seçim kurulu ise “hukukun ruhuna ve kanunlara uygun” bir şekilde bu iddiaya cevap vermiştir. Ancak ona göre “Navalnyy Olayı”nın 2018 seçimlerini gözden düşürmek için kullanılacağı açıktır. Bu nedenle, Avrupa Birliği adına, Navalnyy hakkında bu tür açıklamalar yapılmaktadır. Diğer taraftan yazarın ifadeleriyle benzer nedenlerle seçim kurulu tarafından kayıt işlemi reddedilenler hakkında ne hikmetse “demokrasi” hiç akla bile gelmemektedir. Böylelikle Klyukin “Avrupa Birliğinin tezi”nin ABD Dışışleri Bakanlığı temsilcisi tarafından derhal tekrarlanması da tesadüf olmadığını söylemektedir. Ona göre tüm bu yapılanlarla Rusya'nın bir takım dış mihrakların siyasi oyun ve senaryolarına bağımlı kılınmaya çalışıldığı ortadadır.⁴³⁵

Putin kendisine Kommersant Gazetesi Yazı İşleri Müdürü Sergey Yakovlev'in Navalnyy'ın adaylığının kabul edilmemesi ve akabinde Avrupa ve Amerika'dan bununla ilgili eleştiriler gelmesi ile ilgili ne düşündüğünü sorduğunda, Putin kimsenin ve özellikle Amerikalıların ülkelerinin iç siyasetine ve işlerine karışılmasını arzu etmeyeceğini, diğer taraftan Amerikan seçim kampanyalarında pratik olarak hiç kimsenin katılmasına izin verilmediğini, Amerika'daki bazı Rus medya mensuplarının seçim süresince işlerini yapmalarına engel olunduğunu ve oldukça agresif ve kindarca onları ajan olarak ilan ettiklerini ancak diğer taraftan başkalarının işlerine “burunlarını sokmayı” kendileri için normal gördüklerini söylemiş ve Navalnyy ile ilgili “bahsedilen şahsın” seçimlere katılmasına müsaade edilmeyen tek kişi olmadığını ama nedense diğerlerinin isminin hiç anılmadığını belirtmiştir. Bunun ise ABD yönetiminin ve diğer Avrupa ülke yöneticilerinin tercihlerini belli ettiğini, Rusya'nın siyaset alanına kimi taşımak istediklerini ve ülkenin lideri olarak kimi görmek istediklerini ortaya koyduğunu söylemiştir.⁴³⁶ Böylelikle Putin soğuk savaş döneminden beri Rus halkının zihninde yer etmiş derin duygulara hitap ederek halkına Navalnyy'ın bir batı ve/veya Amerika projesi olduğu mesajını vermiştir.

⁴³⁵ <https://iz.ru/694655/aleksandr-kliukin/normalno-i-khorosho>, (Erişim 25.02.2018).

⁴³⁶ <https://www.kommersant.ru/doc/3516489?query=Путин%3A>, (Erişim 01.03.2018); <https://www.rbc.ru/politics/11/01/2018/5a5796c89a7947ab98ac44b3>, (Erişim 03.03.2018).

Putin'in Navalny'yı ismini telaffuz etmeyerek "bahsedilen şahıs" demesi de tesadüf değildir. Navalny ile ilgili muhtelif yerlerde Putin ve Medvedev'in yaptığı konuşmalarda ismini asla anmamakta ve ondan "birileri", "bazı siyasi güçler"⁴³⁷, "o şahıs"⁴³⁸, "sahtekâr"⁴³⁹ ve "siyasi dolandırıcı"⁴⁴⁰ gibi tanımlar kullanarak bahsetmektedirler. Bu husus Navalny tarafından da dile getirilmiş "Sevgili Vladimir Vladimiroviç" başlığı ile yayınladığı bir videoda eski zamanlarda insanların birtakım canavarların ismini anmaktan korktuğunu, eğer ismi anılırsa canavarın gelip kendilerini yiyeceğini sandıklarını, Putin'in de kendisini canavar zannettiğini ve korkmaması gerektiğini, kendisini yemeyeceğini belirtmiştir.⁴⁴¹

Resmi makamlara göre Navalny'yın seçimlere katılmasına izin verilmeyişinin sebebi kesinlikle siyasi değil hukukidir. Adaylığı Rusya Federasyonu Ceza Kanununun ihtiyatlı mahkûmiyet kararı sebebiyle kabul edilmemiştir. Navalny ise AİHM'de hakkındaki suçlamanın sahte olduğunu kanıtladığını iddia etmiştir. Seçim komisyonu ise Navalny'yın sabıka kaydının olduğunu, komisyonun hakkındaki kararlar bir ilgisi bulunmadığını ve kanuni yükümlülüğün yerine getirildiğini belirtmiştir.⁴⁴²

Rus Anayasa Mahkemesi'nin 10 Ekim 2013'teki kararı, hüküm giyenlerin seçim hakkını 10 yıl boyunca sınırlamaktadır. Navalny Rus mahkemelerince Şubat 2017 tarihinde Kirovles davasında yolsuzluk yaptığı gerekçesiyle suçlu bulunmuş AİHM'in iptal kararından sonra tekrar yargılanmış ve tekrar suçlu bulunarak hakkında gözetim kararı uygun görülmüştür.⁴⁴³

Navalny'yın tanınırlığının artmaya başladığı ilk yıllarda kimileri tarafından "Kremlin Projesi" olarak görülmüş olması da oldukça ilginçtir. Buna göre Navalny rejim ile

⁴³⁷ <http://www.mk.ru/politics/2017/03/31/putin-protiv-samoraskrutki-kak-kreml-budet-reshat-problemu-navalnogomedveda.html>, (Erişim 05.03.2018).

⁴³⁸ <https://ria.ru/politics/20170404/1491479101.html>, (Erişim 05.03.2018).

⁴³⁹ <http://www.bbc.com/russian/news-42181494>, (Erişim 07.03.2018).

⁴⁴⁰ <https://www.novayagazeta.ru/news/2018/01/11/138547-putin-obvinil-ssha-v-zhelanii-prodvinut-navalnogo-v-rukovodstvo-rossii>, (Erişim 11.03.2018).

⁴⁴¹ <https://www.youtube.com/watch?v=a3BmyG4UO8I>, (Erişim 14.03.2018).

⁴⁴² <https://www.kommersant.ru/doc/3508402>, (Erişim 15.03.2018).

⁴⁴³ <https://www.vedomosti.ru/politics/articles/2017/12/25/746411-navalnomu-viborah-prezidenta>, (Erişim 16.03.2018).

birlikte çalışmaktadır ve Putin'in muhalefeti bölmek ve yönetmek için kullandığı biridir.⁴⁴⁴

Navalný uzun süre siyasi faaliyet yürüttüğü sol-liberal Yabloko Partisi'nden (Партия Яблоко) 2007 yılında ırkçı faaliyetler yürüttüğü gerekçesiyle atılmıştır.⁴⁴⁵ Bu nedenle Navalný hakkında dile getirilen en çarpıcı iddialardan biri onun ırkçı veya faşist olduğudur. Bu iddia hakkında çeşitli kanıtlar sunulmaktadır. Örneğin Navalný 2007 yılında yayınlandığı “Halk Silahların Yasallaştırılmasından Yana” başlıklı bireysel silahlanmanın serbest bırakılmasını talep eden bir videosunda yabancıları (Çeçenleri) hamam böceklerine ve sineklere benzeterek “evinize böyle bir böcek girerse öldürün” demiştir.⁴⁴⁶ Geçmişte bazı mitinglerinde “Hitler Selamı” yapanlar görülmekte ve hamam böceği benzetmesini tekrar etmektedir.⁴⁴⁷ Verdiği bir röportajda “Nasyonalizm Rusya siyasi sisteminin omurgası haline gelmelidir” dediği belirtilmektedir. Onunla birlikte hareket edenlerin sadece göz rengi veya ten rengi farklı olduğu için insanları öldürmek için hazır oldukları, Navalný'nın etnik temizlik yapmak istediği iddia edilmektedir.⁴⁴⁸

Rusya'nın federatif ve farklı etnik gruplardan oluşan yapısı dikkate alındığında Navalný hakkındaki bu iddialar aleyhinde bir kamuoyu oluşturmak için oldukça etkili iddialardır. Halihazırda ırkçılık meselesi Navalný'nın üzerini kapattığı, konuşmak istemediği bir konu gibi görünmektedir. Navalný günümüzde bu konulara mümkün olduğunca değinmemeye çalışarak politik stratejisini yolsuzlukla mücadele zemininde yürütmeye çalışmaktadır. Ancak kendisinin de yolsuzluk nedeniyle Rus mahkemelerince suçlu bulunmuş olması elini zayıflatmaktadır.

Navalný'nın Türkiye ile ilgili düşüncelerini paylaştığı zaman dilimi ise Türk basınına sıklıkla “uçak krizi” olarak yansımış olan 24 Kasım 2015 tarihinde Rus Su-24 uçağının Türk savaş uçağı tarafından düşürülmesi ve sonrası ile kısıtlıdır. Bu dönemde Türkiye ile mücadele için önce onu iyi tanımak gerektiğini bu nedenle “Türk çalışmalarına” ciddi bir entelektüel güç aktarılmasını, yaptırım uygulamakla kalmayıp “Türkiye'yi öğrenme

⁴⁴⁴ Jarrell, p. 9.

⁴⁴⁵ <http://www.bbc.com/news/world-europe-17130832>, (Erişim 19.03.2018).

⁴⁴⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=oVNJiO10SWw>, (Erişim 25.03.2018).

⁴⁴⁷ <https://ru.tsn.ua/svit/unichtozhat-inorodcev-kak-tarakanov-v-seti-opublikovali-video-so-sravnieniem-navalnogo-i-gitlera-844758.html>, (Erişim 25.03.2018).

⁴⁴⁸ <https://www.kp.ru/daily/26669/3691771/>, (Erişim 27.03.2018).

merkezleri”, “Osmanlı seminerleri”, “Atatürk Üniversiteleri”, “Türk Dili ve Tarihi Kursları” açıp bunları finanse etmeyi ve buralarda öğrencilerden karşı istihbaratçılara kadar herkesle çalışabilecek profesyoneller yetiştirmeyi önermiştir. Bunun kısa vadede değil ancak 5-10 yıl veya 50 yıl sonrası için gerçek bir önlem olacağını söylemiştir ve “Gizli bilgi yoktur, sadece bilgi vardır ve ona herhangi bir bilime olduğu gibi sistematik olarak yaklaşmak gerekmektedir” diyerek Türklerin neyi var neyi yok öğrenmek istiyorsak bunları yapmalıyız demiştir.⁴⁴⁹

“Türkiye’ye Karşı İlk Önlem” başlıklı diğer bir yazısında Türkiye’nin Rus uçağını askeri veya güvenlik gerekçeleri ile değil, propaganda amaçları için vurduğunu, bunun elbette cevapsız kalmaması gerektiğini ancak askeri anlamda bir tırmanış sergilemenin de yanlış olacağını söylemiştir. “Bence bu ilk adım tavuk ya da turistlerle yapılan bu ikiyüzlü saçmalık yerine, Ermeni soykırımının resmen tanınması olmalıdır.”⁴⁵⁰ “Bunun için şu an idealdir, tedbir politiktir, ancak Türkiye için son derece acı vericidir” diyerek sözde Ermeni soykırımının Türkiye’ye karşı kullanılması gerektiğini açıkça belirtmiştir. 1995 yılında Rusya’nın soykırım iddialarını zaten resmi olarak tanıdığını ancak “soykırımın sonsuza dek (bazı ülkelerde olduğu gibi) tanınabileceğini”, tanıma seviyesinin yükseltilebileceğini, soykırım inkarının cezalandırılabilirliğini, anma günlerinin düzenlenebileceğini söylemiştir.⁴⁵¹

3.5. Bulgular: Konuşmaların Tam Metin Dökümleri ve Analizleri

Bu bölümde “O Dimon Değil”, “Vladimir Putin Damadına 1,75 Milyar Doları Nasıl Aktardı?”, “Aleksy Navalny’ın Kamyonculara Seslenişi”, “Aleksy Navalny’ın Hitabı” ve “Navalny’ın 6 Eylül Konuşması (Saharov Caddesi)” başlıklı konuşmaların Rusça’dan tercüme edilmiş tam metin dökümleri ve analizleri verilmektedir.

⁴⁴⁹ <https://navalny.com/p/4572/>, (Erişim 02.04.2018).

⁴⁵⁰ Türkiye’den tavuk vb. ürünlerin ithalatının engellenmesi ve Türkiye’ye Rus turist gönderiminin yasaklanması gibi önlemlerden bahsedilmektedir.

⁴⁵¹ <https://navalny.com/p/4561/>, (Erişim 04.04.2018).

3.5.1. “O Dimon Değil”

“O Dimon Değil” isimli belgesel film niteliğindeki konuşma 2 Mart 2017 tarihinde Aleksey Navalny Resmi Youtube Kanalı’nda yayınlanmış olup konuşma süresi 49 dakika 38 saniyedir. Konuşmanın tam metin dökümü şu şekildedir:⁴⁵²

Yolsuzluklarla mücadele vakfı sunar.⁴⁵³ Rublevka’da saraylar, aile varlıkları, yatlar, üzüm bağları, dağ evleri, “offshore”lar.

O Dimon Değil.

Aleksey Navalny -Rusya Başkan Adayı- Yolsuzluklarla Mücadele Vakfı Kurucusu.⁴⁵⁴

Kesinlikle bu kişinin özellikle kötü bir adam ya da bir yeraltı milyarderi olduğunu hiç düşünmemişsiniz.⁴⁵⁵ Telefonları ve benzeri diğer elektronik aygıtları seven, komik bir budala, önemli etkinliklerde uyuyakalan ve internette “Dimon” diye hitap edilen biri.⁴⁵⁶ “O Dimon Değil.”

Ancak⁴⁵⁷ Yolsuzlukla Mücadele Vakfı’nın hazırladığı bu videoyu izlediğinizde hepimizin ne kadar yanıldığını anlayacaksınız. Rusya’nın eski devlet başkanı, şimdiki Başbakan Dmitri Medvedev⁴⁵⁸ (sanıldığı gibi) elektronik aygıtlara değil, paraya ve lüks gayrimenkullere takıntılı.⁴⁵⁹ Saraylar, rezidanslar, ata yadigarı mülkler. Rusya’da ve yurt dışında yatlar ve üzüm bağları. Size Medvedev’in gerçek gayrimenkul varlığını göstereceğiz ve onun ülkedeki en zengin insanlardan ve en çok yolsuzluk yapan yetkililerden biri olduğunu anlayacaksınız.⁴⁶⁰

⁴⁵² Anonim bir gerilim müziğine aşağıda sırasıyla gelen yazı ve görüntülere eşlik ediyor, konuşmacı konuşmasına başlamadan önce Medvedev’in ihtişamlı bir koltukta otururken çekilmiş bir fotoğrafı ekranı kaplıyor.

⁴⁵³ Anonim bir müzik eşliğinde bahsedilen objelerin kısa kısa görselleri gösteriliyor.

⁴⁵⁴ Konuşmacı konuşmasına başlıyor.

⁴⁵⁵ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol üst köşede Medvedev’in dans ettiği görüntü yer alıyor.

⁴⁵⁶ Ekranı Natalya Timakova’nın konuşmasından kesilmiş video kayıt geliyor.

⁴⁵⁷ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol alt köşede Navalny’nin künyesi tekrar beliriyor.

⁴⁵⁸ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol üst köşede Medvedev’in fotoğrafı yer alıyor.

⁴⁵⁹ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sağ tarafta adı geçen objelerin görüntüleri sırasıyla yer alıyor.

⁴⁶⁰ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol üst köşede beliren Medvedev görüntüsü cümle tamamlanır tamamlanmaz ekranın ortasına inerek Medvedev’in konuşmasından kesilmiş video kayıt geliyor.

“Yolsuzluk sadece yasadışı olmamalı, ahlaka aykırı olmalı.”⁴⁶¹

Birleşik Rusya Partisi’nin lideri⁴⁶², mülkiyet imparatorluğunu her şeyi offshore’lar aracılığıyla kayda geçiren çoğu dolandırıcıdan çok daha kurnazca inşa etmiş. Onun düzeni çoğunlukla yakınları⁴⁶³ ve eski sınıf arkadaşları gibi güvendiği kişiler tarafından yönetilen hayır kurumlarına dayanıyor.

Fakat en kurnaz ve sofistike bir dolandırıcı bile bazı küçük şeyler yüzünden yakayı ele verebilir.⁴⁶⁴ Şimdi size anlatacağımız araştırma birkaç ayımızı aldı ve tamda belirttiğimiz gibi spor ayakkabı ve gömlek gibi saçma ve önemsiz bir detaydan başlayarak adım adım kukla şahsiyet ve şirketlerden oluşan bu büyük karışık yumağı çözmemize imkân sağladı.⁴⁶⁵

Devam etmeden ve şimdiye kadar hiç kimsenin görmediği şeyleri görmeden önce bu filme büyük ve oldukça ilginç bir araştırma metninin eşlik ettiğini söylemek istiyorum.⁴⁶⁶

dimon.navalny.com. Burada şimdi size anlatacağım tüm su götürmez kanıtlar bir araya toplanmıştır. Belgeler, şemalar ve ilişkiler. Daha fazla bilgi edinmek için oraya bakın.⁴⁶⁷

BÖLÜM 1

Medvedev spor ayakkabılar yüzünden yakayı nasıl ele verdi?

Hadi size Medvedev imparatorluğunun⁴⁶⁸ internette yapılan normal bir alışveriş yüzünden nasıl ortaya çıktığı hakkında bu eğlenceli hikâyeyi anlatayım. 2014 yılında

⁴⁶¹ Sadece yasaya aykırı olarak görülmemeli ahlaka da aykırı görülmeli.

⁴⁶² Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol üst köşede Medvedev’in görüntüsü yer alıyor.

⁴⁶³ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek ekranın çeşitli yerlerinde sözü geçen kişilerin fotoğrafları yer alıyor.

⁴⁶⁴ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol tarafta Medvedev’in ilgili fotoğrafı gömlek ve ayakkabılara dikkat çekilecek biçimde yer alıyor.

⁴⁶⁵ Konuşmacının ileride bahsedeceği şema küçük bir silüet halinde bilgisayar efekti ile ellerinin arasında dönüyor.

⁴⁶⁶ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol tarafta internet adresi yer alıyor.

⁴⁶⁷ Ekranı Medvedev’in gömlek ve spor ayakkabılı fotoğrafı gelirken bölüm başlığı yazılı bir şekilde beliriyor. Sağ tarafta ise ileride bahsedilecek olan spor ayakkabıların fotoğrafları yer alıyor. Medvedev’in 2010 yılında mezunlar gecesinde dans ettiği “Kombinatsiya” isimli müzik grubuna ait – “American Boy” şarkısının sözsüz giriş kısmından bir kesit de görüntüye eşlik ediyor.

⁴⁶⁸ Şema konuşmacının elleri arasında belirip hemen kayboluyor.

kendilerini Uluslararası Anonim olarak adlandıran bilgisayar korsanları Dmitri Medvedev'in telefonunu kırdı ("hack"ledi)⁴⁶⁹ ve kişisel yazışmalarını yayınladı. Eylemin arkasındaki insanlar yakın zamanda tutuklandı.⁴⁷⁰ Tutuklanmayanlar ise uluslararası arananlar listesinde. Yayımlanan bilgilerin arasında ona ait bazı çalışma kağıtları⁴⁷¹, kişisel arşivindeki fotoğraflar ve diğer yetkililerle yaptığı yazışmalar gibi çok ilginç şeyler vardı. Fakat genel olarak sansasyonel hiçbir şey bulunamadı. Ağırlıklı olarak Medvedev'in Twitter'da gizli bir hesabı olduğu⁴⁷² ve internetten çeşitli küçük (elektronik) aletler⁴⁷³ sipariş ettiği yazıldı.

İşte tamda bu internet alışverişlerinde Medvedev imparatorluğunun anahtarı gizliydi. Kelimenin tam anlamıyla bunca zamandır oradaydı. Yapılması gereken yalnızca alışverişlere ve siparişlerin nasıl yapıldığına yakından bakmaktı.

Şu anda kendimden oldukça emin bir şekilde bu isimsiz e-posta adresinin gerçekten Medvedev'e ait olduğunu iddia ederken,⁴⁷⁴ haklı olarak "kanıt nerede?" "Kimin e-posta adresi olduğunu kim bilebilir?" diye düşünebilirsiniz. İşte size kanıt.⁴⁷⁵ Nisan 2014 tarihinde verilen sipariş. Mağazanın internet sitesinde bu ayakkabıları buluyor ve resmi dikkatlice değerlendiriyoruz. Sonrası ise oldukça basit, yöntemsel bir şekilde resmi fotoğrafları inceliyoruz⁴⁷⁶ ve işte aynı ayakkabılarla Medvedev Vietnam'da dolaşıyor. Sıradakine bakıyoruz.⁴⁷⁷ İşte Mayıs 2014 tarihinde verilmiş bir sipariş daha. Yine spor ayakkabı. Prosedür aynı. Mağazanın internet sitesinde buluyor ve sonrasında fotoğrafı dikkatlice inceliyoruz. Yine başarı.⁴⁷⁸ İşte Medvedev aynı ayakkabılarla. İş ayakkabılarla sınırlı değil.⁴⁷⁹ Medvedev'in spor ayakkabılarıyla birlikte giydiği kareli gömlek de siparişler arasında. İşte burada. Mavi kar taneli olan diğer gömlek. Bunu ise başbakan Soçi'de gezmek için tercih etmiş.

⁴⁶⁹ İlgili haberin görüntüsü ekranda yer alıyor.

⁴⁷⁰ İlgili haberin görüntüsü ekranda yer alıyor.

⁴⁷¹ Ekranda bahsedilen belge ve fotoğraflar sırasıyla kısa süreli yer alıyor.

⁴⁷² Hesabın görüntüsü ekranda yer alıyor.

⁴⁷³ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sağ üst tarafta Medvedev'in sanal gerçeklik gözlüğü kullandığı bir fotoğraf yer alıyor.

⁴⁷⁴ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sağ tarafta FIRTFREEMAN14@GMAIL.COM mail adresi yer alıyor.

⁴⁷⁵ İlgili belgeler ekranda yer alıyor ve gösterilmek istenen yerler işaretlenerek vurgulanıyor.

⁴⁷⁶ Medvedev'in fotoğrafı ekrana geliyor.

⁴⁷⁷ İlgili belgeler ekranda yer alıyor ve gösterilmek istenen yerler işaretlenerek vurgulanıyor.

⁴⁷⁸ Medvedev'in fotoğrafı ekrana geliyor

⁴⁷⁹ İlgili belgeler ve fotoğraflar ekranda yer alıyor.

Devam etmeyelim, çünkü sanırım böyle tesadüflerin imkânsız olduğunu fark ettiniz. Bu siparişleri Medvedev veriyor. Ama bu en önemli şey değil. Medvedev siparişleri ne kendi adına ne de kendi adresine veriyor.⁴⁸⁰ “Bir Rus atasözü der ki: ayağını giysine göre uzat.”⁴⁸¹

Kendi seçiyor ama daha sonra Medvedev’e şahsen vermek üzer başka bir kişiye teslim ediliyor. Bu kişinin adı Vladimir Vladimiroviç Dyaçenko.⁴⁸² O ilk bakışta dikkat çekici biri değil. Medya ondan çeşitli inşaat firmalarının sahibi olarak bahsetmiş ve kendisi verdiği röportajda⁴⁸³ Medvedev’le hiçbir ilgisi olmadığını belirtmiştir. Ancak işin aslı böyle değil. O⁴⁸⁴ Medvedev’in sadece spor ayakkabılarından sorumlu değil, aynı zamanda Medvedev’in gizli varlıklarını da idare ediyor.⁴⁸⁵

“Yolsuzluk yapanların boyunlarındaki urgan sürekli ve acımasız bir şekilde sıkılmalıdır ve istisnasız tüm Rus toplumu bu konuda hemfikir.”⁴⁸⁶

BÖLÜM 2

Oligark Usmanov Medvedev’e Rublevka’daki sarayı nasıl hediye etti?

Medvedev’in elbiselerinin teslim edildiği adreste Dyaçenko başkanlığındaki iki firma bulunuyor.⁴⁸⁷ Biri Medvedev’in gizli saraylarına hizmet eden Promtehinvest. Diğeri ise gizli bir şekilde başbakana ait işletme hisselerini elinde bulunduran Tehinpro. Şimdi size her şeyi sırasıyla anlatacağım.

⁴⁸⁰ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol üst köşede beliren Medvedev görüntüsü cümle tamamlanır tamamlanmaz ekranın ortasına inerek Medvedev’in konuşmasından kesilmiş video kayıt geliyor.

⁴⁸¹ Kendi imkanlarına kendi gelirine göre yaşa manasındaki Rus atasözü “Ayağını yorganına göre uzat.”

⁴⁸² Ekranda belge yer alıyor ve belgede şahsın ismi işaretleniyor.

⁴⁸³ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sağ tarafta röportaj metni akıyor.

⁴⁸⁴ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sağ üst köşede beliren Medvedev görüntüsü cümle tamamlanır tamamlanmaz ekranın ortasına inerek Medvedev’in konuşmasından kesilmiş video kayıt geliyor.

⁴⁸⁵ Ekranı Medvedev’in konuşmasından bir kesit geliyor.

⁴⁸⁶ Ekranı Medvedev ve Usmanov’un fotoğrafları gelirken bölüm başlığı yazılı bir şekilde beliriyor. “American Boy” şarkısının sözsüz giriş kısmından bir kesit de görüntüye eşlik ediyor.

⁴⁸⁷ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek ekranda konuşmacının önünde ilgili şema yer alıyor.

Dyaçenko'nun genel müdür olduğu Promtehinvest firmasında Rostehnadzor'dan alınmış bir lisans bulduk.⁴⁸⁸ Şirketin lisanslı olarak faaliyet yürüttüğü adrese dikkat edin. Burası Rublevo-Uspenskoye yolundaki Znamenskoye köyü.⁴⁸⁹ Bu adreste 4 hektardan fazla araziye sahip olan bir çiftlik bulunmaktadır. Ana binası 3000 metrekare olup, garaj, misafirhane, havuz ve sauna gibi başka birçok yapı bulunmaktadır.

“Ne kadar ilginç” diye düşündük. Acaba tüm bunlar kime ait? Rosreestr arazinin Toplumsal Önemi Olan Hükümet Projeleri Vakfı ve onun yan kuruluşu Grin Yard⁴⁹⁰ şirketi olmak üzere iki tüzel kişiliğe ait olduğunu gösteriyor.⁴⁹¹ Toplumsal Önemi Olan Hükümet Projeleri Vakfı'na!⁴⁹² Kendi başına bu isim bile o kadar dikkat çekici ki ona daha yakından bakmayı zorunlu kılıyor ve vakfın denetleme kurulu başkanının Medvedev'in üniversiteden sınıf arkadaşı İlya Yeliseyev⁴⁹³ olduğunu keşfettiğimizde bu vakıf daha da ilginç hale geliyor.

O araştırmamızın kilit figürüdür. Bu nedenle onun hakkında hemen birkaç kelime söylemek mantıklı olacaktır. Medvedev ve Yeliseyev, birlikte Leningrad Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde okudular,⁴⁹⁴ birlikte ders verdiler hatta iş ortaklığı yaptılar. 2000'lerin ortalarında İlya Yeliseyev'in kariyeri aniden yükselerek Gazprombank⁴⁹⁵ yönetim kurulu başkan yardımcılığına başladı. Günümüzde de aynı göreve devam etmektedir. Yeliseyev başbakanın en güvendiği kişidir. Medvedev'in varlıklarını o yönetir ve oldukça dallanmış bu varlık şemasını birbirine bağlar.⁴⁹⁶ Toplumsal Önemi Olan Hükümet Projeleri Vakfı'nın dışında diğer taraftan yakın zamana kadar Medvedev'in Ples'teki gizli villasının üzerine düzenlendiği Dar Vakfı'nın da başkanıdır. Bu konuda ayrı büyük bir araştırma yapmıştık. Yeliseyev aynı zamanda Sosyal ve Kültürel Girişimler Vakfı denetleme kurulu başkanıdır. Bu vakıf, başbakanın eşi Svetlana

⁴⁸⁸ Ekranda bahsedilen belge yer alıyor ve vurgulanan yerler işaretleniyor.

⁴⁸⁹ Ekranı bahsedilen yerin kuşbakışı görüntü ve adı geliyor.

⁴⁹⁰ İngilizce “green yard” sözcüklerinden Rusçaya çevrilmeden alınarak özel isim haline getirilmiştir.

⁴⁹¹ Ekranda bahsedilen belgeler yer alıyor ve vurgulanan yerler işaretleniyor.

⁴⁹² Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek ekranın sağ tarafında vakfın ismi yazılı bir şekilde yer alıyor.

⁴⁹³ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek ekranın sol üst köşesinde Yeliseyev'in fotoğrafı yer alıyor.

⁴⁹⁴ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek ekranın sağ üst köşesinde Leningrad Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nin fotoğrafı yer alıyor.

⁴⁹⁵ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek ekranın sağ üst köşesinde Gazprombank'ın logosu yer alıyor.

⁴⁹⁶ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek ekranın sol tarafında ilgili şema yer alıyor.

Medvedeva'nın “hayır kurumudur.” Toplumsal Önemi Olan Hükümet Projeleri Vakfı başkanı da rasgele biri değildir. Adı Aleksey Çetvertkov. O da Medvedev ile birlikte okudu. İşte bakınız mezunlar toplantısında birlikte dans ediyorlar. ⁴⁹⁷

Ne kadar çok tesadüf var, delirmemek elde değil. Ancak hepsi bu kadar da değil. Toplumsal Önemi Olan Hükümet Projeleri Vakfı'nın yan kuruluşu ve Znamenskoye'deki arazinin sahiplerinden biri olan şirketin müdürü de belirli biri; Leonid Rubtsov. Hayır, sınıf arkadaşı değil. O şu anda Medvedev'in Ples'teki gizli villasının sahibi olan Gradislav Vakfı'nın %100 sahibidir.⁴⁹⁸ Dar Vakfı bu arsa ve üzerinde yer alan tüm binaları Gradislav'a öylece hediye etmiştir!

Bütün bunları neden mi bu kadar ayrıntılı anlatıyorum? Çünkü bu Medvedev'in yolsuzluk şemasının özünü oluşturmaktadır; yakın arkadaşları tarafından yönetilen birkaç kâr amacı gütmeyen vakıf ve hayır kurumu.⁴⁹⁹ Aslında fiili olarak Medvedev'e ait olan ne varsa bu kuruluşlar üzerine kaydedilmiştir.⁵⁰⁰ Dmitri Anatolyeviç'in Rublyovka'daki mülkünü görmek için sabırsızlanabileceğinizden şüpheleniyorum. Sizi bu zevkten mahrum edemem. İzliyoruz.⁵⁰¹

Şu anda sizinle Znamenskoye köyü civarındayız. Burası, Moskova'ya oldukça yakın olan Rublevo-Uspenskoye otoyolu. Burası yüksek çitlerin arkasında ultra lüks evlerin bulunduğu Rusya'nın en pahalı arazileri. Dönüyoruz ve oldukça etkileyici büyüklükte bir köşk ve etrafında bakımlı bir bölge görüyoruz. Bölgede ne olduğuna daha iyi bakabilmek için biraz aşağı iniyoruz. Evin çevresinde uçuyoruz. Burası ana yapı ve toplam alanı 2800 metrekare. Bu yapı bölgenin tam ortasında bulunmaktadır ancak yukardan bakılmadıkça görülmesi mümkün değildir. Çünkü yapının her tarafı büyük ağaçlar tarafından çevrelenmiştir. Hadi bölgenin en uzak köşesine uçalım, orada da çok sayıda ilginç şey var. Arka bahçede ancak şu şekilde ifade edilebilir- yapay bir gölet var.

⁴⁹⁷ Ekranda Medvedev'in Aleksey Çetvertkov ile dans ettiği videodan bir kesit yer alıyor.

⁴⁹⁸ Ekranda ilgili yapının kuş bakışı çekilmiş videosundan bir kesit yer alıyor, aynı görüntü küçülerek ekranın sol üst köşesine geçerken yine konuşmacının görüntüsü muhafaza edilecek şekilde anlattıkları şemalarla destekleniyor.

⁴⁹⁹ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek ekranda şemalar yer alıyor.

⁵⁰⁰ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol alt köşede Navalniy'in künyesi tekrar beliriyor.

⁵⁰¹ Ekranda ilgili yerin kuşbakışı çekilmiş video görüntüsü ile birlikte anlatım devam ediyor.

Ne yazık ki gölette ördek olup olmadığını doğrulayamadık.⁵⁰² Göletin yanında birkaç çardak ve sol tarafta kaldığı için kadrja tam girmeyen ayrı bir misafirhane bulunmaktadır. Suyun üzerinde mavi bir tekne ve kıyıda bir tente görülmektedir. Rublyovka'daki bu yerin toplam alanı 4 hektardan fazla. Ayrıca evin yanında çatısı çimle kaplı, yolları olan ve üzerinde gezmenin mümkün olduğu büyük bir havuz görüyoruz. Burada dört kapılı bir garaj, bir kontrol noktası ve koruma (bekçi) evi var. Arazinin büyüklüğü göz önüne alındığında, bu bölgede böyle bir malikânenin fiyatı 5 milyar ruble.⁵⁰³ 5 milyar!⁵⁰⁴ Nereden bakarsanız bakın devasa bir rakam. Toplumsal Önemi olan Hükümet Projelerini Destekleme Vakfı böyle bir yer satın almak için 5 milyar rubleyi nereden buldu?

Cevap veriyorum. Toplumsal Önemi olan Hükümet Projelerini Destekleme Vakfı bu gayrimenkulü satın almadı. Onu vakfa hediye ettiler⁵⁰⁵ ve işte tamda suç tanımı burada ortaya çıkıyor. Çünkü bu villayı kim hediye etti biliyor musunuz? İşte o.⁵⁰⁶ Rusya'nın en zengin oligarkı, Sovyet madencilik endüstrisinin kalıntılarından büyük bir servet sahibi olan Alişer Usmanov. Bir İsviçre sakini. Başbakanla oldukça yakın bağları olan bir vakfa beş milyar ruble değerinde bir mülkü öylece hediye ediyor.⁵⁰⁷

Buna ne denir? Doğru: Rüşvet.⁵⁰⁸ Gerçek ve klasik bir rüşvet. Hem Usmanov hem de Medvedev bunu anlıyorlar. Bu nedenle hediye Medvedev'in sınıf arkadaşlarından biri tarafından yönetilen ve bir diğerinin başkanlık ettiği vakfın adına kayıtlı ve vakfın yan kuruluşu olan şirketin müdürü⁵⁰⁹ ise Ples'teki malikanelerin adına kayıtlı olduğu kişi. Bakım işlerinden ise Medvedev'in adresine ayakkabı sipariş ettiği Promtehinvest

⁵⁰² Navalny ve ekibinin daha önce yayınladıkları başka bir videoda yine Medvedev'e ait olduğunu iddia ettikleri bir mülkteki göletin ortasında ördekler için yapılmış bir yuva olduğu belirtilmektedir. Burada bu konu ima edilmektedir.

⁵⁰³ Yaklaşık 89 milyon Amerikan Doları.

⁵⁰⁴ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol tarafta 5 milyar ruble rakamla belirliyor.

⁵⁰⁵ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol üst köşede ilgili mülkün fotoğrafı üzerine hediye kurdelesini eklenmiş biçimde belirliyor.

⁵⁰⁶ Sol üst köşede Usmanov'un resmi belirirken ekranda ilgili belge isim olan yer işaretlenmiş biçimde yer alıyor.

⁵⁰⁷ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek konuşma şema ile destekleniyor.

⁵⁰⁸ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol üst köşede Medvedev ve Usmanov'un aynı karede oldukları ve kurgusal olarak Medvedev'in eline para tutuşturulmuş bir fotoğraf belirliyor. Arka planda para sayma sesleri yer alıyor.

⁵⁰⁹ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol tarafta şema belirliyor.

firmasının sorumlu olduğunu hatırlatmak isterim.⁵¹⁰ Kesinlikle bu listedeki her şey, Rublevka malikanesinin gerçek sahibinin Medvedev olduğunu göstermektedir.⁵¹¹

“Fakat biz yolsuzluğa karşı savaş ilan ettik, biz düşmanımızı biliyoruz.”

Malikane ve 5 milyarlık bu bölüm hem Usmanov’u hem de Medvedev’i sanık koltuğuna göndermek için yeterlidir ancak biz devam edelim.⁵¹² Hepsi bundan ibaret değil.⁵¹³

BÖLÜM 3

Medvedev dağlarda kendisi için gizli bir villayı nasıl inşa etti?

Peki, her ne kadar soruşturmayı yürütmesi gereken Araştırma Komitesi⁵¹⁴ olsa da bu şemayı araştırmaya devam edelim,⁵¹⁵ nedense onların yerine biz çalışıyoruz.

Rublyovka'daki mülke hizmet etmekle yükümlü olan Promtehinvest şirketi,⁵¹⁶ çok ilginç başka bir nesneyi de yönetiyor. Soçi kariyer sitesinde (sochi.careerist.ru) bulduğumuz bu mühendisin özgeçmişini bir bakın.⁵¹⁷ Şimdi dikkat edin "Psekhako"⁵¹⁸ resmi misafirleri ağırlama evlerinin bakımı ve onarımı. Krasnaya Polyana. İşte resepsiyon evleri burada Psekhako sırtlarının üzerinde bulunuyor.⁵¹⁹ Bu sözde Soçi Oyunları⁵²⁰ için inşa edilmiş, bir Olimpiyat tesisidir. Ancak gerçekte burası bir spor merkezi veya otel değil ve buraya hiçbir misafir de kabul edilmiyor. Bu şahsen Dmitri Medvedev için inşa edilen özel bir

⁵¹⁰ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sağ tarafta şirketin ismi ve spor ayakkabıların oraya gittiği animasyonla destekleniyor.

⁵¹¹ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol üst köşede beliren Medvedev görüntüsü cümle tamamlanır tamamlanmaz ekranın ortasına inerek Medvedev’in konuşmasından kesilmiş video kayıt geliyor.

⁵¹² Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol üst köşede Medvedev ve Usmanov’u aynı karede gösteren kurgusal bir fotoğraf yer alıyor, cümlelerin sonuna doğru resmin üzerine hapishane parmaklıkları ekleniyor.

⁵¹³ Ekranı Medvedev’in kayak yaptığı bir fotoğrafı yer alırken bölüm başlığı yazılı bir şekilde beliriyor. “American Boy” şarkısının sözsüz giriş kısmından bir kesit de görüntüye eşlik ediyor.

⁵¹⁴ “Следственный комитет Российской Федерации” Rusya Federasyonu Araştırma Komitesi – Devlet Kurumu.

⁵¹⁵ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol üst köşede komite başkanı Bastrkin Aleksandr İvanoviç’in fotoğrafı yer alıyor.

⁵¹⁶ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol üst köşede mülkün fotoğrafı yer alıyor.

⁵¹⁷ Özgeçmiş ekranda yer alıyor, belirtilen yerler işaretleniyor.

⁵¹⁸ Krasnaya Polyana köyü civarında dağlık bir bölge.

⁵¹⁹ Ekranda ilgili yerin kuşbakışı resmi ve ismi beliriyor.

⁵²⁰ 7-23 Şubat 2014 tarihleri arasında Rusya’nın Soçi şehrinde düzenlenen Kış Olimpiyatlarından bahsedilmektedir.

konut. Hadi biraz göz atalım ve kanıtlayalım. İlk olarak mekân. Her zamanki gibi, mekânı havadan hayranlıkla izlemeye başlayabiliriz.⁵²¹ Krasnaya Polyana'daki Psekhako sırtının yamacından iniyoruz ve hemencecik özel helikopter alanı ve bina komplekslerini görüyoruz. Sol taraftaki çok önemli konuklar için bir misafirhane, sağdaki ise bir garaj ve tüm bu güzelliği korumak için birileri olsun diye bir koruma evi. Her iki bina da 1000'er metrekareden fazla. Ancak, elbette, en önemli şey önümüzdeki ana ev. Oldukça büyük, alanı 4.000 metrekareden fazla. Ancak gerçekten ilginç şeyler elbette içeride. Sayısız şömine, tuz mağaraları, "etki duşları" ve elbette en havalısı oldukça ilgi çekici şeylere sahip olan bir havuz. Avlu girişine sahip devasa sıcak su havuzu havadan oldukça güzel görülebiliyor ve tüm bu sauna kompleksi evin 1.000 metrekaresini işgal ediyor. Arazinin toplam alanı 3,7 hektar ve toplam değeri 7 milyar ruble.⁵²² Bu, şimdiye kadar filme aldığımız en büyük evlerden biri ve 1.500 metre yükseklikteki konumunu göz önüne alındığında eşi benzeri bulunmaz bir yer. Bu arada,⁵²³ Medvedev'in Rublyovka'daki evinin ve Psekhako'daki dağ yerleşiminin birbirlerine ne kadar benzediklerine dikkat edin.

Psekhako'da hikâye Medvedev'in Ples'deki villası ile aynı. İlk önce, arazi kiralaması ve bina Dar Vakfı adına kaydedildi. Ama kısa bir süre sonra, muhtemelen ne olduğunu tahmin edebilirsiniz.⁵²⁴ Dar Vakfı, bunları bir başka bilinmeyen vakfa bağışladı. Yine etkileyici bir isimi olan⁵²⁵ "Kış Olimpiyat Sporunun Desteklenmesi Vakfı." Pekâlâ, bir hayır kuruluşu daha! Gerçekte bu vakıfta yeni olan tek şey isim. Ana karakter, zaten çok tanıdık biri. Bu denetim kurulu başkanı, trampet gelsin,⁵²⁶ İlya Yelisseyev. Bu, Yelisseyev'in bu görevi üstlendiği dördüncü yardım vakfı. Kurucusu ise Vitali Golovaçev'tir. Aslında onu bir önceki bölümde Sotsgosproekt vakfında tanıtabilirdim. Çünkü Golovaçev her iki vakfın da kurucusu. Bu arada, aynı zamanda Dar Vakfı'nın yönetim şirketinde görev yapıyor. Bu konuyu sonra konuşuruz. Bu ikametgahın gerçek sahibinin pon-pon şapkalı bu kayakçı⁵²⁷ olduğunun kanıtı ise Instagram'da bulunabilir.

⁵²¹ Ekranda ilgili yerin kuşbakışı çekilmiş video görüntüsü ile birlikte anlatım devam ediyor.

⁵²² Yaklaşık 124 milyon Amerikan doları.

⁵²³ Her iki yerin video görüntüsü ekranda yan yana yer alıyor.

⁵²⁴ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek şema ekranda yer alıyor.

⁵²⁵ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol tarafta vakfın ismi yer alıyor.

⁵²⁶ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek solda şema yer alıyor, trampet sesleri konuşmanın bu kısmına eşlik ediyor.

⁵²⁷ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol üst köşede Medvedev'in kayak yaptığı fotoğrafı yer alıyor.

İşte bakınız.⁵²⁸ Üç yıl önce yayınlanmış bu fotoğrafı Medvedev'in Instagram'ında bulduk. Hepsi romantik kış fotoğraflarına olan sevgisi ile ilgili. Sonra başka bir tane daha bulduk ki bu da çok benzer bir fotoğraf ve iki yıl önce çekilmiş. Her iki fotoğrafta da sokak lambaları ve çok fazla kar var. Psekhako dağ evi fotoğraflarıyla karşılaştırıyoruz ve tam da aynı sokak lambalarını görüyoruz. İşte Medvedev'in geçen yılki şiirsel bir yorumla “buz ve ateş” paylaştığı fotoğraf, biz dağ silüetli ve üçgen kapağı olan bacayla ilgileniyoruz. Psekhako'da çekilen fotoğraflar ile kıyaslıyoruz ve yine tam bir tesadüf. Medvedev'in bu dağ evine sürekli uğradığı ortaya çıkıyor. Bunu bize ne komşular ne görgü tanıkları hiç kimse söylemedi, fotoğrafları yükleyen başbakanın ta kendisi,⁵²⁹ kimse onu bunu yapmaya zorlamadı.

Bu arada, işte eğlenceli bir ayrıntı.⁵³⁰ Medvedev'in gömlek ve ayakkabılarını bulduğumuz aynı posta kutusundan bir e-posta. Bu bir yapılacaklar listesi. “Seviye 1456.” Bu Psekhako'daki ikametgâhın deniz seviyesine göre bulunduğu irtifadır. İşte Medvedev kendine sürahi, güzel şarap kadehleri ve şarap sipariş ediyor. “Dağ”- yani Psekhako ve “nehir” yani Ples arasında bölüştürülmesini istiyor ve onun ifadelerine göre en önemlisi ise hizmetçilerin ve idarecilerin tam takım olması.⁵³¹

BÖLÜM 4

Medvedev Kursk Bölgesi'nde kendine nasıl bir aile yuvası ve tarım işi bulmuş?

Başa dönelim. Medvedev'in giysi sipariş ettiği adreste iki şirket olduğundan⁵³² ve bu şirketlerden birinin bu gizli mülklere hizmet ettiğinden bahsetmiştim. Bunu zaten hallettik. Diğeri ise Medvedev'in gizli işindeki hisselerine sahip. Bu firmanın adı “ZAO Tehinpro” Şirketi.⁵³³ Şirket tarımsal holding Mansurova'nın %75'lik hissesinin sahibi. Bu holding ve mülkleri hakkında konuşmak için Kursk Bölgesi'ne gitmeliyiz.⁵³⁴

⁵²⁸ Ekranda konuşmaya paralel ilgili fotoğraflar sırasıyla yer alıyor.

⁵²⁹ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol üst köşede Medvedev'in öz çekim yaparken görülen fotoğrafı yer alıyor.

⁵³⁰ İlgili belge ekranda yer alıyor, belirtilen yerler işaretleniyor.

⁵³¹ Ekran Medvedev'in bir arazinin önünde durduğu, havada helikopter uçan kurgusal bir fotoğrafı yer alırken bölüm başlığı yazılı bir şekilde beliriyor. “American Boy” şarkısının sözsüz giriş kısmından bir kesit de görüntüye eşlik ediyor.

⁵³² Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek ekranda şemaya yer veriliyor.

⁵³³ İlgili belge ekranda yer alıyor ve belirtilmek istenen yer işaretleniyor.

⁵³⁴ Ekranda kısa süreli bir inek videosu yer alıyor.

“Az önce Rublyovka'da ve Krasnaya Polyana'daydık! Şimdi neden Kursk bölgesine gidelim!” diye itiraz edeceksiniz. Ama hiç kimse vatanını (memleketini) kendi seçemez.⁵³⁵ Tamda Kursk Bölgesi'nde Mansurova köyünde Medvedev'in dedesi yaşıyordu ve babası Anatoli Afansiy de⁵³⁶ orada doğdu. Yolsuzluk yapan diğer tüm Rus yetkililer gibi Medvedev de kendini soylu bir asilzade olarak görüyor.⁵³⁷ Malikânesiz asilzade olur mu? Genel olarak, daha iyi bir alternatifin eksikliği nedeniyle, patrimonial bir yuva için yer seçimi Mansurova oldu.

Eğer denk gelirden hiçte varlıklı olmayan Kursk Bölgesi'nin üzerinden uçarsanız yıkık dökük evlerin arasında böylesine bir ihtişamı görünce şaşıracaksınız.⁵³⁸ Doğrudan açık alanda yer alan bu mülk yaklaşık 240 bin metrekarelik bir alana sahiptir ve muhtemelen tüm bölgede (oblastda) daha lüks bir gayrimenkul yoktur. Mansurova'daki herkes bu yerin varlığını biliyor ve hatta bazı nedenlerden ötürü bu yer yerel halk için bir gurur kaynağı. Ama aslında orayı hiç görmediler çünkü tıpkı Ples'teki Milovka mülkünde olduğu gibi, oldukça yüksek ve arkasını göstermeyen çitlerle çevrili.⁵³⁹ Araziye giden yola ise giriş yasak.⁵⁴⁰ Buna rağmen, bu Yolsuzlukla Mücadele Vakfı için bir engel oluşturmuyor,⁵⁴¹ böylelikle Başbakan Dmitri Medvedev'in bir diğer gizli villasını tüm ihtişamıyla dikkatinize sunuyoruz.⁵⁴²

Yüksek çitlerin arkasında bir çiftlik evi yer alıyor. Sol tarafta spor sahası var. Ortada ana ev ve gölet yer alıyor. Evin yaklaşık alanı 1500 metrekare. Arazi düzgün ve derli toplu, her yerde düzgün yollar ve şirin bir peyzaj tasarımı var. Diğer taraftan uçuyoruz. Arazinin en uzak köşesinde arabalar için park yeri ve hizmetçiler için bir ev görüyoruz. Konut, Mansurova'nın Tarım Kompleksi adına kayıtlı. Bu firmanın yönetim kurulu başkanı, kaçınıcı kez bu ismi telaffuz ediyorum, Medvedev'in sınıf arkadaşı İlya Yelisayev. Bu arada arazi satın alımı “FinkonsaltingK” tarafından finanse edildi. Bu, “Dar” Vakfının

⁵³⁵ Bahsedilen bölgeler arasında ciddi bir gelişmişlik farkı olduğu için ironi yapılıyor.

⁵³⁶ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol üst köşede Anatoli'nin fotoğrafına yer veriliyor.

⁵³⁷ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol üst köşede Medvedev'in fotoğrafına yer veriliyor.

⁵³⁸ Ekranda bahsedilen yerin kuşbakışı görüntüsü yer alıyor ve daha sonra konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol üst köşeye gidiyor.

⁵³⁹ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol üst köşede çitlerin resmine yer veriliyor.

⁵⁴⁰ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol üst köşede yola girişin yasak olduğunu gösteren tabelanın fotoğrafına yer veriliyor.

⁵⁴¹ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol üst köşede “drone” resmi ve drone kullanan Navalniy ekibinden bir şahsın resmine yer alıyor.

⁵⁴² Ekranda ilgili yerin kuşbakışı çekilmiş video görüntüsü ile birlikte anlatım devam ediyor.

finansal danışmanlık şirketinin yeni adıdır.⁵⁴³ Uzaktan Mansurova konutuna tekrar bakalım. Kadraja iki helikopter pisti, yakıt dolum kompleksi ve Kursk'un geniş alanlarının sonsuz boşluğu giriyor. Medvedev'in Kursk konutuna uğrayıp burada kaldığını kanıtlamak için delil aramamıza bile gerek yoktu. İlya Yelisseyev kendisi anlatıyor.⁵⁴⁴ "Bu, çalışanlarımız için bir misafirhane. Bazen Dmitri Anatolyeviç Mansurova'ya geldiğinde burada kalır, e yani bir yerde kalması gerekiyor, 60 km uzağa Kursk'taki bir otele gönderemeyiz ya. Bu evi görmelisiniz, tek katlı, konforlu bir ahşap bina."

Bakalım yerel halk ne diyor:⁵⁴⁵

"Medvedev her yıl uğrar, geceyi burada geçirir, bu yıl da gelmesini bekledik ama nedense gelmedi. Karısı ve oğluyla gelmişti... Birlikte dükkâna gittiler. Az ilerde, uzakta değil, köyün arkasında inşa ettiler. Engeller var orda. Ben hiç gitmedim. Gelir. Korumalar var orda."

"Çok sık gelmez, bilmiyorum, bu yıl gelmedi, geçen yıl gelmişti"

"Burada nerede kalıyor?"

"Orada kendi villasında kalıyor, kiliseyi ve kafeyi ziyaret eder, dükkanları ziyaret eder ve sonra gider..."

"Çok sayıda koruma gelir ormanda ve her yerde dururlar ve bazı arabalar gelir gider ve bir (mobil) mutfak ve bazı askerler gelir. Herkes gelir."

"Bize gaz getirdi ve yolumuzu da yapsaydı, yapsın yapsın, yardım etsin...Böyle işte"⁵⁴⁶

Hadi bu "tek katlı yüksek konforlu ahşap bina" dan birazcık ayrıralım. Yıkık dökük evlerin, ahırların üzerinden uçarak buraya yakından bakalım. Bu bir şapel. Tam olarak⁵⁴⁷

⁵⁴³ İlgili belge ekranda yer alıyor.

⁵⁴⁴ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sağ tarafta ilgili röportaj metni yer alıyor.

⁵⁴⁵ Yerel halktan önce orta yaşın üstünde bir erkeğin sonra yaşlı bir kadının konuşması ve köyün görüntülerinin olduğu videoya yer veriliyor.

⁵⁴⁶ Ekranda ilgili yerin kuşbakışı çekilmiş video görüntüsü ile birlikte anlatım devam ediyor.

⁵⁴⁷ Ekranda şapelin fotoğrafı yer alıyor.

Medvedev'in büyükbabasının evinin bulunduğu yerde duruyor ve "patrimonyal yuva" imajını tamamlıyor.⁵⁴⁸ Kitabesinde şöyle yazıyor: “Dmitri Anatolyeviç Medvedev'in yardımı ve gayretiyle atalarının evinin yerine inşa edilmiştir.” 14 Eylül 2010 tarihinde kutsanmıştır – bu başbakanın 45. doğum günüydü.

Şapelin yanı sıra bir de kilise inşa edildi.⁵⁴⁹ Mansurova'da böyle bir tapınağın açılması büyük bir olaydı,⁵⁵⁰ yerel televizyon, Medvedev'in yardımcısı Mihail Trinoga, Kursk Bölgesi (oblast) valisi ve diğer birçok yetkili geldi.⁵⁵¹ Kilisede bir çan kulesi var⁵⁵² ve 400 kilogramlık ana çana İlya ismi verilmiş. Geriye sadece⁵⁵³ Medvedev'in oğlu İlya'nın onuruna mı yoksa sınıf arkadaşı ve Kursk bölgesindeki tüm bu araziyi yöneten Yeliseyev'in onuruna mı yapıldığını tahmin etmek kalıyor. Ancak⁵⁵⁴ sık evler ve kiliseler gerçek bir soyluluk göstergesi için yeterli değil. Arazilere, sürülere, ahırlara yani bir çiftliğe ihtiyacınız var.⁵⁵⁵ (Neyse ki) Medvedev bunlara da sahip.

Kursk'taki mülkün sahibi olan Mansurova Tarım Kompleksi aynı zamanda 27000 hektarlık araziye,⁵⁵⁶ Amerika'dan ithal edilmiş ineklerle birlikte 3000'den fazla büyük baş hayvana, domuz çiftliğine, damızlık çiftliğine, süt üretim tesisine ve yüzlerce tarım makinesine de sahip. Dmitri Anatolyeviç'in tarım imparatorluğunu aynı sınıf arkadaşı İlya Yeliseyev yönetiyor.⁵⁵⁷ Yöneticiler arasında daha ilginç bir kişiyi tespit ediyoruz.⁵⁵⁸ Andrey Vasilyeviç Medvedev ile tanışın. Bu şahıs başbakanın kuzeni. Medvedev'in Kuban Bölgesinde yaşayan teyzesi⁵⁵⁹ Svetlana Afanasyevna Medvedeva'nın oğlu. O bir şair ve Rusya'nın şerefli bir öğretmeni.⁵⁶⁰ Gerçekten de Andrey adında bir oğlu var, bunu bir röportajda anlatmıştı. Başbakan'ın bu yeni keşfedilen kuzeni hakkında biraz

⁵⁴⁸ Ekranda şapelin kitabesinin fotoğrafı yer alıyor.

⁵⁴⁹ Ekranda kilisenin fotoğrafı yer alıyor.

⁵⁵⁰ Ekranda kilisenin açılış görüntüleri alıyor.

⁵⁵¹ Ekranda kilisenin görüntüsü yer alıyor.

⁵⁵² Ekranda çan kulesi ile ilgili haber yer alıyor.

⁵⁵³ Ekranda Yeliseyev ve Medvedev'in oğlunun fotoğrafları yer alıyor.

⁵⁵⁴ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sağ tarafta Mansurova'daki evin ve kilisenin fotoğrafları yer alıyor.

⁵⁵⁵ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sağ üst köşede Medvedev'in bir çiftlikte çekilmiş fotoğrafı yer alıyor.

⁵⁵⁶ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek ekranın muhtelif yerlerinde bahsedilen unsurların simgeleri yer alıyor.

⁵⁵⁷ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek ekranın sol tarafında ilgili şema yer alıyor.

⁵⁵⁸ Ekranda Andrey Medvedev'in serada çekilmiş fotoğrafı yer alıyor.

⁵⁵⁹ Ekranda Svetlana Afanasyevna Medvedeva'nın fotoğrafı yer alıyor.

⁵⁶⁰ Ekranda Svetlana Afanasyevna Medvedeva'nın Andrey ve Medvedevle çekilmiş eski bir fotoğrafı yer alıyor.

konuşalım.⁵⁶¹ O aynı zamanda yine Kursk Bölgesi'nde bir başka tarımsal işletmenin de sahibi. Seralarda domates, salatalık ve gül yetiştiriliyor. Medvedev'in kuzeni burayı “Kurspromteplitsa” ile birlikte kurdu. Ve işte bu noktada iş ilginçleşiyor.

Kurspromteplitsa'nın %100'ü Toplumsal Önemi Olan Hükümet Projeleri Vakfı'na aittir. Usmanov'un Rublevka'daki mülkü hediye ettiği vakıf. Gördüğümüz gibi Medvedev tarım kompleksi ve Toplumsal Önemi Olan Hükümet Projeleri Vakfı ile aile bağlarıyla bağlı. Bunun dışında Kursk'daki tüm bu ihtişam Medvedev'in kendine ayakkabı sipariş ettiği⁵⁶² "Tehinpro" şirketine ait.⁵⁶³

BÖLÜM 5

Medvedev şarapla ilgilenmeye nasıl başladı ve tüm devleti peşinden nasıl sürükledi? ⁵⁶⁴

Her ne kadar kötü bir fikir olmasa da bu bölümden önce içmem gerektiğinden değil size sadece bu “Cahors” şarabının şişesini göstereceğim.

Üretici, bu şarapta kullanılan üzümün Anapa yakınlarındaki “Skalisty Bereg” üzüm bağından hasat edildiğini yazmış. Kahramanımızın güneydeki malvarlıklarını incelemek için sizinle birlikte buraya hareket ediyoruz. Anapa'ya, Kursk Bölgesi'ndeki Mansurova'yı bulduğumuz gibi yani Medvedev'in internetten siparişler verdiği⁵⁶⁵ Tekhinpro şirketi aracılığıyla ulaşıyoruz. Bu şirketin iştirakleri arasında “Skalisty Bereg”⁵⁶⁶ şirketini tespit ediyoruz. Diğer kurucusu ise artık hepimiz tarafından iyi bilinen⁵⁶⁷ Toplumsal Önemi Olan Hükümet Projeleri Vakfı. Skalisty Bereg⁵⁶⁸ firmasının Karadeniz kıyısındaki Anapa'nın en güzel ve canlı yerlerinde yaklaşık 100 hektar arazisi

⁵⁶¹ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek ekranın sağ tarafında ilgili şema yer alıyor.

⁵⁶² Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol tarafta şirketin ismi ve spor ayakkabıların oraya gittiği animasyonla destekleniyor.

⁵⁶³ Ekranda Medvedev'in denize sırtını vermiş, önünde bir şarap şişesi, şarap kadehi ve bir salkım üzüm olan kurgusal bir fotoğraf yer alırken bölüm başlığı yazılı bir şekilde beliriyor. “American Boy” şarkısının sözsüz giriş kısmından bir kesit de görüntüye eşlik ediyor.

⁵⁶⁴ Konuşmacı konuşmasını yaparken ayağa kalkarak arka planda yer alan şarap şişesini eline alıyor ve şişeyi ayakta kameraya yakından gösteriyor ve elindeki şişe ile birlikte tekrar yerine oturuyor, sonrasında ise şişeyi yan tarafa bırakıyor.

⁵⁶⁵ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol tarafta şirketin ismi ve spor ayakkabıların oraya gittiği animasyonla destekleniyor.

⁵⁶⁶ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek ekranda konuşmacının önünde üzüm sembolü yer alıyor.

⁵⁶⁷ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol tarafta vakfın ismi yer alıyor.

⁵⁶⁸ Ekranda ilgili belge yer alıyor, vurgulanan yerler işaretleniyor.

olduğunu tespit ettik.⁵⁶⁹ Endüstriyel web sitelerinde Skalisty Bereg üzüm bağı⁵⁷⁰ “özel olarak ünlenmiş” bir yer olarak nitelendiriliyor. Turistlere ve ziyaretçilere izin verilmiyor ve bu üzüm bağını kendi gözleriyle görmeyi başaranlar şunları yazıyor:⁵⁷¹ "Burada bu projenin ayrıcalığı açıkça belli oluyor." Burası insana öyle bir his veriyor ki denize sırtınızı dönüp manzarayı seyrederken kendinizi Toskana’da sanabilirsiniz. Yumuşak hatları olan tepeler, yamaçlarında dümdüz uzanmış üzüm bağları. Son derece güzel! İtalyan’ın Toskana’sını anımsatan ciddi bir yaklaşımla oluşturulmuş seçkin bir proje! Bellissimo⁵⁷². Bu noktada size göz kırptıyor ve bu videoyu sonuna kadar izlemenizi öneriyorum. Tek bir şey söyleyeceğim, Toskana’ya da gideceğiz.

Bu firmanın denetim kurulu başkanının kim olduğunu tek seferde tahmin edebilir misiniz? Trampeti daha önceden kullanmıştık. Bu sefer üflemeli çalgılar olsun mu?⁵⁷³ İlya Yelisseyev. Bu üzüm bağlarının yöneticisi ise Andrey Zhmenya'ydı. Aynı kişi daha sonra Plyos'daki "Gradislav" vakfına başkanlık etti. Yani yine, Medvedev'in adamları. Aynı insanlar, yalnızca yerler ve görevler değişiyor. Üzüm bağlarını edinir edinmez Medvedev⁵⁷⁴ şarap üretiminin gerçek bir fanatığı haline dönüşerek sektörün çıkarlarını hükümet adına teşvik etmeye başlamıştır.⁵⁷⁵

2013'te Medvedev, şarapları alkollü ürün statüsünden çıkararak tarımsal bir ürün haline getiriyor. Daha sonra televizyonda reklamı yapılmasına izin veriyor. Hükümet aynı zamanda şarap için taban fiyat belirleme hakkını eline alıyor. Medvedev Abrau-Dyurso'yu ziyaret ederek, şarapçılık konusunda geniş toplantılar düzenleyerek hükümete şarap üzerindeki özel tüketim vergilerini azaltmasını emrini veriyor. Tarım Bakanlığı ve başkanı Alexander Tkaçov'den, şarap üreticileri için devlet desteğiyle ilgili kapsamlı tedbirler geliştirmesini rica ediyor. Tarım Bakanı Tkaçov onu oldukça destekliyor.

⁵⁶⁹ Ekranda ilgili yerin kuşbakışı görüntüsü yer alıyor.

⁵⁷⁰ Ekranda sırayla birkaç ilgili resim yer alıyor.

⁵⁷¹ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol tarafta ilgili internet sitesindeki yazı akıyor sona doğru yazı ekranın ortasına kayıyor.

⁵⁷² İtalyanca “harika”.

⁵⁷³ Ekranda şema yer alıyor ve üflemeli çalgılar eşlik ediyor.

⁵⁷⁴ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol köşede Medvedev’in elinde bir şarap kadehi olan fotoğrafı yer alıyor.

⁵⁷⁵ Ekranda sırasıyla ilgili haberlere yer veriliyor, vurgulanmak istenen yerler işaretleniyor.

Sebepsiz yere değil. Bugün Medvedev bağları Tkačov ailesinin kişisel bağlarını yöneten aynı müdür tarafından idare edilmektedir.⁵⁷⁶

Geleceğin güzel Rusya'sında başbakanı kendi mali çıkarları olan bir alanda açık bir şekilde lobicilik yaptığı için yargılayabiliriz.⁵⁷⁷ Kanunların her şeyin üzerinde olduğu Rusya'nın güzel geleceğinde,⁵⁷⁸ böyle bir nedenden ötürü o çoktan kendi tarım bakanı ile birlikte görevden alınırdı.

Bunu hatırlayacağız, ama şimdilik devam edelim.⁵⁷⁹

BÖLÜM 6

Dar vakfı milyarlık dairelere nasıl sahip oldu?

Şemamızı coğrafi olarak genişletmeye devam ediyoruz. Şimdi Petersburg'a gidelim. Başbakanın memleketi. Kursk Bölgesi'ndekinden farklı olarak, burası onun gerçek evinin bulunduğu yer. Doğduğu, büyüdüğü, okuduğu ve çalıştığı şehir. Medvedev'in burada hiçbir şeyi bulunmasaydı garip olurdu. 2009 yılında, hiç kimse tarafından bilinmeyen "Tsertum-İnvest" şirketi Neva nehri kıyısındaki bu evi satın aldı.⁵⁸⁰ Bu tarihi bir bina, mimari bir anıt, Kont Kuşelev-Bezborodko'nun sarayı. Burası devrim öncesi lüksün tüm özelliklerini korumaktadır. Şömineler, mermer merdivenler ve kaplamalar...⁵⁸¹

Ancak gerçek alıcısı bilinmiyordu. Tsertum-İnvest'in tek kurucusu 29 yaşındaki Filip Polyanski- bir iş adamı değil, tanınmış bir planlamacı değil. Ortaklarının adını, parayı nereden aldığını ve genel olarak bilgi vermemişti. Ancak birkaç ay beklemeye değdi ve taşlar yerine oturdu. Gerçek sahibi 2010 yılında ortaya çıktı. Kadastro bildirisine bakın⁵⁸² ve sahiplik değişimine dikkat edin. Önce "Tsertum-İnvest" vardı ve üç ay sonra "Dar"

⁵⁷⁶ Ekranada ilgili habere yer veriliyor, vurgulanmak istenen yerler işaretleniyor.

⁵⁷⁷ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol köşede Medvedev'in fotoğrafı yer alıyor.

⁵⁷⁸ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol köşede Medvedev'in elinde şarap şişesi ve tarım bakanı ile birlikte çekildiği bir fotoğrafı yer alıyor.

⁵⁷⁹ Ekranada Medvedev'in Kont Kuşelev-Bezborodko'nun sarayı önünde kurgusal bir fotoğraf yer alırken bölüm başlığı yazılı bir şekilde beliriyor. "American Boy" şarkısının sözsüz giriş kısmından bir kesit de görüntüye eşlik ediyor.

⁵⁸⁰ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol köşede sırasıyla konuşma ile paralel binanın içeriden ve dışarıdan çekilmiş fotoğrafları ve Kont'un fotoğrafı yer alıyor.

⁵⁸¹ Ekranada konu ile ilgili haber yer alıyor, vurgulanmak istenen yer işaretleniyor.

⁵⁸² Ekranada konu ilgili belge yer alıyor, vurgulanmak istenen yer işaretleniyor.

Vakfı ortaya çıktı. Bu hiçbir şekilde tesadüf değildir. Filip Polyanski rasgele biri değil.⁵⁸³ Birkaç yıl Dar Vakfı'nın başkanlığını yapan biri. O da Petersburg Üniversitesi mezunu ve eski dostumuzun İlya Yeliseev'in öğrencisi. Her şey şunu gösteriyor: bina en baştan Medvedev'in Dar Vakfı için satın alındı. Tsertum-Invest'in ticari yapısı ise sadece başka bir reenkarnasyon, aynı organizasyon ve aynı insanlar. Dar Vakfı binayı birkaç yıl onardı. 2016 yılında onarım bitti. Kâr amacı gütmeyen bir vakfın dünyanın en iyi yetimhanesini veya hastanesini inşa ettiğini sanmayın. "Dar" ın çok spesifik bir hayırsever olduğunu hatırlıyorsunuz. O sadece bir aileye yardım ediyor – Dmitri Medvedev'in ailesine.⁵⁸⁴

Şimdi bu bina, 29 daireye sahip seçkin bir kulüp binası. Onun elitliğini paha biçmek kolay değil.⁵⁸⁵ Geleneksel havuz komplekslerinin yanı sıra, spa merkezleri, garajlar ve korumalar, bazı dairelerde otomobiller için asansör var. Sokaktan arabayla doğrudan oturma odasına geçebilirsiniz. "Dar", toplam 1.800 metrekare alana sahip altı daireye sahiptir.⁵⁸⁶ Sadece bu dairelerin piyasa değeri yaklaşık bir milyar ruble.

İşte kâr amacı gütmeyen vakıf "Dar" a ait dairelerden biri.⁵⁸⁷ "Ne kadar şık bir bina girişi" diyeceğinizi biliyorum. Ama bu bina girişi değil gençler. Bu dairenin içindeki merdiven.⁵⁸⁸ Burada dökümden melekler, ejderhalar ve Yunan karyatitleri bulunuyor. Hizmetçiler için ayrı bir girişe sahip olan bir oda da bulunuyor.⁵⁸⁹ Daire 2 kattan oluşuyor ve toplam alanı 500 metrekare.

Bu arada konut dışı tesislerin sahipleri arasında Dar Vakfının finans ve danışmanlık şirketini bulduk.⁵⁹⁰ Hatırlarsanız bu Medvedev'in Kursk bölgesindeki patrimonial evinin arazi satın alımını finanse eden firma.

Bu konaktaki dairelere ne olacağını henüz bilmiyoruz. Belki dairelerden birine Medvedev'in kendisi,⁵⁹¹ arkadaşları veya akrabalarından biri yerleşir. Belki de her

⁵⁸³ Ekranda şema yer alıyor.

⁵⁸⁴ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol üst köşede Medvedev ve eşinin fotoğrafı yer alıyor.

⁵⁸⁵ Ekranda konuşma ile paralel sırasıyla ilgili fotoğraflar yer alıyor.

⁵⁸⁶ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sağ tarafta dairelerin metrekareleri ve değeri yer alıyor.

⁵⁸⁷ Ekranda bir merdiven fotoğrafı yer alıyor.

⁵⁸⁸ Ekranda ilgili fotoğraflar konuşmaya paralel bir şekilde sırasıyla yer alıyor.

⁵⁸⁹ Ekranda daire planı yer alıyor.

⁵⁹⁰ Ekranda konu ilgili belge yer alıyor, vurgulanmak istenen yer işaretleniyor.

⁵⁹¹ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol üst köşede önce Medvedev'in, "arkadaşları" dendiğinde bir ördeğin ve son olarak yine Medvedev'in eşiyle çekilmiş bir fotoğrafı yer alıyor.

zamanki gibi,⁵⁹² "Mermer Merdivenleri ve St. Petersburg'un Otomobil Asansörlerini Koruma Vakfı" gibi önemli bir isme sahip yeni bir vakfa devredilir.⁵⁹³

BÖLÜM 7

Bu kadar şeyi alacak parayı nereden bulduğu ile ilgili gecikmiş bölüm.⁵⁹⁴

Ples'teki villa, dağ evi, Kursk bölgesinde bir aile yuvası, aynı yerde tarımsal işletmeler, Rublyovka'daki evler, üzüm bağları, antik köşkler. Bu, anlattıklarımın tam olmayan listesi. Eminim ki herkeste "Bu para nereden geliyor" sorusu uzun süredir olgunlaştırmıştır. Hesabı kim ödüyor?⁵⁹⁵ Bu nasıl işliyor? Hepsini farklı bölgelere dağılmış bu kadar varlık, her yerde inşaatçılar, hizmetçiler, yöneticiler ve muhasebeciler gibi birçok personele ihtiyaç var. Büyük bir altyapı. Anlatıyorum.

Dar Vakfı'na parayı Novotek'in hissedarları ve ham madde oligarkları olan Mihelson ve Simanovski bağışladı.⁵⁹⁶ Bu sahte hayır vakfının kuruluş sermayesine 33 milyar ruble katkıda bulunuldu.⁵⁹⁷ Bir diğer ham madde oligarkı Alişer Usmanov Rublevka'daki Znamenskoye köyündeki araziye "hediye" ederek katkıda bulundu. Bu katkının değerinin 5 milyar ruble olduğunu değerlendiriyoruz. Dar Vakfının ayrı bir tüzel kişiliğe sahip bir yönetim şirketi var. Zaten eskiden adı da "Dar Yönetim Şirketi" idi şimdi ise ismi değiştirerek özellik belirtmeyen "Orion" ismini aldı. Bu ismi hafızanıza kazıyın, o daha bize lazım olacak. Devasa rakamlar daha sonra dağıtılmak üzere Dar Yönetim Şirketi'nden geçmektedir. Ama bu para nereden geliyor? Dar'ın yönetim şirketinin varlık kaynağını bulduk. Herhangi bir yerde değil tamamen açık olan Gazprombank'ın eski muhasebe kayıtlarında bulduk.⁵⁹⁸ Bu banka şirkete 11 milyar ruble kredi vermiş. Bu o kadar büyük bir rakam ki iki yıl boyunca Dar Yönetim Şirketi, Gazprombank'ın en büyük

⁵⁹² Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol tarafta ilgili hayali vakıf ismi yer alıyor.

⁵⁹³ Ekranda Medvedev'in önünde balyalarla paraların olduğu kurgusal bir fotoğraf yer alırken bölüm başlığı yazılı bir şekilde beliriyor. "American Boy" şarkısının sözsüz giriş kısmından bir kesit de görüntüye eşlik ediyor.

⁵⁹⁴ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol tarafta ilgili resimler konuşmaya paralel sırasıyla yer almaktadır.

⁵⁹⁵ "Hesabı kim ödüyor" manasına gelen kelimesi kelimesine "kimin hesabından geziyoruz" olarak tercüme edilebilecek istihza içeren cümle.

⁵⁹⁶ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek konuşmacının önünde vakfın ismi ve paraların oraya gittiği animasyonla destekleniyor ve Mihelson ve Simanovski'nin resimleri aynı şekilde yer alıyor.

⁵⁹⁷ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol tarafta paranın kaynağı, kimlerden geldiği konuşmaya paralel bir şekilde bir görselle anlatılıyor şemalara yer veriliyor.

⁵⁹⁸ Ekranda ilgili belge yer alıyor, vurgulanan yer işaretleniyor.

borçlularından biri durumundaydı. İşte burada, ikinci sırada olduklarını görebilirsiniz. Gazprombank'ın böylesine bir desteğini açıklamak çok kolay.⁵⁹⁹ Medvedev'in en güvendiği isim olan İlya Yelisseyev, bu bankanın yönetim kurulu başkan yardımcısıdır. Devasa Gazprombank kredilerine ek olarak, Medvedev'in imparatorluğu daha küçük kredilerle de besleniyor. Örneğin, “Başneft” şirketi ona neredeyse 3 milyar rublelik bir kredi verdi. Toplamda, böyle dilimlerle yaklaşık 20 milyar ruble toplanıyor. Böylece sadece belgelere ve açık finansal raporlara göre 70 milyar ruble tespit ettik.

İşte bununla satın alıyor ve inşa ediyorlar.

Ve burada bir kez daha, Dmitri Medvedev'in yolsuzluk sisteminin nasıl finanse edildiğini belgelerle daha ayrıntılı bir şekilde inceleyebileceğiniz ve bu videonun ekinde yer alan internet sitemizi dikkatli okumanızı⁶⁰⁰ öneririm. ⁶⁰¹

"ve sonuçta yolsuzluk bir zihin durumudur."

Bir başka ilginç soru: Bu sistem nasıl yönetiliyor.⁶⁰² Sonuçta ortada altı farklı bölgeye yayılmış, düzinelerce tüzel kişilik ve villalardan damızlık çiftliklere kadar birbirinden tamamen farklı mal varlıkları var. Cevabı ise basit. Tüm bunlar aynı insanlar tarafından yönetiliyor.⁶⁰³ Vitali Golovaçev'den daha önce bahsetmiştim O Toplumsal Önemi Olan Hükümet Projeleri Vakfı'nın ve Psehako'daki dağ evinin sahibi olan Kış Olimpiyat Sporunun Desteklenmesi Vakfı'nın kâğıt üzerindeki (nominal) sahibi. Ona ait bir firma daha var. Daha doğrusu başka bir yönetim şirketi olan "Meritaj."⁶⁰⁴ Şirket Medvedev'in tüm mal varlıklarının merkezi olarak desteklenmesi ve yönetilmesi ile ilgilenmektedir. Örneğin personel alımlarını Meritaj yapmaktadır.⁶⁰⁵ Verdiği iş ilanları arasında Ples'teki kır evinde peynir yapımcısı var. Kursk bölgesindeki Mansurova tarım kompleksinde çalıştırılmak üzere muhasebeci ve sistem yöneticisi. Svetlana Medvedeva'nın Sosyal ve

⁵⁹⁹ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol tarafta paranın kaynağı, kimlerden geldiği konuşmaya paralel bir şekilde bir görselle anlatılıyor ve şemalara yer veriliyor.

⁶⁰⁰ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol tarafta DIMON.NAVALNY.COM adresine yer veriliyor.

⁶⁰¹ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sağ üst köşede beliren Medvedev görüntüsü cümle tamamlanır tamamlanmaz ekranın ortasına inerek Medvedev'in konuşmasından kısa bir video kayıt geliyor.

⁶⁰² Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sağ tarafta ilgili şirketlerin isimleri yer alıyor.

⁶⁰³ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol tarafta ilgili şema yer alıyor.

⁶⁰⁴ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sağ tarafta ilgili şirketin ismi yer alıyor.

⁶⁰⁵ Ekranda ilgili belgeler konuşmaya paralel sırasıyla vurgulanmak istenen yerler işaretlenerek yer alıyor.

Kültürel Girişimleri Vakfı tarafından açılmış olan "Belaya Roza" Teşhis merkezinde çalıştırılmak üzere tıbbi personel. Aynı zamanda Dar Vakfının ofis adresiyle tamamen aynı olan bir iş adresinde açık iş pozisyonları da var.

Olay sadece iş ilanlarıyla sınırlı değil. Meritaj diğer taraftan alan adı (domain) kaydı da yapmaktadır.⁶⁰⁶ Meritaj çalışanları "Gradislav", "Toplumsal Önemi Olan Hükümet Projeleri Vakfı", "Dar" vakfı, Svetlana Medvedeva'nın Sosyal ve Kültürel Girişimler Vakfı, "Tsertum-Invest" şirketi ve "Skalistiy-Bereg" üzüm bağları gibi tüm bu kuruluşların alan adlarını kendi adlarına kaydetmiş ve iletişim bilgileri olarak kendi bilgilerini vermişlerdir.

Araştırmalarımızda bahsedilen hemen hemen tüm şirketler bu listede yer almaktadır. Gördüğümüz gibi hepsine tek bir merkezden hizmet sağlanıyor. Finansları da aynı şekilde sağlanıyor.⁶⁰⁷ Firmalar ortak çalışanlar ve adreslerle birbirine bağlı, gayrimenkuller aynı insanlar adına kayıtlı ancak bunların hepsini tek bir sistemde birleştiren ana unsur⁶⁰⁸ Dmitri Anatolyeviç Medvedev'tir.⁶⁰⁹

BÖLÜM 8

Medvedev'in offshore hesabına kayıtlı iki yatı nasıl bulundu?

Apartmanlar, villalar, çiftlikler, eğlence yerleri her şey var. Eksik olan ne? Tabi ki yatlar.⁶¹⁰ Hepinizin görmek için sabırsızlandığınızı biliyorum ama birazcık daha bekleyin. Bu yatı nasıl bulduğumuzu anlatayım. Biraz daha entrika katarak söyleyeyim "yatı" değil "yatları."

⁶⁰⁶ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sağ tarafta ilgili anlatım animasyonla destekleniyor.

⁶⁰⁷ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol tarafta şema yer alıyor.

⁶⁰⁸ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol üst köşede Medved'in fotoğrafı yer alıyor.

⁶⁰⁹ Ekranda Medvedev'in arkasında bir yat başında denizci şapkası ve omzunda bir papağanın olduğu kurgusal bir fotoğraf yer alırken bölüm başlığı yazılı bir şekilde beliriyor. "American Boy" şarkısının sözsüz giriş kısmından bir kesit de görüntüye eşlik ediyor.

⁶¹⁰ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol üst köşede önce bir sonra iki yat fotoğrafı konuşmaya paralel yer alıyor.

Petersburg'daki Kont'un sarayını satın alan Tsertum-İnvest⁶¹¹ şirketinin kısa süre önce ikinci bir kurucusu ortaya çıktı. Kıbrıs Offshore.⁶¹² Umut verici bir bulgu! Villalar ve çiftliklerin üzerlerine kaydedildiği kâr amacı gütmeyen vakıflar arasında yer alan ilk offshore. Tamda bu offshoreda yer alan ortak adresler ve yönetici zincirleri aracılığıyla %100'ü Medvedev'in sınıf arkadaşı İlya Yeliseev'e ait olan “Fursina Limited” isimli başka bir Kıbrıslı şirkete çıkıyoruz Böylelikle neler neler açığa çıkıyor. Fursina'nın Rusya'da adı “İnvestitsionnoye Sodrujestvo” olan bir yan kuruluşu var. Umut verici geliyor, değil mi? Elbette boşuna değil. Bu şirkete verilen sertifikalar arasında “Princess 85MY” yat modelinin sertifikasını görüyoruz. Satın alındığı zaman dilimde yatın fiyatı yaklaşık 200 milyon rubleydi ve görünümü şöyle.⁶¹³ Yatın adını öğrenmek zor değildi. 2009'da Roskomnadzor, “İnvestitsionnoye Sodrujestvo”ya iki radyo istasyonu lisansı vermiş⁶¹⁴ ve bunları kullanacak gemiyi belirtmiştir. Yatın adı “Fotiniya” Hemen Rus sayfalarında bu yatı aramaya başlıyoruz.⁶¹⁵ 2014 yılına ait bir fotoğrafta tam da bu yatın demir atmış bir şekilde durduğunu görüyoruz, sizce nerede? Ples'te, Milovka mülkünün iskelesinde, Medvedev'in gizli villasında. Ancak hepsi bu kadar da değil. 2015 yılında “İnvestitsionnoye Sodrujestvo”nın bir yatı daha oluveriyor.

Bu yat oldukça yeni ve çok daha pahalı bir yat. Modeli “Princess 32M.”⁶¹⁶ Fiyatı: 11 milyon dolar. Satın alındığı dönemdeki pariteye göre 630 milyon ruble, gümrük vergileri ile birlikte ise toplam 900 milyon ruble. İnanamayacaksınız,⁶¹⁷ 2015 yılının yaz aylarında ithal edilen bu yatın ismi de “Fotiniya.”⁶¹⁸ İkinci yatlarına da aynı ismi koymuşlar. Umarım yatı dikkatlice incelemiş ve nasıl görüldüğünü aklınızda tutmuşsunuzdur. Aksi halde, geçen yılın temmuz ayında yine Ples'teki Milovka mülkünde demir atmış yatın bu olduğunu nasıl bilebiliriz?⁶¹⁹

⁶¹¹ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol üst köşede ilgili binanın fotoğrafı yer alıyor.

⁶¹² Ekranda ilgili belgeler konuşmaya paralel yer alıyor, vurgulanmak istenen yerler işaretleniyor.

⁶¹³ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol üst köşede yat fotoğrafı yer alıyor.

⁶¹⁴ Ekranda ilgili belge yer alıyor, vurgulanmak istenen yer işaretleniyor.

⁶¹⁵ Ekranda internetten arama yapılan görsel yer alıyor, bulunan yat fotoğrafı ve Ples'te, Milovka mülkü yan yana gösteriliyor.

⁶¹⁶ Ekranda ilgili yat fotoğrafları sırasıyla gösteriliyor, ilgili belge yer alıyor ve vurgulanmak istenen yerler işaretleniyor.

⁶¹⁷ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol üst köşede yat fotoğrafı yer alıyor

⁶¹⁸ Ekranda yatın isminin görüldüğü bir fotoğrafı yer alıyor.

⁶¹⁹ Ekranda ilgili yat fotoğrafları yer alıyor.

Toplamda değeri 1 milyar rubleyi⁶²⁰ aşan ve Medvedev'in en yakın arkadaşı İlya Yeliseyev'in offshore hesabına kayıtlı bu yatların aslında Medvedev'in⁶²¹ kendisine ait olduğuna ikna olduk. Her iki yatın adının da "Fotiniya" olması da buna işaret etmektedir. Bu ismin nereden geldiğini hemen anlayamamış olmam nedeniyle utanç duyuyorum. Ama her şey çok basit çıktı. Fotiniya, Svetlana adının kilise versiyonudur.⁶²² Ortodoks inancında Svetlana ismi uzun süre yasak olarak sayılmış ve vaftiz esnasında bu isim Fotiniya olarak değiştirilmiştir. Yani her iki yat da Svetlana'nın adını taşıyor. Şaşırtıcı bir tesadüf!⁶²³ Adının Svetlana olması yeterli mi diyeceksiniz.

Ve burada sözü iki dakika içerisinde bu yatlarla kimin gezdiği (yüzdüğü) konusunda şüphelerinizi giderecek olan Yolsuzlukla Mücadele Vakfı soruşturma departmanı görevlisine veriyorum;⁶²⁴

Yat pek fazla kullanılmıyor, genellikle Moskova'da ya da St. Petersburg'da duruyor. Bununla birlikte, bir rota çok doğru tahmin ediliyor. Dört kez Ples'e Medvedev'in villasına gitti. Ancak hepsi bu kadar değil. Hadi bu soruşturma için favori kaynağımız olan Medvedev'in kendi Instagram'ını kullanalım.

İşte 26 Haziran 2016 tarihli bir resim. Petersburg'un tecrübeli sakinleri resimdeki sahnenin ne olduğunu hemen anlarlar. Bu her yıl düzenlenen "Alıye Parusa"⁶²⁵ isimli lise mezuniyet kutlaması, çok güzel bir etkinliktir. Kutlamanın en önemli anları havai fişekler ve kızıl yelkenli geminin Neva Nehri'nden geçişi. İnanılmaz bir tesadüf sonucu, tam da bu yerde ve bu zamanda "Fotinya" yatı bulunmaktaydı. Gözlerimize inanamadık, işte St. Petersburg yönetiminin belirtilen zamanda belirtilen yerde gemi hareketliliğinin yasak olduğunu söyleyen kararı. Özel bir yat için özel bir istisnanın yapılmış olması mümkün

⁶²⁰ Ekranda 1 milyar ruble rakamla yer alıyor.

⁶²¹ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol üst köşede Medvedev'in bir gemi dümenindeki fotoğrafı yer alıyor.

⁶²² Ekranda ilgili belge yer alıyor, vurgulanmak istenen yer işaretleniyor.

⁶²³ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol üst köşede Medvedev'in ve eşi Svetlana'nın fotoğrafı yer alıyor.

⁶²⁴ Ekranda Geori Alburov'un görüntüsü yer alıyor sol alt köşede künyesi beliriyor, konuşmaya paralel ilgili fotoğraflar, videolar, yatın ilgili tarihte bulunduğu yeri gösteren belgeler ve diğer belgeler sırasıyla yer alıyor, vurgulanmak istenen yerler işaretleniyor, videoda yer alan yatın bahsedilen ile aynı olduğunu göstermek için iki görüntü yan yana konularak kıyaslanıyor ve etkinliği izlemeye gelenlerin nehir kıyısında çekilmiş fotoğrafları yer alıyor.

⁶²⁵ Kızıl Yelken.

olamaz, değil mi? Şimdi bu kutlamanın video kaydını yakından inceleyelim. Bir anda, göze çarpan gizemli bir siluet göreceğiz. Şüphe yok- bu Medvedev'in Fotiniya yatı. Başbakanımız tam da bu yatın içinden, bu muhteşem etkinliği görmeye gelen sıradan Petersburg'luların çok da uzağında olmayan bir yerden, kokteyli yudumlarken havai fişek resimlerini instagramdan paylaştı. 2015 yılında da "Alıye parusa"yı aynı şekilde Fotinya'dan izlemişti ve bu Fotiniya yatının o gün ki coğrafi konumuyla da uyuşmaktadır.

Burada ekleyecek başka bir şey yok. Her iki yat da Dmitri Medvedev'in en güvenilir ismi olan İlya Yeliseyev'e ait bir offshore'a kayıtlı.⁶²⁶ İkisinin de Medvedev'in ikametgahı olan Plyos'taki Milovka mülkünün yanında demir attığını görüyoruz.⁶²⁷ Her iki yat da Svetlana adının kilise versiyonu olan "Fotinya" olarak adlandırılmış.⁶²⁸ Dmitri Medvedev'in karısının adı bu. Tüm kullanım durumları Medvedev ile bağlantılı.⁶²⁹ Açıkça itiraf etmeliyiz. Milyar rublelik yatlar Birleşik Rusya lideri Dmitri Medvedev için satın alınmış.⁶³⁰

"Siz burada kalın (tutunun, dayanın), size iyilik, moral ve sağlık diliyorum"⁶³¹

BÖLÜM 9

Medvedev Toskana'da üzüm bağları ve kaleyi nasıl edindi?

Size tatlı olarak en iyisini seçtim⁶³². Yurtdışı malvarlığı. Medvedev'in yatıyla aynı offshore'a kayıtlı. Onu bulmak çok zor olmadı.⁶³³ İlya Yeliseyev'e ait olduğunu hatırlatmak istediğim Offshore "Fursina"'nın finansal raporlarını açıklaması yasal olarak

⁶²⁶ Ekranda ilgili şema yer alıyor.

⁶²⁷ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol üst köşede ilgili fotoğraf yer alıyor.

⁶²⁸ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol üst köşede Medvedev'in eşi ile birlikte bir fotoğrafı yer alıyor.

⁶²⁹ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol üst köşede Medvedev'in Birleşik Rusya Parti logosunun önünde yer aldığı bir fotoğrafı yer alıyor.

⁶³⁰ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sağ üst köşede beliren Medvedev görüntüsü cümle tamamlanır tamamlanmaz ekranın ortasına inerek Medvedev'in kalabalık bir gruba yaptığı konuşmasından kesilmiş video kayıt geliyor.

⁶³¹ Ekranda Medvedev'in üzüm bağlarının yanında önünde bir sepet üzüm ve şaraplar, altında İtalyan bayrağı olan olduğu kurgusal bir fotoğraf yer alırken bölüm başlığı yazılı bir şekilde beliriyor. "American Boy" şarkısının sözsüz giriş kısmından bir kesit de görüntüye eşlik ediyor.

⁶³² En iyisini en sona bıraktım.

⁶³³ Ekranda ilgili belge yer alıyor ve vurgulanmak istenen yer işaretleniyor.

zorunludur. Kayıtlar Kıbrıs Cumhuriyeti'nin⁶³⁴ ticaret sicili internet sitesinde yayınlanmaktadır ve herkese açıktır. Ana sır işte bu raporlarda gizlidir.

İşte.⁶³⁵ Yan kuruluşlar listesinde, "Fattoria Della Aiola" gibi dolgun bir İtalyan ismi buluyoruz. Ve nihayet karla kaplı Kursk bölgesine ya da St. Petersburg'a değil, güneşli ve güzel İtalyan Toskana'sına geçiyoruz. Dmitri Medvedev'in İtalyan üzüm bağlarının üzerinden uçuyoruz.⁶³⁶ Bu üzüm bağları Toskana'nın tam merkezinde, ağırlıklı olarak şarapları ile ünlü bir bölgede yer almaktadır ve hemen, küçük bir zeytinlik gözümüze çarpıyor, burada onlardan çokça var. Biraz daha uçuyor ve sağa dönüyoruz. Önümüzdeki bina firmanın kendi üretimi olan şarap ve zeytinyağlarının satıldığı mağazası. Mağazanın hemen ardında bizi Toskana'nın görkemli manzarası karşılıyor. Sahip oldukları arazi o kadar büyük ki bir bakışta tamamını görmek mümkün değil. Üzüm bağlarının, zeytin ağaçlarının ve ormanların toplam alanı 100 hektar, yani 1 milyon metrekare. Vatikan'ın iki katı veya Monaka Prenslığı'nın yarısı kadar.

Mağazaya geri dönüyoruz ve hemen altında depoların ve üretim tesisinin olduğunu görüyoruz. Ama "kendisine ait bir villası olmayan İtalyan uzun bağı olur mu?" diye soracaksınız. İşte burada, tam önünüzde. Kendine ait bir ismi bile var "Villa Dell Aiola."17. yüzyılda eski bir kalenin kalıntıları üzerine inşa edilmiş. 30 odalı bu villa toplam 1500 metrekare alana sahip. Bu rahat İtalyan yuvası, 1 milyon metrekarelik Toskana topraklarıyla birlikte başbakanın eline geçti. Dmitri Anatolyevich'in, instagramında romantik bir not ile selvi ağaçlarının fotoğraflarını paylaşarak bizi mutlu etmesini bekliyoruz.

Şirketin Rusça yayınlanan web sitesinde⁶³⁷ şarap imalathanesinin 2012 yılında Rus yatırımcılar tarafından satın alındığı yazılı. Burada mağazadaki satış görevlileri dahil tüm personelin Rusça konuşanlardan (Rus vatandaşlarından) oluştuğu belirtilmiş ve yönetici

⁶³⁴ Bu ifade orijinal konuşmada bu şekilde geçtiği için aynen tercüme edilmiştir. Ancak Kıbrıs adası Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi olmak üzere iki ayrı yapıdan müteşekkildir. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Türkiye'nin garantörlüğünde bağımsız bir devlettir. Bakınız <http://mfa.gov.ct.tr/tr/dis-politika/turkiye-cumhuriyeti-ile-iliskiler/>, (Erişim 05.02.2018).

⁶³⁵ Ekranda ilgili belge yer alıyor ve vurgulanmak istenen yer işaretleniyor.

⁶³⁶ Ekranda ilgili yerin kuşbakışı çekilmiş video görüntüsü ile birlikte anlatım devam ediyor sol alt köşede Medvedev'in küçük bir fotoğrafı görüntüye eşlik ediyor.

⁶³⁷ Ekranda ilgili internet sitesinin görüntüsü ve ilgili belgeler konuşmaya paralel sırasıyla yer alıyor, vurgulanmak istenen yerler işaretleniyor.

müdür de sıradan biri değil. İtalyan kayıt defterlerine göre, bu görevi Sergey Stupnitski üstleniyor.⁶³⁸ Bundan önce, zaten bize tanıdık olan Medvedev'in Anapa'daki üzüm bağları "Skalistiy Bereg" in genel müdürüydü ve belki şüpheciler bunun yeterli olmadığını düşünebilir, belki de bankacı Yeliseyev⁶³⁹ İtalya'daki bu üzüm bağını kendine almıştır. Ona yasak değil ki. Ancak belgeler yine şüphecilerin tarafında değil. "Fursina"ya ait offshore hesabındaki paraların Yeliseev'in kişisel tasarrufları olmadığı belgelerde açıkça görülmektedir. Bakınız, burası krediler bölümü. Burada, offshore'un yatları ve bağları satın almak için parayı nereden aldığını görüyoruz. İkisini de iyi tanıdığımız iki kaynak var "Orion" adlı yeni ismiyle Dar Vakfının yönetici şirketi ve Dar Vakfının Finansal ve Danışmanlık Şirketi. Şirket 2013 yılında offshore'a 53 milyon dolarlık bir kredi sağlamıştır ve bu şirketler öylece "sokaktan" (dışarıdan) borç veren şirketler değiller. Raporda "ilişkili şirketler" olarak belirtilmişler. Bu ise aynı insanlar tarafından kontrol edildikleri anlamına geliyor. Ama bu zamana kadar bunu zaten çok iyi biliyorduk.

Zannımca şimdiye kadar Dar Vakfı'na ait yapıların Medvedev ve onun ailesinin şahsi çıkarlarına⁶⁴⁰ hizmet ettiği konusunda yeterince kanıt sunduk. Kıbrıs Offshore'u Dar vakfının ve yan kuruluşlarının yolsuzluktan elde ettiği paraları Medvedev'in ara sıra kullandığı yatları⁶⁴¹ ve başbakanın yeni hobisi ve tutkusu olan İtalyan üzüm bağlarını almak için harcıyor.⁶⁴²

BÖLÜM 10

Aleksey Navalny'yın öğretici sonuç ve bulguları duyurduğu bölüm (Aleksey Navalny'yın kıssadan hissesi).⁶⁴³

⁶³⁸ Ekranda şema yer alıyor.

⁶³⁹ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol üst köşede Yeliseyev'in fotoğrafı ve sonra ilgili belgeler yer alıyor, belgeler sonrasında ekranı kaplıyor ve vurgulanmak istenen yerler işaretleniyor.

⁶⁴⁰ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol üst köşede Medvedev'in eşi ile birlikte bir fotoğrafı yer alıyor.

⁶⁴¹ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol tarafta iki adet yatın ve üzüm bağının fotoğrafları konuşmaya paralel sırasıyla yer alıyor.

⁶⁴² Ekranda Medvedev'in küçük bir fotoğrafı "+" işareti ile bir ev ikonu tekrar "+" işareti ve bir yat ikonu "—" işareti ve bir imparator tacı yer alırken bölüm başlığı yazılı bir şekilde beliriyor. "American Boy" şarkısının sözsüz giriş kısmından bir kesit de görüntüye eşlik ediyor.

⁶⁴³ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol tarafta önce şema sonra konuşmaya paralel sol üst köşede Medvedev'in Birleşik Rusya Partisi amblemi önünde çekilmiş bir fotoğrafı yer alıyor.

Araştırma filmimizi bir sonuca ulaştırma zamanı geldi ve bu oldukça üzücü bir sonuç. Eski cumhurbaşkanı, iktidardaki Birleşik Rusya Partisinin lideri olan mevcut başbakan, vakıflar aracılığıyla oligarklardan rüşvet aldığı ve manyakça (manik bir şekilde) ülkenin dört bir yanına saraylar ve villalar inşa ettiği neredeyse apaçık bir yolsuzluk ağı yarattı. Yatlar ve yurtdışında orta çağ kaleleri satın almakta.⁶⁴⁴ O aslında saklanmıyor bile çünkü binlerce insan Medvedev'in projelerine ve taşınmaz mülklerini hizmet ediyor. Bu gizli sarayları devletin özel servisi koruyor. Aslında, sırlar yalnızca bizden, tüm bunları ödeyen Rusya halkından saklanıyor, iktidardaki herkes her şeyi biliyor.

Medvedev bu kadar açık ve büyük çapta hırsızlık yapabiliyor çünkü Putin de⁶⁴⁵ aynı şeyi daha büyük ölçekte yapıyor. Hükümet de aynı şeyi yapıyor. Çünkü mahkeme başkanları, savcılar ve özel hizmetlerin yöneticileri de aynı şeyi yapıyor – yolsuzlukla milyonlar ve milyarlar oluyorlar. Ve araştırmamızın ana sonucu şudur: Sistem o kadar çürümüştür ki artık içinde sağlıklı bir parça yoktur. Bu filmdeki insanlar 17 yıldır iktidardalar ve Rusya'nın ulusal zenginliğini kendileri ve çocukları için saraylar ve banka hesapları haline getirmek için ideal bir mekanizma inşa ettiler. Ülkemizin bir bütün olarak çok zengin olmasına rağmen ülkede yaşayan insanların çok fakir olmasının ana nedeni budur. Her gün akrabalarının tedavisi için para toplamaya çalışan insanlar görüyoruz.⁶⁴⁶ İlaç alabilmek için ameliyat ücretlerini ödeyebilmek için para toplayan insanlar. Ve her seferinde “Yüce İsa, neden devletin parası yeterli değil, nerede bu paralar? Diye düşünüyoruz. Size gösterdiğimiz gibi işte burada,⁶⁴⁷ on milyar burada, yirmi orada. İşte hepsi bu, para yok, ama siz dayanın!”⁶⁴⁸

Bunun böyle oluyor olması, bunu kabul etmemiz gerektiği anlamına gelmiyor. Sonuçta burası bizim ülkemiz ve bu dolandırıcılar bizim paramızı çalıyorlar. Herkes elinden

⁶⁴⁴ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol tarafta şema yer alıyor.

⁶⁴⁵ Konuşmacının görüntüsü muhafaza sol tarafta Medvedev, Putin ve bahsedilen diğer yetkililerinin fotoğrafları yan yana konuşmaya paralel sırasıyla yer alıyor.

⁶⁴⁶ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol tarafta yakınlarının tedavisi için para toplayan, kermes düzenleyen insanların görüntüleri yer alıyor.

⁶⁴⁷ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol tarafta şema yer alıyor.

⁶⁴⁸ Medved'in daha önce yayınlanan aslında “Siz burada kalın” demek istediği cümlede kalmak kelimesinin diğer anlamı olan “dayanın” anlamı ima ediliyor.

geldiğince mücadele etmelidir. İçinizden herhangi biri bu filmi yayarak kendine ve bize yardım edebilir.⁶⁴⁹

Bağlantıyı arkadaşlarınıza ve tanıdıklarınıza gönderin. Gördüklerinizi akrabalarınıza anlatın. Evet, televizyon tamamen bu mafyanın kontrolü altında ve bu gerçekler hakkında tek bir kelime bile etmeyecekler ancak bizler insandan insana bilgi aktararak sansürün üstesinden gelebiliriz.

Ben de seçimlere katılıyorum.⁶⁵⁰ Başkanlık seçimlerine gidiyorum çünkü bu ve diğer araştırmalarımızdaki “kahramanlarımızın” on yıl daha iktidarda kalarak çılmaya devam etmelerini ve her şeyi alt üst etmelerini istemiyorum. Desteğiniz benim için çok önemli, adaylığım için imza vermenizi rica ediyorum. Bu videonun açıklamasında bir bağlantı var 2018.navalny.com ve eğer beni desteklerseniz,⁶⁵¹ 2018'de, sizin adınıza bu iktidar karşısında yolsuzluklardan bıktığımızı ve artık yolsuzlukla uğraşmak istemediğimizi söyleyen bir aday olacağım.

3.5.1.1. Konuşmanın Konusu

Konuşma Medvedev Dmitri Anatoleviç ve onunla ilgili yolsuzluk iddiaları hakkındadır. Medvedev Dmitri Anatoleviç Birleşik Rusya Partisi'nin internet sitesinde yer alan resmi biyografiye göre 14 Eylül 1965 yılında Leningrad'da doğmuştur. 1987 yılında Leningrad Devlet Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuştur. 1990 yılında aynı bölümde yüksek lisansını tamamlamıştır. Aynı yıllarda Leningrad Kent Konseyi'nde çalışmış, 1990-1999 yılları arasında Leningrad Devlet Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde ders vermiştir. Buna paralel olarak Vladimir Putin başkanlığındaki St. Petersburg Belediye Başkanlığı Ofisi Dış İlişkiler Komitesi'nde uzmanlık yapmıştır. Kasım 1999- Aralık 1999 tarihleri arasında Rusya Federasyonu Başkan Yardımcılığı, Ocak 2000 -Haziran 2000 tarihleri arasında Cumhurbaşkanlığı İdaresi Başkan Yardımcılığı yapan Medvedev 2000 yılının haziran ayında, cumhurbaşkanlığı yönetiminin ilk başkan yardımcısı olarak atanmıştır. 2000-2008 yıllarında çoğunluk hissesi hükümete ait olan, Rusya'nın en büyük şirketi ve dünya doğalgaz devi Gazprom'un Yönetim Kurulu Başkanlığını yapmıştır.

⁶⁴⁹ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol tarafta “bu filmi yayarak bize yardım edin” “bağlantıyı arkadaşlarınıza ve tanıdıklarınıza gönderin”, “yakınlarınıza anlatın” yazısı beliriyor.

⁶⁵⁰ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol tarafta 2018.NAVALNY.COM adresi yer alıyor.

⁶⁵¹ Konuşmacının görüntüsü muhafaza edilerek sol alt köşede Navalny'yın künyesi tekrar beliriyor.

Kasım 2003'ten bu yana Rusya Federasyonu Güvenlik Konseyi Üyeliği ve Mayıs 2006'dan bu yana Rusya Federasyonu Hükümeti bünyesindeki Dini Dernekler Komisyonuna Başkanlık etmektedir. Aralık 2007'de, Birleşik Rusya partisi tarafından Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı adayı olarak gösterilmiş ve seçilmiştir. Haziran 2010'da yenilik merkezi Skolkovo'nun mütevelli heyeti başkanı olarak atanmıştır. Aynı zamanda Çağdaş Gelişim Enstitüsü Mütevelli Heyeti Başkanlığı, Bilim, Teknoloji ve Eğitim Başkanlık Konseyi Başkanlığı yapmaktadır. 7 Mayıs 2012'de Rusya Federasyonu Başkanlığından istifa eden Medvedev 8 Mayıs 2012 tarihinde, Rusya Federasyonu Hükümet Başkanı olarak atandı. 26 Mayıs 2012 tarihinde XIII Kongresinden bu yana Birleşik Rusya partisinin başkanlığını yapmaktadır.⁶⁵² Svetlana Vladimirovna Medvedeva ile evli olan Medvedev'in 1995 doğumlu İlya isimli bir oğlu bulunmaktadır.⁶⁵³

Vladimir Putin'in ikinci cumhurbaşkanlığı dönemi boyunca (2004-2008), üçüncü bir dönem başkanlık yapıp yapamayacağı, anayasanın üç dönem üst üste cumhurbaşkanlığı yapmaya müsaade etmeyen maddesinin esnetilip esnetilemeyeceği, değiştirilip değiştirilemeyeceği tartışmaları yapılmıştır. Putin'in anayasaya sıkı sıkıya bağlı kalacağı şeklindeki iddialarına rağmen çokları onu üçüncü bir dönem aramaya teşvik etti. Ancak Putin ise bu yolu izlemedi ve 2 Mart 2008'de halefi Dmitri Medvedev yüzde 70,3 oyla cumhurbaşkanı seçildi. Dışarıdan bakıldığında oldukça genç ve siyasette pek de görünür olmayan Medvedev'in popülaritesi garip gelebilir. Gerçeği görebilmek için ise Medvedev'in Putin ile olan yakınlığını irdelemek gerekmektedir. Medvedev Putin ile St. Petersburg'da, kentin reformist belediye başkanı Anatoli Sobçak için çalışmıştır. 2000 yılında Putin'in seçim kampanyasını yönetmiştir. Putin başbakan olduğunda yine Putin tarafından Moskova'ya getirilmiş ve başkan yardımcısı olarak görevlendirilmiştir. Böylelikle onu kamuoyu önüne çıkaran ve netice itibari ile cumhurbaşkanlığı koltuğuna oturtan Putin'dir. Eski bir KGB ajanı olan Putin'e nazaran bu tür bir geçmişi olmayan, hukuk eğitimi almış genç Medvedev'in “akıl hocasından” daha demokratik bir yönetim anlayışı ortaya koyacağı iddia edilmiştir. Her ne kadar selefinden daha liberal açıklamalarla gündeme gelse de Medvedev'in yönetimi direksiyonunda Putin'in olduğu

⁶⁵² <http://er.ru/persons/3/>, (Erişim 05.04.2018).

⁶⁵³ <http://en.kremlin.ru/catalog/persons/37/biography>, (Erişim 08.04.2018).

iki kişilik bir bisiklete bir “tandem” benzetilmiştir.⁶⁵⁴ Bu nedenle gerek Medvedev’in cumhurbaşkanlığı Putin’in başbakanlığı gerekse Putin’in cumhurbaşkanlığı Medvedev’in başbakanlığı dönemlerinde Putin her daim Rus ve dünya kamuoyunda devletin asıl sahibi olarak görülmüştür.

3.5.1.2. Konuşmanın Kısa Özeti

Belgeselin “Он вам не Димон”⁶⁵⁵ (O Dimon Değil) ismi ile yayınlanması şununla ilgilidir; Başbakan Medvedev’in basın sözcüsü olan Natalya Timakova (Наталья Александровна Тимакова) “Rusya’nın Sesi” isimli radyoya verdiği röportajda Medvedev ile ilgili özellikle sosyal medya üzerinden yapılan bazı yorumların kendisini üzdüğünü belirterek bazılarının ona “Dimon” (Tam adının kullanılması yerine Dmitri isminin “acınası, küçük” bir çocuğa hitap eder gibi lakaplaştırılarak kullanılmasını ifade etmektedir) diye hitap ettiklerini söylemekte ve “O Dimon Değil, Hükümet başkanı” diyerek Medvedev’e saygılı bir şekilde hitap edilmesi gerektiğini söylemektedir.⁶⁵⁶

Navalný buna gönderme yaparak belgeseli “O Dimon Değil” ismi ile yayınlamıştır. Çünkü ona göre Medvedev kesinlikle gerçekten acınası biri değil kurduğu “kukla vakıflar” vasıtasıyla, yolsuzluk ve rüşvetle ülke çapında ciddi gayrimenkul sahibi, seçkin semtlerde dev arazileri olan, lüks köşkleri, yatları daireleri vb. olan biridir.⁶⁵⁷

Konuşmacı konuşmasına Medvedev hakkında kısa ve istihzalı birkaç tanımla başlamaktadır. Onun Rus halkı tarafından “elektronik aygıtları seven, komik bir budala, önemli etkinliklerde uyuyakalan” biri olarak algılandığını söylemekte ve bu algının yanlış olduğunu, aslında Medvedev’in büyük çapta yolsuzluk yapan, yaptığı yolsuzluklarla Rusya’nın en zenginlerinden biri haline gelmiş bir milyarder olduğunu iddia etmektedir. Medvedev’in bu yolsuzluğu yakınları ve sınıf arkadaşları vasıtasıyla yönettiği sözde hayır kurumları (vakıflar) vasıtasıyla yaptığını iddia etmektedir.

Konuşmanın devamında ilk olarak iddia edilen bu yolsuzluk ağını nasıl ortaya çıkardıklarını anlatmaktadır. Devamında vakıflar aracılığıyla elde edildiği iddia edilen

⁶⁵⁴ Graeme Gill, Routledge *Handbook of Russian Politics and Society*. Routledge, Abingdon 2013, p. 27-30.

⁶⁵⁵ Okunuşu “On vam ni Dimon”.

⁶⁵⁶ <https://www.svoboda.org/a/24942521.html>, (Erişim 26.01.2018).

⁶⁵⁷ <https://dimon.navalny.com/>, (Erişim 27.01.2018).

mülkleri sıralamakta, bunların işleyişini ve finans kaynaklarını çeşitli belgeler, şemalar, görgü tanıkları vb. vasıtasıyla ortaya koymaya çalışmaktadır. Vakıflar aracılığı ile yönetilen ve aslında Medvedev'in şahsına ait olduğunu iddia ettiği bu mülklerin kuş bakışı görüntülerini, fotoğraflarını, mali değerlerini göstererek toplumda bir tepki oluşturmaya çalışmaktadır.

Konuşmasının sonunda Medvedev'den yola çıkarak genelleme yapan konuşmacı Putin dahil iktidardaki tüm siyasilerin ve bürokratların yolsuzluk yaptığını iddia etmekte ve halkın yoksulluğunun nedeninin bu olduğunu iddia etmektedir. Çözüm olarak ise devlet başkanlığı seçimlerinde kendisini desteklemelerini istemektedir.

3.5.1.3. Dinleyici/Hedef Kitle

Konuşmacının hedef kitlesi en genel çerçevesi itibari ile Rus halkıdır. Basamak basamak bu çerçeve daraltılacak olursa ilk basamak oy kullanma hakkına sahip reşit tüm Rus vatandaşları olarak belirlenebilir. Ancak Navalny karşıtları tarafından Navalny'nin kitlesinin yoğun olarak reşit olmayan çocuklar olduğu, 18 yaşından küçük okul çağındaki çocukları siyasi amaçları için kullandığı iddiaları ortaya atılmaktadır.⁶⁵⁸

Navalny'nin televizyon izlemeyen, yoğunlukla sosyal medya kullanan gençlere etki ettiği iddia edilmektedir. Navalny'nin sosyal medyayı iyi kullandığı, böylelikle gençleri etkilediği söylenmektedir. Moskova Ekonomi Yüksekokulu Siyasal Çalışmalar Laboratuvarı Başkanı Kasamara Valeriya Aleksandrovna Navalny'nin "Gençlerle onların dilinden konuşmayı" iyi öğrendiği söylenmektedir. Gençlerin Navalny'nin ne söylediğini anladığını belirten Aleksandrovna Rusya'da iktidarda veya muhalefette gençlerle bu şekilde etkileşim kurabilen başka birinin "ne yazık ki" olmadığını belirtmektedir. Navalny'nin retorliğini önemli kılan etkenlerden birisi de budur. Yine de Navalny'nin tüm hedef kitlesinin gençlerden oluştuğunun söylenmesinin doğru olmayacağını belirten Aleksandrovna, Navalny'nin destekleyenlerin şu guruplardan oluştuğunu söylemektedir.⁶⁵⁹ Navalny'nin siyasi görüşlerini gerçekten benimseyen destekçileri, tüm yaş gruplarından Navalny'nin ortaya attığı konuyu destekleyenler (yolsuzluklar vb.) ve Navalny'nin benimsediği kitlesel protesto yönteminin kendileri için ilk defa bir sosyal

⁶⁵⁸ <https://zen.yandex.ru/media/navalny/manipuliaciia-navalnogo-nesovershennoletnie-i-avtomat-593eb9c68146c133f92f7013>, (Erişim 12.04.2018).

⁶⁵⁹ <https://lenta.ru/articles/2017/06/14/nava/>, (Erişim 13.04.2018).

tecrübe olduğunu düşünen ve kendilerini ifade etmek isteyen gençler. Navalny ise kendi internet sitesinde 26 Mart 2017 tarihinde düzenlediği mitinge katılanların oranını açıklayarak destekçilerinin çoğunun reşit olmayan gençler olduğunu reddetmiştir. Buna göre katılımcıların sadece %7’lik bir kısmı 18 yaşın altındadır. ⁶⁶⁰

Gerek Navalny’nin kendi ifadelerinden gerekse diğer yorumlardan hareketle Navalny’nin en büyük argümanı yolsuzluk ve hedef kitlesi buna bağlı olarak “yolsuzluklardan etkilenenler”dir.

Uluslararası Şeffaflık Örgütü ⁶⁶¹ (Transparency International) tarafından açıklanan “Uluslararası Yolsuzluk Algılama Endeksi” 2017 verilerine göre Rusya 180 ülke arasından Paraguay, Papua Yeni Gine, Honduras, Lao PDR, Kırgızistan, Meksika, Dominik Cumhuriyeti gibi ülkelerle birlikte 135. sırada bulunmakta ⁶⁶² ve hemen akabinde Bangladeş, Guatemala, Kenya, Lübnan ve Moritanya gibi ülkeler gelmektedir. ⁶⁶³

Yolsuzluk algılama endeksinde oldukça gerilerde olan Rusya’da diğer taraftan resmi rakamlara dayanan 2016 verilerine göre 19,2 milyon Rus vatandaşının aylık gelirinin açlık sınırı olan 9452 ruble’nin (139 Amerikan Doları) altında olduğu ⁶⁶⁴ düşünülürse Navalny’nin yolsuzluk-fakirlik bağlantısı iddiası ile ulaşmak istediği hedef kitle ortaya çıkmaktadır.

Böylelikle Navalny’nin genel hedef kitlesi yolsuzluklar nedeniyle kötü bir hayat sürdüğünü düşünen Rus vatandaşlarıdır. Ancak belirli bir yaşın üzerindeki Rus vatandaşlarının internet ve sosyal medya kullanmaması, bu kitlenin yoksul olmasına rağmen çoğunlukla ana akım medya ile muhatap olması, ana akım medyadan edindikleri bilgi dışında kıyaslama yapma imkanlarının kısıtlı olması, Navalny’ya buralarda pek fazla söz hakkı tanınmaması ve 1991 yılında son bulduğu söylenen soğuk savaş dönemi

⁶⁶⁰ <https://2018.navalny.com/post/31/>, (Erişim 19.04.2018).

⁶⁶¹ Kuruluş dünyaca kabul görmüş, verileri Türkiye Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı tarafından da kullanılan bir kuruluştur. Bakınız: <https://www.ekonomi.gov.tr>, (Erişim 21.04.2018).

⁶⁶² 1. sıra dünyada yolsuzluğun en az algılandığı ülkeyi 180. sıra yolsuzluğun en çok algılandığı ülkeyi ifade etmektedir. Bazı ülkeler eşit oranlara sahip oldukları için aynı sırada yer almaktadır.

⁶⁶³ https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2017, (Erişim 22.04.2018).

⁶⁶⁴ <https://www.theguardian.com/world/2016/mar/22/millions-more-russians-living-in-poverty-as-economic-crisis-bites>, (Erişim 25.04.2018).

argümanlarının bu kitle üzerinde halen etkili olması gibi sebeplerden ötürü Navalny’ın hedef kitlesinin genellikle gençler olduğu söylenebilir.

Diğer taraftan 1999 yılında iktidara gelen Putin ve yönetimi 2018 yılı itibariyle 19 yılı aşkın bir süredir iktidardır. Dolayısıyla “Putin Öncesi Rusya” olarak adlandırılan Rusya’nın buhranlı dönemlerine şahit olmuş kitleler için Putin saygınlığını korumakla birlikte o dönemde henüz çok küçük veya hiç doğmamış ancak bugün oy hakkına sahip olmuş, internet ve sosyal medya üzerinden Rus halkının mevcut ekonomik durumunu dünya lideri olarak kabul edilen diğer ülkelerin halklarının durumları ile kıyaslayan genç kitlenin bir bölümü için aynı şeyi söylemek mümkün değildir. Navalny bu nedenle bu genç kitleye yönelmektedir.

Ayrıca Rusya “The Economist” verilerine dünya geneli sıralamasında 167 ülke arasından 10 üzerinden 3,24 puan alarak 134. sırada yer almakta ve otoriter bir rejim sayılmaktadır. Vietnam, Angola, Küba, Kamerun, Togo, Gabon, gibi ülkeler sıralamada Rusya’dan önce yer almaktadır.⁶⁶⁵ Bu sebeple Navalny genel itibariyle özgürlüklerine düşkün olan gençler üzerinde etki etmeye çalışmaktadır.

Nitekim Groves açık bir şekilde Rusya’daki mevcut yönetimin özgürlükleri ve demokrasiyi korumak ve geliştirmek yerine güvenlik görevlileri ve onların müttefiklerinden oluşan oligarşik grupların egemen olduğu bir devlet yarattığını söylemektedir. Rusya’nın artık özgür bir ulus olmadığını, Rus medyasının birkaç küçük vitrin kuruluşu ve internet dışında özgür olmadığını, siyasi partilerin ve sivil toplum kuruluşlarının Kremlin’in kontrolü altında olduğunu söylemektedir. Kremlin’in siyasi hegemonyasını protesto etme çabalarının bastırıldığını, muhaliflerin ve medya eleştirmenlerinin sansürlendiğini, gözlerinin korkutulduğunu, dövüldüğünü ve hatta bazen öldürüldüğünü belirtmekte ve Rus ana akım medyasının kontrolünün ise Putin’in elinde olduğunu söylemektedir. Amerika Birleşik Devletleri’nin, özellikle Rusya’nın genç insanlarına internet aracılığıyla ulaşma çabalarını artırması gerektiğini belirtmektedir.⁶⁶⁶

⁶⁶⁵ <https://infographics.economist.com/2017/DemocracyIndex/>, (Erişim 01.05.2018).

⁶⁶⁶ <https://www.heritage.org/europe/report/advancing-freedom-russia>, (Erişim 03.05.2018).

3.5.1.4. İkna Unsuru

Konuşmacı dinleyiciyi özelde Medvedev'in genelde ise tüm iktidarın ve onun organlarının yolsuzluk yaptığına ikna etmeye çalışmaktadır. Çünkü konuşmacı ana politikasını “yolsuzluklarla mücadele” üzerinden yürütmektedir. Nitekim konuşmasında da sıklıkla belirttiği, üzerinden faaliyet yürüttüğü ve kurucusu olduğu vakfın adı da “Yolsuzluklarla Mücadele Vakfı”dır. Esasında her ne kadar konuşmacı nihai olarak devlet başkanlığı seçimlerinde kendisine oy vermeye ikna etmeye çalışsa da kendisinin desteklenmesini açık bir şekilde dile getirdiği bölüm konuşmanın sonunda oldukça kısa yer almaktadır. Çünkü konuşmacı dinleyicinin anlatılanların etkisiyle bu sonuca kendisinin varmasını arzu etmektedir.

Retorik açıdan konuşma harekete geçirmek için kurgulanmıştır. Bunu bilgi sağlama, yer yer duygulandırma ve eğlendirme ile yapmaya çalışmaktadır.

3.5.1.5. Retorik Türü

Konuşmada baskın olarak suçlama kullanılmakla birlikte aynı zamanda müzakereci retorik türü de kullanılmaktadır.

3.5.1.6. Konuşmanın Üretim Basamakları

Navalnýy hukuk eğitimi almış ve avukatlık yapmış bir siyasetçidir. Öyle ki ilk retorik ustaları olarak anılan sofistler de avukatlık yapmaktaydı. Böylelikle Navalnýy rasyonel kanıtlarla ikna etmeye yani Logos'a oldukça ağırlıklı bir şekilde yer vererek kanıtları arayıp bularak sunmaktadır. Rasyonel kanıtlar sunacağını Logos'a ağırlık vereceğini “Burada şimdi size anlatacağım tüm inkâr edilemez kanıtlar bir araya toplanmıştır. Belgeler, şemalar ve ilişkiler” diyerek pekiştirmek istemektedir. Sunulacak kanıtların “inkâr edilemez” olduğunu baştan belirterek retorikğin asli amacı olan dinleyiciyi harekete geçirme (movere) için zemin oluşturmaktadır.

Diğer taraftan bilgilendirme (delectare) amacını da barındırmakla birlikte eğlendirme (docere) yönünü de ihmal etmemektedir. “Hadi size Medvedev imparatorluğunun internette yapılan normal bir alışveriş yüzünden nasıl ortaya çıktığı hakkında bu eğlenceli hikâyeyi anlatayım” diyerek konuşmanın daha baştan “inkâr edilemez” kanıtlardan müteşekkil olacağını ancak dinleyici için sıkıcı da olmayacağını aksine eğlendirici olacağını belirterek dinleyiciyi konuşmaya bağlamaya gayret etmektedir. “Devam

etmeden ve şimdiye kadar hiç kimsenin görmediği şeyleri görmeden önce bu filme büyük ve oldukça ilginç bir araştırma metninin eşlik ettiğini söylemek istiyorum.” diyerek bir taraftan kanıtları belge halinde de dinleyiciye sunarak Logos’u desteklerken “hiç kimsenin görmediği şeyleri” görmeyi vadederek büyüleyici bir yönü (Pathos) olduğunu da vurgulamaktadır. Diğer taraftan Ethos da baskın bir şekilde yer almaktadır. Ethos yani ahlak ve erdem olmadan iyi bir retorik ortaya konamaz. Quintilianus retorik ile ilgili “...iyi insan olmadan gerçekten iyi konuşmak mümkün değildir” demektedir.⁶⁶⁷

Bu noktada Navalny sadece bu konuşmanın değil tüm siyasi çizgisini Ethos’a dayandırdığını zaten iddia etmektedir. Çünkü konuşmayı “Yolsuzluklarla Mücadele Vakfı” sunmaktadır. Buna göre konuşmayı yapan ve sunanlar yolsuzluklarla mücadele eden “ahlaklı ve erdemli” insanlardır.

Ek olarak verilenler hariç konuşmada konuşmacının ortaya attığı yolsuzluk ve rüşvet iddialarının kanıtlanabilmesi için 42 belge, 12 haber metni, onlarca video, fotoğraf, grafik, animasyon ve şema sunulmaktadır. Bunların tamamı Logos’un desteklenmesi için sunulurken diğer taraftan ilgili mülklerin fotoğrafları ve kuşbakışı çekilmiş videolar ile Pathos desteklenerek dinleyiciyi büyülemek ve şaşırtmak arzu edilmekte, nihai olarak Ethos ortaya çıkarılmaktadır. Ayrıca belge veya bilgi niteliği tanışamayan kurgusal ve “eğlenceli” fotoğraflarla konuşmanın genel tutarlılığını bozmadan onu sıkıcı olmaktan kurtarmak arzulanmakta ve eğlendirme (docere) fonksiyonu yerine getirilmektedir.

Düzenleme: Bazı konuşmalar (örneğin soru cevap şeklinde ilerleyen televizyon röportajları) tamamıyla önceden hazırlanmış konuşmalar değildir. Bu sebeple bu tür konuşmalarda düzenleme bölümünü oluşturan basitçe giriş, gelişme ve sonuç olarak ifade edilebilecek (giriş, öyküleme, destekleme veya karşı çıkma ve sonuç) formata tam olarak rastlanamamaktadır. Oysa Navalny’ın bu konuşması tamamıyla önceden hazırlanmış ve kurgulanmış, bir nevi kürsüden hitabet olarak sayılabilecek bir konuşmadır. Bu nedenle retorikğin düzenleme bölümü dikkatlice hazırlanmıştır.

⁶⁶⁷ Meyer, 2009, s. 9-10.

Retoriğin bir giriş bölümü öyküleme ve desteklemeden (kanıt sunmadan) oluşan bir gelişme ve sonuç bölümü bulunmaktadır.

Konuşmada iyi bir retoriğe uygun şekilde giriş bölümü oldukça kısa tutulmuştur. Toplamda 2 dakika 22 saniyedir. Konuşmanın tamamının %4,76'sını oluşturmaktadır. Oldukça kısa olmasına rağmen bu bölümde “O Dimon Değil” başlığı kullanılarak ilgi çekilmeye çalışılmakta konuşmacının kim olduğu hakkında kısa (Aleksey Navalny - Rusya Başkan Adayı- Yolsuzluklarla Mücadele Vakfı Kurucusu) bilgi verilmekte, “Rusya’nın eski devlet başkanı, şimdiki Başbakan Dmitri Medvedev (sanıldığı gibi) elektronik aygıtlara değil, paraya ve lüks gayrimenkullere takıntılı. Saraylar, rezidanslar, aile mülkleri. Rusya’da ve yurt dışında yatlar ve üzüm bağları.” denilerek konuşmanın genel konusuna değinilmektedir. Medvedev’in sözleri olan “Yolsuzluk sadece yasadışı olmamalı, ahlaka aykırı olmalı”⁶⁶⁸ paylaşılarak ileride sunulacak kanıtlarla onun tutarlılığı ve itibarı sarsılmak istenmektedir. Tüm bunlarla yukarıda bahsedildiği şekilde dinleyicilerin zihinleri hazırlanmakta, dinleyici konuya hazırlanmakta, konunun kendisi ile yakından ilgili olduğu belirtilmekte, konunun ilerleyen bölümleri giriş kısmının üzerine inşa edilecek şekilde kurgulanmaktadır. Aşağıdaki ifadelerle de konuşmanın önemi vurgulanmakta konunun olağanüstü ve yeni olduğuna değinilmektedir:

Kesinlikle bu kişinin özellikle kötü bir adam ya da bir yeraltı milyarderi olduğunu hiç düşünmemişsiniz. Telefonları ve benzeri diğer elektronik aygıtları seven, komik bir budala, önemli etkinliklerde uyuyakalan ve internette “Dimon” diye hitap edilen biri... Ancak Yolsuzlukla Mücadele Vakfı’nın hazırladığı bu videoyu izlediğinizde hepimizin ne kadar yanlış olduğunu anlayacaksınız. Rusya’nın eski devlet başkanı, şimdiki Başbakan Dmitri Medvedev (sanıldığı gibi) elektronik aygıtlara değil, paraya ve lüks gayrimenkullere takıntılı. Saraylar, rezidanslar, aile mülkleri. Rusya’da ve yurt dışında yatlar ve üzüm bağları. Size Medvedev’in gerçek gayrimenkul varlığını göstereceğiz ve onun ülkedeki en zengin insanlardan ve en çok yolsuzluktan yapan yetkililerden biri olduğunu anlayacaksınız.

Görüldüğü gibi giriş kısmı retorik açısından belirtilmesi gereken neredeyse tüm unsurları taşımaktadır.

⁶⁶⁸ Sadece yasaya aykırı olarak görülmemeli ahlaka da aykırı görülmeli.

Gelişme: Bu bölüm kendi içinde “BÖLÜM 1-Medvedev spor ayakkabılar yüzünden yakayı nasıl ele verdi?” (02:22-05:13 arası 2 dakika 51 saniye), “BÖLÜM 2-Oligark Usmanov Medvedev'e Rublevka'daki sarayı nasıl hediye etti?” (05:13-12:06 arası 6 dakika 53 saniye), “BÖLÜM 3-Medvedev dağlarda kendisi için gizli bir villayı nasıl inşa etti?” (12:06-16:56 arası 4 dakika 50 saniye), “BÖLÜM 4-Medvedev Kursk Bölgesi'nde kendine nasıl bir aile yuvası ve tarım işi bulmuş?” (16:56-24:34 arası 7 dakika 38 saniye), “BÖLÜM 5-Medvedev şarapla ilgilenmeye nasıl başladı ve tüm devleti peşinden nasıl sürükledi?” (24:34-27:56 arası 3 dakika 22 saniye), “BÖLÜM 6-Dar vakfı milyarlık dairelere nasıl sahip oldu?” (27:56-31:37 arası 3 dakika 41 saniye), “BÖLÜM 7-Bu kadar şeyi alacak parayı nereden bulduğu ile ilgili gecikmiş bölüm” (31:37-36:18 arası 4 dakika 41 saniye), “BÖLÜM 8-Medvedev'in offshore hesabına kayıtlı 2 yatı nasıl bulundu?” (36:18-42:11 arası 5 dakika 53 saniye) ve “BÖLÜM 9-Medvedev Toskana'da üzüm bağları ve kaleyi nasıl edindi?” (42:11-46:17 arası 4 dakika 6 saniye) olarak adlandırılmış toplamda 43 dakika 56 saniyelik dokuz bölümden oluşmaktadır.

Konuşma detaylı, sıralı ve şematik bir şekilde kim?, neden?, nerede?, nasıl?, ne? sorularına yanıt vermektedir.

“Retorik, sıkıştırılmış bir kanıtlamadır.” Aynı zamanda kanıtlamaları da çürütür. Örneğin bir kanıtlamayı çürütmek için dikkate alınmadığı farz edilen soru-cevaplara vurgu yapılır. Kısır döngüye olumsuzlama yapılır. Çelişkiler vurgulanır. “Örtük tanımlar”a vurgu yapılır. Yani en temel bir cevabın bile gerçek anlamdan yoksun olduğu hususuna değinilir. Bu çürütme yöntemlerinde hareketle bir retoriğin çürütülememesi için “çelişkisizlik, özdeşlik ve yeterli neden ilkeleri”ne sahip olması gerekmektedir. Konuşmacının söyleminin hangi nedenlerden dolayı reddedilebileceğini bilmelidir.⁶⁶⁹

Konuşmanın “BÖLÜM 1-Medvedev spor ayakkabılar yüzünden yakayı nasıl ele verdi?” başlıklı bölümünde belirtildiği gibi kanıtlar sunulurken konuşmacı söylemin hangi nedenlerden reddedilebileceğini tespit ederek bu reddetmeyi engelleyecek başka kanıtlar sunmaktadır. Konuşmacı “Şu anda kendimden oldukça emin bir şekilde bu isimsiz eposta adresinin gerçekten Medvedev’e ait olduğunu iddia ederken, haklı olarak “kanıt nerede?”

⁶⁶⁹ Meyer, 2009, s. 65-72.

“Kimin e-posta adresi olduğunu kim bilebilir?” diye düşünebilirsiniz.” diyerek kendi iddiasının dinleyici tarafından neden reddedilebileceğini kendisi dile getirmekte, dinleyicinin zihninde oluşan soruyu kendi kendine sorarak cevaplamaktadır. Daha sonra ise “İşte size kanıt” diyerek e-posta adresinin neden Medvedev’e ait olduğunu çeşitli deliller getirerek, çıkarımlar yaparak kanıtlamaya çalışmaktadır. Bu kanıtları sunduktan sonra “Devam etmeyelim, çünkü sanırım böyle tesadüflerin imkânsız olduğunu fark ettiniz” diyerek dinleyicinin kesin bir yargıya varmasını, karşı kanıtlamanın çürütülmesini istemektedir. Meyer’in belirttiği şekilde çelişkisizlik oluşturmaya çalışmaktadır. Burada aynı zamanda retorik açıdan argüman yöntemi kullanılmaktadır. Bu yöntem açık ve net olan kanıtlarla kesinleşmemiş kanıtlar arasında ilişki kurma çabasıdır.

Konuşmanın “BÖLÜM 8-Medvedev’in offshore hesabına kayıtlı 2 yatı nasıl bulundu?” başlıklı bölümünde çeşitli kanıtlar getirerek İlya Yeliseev'e ait iki yatın aslında Medvedev’e ait olduğunu iddia etmekte devamında her iki yatın da adının Svetlana isminin kilise versiyonu olan “Fotiniya” olduğunu söylemekte ve bu yatlara Medvedev’in eşi Svetlana’nın adının verildiğini iddia etmektedir. Sonrasında ise “Adının Svetlana olması yeterli mi diyeceksiniz.” sorusunu sorarak yatın Medvedev’e ait olduğunu iddia eden farklı kanıtlar sunmaya devam etmektedir.

Konuşmanın “BÖLÜM 9-Medvedev Toskana’da üzüm bağları ve kaleyi nasıl edindi?” başlıklı bölümünde resmi olarak Yeliseyev’a ait görünen Toskana’da bulunan üzüm bağının aslında Medvedev’e ait olduğu iddiasıyla ilgili deliller getirdikten sonra “Ve belki şüpheciler bunun yeterli olmadığını düşünebilir, belki de bankacı Yeliseyev İtalya’daki bu üzüm bağını kendine almıştır. Ona yasak değil ki. Ancak belgeler yine şüphecilerin tarafında değil.” dedikten sonra yine başka deliller getirmek suretiyle iddiasını pekiştirmeye çalışmaktadır. Görüldüğü gibi burada da açık bir şekilde konuşmacının söylemi hangi nedenlerden dolayı reddedilebileceğini tespit etmekte ve hatta bunu açık bir şekilde ifade ederek bu reddetmeyi engellemeye çalışmaktadır.

Bu örneklerde söyleminin hangi nedenlerden dolayı reddedilebileceğini net bir şekilde dile getirerek cevaplandırırken, açık bir şekilde ifade etmese de konuşmanın birçok yerinde karşı kanıtlamayı çürütmek için peşi sıra değişik kanıtlar sunmaktadır.

Savunduğunuz konu ile ilgili sizi destekleyen diğer bilgilere atıfta bulunmak da oldukça önemlidir.⁶⁷⁰ Yılan örneğindeki gibi retorikte ustalık ve mantık çerçevesi içerisinde dinleyiciye inkâr edemeyeceği bir şekilde kanıtların karşı çıkılamayacak bir şekilde sunmaya çalışmaktadır.

“BÖLÜM 6-Dar vakfı milyarlık dairelere nasıl sahip oldu?” başlıklı bölümde “Kâr amacı gütmeyen bir vakfın dünyanın en iyi yetimhanesini veya hastanesini inşa ettiğini sanmayın. “Dar” ın çok spesifik bir hayırsever olduğunu hatırlıyorsunuz. O sadece bir aileye yardım ediyor, Dmitri Medvedev’in ailesine”, “Medvedev'in adresine ayakkabı sipariş ettiği “Promtehinvest” firmasının” vb. ifadelerle Aristo’nun retorikte tümevarım yöntemi kullanılmaktadır.

Konuşmacı konuşmasında sürekli olarak Medvedev’in yolsuzluk yaptığı ile ilgili iddialarda bulunurken, diğer taraftan Medvedev’in konuşmalarından “Yolsuzluk sadece yasadışı olmamalı, ahlaka aykırı olmalı”, “Yolsuzluk yapanların boyunlarındaki yular sürekli ve acımasız bir şekilde sıkılmalıdır ve istisnasız tüm Rus toplumu bu konuda hemfikir.”, “Fakat biz yolsuzluğa karşı savaş ilan ettik, biz düşmanımızı biliyoruz”, "ve sonuçta yolsuzluk bir zihin durumudur .." gibi ifadelerine konuşmasında yer vererek bu çelişkiyi vurgulamak, dinleyicinin dikkatini bu çelişkiye çekerek onu ikna etmeye çalışmaktadır.

Konuşmanın Sonuç Bölümü: Daha önce bahsedilen tümevarım yönteminin en bariz kullanıldığı kısım konuşmanın bölümündedir. Konuşmacı “Medvedev bu kadar açık ve büyük çapta hırsızlık yapabiliyor çünkü Putin de aynı şeyi daha büyük ölçekte yapıyor. Hükümet de aynı şeyi yapıyor. Çünkü mahkeme başkanları, savcılar ve özel hizmetlerin yöneticileri de aynı şeyi yapıyor – yolsuzlukla milyonerler ve milyarder oluyorlar.” demektedir. Bu konuşmada bu kişilerle ilgili herhangi bir delil sunmamış olmasına karşın Medvedev ile ilgili iddiaları ve sunduğu kanıtlar çerçevesinde bir tümevarıma gitmekte, dinleyiciyi de bu tümevarıma ulaşmaya ikna etmeye çalışmaktadır. Tıpkı “Napolyon’a özel nitelikler yüklemeyelim. Sezar’a ve yaptıklarına bakın” ifadesindeki durum burada da geçerlidir. Nasıl ki bir özel olandan (Sezar’a ve yaptıkları bakın) genel olana

⁶⁷⁰ <http://www.iue.edu/hss/writingcenter/documents/SpeechPreparationChecklist.pdf>, (Erişim 16.05.2018).

(Napolyon’a özel nitelikler yüklemeyelim) gidiş söz konusu ise benzer şekilde bir özel olandan (Medvedev bu kadar açık ve büyük çapta hırsızlık yapabiliyor) genel olana (çünkü Putin de aynı şeyi daha büyük ölçekte yapıyor. Hükümet de aynı şeyi yapıyor. Çünkü mahkeme başkanları, savcılar ve özel hizmetlerin yöneticileri de aynı şeyi yapıyor) gidiş söz konusudur.

Aynı zamanda bu bir yapay kanıt çıkarımı olan “Böyle olduğundan öyledir” ile de ilişkilidir. Bu ilişki bu bölümde bariz olarak vurgulanmaktadır. Konuşmacı “bu filmdeki insanlar 17 yıldır iktidardalar ve Rusya’nın ulusal zenginliğini kendileri ve çocukları için saraylar ve banka hesapları haline getirmek için ideal bir mekanizma inşa ettiler” diyerek yapay kanıt çıkarımı yapmaktadır.

Görüldüğü gibi konuşmada duygusallığa en bariz şekilde başvuru bölüm de bu bölümdür. Ortaya atılan iddialarla dinleyici arasında duygusal bağ kurulmaya çalışılmaktadır.

Her gün akrabalarının tedavisi için para toplamaya çalışan insanlar görüyoruz. İlaç alabilmek için ameliyat ücretlerini ödeyebilmek için para toplayan insanlar. Ve her seferinde “Yüce İsa, neden devletin parası yeterli değil, nerede bu paralar? Diye düşünüyoruz. Size gösterdiğimiz gibi işte burada, on milyar burada, yirmi orada. İşte hepsi bu, para yok, ama siz dayanın!

Yukarıdaki ifade ile dinleyici duygusal olarak etkilenmeye çalışılmaktadır. Bu aynı zamanda yine “Böyle olduğundan öyledir” yapay kanıt çıkarımıdır.

Retorikte siyasi söylev dinleyicileri bir şeyi yapmaya veya yapmamaya yönlendirmektedir. ⁶⁷¹ Dinleyicileri istenen yöne sevk etmeyi amaçlar. ⁶⁷² Retorik dinleyicisine “söylediğimi yap!” demektedir. ⁶⁷³ Böylelikle konuşmacı konuşmasının sonuç bölümde duygusal bağı kurduktan sonra “Bunun böyle oluyor olması, bunu kabul etmemiz gerektiği anlamına gelmiyor. Sonuçta burası bizim ülkemiz ve bu dolandırıcılar bizim paramızı alıyorlar. Herkes elinden geldiğince mücadele etmelidir. İçinizden herhangi biri bu filmi yayarak kendine ve bize yardım edebilir” diyerek dinleyiciyi

⁶⁷¹ Arslan, 2007, s. 337-338.

⁶⁷² Бредемайер, с. 12-13.

⁶⁷³ Ranciere, 2009, s. 62.

eyleme geçirmek istemektedir. Duygularına hitap ettiği ve vicdani sorumluluk yüklediği dinleyiciyi sorumluluğunu yerine getirmeye davet etmektedir.

Son olarak ise dinleyiciden beklediği nihai eylemi dile getirmektedir.

Ben de seçimlere katılıyorum. Başkanlık seçimlerine gidiyorum çünkü bu ve diğer araştırmalarımızdaki “kahramanlarımızın” on yıl daha iktidarda kalarak çılmaya devam etmelerini ve her şeyi alt üst etmelerini istemiyorum. Desteğiniz benim için çok önemli, adaylığım için imza vermenizi rica ediyorum. Bu videonun açıklamasında bir bağlantı var 2018.navalny.com. Ve eğer beni desteklerseniz, 2018'de, sizin adınıza bu iktidar karşısında yolsuzluklardan bıktığımızı ve artık yolsuzlukla uğraşmak istemediğimizi söyleyen bir aday olacağım.

Tüm konuşma boyunca kendisinin desteklenmesini açıkça istediği yegâne bölüm buradan ibarettir. Yaklaşık 50 dakika boyunca yolsuzluklardan bahseden, konuşmanın sonuna doğru bunun tüm sisteme sirayet ettiğini belirten, karamsar bir tablo çizen konuşmacı, konuşmanın bu son ve kısa bölümde bu sizi etkiliyor, buna katlamayın ve beni destekleyin demektedir.

İfade Biçimi: Navalny konuşmasında güncel, samimi bir dil kullanmaktadır. Konuşma alışılmış klasik, resmi siyasi retorikten farklıdır. Navalny konuşması boyunca sıklıkla “biz” ifadesini kullanmaktadır. “Bu ismi hafızanıza kazıyın, o daha bize lazım olacak” vb. cümlelerde “biz” dinleyici ile kurduğu samimiyeti, onların içinden biri olduğunu göstermektedir.

Konuşmada zaman zaman Medvedev’in konuşmalarından kesitler verilmektedir. Ancak bu kesitler ironi için kullanılmaktadır. Medvedev’in topluma yolsuzlukla ilgili söyledikleri ve gerçekte olan arasında büyük bir çelişki olduğu iddiasını pekiştirmek için kullanılmaktadır.

“Yolsuzluk sadece yasadışı olmamalı, ahlaka aykırı olmalı”, “Yolsuzluk yapanların boyunlarındaki yular sürekli ve acımasız bir şekilde sıkılmalıdır ve istisnasız tüm Rus toplumu bu konuda hemfikir”, “Fakat biz yolsuzluğa karşı savaş ilan ettik, biz

düşmanımızı biliyoruz" ve "yolsuzluk bir zihin durumudur" gibi ifadelerde ironi bulunmaktadır.

"2000'lerin ortalarında İlya Yeliseyev'in kariyeri aniden yükselerek "Gazprombank" yönetim kurulu başkan yardımcılığına başladı." İfadesinde alegori kullanılmaktadır. Çünkü alegori tanımana uygun bir şekilde "bir şey söylerken başka bir şey kast etmek" amacı gütmektedir.⁶⁷⁴ 2000'lerin ortalarında İlya Yeliseyev'in kariyerinin "aniden yükselmesinin" 2000 yılında, Vladimir Putin başkanlık seçimlerini kazandıktan sonra, Medvedev'in Birinci Başkan Yardımcısı olması ve aynı zamanda Gazprom yönetim kurulu başkanlığı görevini üstlenmesiyle ilintili olduğunu ima etmektedir. Yani burada kullanılan alegorik yöntemin iddiası Yeliseyev'in kariyerinin aniden yükselmiş olmasının sebebinin ne tesadüfen ne de Yeliseyev'in liyakatiyle alakalı olmadığı, sınıf arkadaşı olan Medvedev'in ülke yönetimine gelmiş olmasıyla ilgili olduğudur.

"Ne kadar çok tesadüf var, delirmemek elde değil." İfadesinde ironi kullanılmaktadır. "Ne kadar çok tesadüf var" denilerek aslında söylenin tam tersi vurgulanmaktadır. Yani aslında olay tesadüfi değildir. "Psekhako'da çekilen fotoğraflar ile kıyaslıyoruz ve yine tam bir tesadüf." Cümlesinde aynı şekilde ironi kullanılarak olayın tesadüfi olmadığı ima edilmektedir. "Pekâlâ, bir hayır vakıf daha!" cümlesinde yine ironiye başvurulmaktadır. Buna göre aslında bunlar hayır vakfı değildir.

"İşte kâr amacı gütmeyen vakıf "Dar" a ait dairelerden biri." Bu cümle de ironi kullanılan cümlelerden biridir. "Kâr amacı gütmeyen" ifadesiyle, kâr amacı gütmeyen/ gütmemesi gereken bir vakfın Medvedev lehine kâr amacı güttüğü iması yapılmaktadır.

"Üzüm bağlarını edinir edinmez Medvedev şarap üretiminin gerçek bir fanatiği haline dönüşerek sektörün çıkarlarını hükümet adına teşvik etmeye başlamıştır." Bu cümlede alegori kullanılmaktadır. Buna göre Medvedev aslında sektörün çıkarlarını hükümet adına teşvik etmeye" değil kendi çıkarlarını teşvik etmeye başlamıştır.

⁶⁷⁴ Whitman, s. 162.

“İnanılmaz bir tesadüf sonucu, tam da bu yerde ve bu zamanda “Fotinya” yatı bulunmaktaydı.” Bu ifade yine ironi içeren bir ifadedir. Cümleden asıl kasıt “Fotinya” yatının ilgili yerde tesadüfen bulunmasının imkânsız olduğunu vurgulamaktır.

“Telefonları ve benzeri diğer elektronik aygıtları seven, komik bir budala, önemli etkinliklerde uyuyakalan ve internette “Dimon” diye hitap edilen biri.” Bu cümle benzer şekilde ironi içeren bir cümledir. Konuşmada zaten bu durum açıklanmakta, Medvedev’in küçümsenerek “Dimon” olarak hitap edilecek biri olmadığını, onun yolsuzlukla zengin olmuş güçlü bir milyarder olduğunu iddia etmektedir.

“Mermer Merdivenleri ve St. Petersburg'un Otomobil Asansörlerini Koruma Vakfı gibi önemli bir isme sahip yeni bir vakfa devredilir.” Bu ifadede alegori kullanılmaktadır. “Toplumsal Önemi olan Hükümet Projelerini Destekleme Vakfı” vb. gibi dikkat çekici, önemli görünen isimlere sahip vakıf isimleri ile yolsuzluk yapıldığını ima ederek hatırlatma amacı gütmektedir.

“Toplumsal Önemi olan Hükümet Projelerini Destekleme Vakfı bu gayrimenkulü satın almadı. Onu vakfa hediye ettiler” Bu cümlede. “Onu vakfa hediye ettiler” denilerek ironi kullanılmaktadır. Buna göre bu bir hediye değil rüşvet niteliği taşımaktadır. Diğer taraftan konuşmada “hediye ettiler” ifadesi vurgulanarak bu ironik anlam pekiştirilmeye çalışılmaktadır.

“Dar Vakfı bu arsa ve üzerinde yer alan tüm binaları “Gradislav”a öylece hediye etmiştir!” ve “Kış Olimpiyat Sporunun Desteklenmesi Vakfı. Pekâlâ, bir hayır kuruluşu daha” gibi ifadelerde de aynı şekilde ironi kullanılmaktadır.

“Telefonları ve benzeri diğer elektronik aygıtları seven, komik bir budala, önemli etkinliklerde uyuyakalan ve internette “Dimon” diye hitap edilen biri” ifadesinde “komik bir budala” ve “önemli etkinliklerde uyuyakalan” benzetmeleri adam karalama kapsamında değerlendirilebilir. Burada yolsuzluk konusuyla ilgisi olmadığı halde Medvedev’in kendisine yapılan hakaretvare ifadeler söz konusudur. Benzer şekilde “Eski cumhurbaşkanı, iktidardaki Birleşik Rusya partisinin lideri olan mevcut başbakan, vakıflar aracılığıyla oligarklardan rüşvet aldığı ve manyakça (manik bir şekilde) ülkenin

dört bir yanına saraylar ve villalar inşa ettiği neredeyse apaçık bir yolsuzluk ağı yarattı” ifadelerinde de adam karalama bulunmaktadır.

"Birleşik Rusya partisinin lideri, mülkiyet imparatorluğunu her şeyi offshore'lar aracılığıyla kayda geçiren çoğu dolandırıcıdan çok daha kurnazca inşa etmiş” ifadesinde metafor kullanılmaktadır. Çünkü “mülkiyet imparatorluğu” ifadesi bir metafordur. Normalde “imparatorluk” kelimesi Medvedev gerçek manada bir imparatorluk kurmadığına göre, onun olduğu iddia edilen mülkler ve mal varlıkları bir “imparatorluğa” benzetilerek metafor kullanılmaktadır. Aynı metafor “Hadi size Medvedev imparatorluğunun internette yapılan normal bir alışveriş yüzünden nasıl ortaya çıktığı hakkında bu eğlenceli hikâyeyi anlatayım”, “İşte tamda bu internet alışverişinde Medvedev imparatorluğunun anahtarı gizli”, “Medvedev'in imparatorluğu daha küçük kredilerle de besleniyor” ve “Dmitri Anatolyeviç'in tarım imparatorluğunu aynı sınıf arkadaşı İlya Yelisayev yönetiyor” gibi cümlelerde de kullanılmaktadır.

Medvedev'in sözlerinin alıntılandığı “Siz burada kalın (tutunun, dayanın), size iyilik, moral ve sağlık diliyorum” cümlesinde anlam belirsizliğinden faydalanılmaktadır. Medvedev'in “siz burada kalın” manasıyla kullandığı kelime “держаться” kelimenin diğer manası olan “dayanmak” anlamına vurgu yapılarak kullanılmaktadır. Böylelikle “siz tüm bunlara (yoksulluğa, yolsuzluğa vb.) dayanın, Medvedev ise yolsuzlukla zenginleşmeye devam etsin anlamı” vurgulanmaya çalışılmaktadır.

“Üzüm bağlarının, zeytin ağaçlarının ve ormanların toplam alanı 100 hektar, yani 1 milyon metrekare. Vatikan'ın iki katı veya Monaka Prensiği'nin yarısı kadar” ifadelerinde karşılaştırma kullanılmaktadır. “Anlam karşılaştırma ile ortaya çıkar”⁶⁷⁵ ifadesini doğrulayacak biçimde Medvedev'e ait olduğu iddia edilen arazinin boyutu rakamlarla verilmesine rağmen (100 hektar) anlamı pekiştirmek, dinleyicide şaşkınlık meydana getirmek için karşılaştırma yapılarak arazinin Vatikan'ın iki katı veya Monaka Prensiği'nin yarısı kadar büyük olduğu vurgulanmaktadır.

⁶⁷⁵ Berger, p. 96-99.

“Yolsuzluk yapan diğer tüm Rus yetkililer gibi Medvedev de kendini soylu bir asilzade olarak görüyor” cümlesinde özelleştirme kullanılmaktadır. Bu noktada genel bir ifadenin, bir varsayımın yani yolsuzluk yapan tüm Rus yetkililerin kendilerini soylu birer asilzade olarak gördükleri iddiası özelleştirilerek Medvedev’e de aynı ithamda bulunmaktadır.

Konuşmanın özellikle son bölümünde mantıksal yanılgılara sıklıkla başvurulmaktadır. “Medvedev bu kadar açık ve büyük çapta hırsızlık yapabiliyor çünkü Putin de aynı şeyi daha büyük ölçekte yapıyor” cümlesinde bütünleme yanılgısı kullanılmaktadır. Cümlenin devamında “Hükümet de aynı şeyi yapıyor. Çünkü mahkeme başkanları, savcılar ve özel hizmetlerin yöneticileri de aynı şeyi yapıyor – yolsuzlukla milyonerler ve milyarder oluyorlar” denilerek bütünün bazı parçaları için geçerli olan belirli durumun bütünün kendisi için de geçerli olduğu iddia edilmektedir. Dolayısıyla bu konuşmada adı geçen diğer hükümet yetkilileri, mahkeme başkanları, savcılar ve özel hizmetlerin yöneticileri hakkında herhangi bir bilgi, belge, iddia dahi sunulmamışken, Medvedev üzerinden varılan sonuçla bir bütünleme yapılmaktadır.

“Sistem o kadar çürümüştür ki artık içinde sağlıklı bir parça yoktur” ifadesinde ise indirgeme yanılgısı kullanılmaktadır. Çünkü bütün için geçerli olan bir ifadenin onun her parçası için geçerli olacağını söylemektedir.

“Bu filmdeki insanlar 17 yıldır iktidardalar ve Rusya’nın ulusal zenginliğini kendileri ve çocukları için saraylar ve banka hesapları haline getirmek için ideal bir mekanizma inşa ettiler. Ülkemizin bir bütün olarak çok zengin olmasına rağmen içindeki insanların çok fakir olmasının ana nedeni budur” ifadesinde ihmal edilebilir neden yöntemi kullanılmaktadır. Olayın birçok nedeni varken sadece bir nedeni diğerlerinden daha mühimmiş gibi göstermektedir. Çünkü ülkenin zengin olmasına rağmen insanların fakir olmasında yolsuzluklar dışında ekonomik, sosyolojik, coğrafi birçok etken bulunabilecek olmasına rağmen ihmal edilebilir neden yöntemine başvurularak yoksulluğun yegâne sebebinin yolsuzluk olduğu söylenmektedir.

“Her gün akrabalarının tedavisi için para toplamaya çalışan insanlar görüyoruz. İlaç alabilmek için ameliyat ücretlerini ödeyebilmek için para toplayan insanlar. Ve her seferinde “Yüce İsa, neden devletin parası yeterli değil, nerede bu paralar? Diye

düşünüyoruz.” İfadelerinde yine acıma hissi uyandırarak iddiasını kabul ettirme çabası yani duygu sömürüsü kullanılmaktadır.

“Araştırma filmimizi bir sonuca ulaştırma zamanı geldi ve bu oldukça üzücü bir sonuç” ifadesinde duygu sömürüsü kullanılmakta acıma hissi uyandırarak iddiasını kabul ettirme çabasına girilmektedir.

Görüntü Unsurları: Retorikte görüntü unsuru da oldukça önemlidir. Çünkü görüntü insan için gerçeğe oldukça yakın olduğu intibai oluşturur. ⁶⁷⁶

Konuşmacı mavimsi gri (RGB #888692) renkli bir gömlek, koyu grimsi mavi (RGB #2F2838) renkli bir kravat ve koyu lacivert (RGB #09090C) renkli kumaş bir pantolon giymektedir. Navalnıy’ın giysilerinde baskın olan mavi rengin düzen ve ruhsallığın ifadesi olduğu ifade edilmekte, huzur, barış, sadakat ve dürüstlüğü çağrıştırdığı söylenmektedir. ⁶⁷⁷

Arka planda kitaplık, belge dolapları, kitaplıkta kitaplar haricinde şarap şişeleri, oyuncak ördekler, üzerinde Medved’in bulunduğu bir takvim, belge dolaplarının üzerinde drone ve yine oyuncak ördekler dikkat çekmektedir. Bu objelerin bilinçli olarak yerleştirildiği açıktır. Kitaplık ve belge dolabı konuşmacının bilgi ve belgelere dayandığını ifade etmektedir. Şarap şişeleri Medvedev’in şarap üretimi yapan üzüm bağları olduğu iddiasına gönderme yapmaktadır. Oyuncak ördekler ile Navalnıy ve ekibinin daha önce yayınladıkları başka bir videoda yine Medvedev’e ait olduğunu iddia ettikleri bir mülkteki göletin ortasında ördekler için yapılmış bir yuva olduğu belirtilmektedir. Burada bu konu ima edilmektedir. Drone ise sıklıkla yer alan kuşbakışı çekimlere ve bu çekimlerin kaynağına gönderme yapmaktadır.

Konuşmacının giyimi bir siyasetçi için makul kabul edilebilecek bir tarzdadır. Giyim tarzında dikkat çekici yegâne unsur ceketsiz olması ve gömleğin kollarının katlanmış olmasıdır. Gömleğin kollarının katlanması ülkemizin siyasi arenasında Cem Uzan

⁶⁷⁶ Meyer, 2009, s. 125-129.

⁶⁷⁷ Hülya Yengin, “İletişimde Renklerin Anlamı”, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 5, 1997, s. 203.

tarafından sıklıkla kullanılmış olup, Recep Tayyip Erdoğan ve Kemal Kılıçdaroğlu gibi siyasiler tarafından, yurtdışında Howard Dean, Obama ve Putin gibi birçok siyasetçi tarafından da uygun zeminlerde kullanılmıştır.

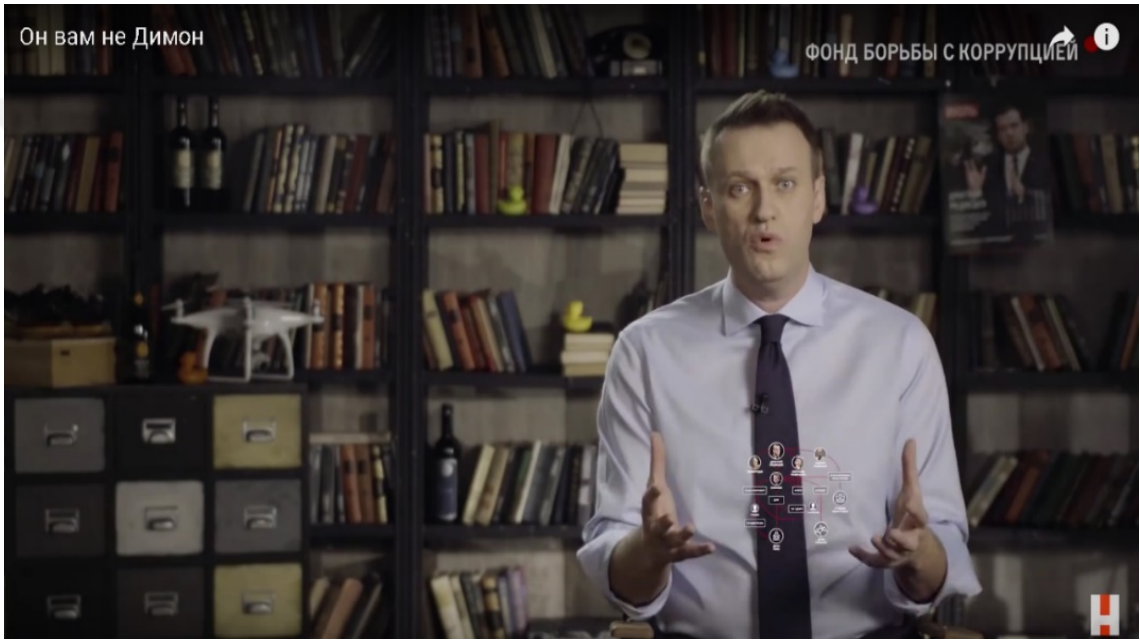
Bu hareket siyasilerin soğuk resmiyetten soyutlanmışlığı yani bir nevi samimiyeti, içtenliği ve müzekkerliği ifade etme yöntemidir. Onurunu korumaya hazır bir erkek duruşudur. Siyasiler genellikle genç kitlelere hitap edeceklerinde veya mavi yakalı işçilerden oluşan bir dinleyici grubuna hitap edeceklerinde gömleklerinin kollarını sıvamaktadır. Kolları sıvamak siyasetçinin gerçeği hem açıkça hem de ciddiyetle söyleyeceği anlamını taşımaktadır. Kendisini formaliteden soyutlayarak işe girişeceği anlamını vermektedir. Siyasetçinin halktan biri olduğu mesajını da içermektedir. Kavgaya hazır olduğunu göstermektedir.⁶⁷⁸

Gömleğin kollarının katlanması suretiyle verildiği söylenen bu mesajlarla Navalny'yın konuşması örtüşmektedir. Konuşma samimi bir şekilde kurgulanmış olup, hitap ettiği ana kitle gençler ve mavi yakalılardan oluşmaktadır. Zaten konuşmacının iddiasına göre mücadele üst düzey bürokratlara, oligarklara, siyasetçilere karşı verilmektedir. Diğer taraftan Navalny'yın ana kitlesini gençler oluşturmaktadır. Konuşmacı gerçekleri açıkladığını söylemekte, “ben de sizden biriyim” mesajı vermekte ve yolsuzluk yaptığını iddia ettiği siyasi rakipleriyle kavgaya hazır olduğunu belirtmektedir. Böylelikle gömleğin kollarının katlanmasının da bilinçli bir seçim olduğu söylenebilir.

Konuşmacı konuşma boyunca ciddi yüz ifadesini bırakmamakta sakin ve özgüvenli bir hal sergilemektedir. Navalny birçok diğer konuşmasında oldukça güler yüzlü iken bu konuşmada ciddi duruşunu asla bozmamaktadır. Konuşma boyunca hiç gülmemektedir. Öyle ki hafif esprili bir dilin kullanıldığı zamanlarda bile konuşmacının ciddi yüz ifadesi değişmemektedir. Burada bir çeşit kara mizah yönteminin kullanıldığı söylenebilir. Konuşmanın genel ekseriyetinde direk kameraya bakmakta, dinleyici ile göz teması kurmaktadır. Konuşma boyunca sürekli el hareketlerini kullanmaktadır. Bu hareketler konuşmanın genel gidişatına uygun hareketler olarak göze çarpmaktadır. Bunun dışında bilgisayar efekti ile yerleştirilen şema ve grafikleri yönlendiren biz izlenim vermek için

⁶⁷⁸ https://www.washingtonpost.com/archive/lifestyle/2003/12/05/something-up-their-sleeves/92390378-4905-452f-a69c-d56c4d68ce63/?utm_term=.9618f8e19445, (Erişim 19.05.2018).

de el hareketlerine başvurmaktadır. Özellikle genç bir kitleye hitap ettiği göz önünde bulundurulursa bu hareketler konuşmayı monotonlaşmaktan uzaklaştırmakta, gençlerin sıklıkla takip ettiği “video blogger”lar “youtuber”lar gibi konuşmaya interaktif bir görünüm kazandırmaktadır. Konuşmacı 24:41-24:53 dakikalar arasındaki 12 saniyelik bölüm hariç konuşmasını oturarak yapmaktadır. Bu bölümde konuşmasına paralel arka planda duran şarap şişesini alarak kameraya yakından göstermekte, daha sonra yerine tekrar oturmaktadır.

Şekil 3.1. “O Dimon Değil” Başlıklı Konuşmanın Ekran Görüntüsü

Kaynak: https://www.youtube.com/watch?v=qrwk7_GF9g, 2018.

Konuşmacı sesini de oldukça dikkatli kullanmaktadır. Konuşma boyunca özellikle belirtmek istediği, dikkat çekmek istediği, istihza etmek istediği yerlerde oldukça belirgin vurgular yaparak konuşmayı tekdüzelikten kurtarmaktadır.

Daha önce de belirtildiği gibi konuşma esnasında hem sunuşu desteklemek, görselliği arttırmak, konuşmanın monotonlaşmasını engellemek için hem de kanıtları pekiştirmek için onlarca belge fotoğraf, grafik, animasyon ve şema sıklıkla kullanılmaktadır.

Bellek: Konuşma baştan sona kurgulanmış bir konuşmadır. Konuşma esnasında konuşmacı muhtemelen “prompter” dan yardım almakta konuşmanın çekimleri istenen düzey sağlanana kadar yinelenmektedir. Bu sebeple bir ezberlemeden bahsetmek pek

mümkün değildir. Ancak konuşma metni üzerinde çalışıldığı açıktır. Kaldı ki günümüzde birçok siyasi çeşitli mecralarda yaptıkları konuşmalarda bu tür olanaklardan yararlanmaktadır. Bu nedenle retoriğin bellek unsuru teknolojik gelişmelerle en azından çoğu mecrada önemini yitirmektedir.

3.5.2. “Vladimir Putin Damadına 1,75 Milyar Doları Nasıl Aktardı?”

“Vladimir Putin Damadına 1,75 Milyar Doları Nasıl Aktardı?” isimli konuşma 11 Şubat 2016 tarihinde Aleksey Navalny Resmi Youtube Kanalı’nda yayınlanmış olup konuşma süresi 4 dakika 26 saniyedir. Konuşmanın tam metin dökümü şu şekildedir:⁶⁷⁹

Selam ben Yolsuzlukla Mücadele Vakfı’ndan Aleksey Navalny. Şimdi size Vladimir Putin’in damadına neredeyse iki milyar doları nasıl verdiğini ve bizim yani FBK’nın onu neden mahkemeye verdiğimizi anlatacağım.

Bütün mesele şu ki, Rus kanunlarında çıkar çatışması diye bir şey vardır.⁶⁸⁰ Peki bu nasıl işler? Eğer siz bir devlet yetkilisi iseniz ve ailenizin, akrabalarınızın veya arkadaşlarınızın zenginleşmesine sebep olan bir eylemde bulunuyorsanız bunu bildirmek zorundasınız.

Örneğin, eğer tarım bakanıysanız, akrababanıza ait bir kuruluşa bir sübvansiyon tahsis ederseniz, bunu beyan etmek zorundasınız. Hükümete belge götürüp böyle böyle bir çıkar çatışmam var diye yazıyorsunuz. Sonrasında ise artık hükümet bunun yolsuzluk olup olmadığına, böyle bir sübvansiyon verilip verilemeyeceğine karar veriyor. Ancak her halükârda, bunu kanunen beyan etmeniz gerekiyor. Eğer çıkar çatışması bildirmiyorsanız burada yüzde yüz bir ihlal ve yüzde yüz yolsuzluk var çünkü bu gerçeği saklıyorsunuz.

Şimdi Vladimir Putin’e geçelim: Bildiğiniz gibi onun Katerina Tihonova⁶⁸¹ adında bir kızı var bu Katerina Tihonova’nın ise Kirill Şamalov isimli bir kocası var.⁶⁸² Yani Kirill Şamalov Putin’in damadı oluyor ve Rusya’nın en büyük kimya şirketi olan Sibur şirketinin büyük bir hissesi bu Kirill Şamalov’a ait.⁶⁸³ Bu, Sovyet döneminden kalma dev

⁶⁷⁹ Konuşmanın başlangıcında ekranın sol alt köşesinde “Aleksey Navalny- Yolsuzlukla Mücadele Vakfı Kurucusu” ibaresi yer almaktadır.

⁶⁸⁰ Ekranda ilgili kanun gösteriliyor.

⁶⁸¹ Ekranda Katerina Tihonova’nın fotoğrafı yer alıyor.

⁶⁸² Ekranda Kirill Şamalov’un fotoğrafı yer alıyor.

⁶⁸³ Ekranda ilgili belge gösteriliyor.

bir petrokimya canavarı. Büyük bir kuruluş. Şamalov'un şirkete nasıl ortak olduğu ayrı bir konu ama şu anda bizim için önemli olan hukuki bir gerçek: Sibur'un hatırı sayılır bir bölümü Krill Şamalov'a, Putin'in damadına ait ve inanılmaz bir şey oluyor. Putin'in damadının Sibur'un ortağı olmasından bir yıl sonra tam da bu Sibur devletten neredeyse iki milyar dolarlık bir yatırım alıyor.⁶⁸⁴ Hem de bir devlet bankasından kredi görünümünde veya alışık olunan diğer şekillerde değil, doğrudan doğruya Milli Refah Fonu denilen yerden. Yani gelecek nesillere hizmet edecek, onlara çalışacak, ülkede para tamamen bittiği zaman emekli maaşımızı sağlaması gereken gizli petro-dolarlarımızı sakladığımız yerden. Yani direk olarak böyle bir milli servetten neredeyse iki milyar doları alıp Putin'in damadına veriyorlar.

Şimdi ise sevgili dostlarım Sibur'a para transferi emrini tam olarak kimin imzaladığını lütfen tahmin edin. Cevap: Şahsen Putin Vladimir Vladimiroviç.⁶⁸⁵ Yani burada böylece ideal bir çıkar çatışması tablosu ortaya çıkıyor. Ülkenin cumhurbaşkanı damadına ait şirketin büyük fayda elde ettiği, muazzam paralar aldığı belgeyi şahsen imzalıyor.

Cumhurbaşkanı Putin'in bu durumda ne yapması gerekir? Cumhurbaşkanı Putin sadece kanunlara göre hareket etmelidir. Kanunlara göre o doğrudan amirine çıkar çatışması bildirmek zorundadır. Anayasaya göre onun doğrudan amiri ise Rusya Federasyonu halkıdır. Biziz.

Bize istediği herhangi bir biçimde; bildiri, kamuoyu açıklaması şeklinde en azından canlı yayında seslenip bunu beyan etmek zorundadır.⁶⁸⁶ “Sevgili halk, az önce bir şirkete iki milyar ayırdım ve bu şirket benim damadıma ait. Burada bir çeşit yolsuzluk olduğunu düşünmeyiniz, işte bu işlemin tüm belgeleri, her şey açık ve şeffaftır. Benim hakkımda yanlış bir şüpheye kapılmayın” demek zorundadır.

Gerçekte ne oluyor? Putin susuyor. Damadı susuyor. Sibur susuyor. Medya susuyor. Bu işleme ait hiçbir detay yok. Peki bu neye benziyor? Eğer herkes susuyorsa ve tuhaf bir işlem gerçekleşiyorsa bu yolsuzluğa çok benziyor. Eğer durum yolsuzluğa benziyorsa

⁶⁸⁴ Ekranda ilgili belge gösteriliyor.

⁶⁸⁵ Ekranda ilgili belge gösteriliyor.

⁶⁸⁶ Ekranda Sibur şirketine yapılan bir ziyarette Putin ile Şamalov'un aynı karade yer aldıkları bir fotoğraf yer alıyor, fotoğraf üzerinde Putin ve Şamalov işaretleniyor.

görünen o ki Yolsuzlukla Mücadele Vakfı'nın yani bizim işe müdahale etmemizin tam zamanı.

Biz Vladimir Putin'in bizzat kendisine ve savcılığa oldukça resmi bir dilekçe gönderdik, Vladimir Putin'i mahkemeye vererek onun halka açık bir çıkar çatışması ilan etmesi gibi çok basit bir istekte bulunuyoruz. Çünkü bu kanuni bir zorunluluk.⁶⁸⁷ Bu onun yasayı ihlal ettiği tamamen klasik bir durumdur.

Emimin ki bu durumda kimse Vladimir Putin'in hatasını aradığımızı veya ona haksızlık ettiğimizi söylemez çünkü biz ondan kanunen talep edilemeyecek bir şey istemiyoruz ve onu seviyor olmanız, ondan korkuyor olmanız, ona hayran olmanız, ondan nefret ediyor olmanız gibi ona karşı olan tutumunuzdan bağımsız olarak muhtemelen siz de doğru olanın ülkenin cumhurbaşkanının lüzumu durumunda çıkar çatışması bildirmesi olduğunu düşünüyorsunuzdur.

Eğer böyle düşünüyorsanız bu videoyu yaymamıza yardımcı olun, kanalımıza üye olun ve videoyu beğenin.

3.5.2.1. Konuşmanın Konusu

Konuşma Vladimir Putin, Kirill Şamalov ve Sibur şirketi hakkındadır.

3.5.2.2. Konuşmanın Kısa Özeti

Konuşmada Putin'in damadına ait olan Sibur şirketine devlet bütçesinden iki milyar dolarlık bir yatırım aktardığı iddia edilmektedir. Bu tür işlemlerde Rus kanunlarında “çıkarcı çatışması” olarak bilinen bir kanun olduğunu söyleyen konuşmacı bu kanun çerçevesinde Putin'in durumu kamuya açık bir şekilde beyan etmek zorunda olduğunu iddia etmekte ve bunu talep etmektedir.

3.5.2.3. Dinleyici/Hedef Kitle

Hedef kitle “O Dimon Değil” başlıklı konuşma ile aynıdır.

⁶⁸⁷ Ekranda ilgili kanun gösteriliyor.

3.5.2.4. İkna Unsuru

Konuşma temelde dinleyiciyi Putin'in devlet bütçesini yakınlarının çıkarına kullandığına ikna etmeye çalışılmaktadır.

3.5.2.5. Retorik Türü

Konuşmada suçlama türünde retorik kullanılmıştır.

3.5.2.6. Konuşmanın Üretim Basamakları

Buluş: Konuşma baskın olarak bilgilendirici bir konuşmadır. Konuşmanın harekete geçirici unsuru zayıf olmakla birlikte mevcuttur (Putin'in kamuya açık bir şekilde ilgiliyi konuyu beyan etmesini talep ettirmek). Konuşmada mantığın desteklenmesi için altı adet belge sunulmakta ve buna ek olarak fotoğraflar gösterilmektedir.

Giriş: Giriş kısmı toplam 57 saniyedir. Bu kısmında tek bir cümleyle “Şimdi size Vladimir Putin'in damadına neredeyse iki milyar doları nasıl verdiğini ve bizim yani FBK'nın onu neden mahkemeye verdiğimizizi anlatacağım” ifadesiyle net bir şekilde konu ile ilgili olarak dinleyicinin dikkati çekilmektedir. Sonrasında ise çıkar çatışmasının ne olduğu anlatılmak suretiyle dinleyicilerin zihinleri düzenlenerek konuya hazırlanmaktadır.

Gelişme: Gelişme bölümünde öncelikle ortaya atılan iddia öykülenmektedir. Bu yapılırken belge ve fotoğraflarla kanıtlama yapılmaya çalışılmaktadır. Kanıtlama doğal ve yapay kanıtlar birlikte kullanılarak yapılmaya çalışılmaktadır. Ayrıca iyi bir retoriğe uygun şekilde soru-cevaplara vurgu yapılmaktadır. Konuşmanın amaçları dile getirilmekte bu amaçlar gerekçelendirilerek cevaplandırılmaktadır. İnanılabilirliği arttırmak için güçlü ve net yanıtlar verilmektedir:

Cumhurbaşkanı Putin'in bu durumda ne yapması gerekir? Cumhurbaşkanı Putin sadece kanunlara göre hareket etmelidir. Kanunlara göre o doğrudan amirine çıkar çatışması bildirmek zorundadır. Anayasaya göre onun doğrudan amiri ise Rusya Federasyonu halkıdır. Biziz.

Benzer bir biçimde soru-cevaplara vurgu yapılarak dinleyiciye hazır bir sebep sonuç ilişkisi sunulmaktadır:

Gerçekte ne oluyor? Putin susuyor. Damadı susuyor. Sibur susuyor. Medya susuyor. Bu işleme ait hiçbir detay yok. Peki bu neye benziyor? Eğer herkes susuyorsa ve tuhaf bir işlem gerçekleşiyorsa bu yolsuzluğa çok benziyor.

Konuşmanın sonuç bölümü: Konuşmanın nihai hedefine vurgu yapmakta ve bu bölümde konuşmacı kendinin adil olduğunu kanıtlamaya çalışmakta dinleyicinin de adaletine başvurmaktadır:

Emimin ki bu durumda kimse Vladimir Putin'in hatasını aradığımızı veya ona haksızlık ettiğimizi söylemez çünkü biz ondan kanunen talep edilemeyecek bir şey istemiyoruz ve onu seviyor olmanız, ondan korkuyor olmanız, ona hayran olmanız, ondan nefret ediyor olmanız gibi ona karşı olan tutumunuzdan bağımsız olarak muhtemelen siz de doğru olanın ülkenin cumhurbaşkanının bunu yapması gerektiği zamanlarda çıkar çatışması bildirmesi gerektiğini düşünüyorsunuzdur.

Çünkü iyi bir retoriğe sahip bir insan adaletsiz bir insan bile olsa “artık hem insanlar hem de tanrılar önünde adil biriymiş gibi değerlendirilecektir.”⁶⁸⁸

İfade Biçimi: Konuşmada sade ve anlaşılır bil dil kullanılmaktadır. Kanuni terimler anlatılırken bile örneklendirme yoluyla sade bir dil kullanarak herkesin anlaması amaçlanmaktadır. Konuşmada “... ve inanılmaz bir şey oluyor” ifadesinde ironi kullanılmaktadır. Sibur şirketinin devletten yatırım almasının inanılmaz bir şey olduğu söylenerek ironi yapılmaktadır.

Aşağıdaki ifadelerde ise Milli Refah Fonu ile ilgili operasyonel tanımlama yapılmaktadır:

Hem de bir devlet bankasından kredi görünümünde veya alışık olunan diğer şekillerde değil, doğrudan doğruya Milli Refah Fonu denilen yerden. Yani gelecek nesiller e hizmet edecek, onlara çalışacak, ülkede para tamamen bittiği zaman emekli maaşımızı sağlaması gereken gizli petro-dolarlarımızı sakladığımız yerden.

Konuşmada Putin'in çıkar çatışması bildirmesinin neden zorunluluk olduğu anlatılırken indirgeme kullanılmaktadır:

⁶⁸⁸ Çevik, s. 87.

Cumhurbaşkanı Putin'in bu durumda ne yapması gerekir? Cumhurbaşkanı Putin sadece kanunlara göre hareket etmelidir. Kanunlara göre o doğrudan amirine çıkar çatışması bildirmek zorundadır. Anayasaya göre onun doğrudan amiri ise Rusya Federasyonu halkıdır. Biziz.

Şekil 3.2. “Vladimir Putin Damadına 1,75 Milyar Doları Nasıl Aktardı?” Başlıklı Konuşmanın Ekran Görüntüsü

Kaynak: <https://www.youtube.com/watch?v=FQ984-2-Wak>, 2018.

Ayrıca konuşmanın Rusça orijinali de dahil olmak üzere “Putin susuyor. Damadı susuyor. Sibur susuyor. Medya susuyor” ifadelerinde ritim kullanılmaktadır.

Görüntü Unsurları: Konuşmacı bu konuşmada da elbise rengi olarak maviyi (RGB #16254e) tercih etmektedir. Üzerinde mavi renkli bir kazak bulunmakta ve kazağın kolları yine aynı şekilde katlanmış bir biçimdedir.

Konuşma kara tahtanın önünde yapılmaktadır. Konuşmacının önünde bir masa, masanın üzerinde bir bilgisayar, bilgisayar ekranının bir tarafında Putin silueti ile “Hırsız” yazan bir çıkartma, diğer tarafında ise Birleşmiş Milletler Yolsuzlukla Mücadele Sözleşmesi'nin yirminci maddesine ithafen “#20” yazan bir çıkartma, masanın sol tarafında kitaplar, masa lambası ve bonsai ağacı bulunmaktadır. Konuşmacı dingin bir ses tonuyla hitap etmekte ve oldukça rahat görünmektedir.

Bellek: Bellek unsuru “O Dimon Değil” başlıklı konuşma ile aynıdır.

3.5.3. “Aleksey Navalnyy’ın Kamyonculara Seslenişi”

“Aleksey Navalnyy’ın Kamyonculara Seslenişi” isimli konuşma 25 Kasım 2015 tarihinde Aleksey Navalnyy Resmi Youtube Kanalı’nda yayınlanmış olup konuşma süresi 4 dakika 13 saniyedir. Konuşmanın tam metin dökümü şu şekildedir:⁶⁸⁹

Selam benim adım Aleksey Navalnyy. Yolsuzlukla Mücadele Vakfı’nın kurucusu ve “İlerleme Partisi”nin lideriyim.

Şimdi kamyonculara protesto eylemlerine ve Moskova’ya yapılacak yürüyüşe katılmamaları için video kaydederek çağrıda bulunmak moda haline geldi. Sıra bende. Ben de bir video kaydederek kamyonculara çağrıda bulunmaya karar verdim ancak benim çağrım haklarını korumak ve “Platon”⁶⁹⁰ sistemini iptal ettirmek için protesto eylemlerine ve Moskova’ya yapılacak yürüyüşe mutlaka katılmaları çağrısıdır.

Kamyoncu olmama rağmen bunu yapmamın birkaç basit ve anlaşılır sebebi var:

Birincisi Platon sistemi kabul edilir edilmez ben ve Yolsuzlukla Mücadele Vakfı bunun bir yolsuzluk olduğunu, bu sistemim kanunsuz olduğunu, ihale olmadan alınıp Rostekhnologii’ye⁶⁹¹ verilmesi, Rostekhnologii’nin ise sonradan aslında vergi toplanan bir yere şahsi olarak Rotenberg’i⁶⁹² dahil etmesinin yasadışı olduğunu hemen söylemiştik. Bu yolsuzluktur. Bu yolsuzluk değilse ne yolsuzluk olabilir ki?

İkincisi biz bu Rotenberglerin faaliyetlerini uzun yıllardır araştırıyoruz. Bu aile adeta ülkemizdeki her yeri hortumlayan yolsuzluk milyarderleri bir ailedir. Olimpiyatlarla bunlar ilgileniyor, Kırım’daki köprüyü bunlar inşa ediyor, Gazprom’un boru tedarikini bunlar

⁶⁸⁹ Konuşmacı konuşmasını üzerinde “Platon yolsuzluktur” yazan bir kara tahtanın önünde yapıyor. Ekranın sol alt köşesinde “Aleksey Navalnyy – Yolsuzlukla Mücadele Vakfı’nın Kurucusu” ibaresi konuşmanın sonuna kadar yer alıyor.

⁶⁹⁰ 12 tondan fazla yük taşıyan araçlar için getirilen ödeme sisteminin adı. (<http://platon.ru/ru>) “плата за тонны” (ton için ödeme) İfadesinin kısaltması <https://www.zr.ru/content/articles/793208-dengi-dlya-platona-kak-budet-oplachivatsya-proezd-po-federalnym-trassam/>, (Erişim: 03.05.2018).

⁶⁹¹ İleri teknoloji ürünü ürünlerin geliştirilmesi gibi konularla ilgilenen Rus kamu kurumu <https://rostec.ru/about/>, (Erişim: 13.06.2018).

⁶⁹² Arkady Romanoviç Rotenberg- Putin’e yakın Rus iş adamı.

<https://www.nytimes.com/2014/11/02/world/europe/putins-friend-profits-in-purge-of-schoolbooks.html>

yapıyor, Goszakas'ın⁶⁹³ kralı bunlar. Şimdi birde kamyoncular bunlara ödeme mi yapmak zorunda? Neden bu Rotenbergler her yerde? Bunlar ne böyle dahi iş adamları mı? Hayır Rotenberg sadece Putin'in arkadaşı ve bu sayede zenginleşiyor. Milyarlık oldular. Onlara ait sarayların fotoğraflarını çekip yayınlıyoruz.⁶⁹⁴ Geçenlerde Deutsche Bank aracılığıyla milyarlarca doları yurtdışına çıkarırken yakalandılar ve hiçbir şey olmadı. Neden kamyoncular ve biz hepimiz bunlara yurtdışına çıkarsınlar diye para ödemek zorunda olalım? Tüm vatanseverlerin görevi Rotenberg ailesinin bulunduğu her projeye karşı çıkmaktır.

Üçüncüsü bana diyorlar ki kamyonculardan para toplayalım ve daha iyi yollar inşa edelim. Hükümet böyle diyor. Benim ise hükümete cevabım: Sayın hükümet senin yol inşaatı alanında öyle bir yolsuzluk var ki paranın yarısını çalıyorlar. Haydi yolsuzlukla mücadele edelim böylece hiçbir kamyoncudan para toplamaya gerek kalmayacak.

Dördüncüsü eğer devlet kamyoncuları, şoförleri, nakliyecileri vergilendirirse, bu ek vergilerin tüm üretimi etkileyeceğini gayet iyi anlıyorum. Ben mağazaya gittiğimde, karım mağazaya gittiğinde benim için, çocuklarım için alışveriş yaparken bu parayı biz ödeyeceğiz. Bu paralar ise Rotenberg'lere gidecek. Buna tamamen karşıyım.

Son olarak bakınız şu an bir kriz dönemindeyiz. Kriz zamanında hükümet herkese yardım ediyor. Gazprom'a yardım ediyor, Rosneft'e yardım ediyor. Devlet bankalarına yardım ediyor. Madencilğe yardım ediyor. Bu duyulmamış gözde cömertliğin arka planında neden kamyonculara yeni vergiler getirilmek zorunda? Devlet tekellerine yardım ediyoruz, ağır şartlar altında çalışarak birkaç kuruş kazanan insanların ise son kuruşlarını istiyoruz. Bu doğru değil, adil değil ve hukuki değil.

Tamda bu nedenle saygıdeğer kamyoncular, şoförler ve bu sektörün tüm temsilcileri; haklarınızı savunun. Tüm halk sizin arkanızda. Dikkatinizi çekerim Birleşik Rusya Partisi dışında tüm siyasi partiler sizi desteklediler. Tüm bağımsız medya kuruluşları sizi desteklediler. Bu protesto eylemine katılmak sizin hakkınız. Kendiniz ve aileniz için para kazanabilmek, düzgün ödeme koşullarına kavuşmak için sendikal mücadele sizin

⁶⁹³ Devlet ihaleleri kurumu <http://goszakaz.ru/>, (Erişim: 24.04.2018).

⁶⁹⁴ Ekranada saray olarak nitelendirilen yapının fotoğrafı yer alıyor.

hakkınız. Tüm ülke sizinle. Tüm vatanseverler sizinle. Çünkü bir tarafta alının teriyle kazanan milyonlarca insan diğer tarafta ise başlarında bu lanet olası Rotenberg’ler olan birkaç hırsız var. Bu nedenle pes etmeyin. Kolay bir mücadele olmayabilir ancak iyiler sizin yanınızda. Kendi açımızdan Yolsuzlukla Mücadele Vakfı ve İlerleme Partisi olarak biz organizasyonel, hukuki ve enformasyonel yardım sağlamak için elimizden geleni yapacağız. Kesinlikle başaracağımıza eminim ve bu sadece sizin değil tüm Rus halkının yolsuzluğa karşı elde ettiği bir zafer olacak. Teşekkür ederim.

3.5.3.1. Konuşmanın Konusu

Konuşma “Platon” sistemi, Rostekhnologii, Rotenberg ailesi ve “Platon” sistemine karşı yapılacak olan protesto eylemleri hakkındadır.

3.5.3.2. Konuşmanın Kısa Özeti

Konuşma 12 tondan fazla yük taşıyan araçlar için getirilen ödeme sistemine karşı yapılacak olan protesto eylemlerine katılma çağrısıdır.

3.5.3.3. Dinleyici/Hedef Kitle

Konuşmanın hedef kitlesi kamyoncular, şoförleri ve nakliyecilerdir. Ancak nakliyecilere getirilecek olan fazladan vergilendirmenin nihai olarak tüm topluma yansıtacağı vurgulanmakta böylelikle tüm Rus toplumu hedeflenmektedir. Dolayısıyla hedef kitle “O Dimon Değil” başlıklı konuşma ile benzer niteliktedir.

3.5.3.4. İkna Unsuru

Dinleyici temelde “Platon” sistemine karşı yapılacak olan protesto eylemlerine katılmaya ikna edilmeye çalışılmaktadır.

3.5.3.5. Retorik Türü

Konuşmada müzakereci ve hukuki retorik suçlama ile birlikte kullanılmıştır.

3.5.3.6. Konuşmanın Üretim Basamakları

Buluş: Konuşmanın buluş kısmının bilgilendirici yönü “Platon” sisteminin ne olduğu, hangi sonuçlar doğuracağı, kimler tarafından yönetildiği, harekete geçirici unsur ise protesto eylemlerine katılmaya teşvikten oluşmaktadır.

Giriş: Giriş gelişme ve sonuç kısmı doğal akış şeklinde kurgulanmıştır. Dinleyicinin hem duygusal hem de akılcı yönüne hitap edilmektedir. Konuşmanın giriş kısmı 27 saniyedir.

Giriş kısmında konuşmanın genel çerçevesi aşağıdaki ifadeyle net bir şekilde vurgulanmıştır.

Şimdi kamyonculara protesto eylemlerine katılmamaları ve Moskova’ya yapılacak yürüyüşe katılmamaları için video kaydederek çağrıda bulunmak moda haline geldi. Sıra bende. Ben de bir video kaydederek kamyonculara çağrıda bulunmaya karar verdim ancak benim çağrım haklarını korumak ve “Platon”⁶⁹⁵ sistemini iptal ettirmek için protesto eylemlerine ve Moskova’ya yapılacak yürüyüşe mutlaka katılmaları çağrısıdır.

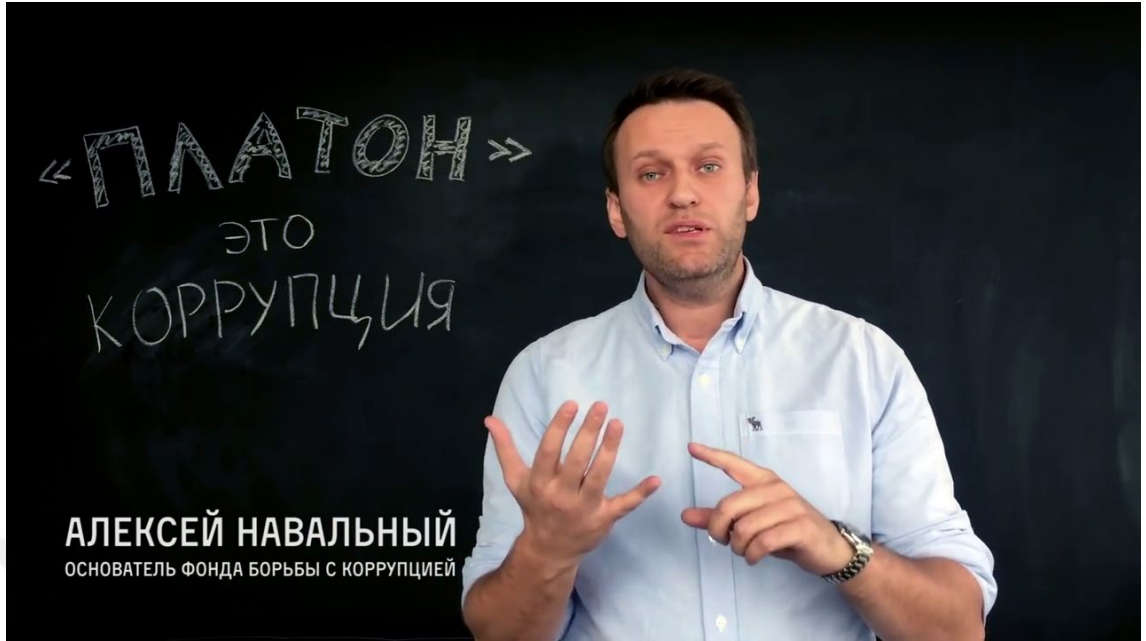
Gelişme: Konuşmanın gelişme kısmı 3 dakika 46 saniyedir. Gelişme kısmında gerekçeler maddeler halinde sıralanmıştır. Bu bölümde çelişkili tezlerin yeniden ayrıntılı bir şekilde incelenmesi ve karşıt fikirleri destekleyen unsurların çürütülmesi ilkelerine uygun olarak kanıtlama gerçekleştirilmektedir. Örneğin aşağıdaki ifadede konu ile ilgili olarak “Platon” ödeme sistemi sayesinde daha iyi yollar inşa edileceği iddiası çürütülmeye çalışılmaktadır:

Üçüncüsü bana diyorlar ki kamyonculardan para toplayalım ve daha iyi yollar inşa edelim. Hükümet böyle diyor. Benim ise hükümete cevabım: Sayın hükümet senin yol inşaatı alanında öyle bir yolsuzluk var ki paranın yarısını çalıyorlar. Haydi yolsuzlukla mücadele edelim böylece hiçbir kamyoncudan para toplamaya gerek kalmayacak.

Ayrıca yine temel bir retorik strateji olarak dinleyicinin konunun kendisini ilgilendirmediğini düşünmemesi için ilgili ödemenin nihai olarak üretime yansıtacağını vurgulamakta “Ben mağazaya gittiğimde, karım mağazaya gittiğinde benim için, çocuklarım için alışveriş yaparken bu parayı biz ödeyeceğiz” denilerek dinleyiciyi konuya dahil etmektedir.

Konuşmanın Sonuç Bölümü: Konuşmanın sonuç kısmında konu ana hatlarıyla tekrar edildikten sonra, protesto eylemine katılacaklara destek sözü verilerek harekete geçirme isteği pekiştirilmektedir. “Kesinlikle başaracağınıza eminim ve bu sadece sizin değil tüm Rus halkının yolsuzluğa karşı elde ettiği bir zafer olacak” ifadesiyle Pathos desteklenerek konuşma son bulmaktadır.

⁶⁹⁵ 12 tondan fazla yük taşıyan araçlar için getirilen ödeme sisteminin adı. (<http://platon.ru/ru>) “плата за тонны” (ton için ödeme) İfadesinin kısaltması <https://www.zr.ru/content/articles/793208-dengi-dlya-platona-kak-budet-oplachivatsya-proezd-po-federalnym-trassam/>, (Erişim: 16.06.2018).

Şekil 3.3. “Aleksey Navalny’ın Kamyonculara Seslenişi” Başlıklı Konuşmanın Ekran Görüntüsü

Kaynak: https://www.youtube.com/watch?v=Qj7_eJ4xbiw, 2018.

İfade biçimi: Konuşmada “Bu aile adeta ülkemizdeki her yeri hortumlayan yolsuzluk milyarderleri bir ailedir” ifadesinde dolduruşa getirme ve niteliksel adam karalama, “Bunlar ne böyle dahi iş adamları mı? Hayır Rotenberg sadece Putin’in arkadaşı ve bu sayede zenginleşiyor” ifadelerinde dolduruşa getirme bulunmaktadır.

“Ben mağazaya gittiğimde, karım mağazaya gittiğinde benim için, çocuklarım için alışveriş yaparken bu parayı biz ödeyeceğiz. Bu paralar ise Rotenberg’lere gidecek” ifadesinde duygu sömürsü, “Tüm vatanseverlerin görevi Rotenberg ailesinin bulunduğu her projeye karşı çıkmaktır”, “Tüm halk sizin arkanızda”, Tüm ülke sizinle” ve “Tüm vatanseverler sizinle” gibi ifadelerde bütünleme yanılgısı bulunmaktadır. “Çünkü bir tarafta alınının teriyle kazanan milyonlarca insan diğer tarafta ise başlarında bu lanet olası Rotenberg’ler olan birkaç hırsız var” ifadesinde ise adam karalama bulunmaktadır.

Aşağıdaki paragrafta ise yanlış benzetme yapılmaktadır:

Son olarak bakınız şu an bir kriz dönemindeyiz. Kriz zamanında hükümet herkese yardım ediyor. Gazprom’a yardım ediyor, Rosneft’e yardım ediyor. Devlet bankalarına yardım ediyor. Madencilğe yardım ediyor. Bu duyulmamış gözde cömertliğin arka planında neden

kamyonculara yeni vergiler getirilmek zorunda? Devlet tekellerine yardım ediyoruz, ağır şartlar altında çalışarak birkaç kuruş kazanan insanların ise son kuruşlarını istiyoruz.

Görüntü Unsurları: Konuşmacı açık mavi (RGB #9aa9be) bir gömlek giymekte kravat takmamaktadır. Konuşmacının gömleğinin kolları bu konuşmada da katlanmış durumdadır. Konuşma üzerinde “Platon yolsuzluktur” yazan bir kara tahtanın önünde ayakta durarak yapılmaktadır. Konuşmacı ciddi bir yüz ifadesiyle konuşmasını yapmakta, retorik desteklemek için el hareketleri kullanmaktadır.

Bellek: Bellek unsuru “O Dimon Değil” başlıklı konuşma ile aynıdır.

3.5.4. “Aleksey Navalny’ın Hitabı”

“Aleksey Navalny’ın Hitabı” isimli konuşma 1 Ekim 2014 tarihinde Aleksey Navalny Resmi Youtube Kanalı’nda yayınlanmış olup konuşma süresi 1 dakika 56 saniyedir. Konuşmanın tam metin dökümü şu şekildedir:

Selam.⁶⁹⁶ Ben Navalny. Size ev hapsinden sesleniyorum.

İnternet, insanlarla iletişim, iletişim araçlarının kullanımının yasaklanması gibi bana dayatılan tüm kısıtlamalara rağmen benim ve yolsuzlukla mücadele vakfının, faaliyetlerimize devam ettiğimizi söylemek isterim ve bugün bu konuşmayı hepinizi yeni ve büyük yolsuzlukla mücadele kampanyamıza katılmaya davet etmek için kaydediyorum.

Kanunlara göre yaşamayan devlet yetkililerinden hepimiz çok bıktık Tüm bu şahıslar nispeten mütevazı bir maaş almalarına rağmen yine de milyoner hayatı yaşıyorlar. Biz bundan hoşlanmıyoruz ve bununla mücadele etmek istiyoruz.

Bunun için Birleşmiş Milletler Yolsuzlukla Mücadele Sözleşmesi'nin yirminci maddesini onaylamasını ve ceza kanununa yasadışı zenginleşme ile ilgili özel bir maddenin konulmasını teklif ediyoruz. Bundan sonra, tüm gelirlerinin kaynağını açıklayamayan devlet bakanları veya devlet şirketlerinin çalışanları otomatik olarak cezai takibata tabi

⁶⁹⁶ Konuşma evde gri bir duvarın önünde yapılıyor.

olacaktır. Bu onsuz Rusya’da yolsuzluğa karşı gerçek mücadelenin işe yaramayacağı ve asla başarılı olamayacağı çok önemli bir tedbir.

Kampanyamızın ilk adımı olarak şu anda ekranda beliren bağlantıya tıklayarak⁶⁹⁷ kanun taslağını desteklemek için Rus Kamu Girişimi internet sitesinde oy kullanmanızı rica ediyoruz.100000 oy toplamamız gerek. Bunu hükümetin şartları kabul etmesi ve kanun tasarıma bir şekilde tepki göstermesi için yapmak gerek. Çünkü şimdi onlar hiçbir yolsuzlukla mücadele girişimini fark etmiyormuş gibi davranıyorlar.

Haydi içimizden her biri kişisel zamanından 10 dakika harcayarak kendine, etrafındakilere ve iktidara buna katlanmak niyetinde olmadığını, yolsuzluğa karşı olduğunu ve yasadışı zenginleşmenin bir suç olduğuna inandığını gösterebilir.⁶⁹⁸

3.5.4.1. Konuşmanın Konusu

Birleşmiş Milletler Yolsuzlukla Mücadele Sözleşmesi'nin yirminci maddesini onaylamasına ilişkin kanun taslağının desteklenmesi hakkındadır.

3.5.4.2. Konuşmanın Kısa Özeti

Konuşma 1 Ekim 2014 tarihinde yayınlanmıştır. Navalny konuşmayı ev hapsindeyken yayınlanmıştır. Konuşmada Navalny hedef kitlesini Birleşmiş Milletler Yolsuzlukla Mücadele Sözleşmesi'nin yirminci maddesini onaylamasını ve ceza kanununa yasadışı zenginleşme ile ilgili özel bir maddenin konulmasını hususunda kanun taslağının desteklenmesi için imza toplamaya çağırmaktadır.

3.5.4.3. Dinleyici/Hedef Kitle

Konuşmanın hedef kitlesi “O Dimon Değil” başlıklı konuşma ile aynıdır.

3.5.4.4. İkna Unsuru

Konuşmacı hedef kitlesini ilgili kanun taslağını desteklemek için imza vermeye ikna etmeye çalışmaktadır.

⁶⁹⁷ Ekranın solunda “20.navalny.com” bağlantısı yer alıyor.

⁶⁹⁸ Ekranda beyaz zemin üzerinde kırmızı bir çemberin içinde Birleşmiş Milletler Yolsuzlukla Mücadele Sözleşmesi'nin yirminci maddesine ithafen “#20” ibaresi yer alıyor.

3.5.4.5. Retorik Türü

Konuşmada müzakereci retorik ve suçlama birlikte kullanılmıştır.

3.5.4.6. Konuşmanın Üretim Basamakları

Buluş: Konuşma bilgilendirme ve harekete geçirme temelinde kısa bir konuşmadır.

Giriş: Konuşma kendi şartları gereği diğer konuşmalara nispeten daha üstünkörü hazırlanmıştır. Konuşmanın giriş kısmı 19 saniyedir. Navalny bu kısımda konuşmanın gayesini “bugün bu konuşmayı hepinizi yeni ve büyük yolsuzlukla mücadele kampanyamıza katılmaya davet etmek için kaydediyorum” diyerek tek bir cümleyle açıklamakta ve dinleyicinin zihnini hazırlamaktadır. Ayrıca ev hapsinde olduğu belirterek ve bu şartlarda bile çalıştığını dile getirerek dinleyiciyi konunun önemine inandırmaya çalışmaktadır.

Gelişme: Konuşmanın gelişme kısmı 39 saniyedir. Gelişme kısmında devlet yetkilerinin (hükümettekilerin) yolsuzluklarından bıktığı ifade edilmektedir. Gereksiz ayrıntıya girilmeden sebep sonuç ilişkisi anlatılmaktadır. “Tüm bu şahıslar nispeten mütevazı bir maaş almalarına rağmen yine de milyoner hayatı yaşıyorlar” denilerek yapay kanıt sunulmakta ve konuşmacı kendi iddiasını destekler görünen genel bir algıyı dinleyici ile paylaşmaktadır. Çelişkisizlik vurgulanmaktadır.

Sonrasında ise konuşmanın amacı dile getirilmekte söz konusu kanun tasarısının amacı gerekçelendirilmektedir. Buna göre “Bundan sonra, tüm gelirlerinin kaynağını açıklayamayan devlet bakanları veya devlet şirketlerinin çalışanları otomatik olarak cezai takibata tabi olacaktır.” Ayrıca inanırlılığını arttırmak için bu kanunun tasarısı olmadan “Rusya’da yolsuzluğa karşı gerçek mücadelenin işe yaramayacağı ve asla başarılı olamayacağı” söylenmektedir.

Quintilian’un “entimem” elde etme kaynakları bu konuşmada göze çarpmaktadır. Toplumun geneli tarafından kabul gören inançlara, yasalara ve tarafların kendi aralarında kesin kabul görmüş olan olgulara vurgu yapılmaktadır.

Konuşmanın sonuç bölümü: Konuşmanın sonuç kısmında 58 saniyedir. Kanun taslağını desteklenmek için oy kullanılması gerektiği ve bunun nasıl yapılacağı ile ilgili bilgi

verilirken “Çünkü şimdi onlar hiçbir yolsuzlukla mücadele girişimini fark etmiyormuş gibi davranıyorlar” ifadesiyle duyguları harekete geçirilme kullanılmakta ve son olarak dinleyicinin zihninde iyice yer etmesi için konu ve talep şu ifadelerle özetlenmektedir:

Haydi içimizden her biri kişisel zamanından 10 dakika harcayarak kendine, etrafındakilere ve iktidara buna katlanmak niyetinde olmadığını, yolsuzluğa karşı olduğunu ve yasadışı zenginleşmenin bir suç olduğuna inandığını göstereyin.

İfade biçimi: Konuşmada “Kanunlara göre yaşamayan devlet yetkililerinden hepimiz çok bıktık” ve “Çünkü şimdi onlar hiçbir yolsuzlukla mücadele girişimini fark etmiyormuş gibi davranıyorlar” ifadelerinde genelleştirme, “Tüm bu şahıslar nispeten mütevazı bir maaş almalarına rağmen yine de milyoner hayatı yaşıyorlar” ifadesinde bütünleme kullanılmıştır. “Size ev hapsinden sesleniyorum” ifadesinde duygu sömürüsü bulunmaktadır.

“Bu onsuz Rusya’da yolsuzluğa karşı gerçek mücadelenin işe yaramayacağı ve asla başarılı olamayacağı çok önemli bir tedbir” ifadesinde siyah-beyaz yanılışı ve felaket tellallığı kullanılmıştır.

Şekil 3.4. “Aleksey Navalny’nin Hitabı” Başlıklı Konuşmanın Ekran Görüntüsü
Kaynak: <https://www.youtube.com/watch?v=vXthVXpNd0M>, 2018.

Görüntü Unsurları: Konuşma ev hapsinden gerçekleştiği için gri (RGB #999691) bir duvarın önünde gerçekleşmektedir. Konuşmacı kravat takmamakta, daha önce belirtildiği gibi düzen, ruhsallık, huzur, barış, sadakat, dürüstlük gibi kavramları çağrıştırdığı söylenen açık mavi (RGB #9eafe3) bir gömlek giymektedir. Konuşmacının yüz ifadesi ve ses tonundan yorgunluk hissi algılamak mümkündür. Bu his gerçek olabileceği gibi bilinçli bir şekilde de veriliyor olabilir.

Bellek: Konuşma ezberlenmesi kolay kısa bir konuşmadır. Buna rağmen konuşmacı kamera arkasında metinden yardım aldığı izlenimi vermektedir.

3.5.5. “Nalavny’ın 6 Eylül Konuşması (Saharov Caddesi)”

“Nalavny’ın 6 Eylül Konuşması (Saharov Caddesi)” isimli konuşma 6 Eylül 2013 tarihinde Aleksey Navalny Resmi Youtube Kanalı’nda yayınlanmış olup konuşma süresi 10 dakika 3 saniyedir. Konuşmanın tam metin dökümü şu şekildedir:⁶⁹⁹

Buraya gelen herkese teşekkür ederim. Sizinle birlikte olmaktan mutluyum. Burada gerçekleşen şeyin bir parçası olmaktan mutluyum. “Doğanın kötü havası yoktur”⁷⁰⁰ derler ama bugün yeterince soğuk değil mi? Üşüdünüz mü?⁷⁰¹ Bana öyle geliyor ki bir miktar üşüdünüz ama bugün burada bizlere harika bir müzik eşlik ediyor ve bu günümüzü biraz ıltıyor hatta yer yer bize sıcak bile geliyor.

İlk olarak bugün sahne alan müzisyenlere ve misafirlerimize teşekkür ederek başlamak isterim. Bu, böyle bir zamanda cesur bir karar. Bu karar yiğitlik isteyen bir karar. Bu konsere gelmek demek siyasi duruşunuzu göstermek demektir. “Korkmuyorum” demektir. “Ne olursa olsun bunu yapacağım” demektir. Çıkıp korkmadıklarını gösteren ve böylece mevcut durumu azda olsa değiştiren herkese minnettarım. Değiştiğini hissediyorum. Bu kalabalığın sonunu göremiyorum ama burada yağmur altında duruyor olmanız bana durumun değiştiğini söylüyor.

⁶⁹⁹ Konuşma şehir meydanına kurulmuş bir sahnede gerçekleşiyor. Konuşmacının görüntüsü sahnenin arkasındaki ve iki yanındaki büyük ekranlara da yansıtılıyor. Konuşmacı tek eliyle mikrofon tutarak konuşuyor. Zaman zaman mikrofonu diğer eline alıyor veya iki eliyle tutuyor. Konuşmayı yaparken kimi zaman sahnede birkaç adım yer değiştiriyor.

⁷⁰⁰ 1977’de çıkmış olan “İşyeri Romantizmi” isimli Sovyet Komedi filminin müziğinden bir söz

⁷⁰¹ Kalabalıktan “Hayır” sesleri yükseliyor.

Dün, birçoğunuzla birlikte, seçim çalışmalarımızın yapıldığı stantlara⁷⁰² gittim. Bu stantlardan birinde bir gönüllümüzle konuştum. Otuz yaşlarında sıradan bir erkek. Elini sıkıldığında elinin buz gibi olduğunu fark ettim, çok üşüdüğü belliydi. Gerçekten de donmuştu çünkü dün hava bugünkünden de kötüydü. Ona her ne kadar samimi olsa da “burada durduğunuz ve broşürleri dağıttığınız için teşekkür ederim” şeklinde basmakalıp bir söz söyledim. O ise bana “Aleksy, ben elbette sizi destekliyorum ve sizin belediye başkanı olmanızı çok isterim ama ben buraya kendim için geldim” dedi. “Buraya geldim çünkü fark edilir olmak istiyorum.” Bana sıradan bir insan olduğunu, normal namuslu bir vatandaş olduğunu söyledi. Onun bir ailesi var. Bir işi var. Vergilerini ödüyor. Kanunlara uyuyor ama onu hiç kimse fark etmiyor. Kimsenin onun fikrine ihtiyacı yok. Bana dedi ki “dahası arkadaşlarımdan hepsi böyleler.” “Normal görüşlere sahipler. Normal aileleri var. Sıradan insanlar.” Onlar çoğunluk gibiler ama kimse onları fark etmiyor. Bu böyle bir fark edilmeyen çoğunluk ve bu kişi bana kendini daha fark edilir hissetmek için seçim standına geldiğini, broşürleri alarak diğer insanlarla omuz omuza verip dağıtmaya başladığını ve bu anda biraz fark edilir olduğunu hissettiğini söyledi.

Bu hikâyeyi dinlediğimde, bu karmaşık olmayan hikâyeyi; bu hikayenin muhtemelen benim hakkımda olduğunu anladım. Her zaman söyleyecek bir şeyim, sunacak bir önerim vardı ama nedense hiçbir zaman fark edilmedi. Moskovalıları Koruma Komitesi’nde kaçak yapılaşma ile mücadele ederken çevremdeki herkes beni destekliyor gibiydi. Herkes bunun kötü olduğunu söylüyordu. Kaçak yapılaşma, dolgu yapılaşma⁷⁰³ kötüdür diyorlardı ama yine de faaliyetlerimiz fark edilmiyordu.

Yolsuzlukla Mücadele Vakfı’nda araştırmalarımla ilgilenirken destek gördüğümü hissediyor gibiyim. Kesinlikle herkes, görüştüğüm insanların yüzde yüzü “aferin, yolsuzluğa karşıyız” diyorlar ama yine de bu faaliyet nasılsa fark edilmiyor. Geçip gidiyor ve ne iktidar nede kimse görmüyor gibi.

⁷⁰² Burada “propaganda küpü” (агитационный куб) ifadesi kullanılmaktadır. Rusya’da sokakta seçim çalışmaları metal veya plastik çerçeveli dört tarafı afişlerden oluşan bu küp şeklinde stantlar ile yapılmaktadır.

⁷⁰³ “Уплотнительная застройка” dolgu yapılaşma olarak tercüme edilmiştir. Amerika’da “NIMBY” (Not In My Back Yard) olarak ifade edilen “benim arka bahçemde değil” görüşü ile paralellik arz etmektedir. Şehrin, bölgenin veya mahallenin sakinlerinin yakınlarında inşa edilecek yeni yapılara olan itirazını ifade etmektedir. <http://nimby.com/> Burada bahsedilen “dolgu yapılaşma” bu tip yapılaşmadır. Mevcut yerleşim yerlerinin oldukça yakınlarında, bu yerleşim yerlerinde yaşayanların park, dinlenme alanı vb. gibi kullandığı yerlere inşa edilen yeni yapılarıdır.

Ben ve meslektaşlarım bir kanun teklifi hazırladığımızda net öneriler sunuyoruz. Bir yandan kesinlikle herkesin bunları desteklediğini görüyoruz. Herkes bunların bizim ihtiyacımız olan yasalar olduğunu söylüyor. Öte yandan yine de bu bir çeşit fark edilmeyen bir faaliyet.

Benim buraya, sizlere geliş sebebim bir isim bulmak. Kremlin'deki bu adamların benim ismimi söylemekten korkmaları benden “bazı politikacılar” veya “bu beyefendi” diye bahsetmeleri çok komik. Buraya sizin huzurunuzda desteğinizi istemek, sizin desteğinizi alarak yüksek sesle “Benim adım Aleksey Navalny ve ben sizlerle birlikte Moskova belediye başkanlığı seçimlerine giriyorum” demek için geldim.

Önerebileceğim şeyler var. Önerilerimin herkes tarafından desteklendiğini biliyorum. Fark edilmeyen çoğunluk olmayı bırakmamız gerektiğini biliyorum. Bize sürekli bizi fark etmediklerini çünkü başka bir büyük çoğunluk olduğunu söylüyorlar. Bunlar galiba başka bir yerde yaşıyorlar, başka şeyler söylüyorlar. Bizi görmezden geliyorlar çünkü diğer insanlar haklıymış.

Bu kısa seçim kampanyası sırasında onlarca toplantı yaptım. Binlerce insanla konuştum. Öyle zannediyorum ki şu an Rusya'da benden fazla bu kadar insanla şahsi olarak görüşen bir politikacı yoktur. Bu sıradan insanlar her buluşmamızda bana yolsuzluklardan, yüksek konut vergilerinden, dairelerin dağıtımında yapılan yolsuzluklardan yani bilindik şeylerden bahsediyorlar ama bunların tamamı aslında yine binlerce insanın gelerek biz fark edilmiyoruz demesidir. Biz çoğunlukta'yız ama bizi yine de fark etmiyorlar.

Bu durumu değiştirme zamanı geldi. Ne yapılması gerektiğini biliyoruz. Programımız var. Bu seçimlere giriyoruz çünkü yolsuzluğu nasıl yeneceğimizi biliyoruz. Emeklilere nasıl yardımcı olacağımızı biliyoruz. Eğitim ve sağlık hizmetlerini nasıl iyileştireceğimizi biliyoruz ve bunu hemen şimdi kimseye bakmadan yapmaya hazırız.

İki gün sonra yapılacak olan bu seçimler elbette Moskova'ya kimin belediye başkanı olacağını belirleyecek olan seçimlerdir ama daha geniş açıdan bakıldığında bu seçimler kendimize nasıl bir yer verdiğimizle alakalıdır. Kendi ülkemizde nasıl bir yer almak istediğimizle ilgilidir. Fark edilmeyen çoğunluk olmayı yine kabul mu edeceğiz yoksa

daha fazlasını mı talep edeceğiz? Buraya geldim, bu sahneye çıkıp size hitap ediyorum çünkü artık daha fazla yer almaya hazır olduğumuzu hissediyorum. Bu fark edilmeyen çoğunluğun fark edilen çoğunluk olmaya hazır olduğunu hissediyorum. Putin'in hortumunu politikadan çekerek orayı doldurmaya hazır olduğumuzu hissediyorum.

Bir düşünün burada Saharova'da ve diğer yerlerdeki dev mitinglerde yüzbinlerce insan olmasına rağmen biz yine de fark edilmedik. Bizi hapselere bile atmaya başladılar ve buna rağmen fark etmiyorlar. Buraya "artık yeter" demeye geldim. Bizi fark etmenin zamanı geldi. Bu seçim kampanyası çok yer alabileceğimizi gösterecek. Kazanabiliriz. Bu fark edilmeyen çoğunluğun biz olduğumuzu kesin olarak biliyorsak, onların bize, bizim reformlarımıza ihtiyacı olduğunu biliyorsak, tek bir sorumuz var onları sandığa götürmeyi başarabilecek miyiz?⁷⁰⁴ Bu soru hepimize değişime hazır mıyız yoksa birkaç yıl daha beklemeye razı mıyız?⁷⁰⁵ Yolsuzlukla şimdi mi mücadele etmemiz gerekiyor yoksa erteleyebilir miyiz?⁷⁰⁶ Şimdi konut hizmetlerini iyileştirmeye hazır mıyız?⁷⁰⁷ Şimdi daha iyi eğitim ve sağlık hizmetleri için mücadele etmeye hazır mıyız?⁷⁰⁸ Siyasi tutukluları şimdi bırakmaya hazır mıyız?⁷⁰⁹

Eğer bunu yapmaya hazırsak o zaman haydi iki gün sonra bu sessiz çoğunluğu, bu fark edilmeyen çoğunluğu sandığa getirmek için elimizden gelen her şeyi yapalım. Haydi içimizden herkes burada duran herkes kalan iki günde yüzde iki yüz çalışarak hepimizin genel zaferine katkıda bulunsun.

İçimizden her biri bu gece veya yarın sabah banyoda aynaya bakarak kendi kendine başka kahraman yok demeli. Ben bu fark edilmeyen çoğunluğum parçasıyım ama bunu değiştirmek için her şeyi yapacağım, iki milyon kişinin sandığa giderek ülkenin kaderini değiştirmesi için her şeyi yapacağım demeli.

Ben ise sizi yarı yolda bırakmamak ve aldatmamak için her şeyi yapacağım. Sizden şu anda sizinle birlikte omuz omuza duran insanları yarı yolda bırakmamanız için elinizden

⁷⁰⁴ Kalabalıktan "Evet" sesleri yükseliyor.

⁷⁰⁵ Kalabalıktan "Hayır" sesleri yükseliyor.

⁷⁰⁶ Kalabalıktan "Şimdi" sesleri yükseliyor.

⁷⁰⁷ Kalabalıktan "Evet" sesleri yükseliyor.

⁷⁰⁸ Kalabalıktan "Evet" sesleri yükseliyor.

⁷⁰⁹ Kalabalıktan "Evet" sesleri yükseliyor.

gelen her şeyi yapmanızı rica ediyorum. Bunu yaptığımızda, bunun için çalıştığımızda kesinlikle kazanacağız. Bu zafere inanıyorum. Bunun kesinlikle gerçekleşeceğini biliyorum. Biz birlikteyiz ve kazanacağız. Ayın sekizinde bu seçimlerde ve ülkemizde bundan sonraki tüm seçimlerde zafer bizimle olacaktır. Hepinize çok teşekkür ederim.⁷¹⁰

3.5.5.1. Konuşmanın Konusu

Konuşma 8 Eylül 2013 tarihinde yapılan Moskova Belediye Başkanı seçimleri (konuşma seçimden bir gün önce yapılmıştır) hakkındadır.

3.5.5.2. Konuşmanın Kısa Özeti

Konuşma 8 Eylül 2013 tarihinde yapılan Moskova Belediye Başkanı seçimlerine aday olan Navalnyy'ın seçim çalışması kapsamında yaptığı bir konuşmadır. Navalnyy bu seçimde %27,24 oy alarak ikinci sırada belediye seçimlerini kaybetmiştir.⁷¹¹

Konuşmada Navalnyy “sessiz çoğunluğun” sesi olacağı retoriği ile ve ağırlıklı olarak duygusal bir dil kullanmak suretiyle kalabalık bir kitleye seslenmektedir. Konuşmada Navalnyy tüm seçmenleri sandığa götürebildikleri takdirde seçimi kazanacaklarını iddia etmekte ve hedef kitlesine bunun olması için çaba göstermelerini telkin etmektedir.

3.5.5.3. Dinleyici/Hedef Kitle

Konuşmanın hedef kitlesi Moskovalılardır. Bu hedef kitle sırasıyla Moskova’da ikamet eden seçmenler ve mitinge katılan Navalnyy taraftarları olarak daraltılabilir. Ancak konuşmada emeklilerden sağlık ve eğitim sisteminden bahsedilerek daha geniş bir kitleye (tüm Rusya halkına) hitap edildiği izlenimi verilmektedir. Bunun nedeni Moskova Belediye Başkanı seçiminin ileride Rusya başkanlığına giden yol için bir basamak olarak görülmesidir. Bu nedenle Navalnyy “bu seçimler elbette Moskova’ya kimin belediye başkanı olacağını belirleyecek olan seçimlerdir ama” diyerek bunun genel bir değişim için başlangıç olduğunu iddia etmektedir.

3.5.5.4. İkna Unsuru

Bir seçim konuşması olmasına rağmen dinleyici temelde oy vermeye değil seçimlere katılmayan kitlenin seçimlere katılması için çalışmaya ikna edilmeye çalışılmaktadır. Çünkü mevcut ana hedef kitlenin (mitinge katılanların) konuşmacı lehine oy

⁷¹⁰ Kalabalık konuşmacıyı alkışlıyor.

⁷¹¹ Orttung and Waller, 2013, p. 1.

kullanacaklarına kesin gözüyle bakılmakta ve bu nedenle bu kitleden konuşmanın hiçbir bölümünde oy istenmemektedir. Hatta bu hedef kitleden sandığa getirmesi için çalışması istenilen iki milyon kişiden (oy kullanmaya gitmeyen seçmen sayısı Navalnıy tarafından iki milyon kişi olarak değerlendirilmektedir) bile oy istemesi direk talep edilmemektedir. İstenen şey bu kitlenin sandığa gitmesi için çalışılmasıdır. Çünkü konuşmacı bu kitlenin sandığa gittiği takdirde kendisini destekleyeceğinden emindir.

Retorik açıdan konuşma harekete geçirmek için kurgulanmıştır. Bunu yoğun olarak duygulandırma ile yapmaya çalışmaktadır.

3.5.5.5. Retorik Türü

Konuşmada baskın olarak suçlama kullanılmakla birlikte aynı zamanda müzakereci retorik ve övgü de kullanılmaktadır.

3.5.5.6. Konuşmanın Üretim Basamakları

Buluş: Konuşmanın buluş kısmı seçim standında karşılaşılan bir gönüllünün kendisi ve neden orada bulunduğu ile ilgili bir hikâyeye dayandırılmaktadır ve konuşmacı bu olayın konuşmanın yapıldığı günden bir gün önce yaşandığını söylemektedir. Buna göre konuşma nispeten anlık gelişen bir konuşmadır. Ancak çeşitli siyasi sonuçlar elde etmek için but tür hikayelerin manipüle edilebileceği veya kurgu olabilme ihtimali de mevcuttur.⁷¹²

Harekete geçirme amaçlı bir konuşmadır. Bunun için ise yoğunlukla dinleyicinin duygularına hitap edilmeye çalışılmaktadır. Genel çerçevesi itibariyle “sessiz çoğunluğun sesi olma” retoriği üzerine kurgulanmıştır.

Giriş: Doğal akış kullanılan konuşmanın düzenleme bölümde giriş, gelişme ve sonuç belirgin bir şekilde kurgulanmıştır. Giriş bölümü 2 dakika 53 saniyeden oluşmaktadır. Başlangıçta dinleyicilere ve katılımcılara teşekkür edilmekte bu mitinge katılmanın bile büyük bir cesaret gerektirdiğini, soğuk ve yağmurlu bir günde üşümelerine rağmen kalabalığın orada konuşmacıyı dinlemek için bekliyor olmasının mevcut durumun artık değişeceğini gösterdiğini söyleyerek dinleyiciyi motive etmektedir. İleride anlatacağı

⁷¹² <https://meanjin.com.au/essays/what-happens-when-you-tell-somebody-elses-story/>, (Erişim 09.05.2018).

şeylerin buradaki dinleyiciyi de ilgilendirdiği vurgulayabilmek için onlara “üşüdünüz mü?” diye sormakta ve “hayır” cevabı almasına rağmen “bana öyle geliyor ki bir miktar üşüdünüz diyerek” dinleyiciyi ileride anlatacağı olayla kendini bağdaştırması için yönlendirmekte dinleyicinin zihnini konuya hazırlamaktadır.

Sonrasında ise konuşmacı bir gün önce yaşadığını iddia ettiği olayı oldukça duygusal bir dil kullanarak dinleyiciye aktarmaktadır. “Elini sıkıldığında elinin buz gibi olduğunu fark ettim, çok üşüdüğü belliydi” ve “gerçekten de donmuştu” gibi ifadelerle ve sıradan bir vatandaş olduğunu namuslu bir insan olduğunu, normal bir ailesi olduğunu, bir işte çalıştığı, çoğu kişinin aynı durumda olduğunu ve buna rağmen onların seslerinin de duyulmadığının vurgulaması ile ön hazırlığı yapılmış olan dinleyicinin olayla kendisini bağdaştırmasını sağlama çabası pekiştirilmektedir. Bu noktada anlatılan hikâyede yer alan kişi ile kendini bağdaştıran dinleyicinin “ben de böyleyim ve ben de mevcut yönetim tarafından fark edilmiyorum” çıkarımı yapması sağlanmaktadır.

Gelişme: Gelişme bölümü 5 dakika 44 saniye sürmektedir. Kendisinin ve dinleyicinin anlatılan hikâyede yer alan kişi ile olan benzerliğini anlatmak için sırasıyla kanıtlar sunulmaktadır:

Moskovalıları Koruma Komitesi'nde kaçak yapılaşma ile mücadele ederken çevremdeki herkes beni destekliyor gibiydi. Herkes bunun kötü olduğunu söylüyordu. Kaçak yapılaşma, dolgu yapılaşma kötüdür diyorlardı ama yine de faaliyetlerimiz fark edilmiyordu. Yolsuzlukla Mücadele Vakfı'nda araştırmalarım ile ilgilenirken destek gördüğümü hissediyor gibiyim. Kesinlikle herkes, görüştüğüm insanların yüzde yüzü “aferin, yolsuzluğa karşıyız” diyorlar ama yine de bu faaliyet nasılsa fark edilmiyor. Geçip gidiyor ve ne iktidar nede kimse görmüyor gibi. Ben ve meslektaşlarım bir kanun teklifi hazırladığımızda net öneriler sunuyoruz. Bir yandan kesinlikle herkesin bunları desteklediğini görüyoruz. Herkes bunların bizim ihtiyacımız olan yasalar olduğunu söylüyor. Öte yandan yine de bu bir çeşit fark edilmeyen bir faaliyet.

Kanıtlama tamamladığında dinleyiciden “fark edilmeyen çoğunluk” olmayı bırakabilmek için kendisini desteklemelerini çok kısaca istemekte sonrasında mevcut problemlere hâkim olduğunu belirterek tüm bu problemleri değiştirmenin vakti geldiğini, tüm bu problemleri çözmek ve mevcut durumu değiştirmek için kendisinin desteklenmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Gelişme bölümünde son olarak “Yolsuzlukla şimdi mi mücadele etmemiz gerekiyor yoksa erteleyebilir miyiz?” “Şimdi konut hizmetlerini iyileştirmeye hazır mıyız?” ve “Şimdi daha iyi eğitim ve sağlık hizmetleri için mücadele etmeye hazır mıyız?” gibi cevabı kesin sorular sorularak son aşamaya geçilmektedir.

Konuşmanın Sonuç Bölümü: Sonuç bölümü 1 dakika 25 saniyeden oluşmaktadır. Bu bölümde nihai harekete geçirme yani dinleyici sandığa gitmeye çağırmakta ve “sessiz çoğunluğu” sandığa götürmelerini talep etmektedir. Böylelikle onlara bir zafer vaat etmekte bu zaferi gerçekleştireceklerin ise “kahraman” olduğunu vurgulamaktadır. Konuşma uygun bir biçimde teşekkür ile sonlanmaktadır.

İfade biçimi: Konuşmada sade ve samimi bir dil kullanılmaktadır. Genç ve dinamik siyasetçi çizgisine uygun bir retorik tarzı belirlenmiştir.

Otuz yaşlarında sıradan bir erkek. Elini sıkıldığında elinin buz gibi olduğunu fark ettim, çok üşüdüğü belliydi. Gerçekten de donmuştu çünkü dün hava bugünkünden de kötüydü. Ona her ne kadar samimi olsa da “burada durduğunuz ve broşürleri dağıttığınız için teşekkür ederim” şeklinde basmakalıp bir söz söyledim. O ise bana “Aleksy, ben elbette sizi destekliyorum ve sizin belediye başkanı olmanızı çok isterim ama ben buraya kendim için geldim” dedi. “Buraya geldim çünkü fark edilir olmak istiyorum.” Bana sıradan bir insan olduğunu, normal namuslu bir vatandaş olduğunu söyledi. Onun bir ailesi var. Bir işi var. Vergilerini ödüyor. Kanunlara uyuyor ama onu hiç kimse fark etmiyor. Kimse onun fikrine ihtiyacı yok. Bana dedi ki “dahası arkadaşlarımdan hepsi böyleler.” “Normal görüşlere sahipler. Normal aileleri var. Sıradan insanlar.” Onlar çoğunluk gibiler ama kimse onları fark etmiyor. Bu böyle bir fark edilmeyen çoğunluk ve bu kişi bana kendini daha fark edilir hissetmek için seçim standına geldiğini, gazeteleri alarak diğer insanlarla omuz omuza verip dağıtmaya başladığını ve bu anda biraz fark edilir olduğunu hissettiğini söyledi.

Yukarıdaki paragrafta iddia sıradan bir şahıs baz alınarak desteklenmeye çalışmak istendiğinden irrasyonel otorite içermektedir. Öte yandan çoğunluğun ortak durumu olduğu iddia edilerek ortak tutuma başvurma ve duygu sömürüsü de içermektedir.

“Kesinlikle herkes, görüştüğüm insanların yüzde yüzü ‘aferin, yolsuzluğa karşıyız’ diyorlar ama yine de bu faaliyet nasılsa fark edilmiyor”, “Bir yandan kesinlikle herkesin bunları desteklediğini görüyoruz. Herkes bunların bizim ihtiyacımız olan yasalar

olduğunu söylüyor”, “Biz çoğunlukta’yız ama bizi yine de fark etmiyorlar” ve “Önerilerimin herkes tarafından desteklendiğini biliyorum” ifadelerinde genelleştirme bulunmaktadır.

“Kremlin’deki bu adamların benim ismimi söylemekten korkmaları...” ile başlayan cümlede Rus hükümeti için Kremlin ifadesi kullanıldığından cümlede metonimi bulunmaktadır. “Öyle zannediyorum ki şu an Rusya’da benden fazla bu kadar insanla şahsi olarak görüşen bir politikacı yoktur.” İfadesinde yetersiz örnek verilmektedir. “Fark edilmeyen çoğunluk olmayı yine kabul mu edeceğiz yoksa daha fazlasını mı talep edeceğiz” ve “Bir düşünün burada Saharova’da ve diğer yerlerdeki dev mitinglerde yüzbinlerce insan olmasına rağmen biz yine de fark edilmedik” ifadelerinde duygu sömürüsü, “Putin’in hortumunu politikadan çekerek orayı doldurmaya hazır olduğumuzu hissediyorum” ifadesinde ise dolduruşa getirme bulunmaktadır.

...tek bir sorumuz var onları sandığa götürmeyi başarabilecek miyiz? Bu soru hepimize değişime hazır mıyız yoksa birkaç yıl daha beklemeye razı mıyız? Yolsuzlukla şimdi mi mücadele etmemiz gerekiyor yoksa erteleyebilir miyiz? Şimdi konut hizmetlerini iyileştirmeye hazır mıyız? Şimdi daha iyi eğitim ve sağlık hizmetleri için mücadele etmeye hazır mıyız? Siyasi tutukluları şimdi bırakmaya hazır mıyız?

Yukarıda paragrafta ritim ve çok sorulu yanlışlı bulunmektedir. Ritim orijinal Rusça konuşmada da bulunmaktadır.

“Siyasi tutukluları şimdi bırakmaya hazır mıyız?” sorusu ise alakasız sonuç yanlışlığı içermektedir. Çünkü belediye başkanının tutukluları bırakma yetkisi yoktur. “Bunu yaptığımızda bunun için çalıştığımızda kesinlikle kazanacağız” ifadesi önyargılı dil, karmaşık sebepler ve yok sayma içermektedir.

Şekil 3.5. ‘Navalnyy’ın 6 Eylül Konuşması (Saharov Caddesi)” Başlıklı Konuşmanın Ekran Görüntüsü

Kaynak: <https://www.youtube.com/watch?v=grOK0-xY8J8>, 2018.

Görüntü unsurları: Konuşmacı lacivert bir kot pantolon (RGB #333766), siyah bir mont (RGB #1c181f), koyu gri bir boğazlı kazak giymektedir (RGB #463c4d). Sade ve sportif bir giyimdir. Konuşma şehir meydanına kurulan sahnede yapılmaktadır. Konuşmacı konuşma boyunca konuşmasını desteklemek için el hareketleri yapmakta zaman zaman yürümektedir. Konuşmanın son kısmında ses tonunu yükselterek duygu yoğunluğunu arttırmaya çalışmaktadır.

Bellek: Konuşmacı konuşmayı ezberinden yapmaktadır. Herhangi bir teknik yardım almamaktadır. Ancak konuşmanın konusu basit ve duygu yüklü bir hikâyeye dayanmakta dolayısıyla ezberden aktarılması gereken güçlü veriler bulunmamaktadır. Böylelikle konuşma akıcı bir şekilde ilerlemektedir.

3.6. Genel Değerlendirme ve Konuşmaların Hermeneutiği

Örnekleme için seçilen beş konuşmada en fazla kullanılan mantıksal yanılgılar sırasıyla hatalı kategorilendirme, saldırı, duygulara başvurma, hatalı kıyaslama, şaşırtma, istatistiksel hata, tartışmalı sebep, otoriteye başvurma, belirsizlik ve konunun özünden uzaklaştırmadır.

Tablo 3.2. Mantıksal yanlış kullanım sayısı

Tür	Kullanım Sayısı
Hatalı Kategorilendirme	10
Saldırı	8
Duygulara Başvurma	7
Hatalı Kıyaslama	4
Şaşırtma	3
İstatistiksel Hata	3
Tartışmalı Sebep	2
Otoriteye Başvurma	2
Belirsizlik	1
Konunun Özünden Uzaklaştırma	1

Beş konuşmanın toplamında en fazla kullanılan temel retorik unsurlar sırasıyla ironi, metafor, alegori, ritim, karşılaştırma, operasyonel tanımlama ve metonimidir.

Tablo 3.3. Temel retorik unsurların kullanım sayısı

Tür	Kullanım Sayısı
İroni	13
Metafor	5
Alegori	3
Ritim	2
Karşılaştırma	1
Operasyonel tanımlama	1
Metonimi	1

“O Dimon Değil” başlıklı konuşmada dinleyici özelde Medvedev’in genelde ise tüm iktidarın yolsuzluk yaptığına ikna edilmeye çalışılmaktadır. Konuşma harekete geçirme amacı taşımakta bu amaca bilgi sağlama, duygulandırma ve eğlendirme yoluyla ulaşmayı arzu etmektedir. Retorik türü olarak suçlama ve müzakereci retorik kullanılmaktadır. Konuşmanın giriş gelişme ve sonuç kısmı iyi bir retoriğe uygun şekilde kurgulanmıştır. Giriş kısmı dinleyicilerin zihinlerini ve dinleyiciyi konuya hazırlayacak, konunun kendisi ile yakından ilgili olduğuna inandıracak şekilde oluşturulmuştur. Gelişme bölümünde gerekli kanıtlar uyum içerisinde sunulmuştur. Sonuç bölümünde nihai vurgular yapılmıştır. Konuşmada 12 kez ironi, 3 kez alegori kullanılmaktadır. Toplam 3 kez adam karalama, 5 metafor, 1 anlam belirsizliği, 1 karşılaştırma, 1 özelleştirme, 2 bütünleme, 1 ihmal edilebilir neden, 1 indirgeme ve 2 duygu sömürüsü bulunmaktadır. Konuşmanın görüntü unsuru ilgi çekici bir şekilde kurgulanmıştır.

Navalný resmi sayılamayacak, samimi, özgüvenli olduğunu göstermeye çalışan diğer taraftan “ben de sizden biriyim” mesajı veren bir üslup kullanmaktadır. Konuşurken iddialarıyla ilgili çok sayıda delil sunarak iyi bir retoriğin ruhuna uygun davranmaktadır. Siyasi rakiplerinin çoğunun aksine etkileşimli bir tarz ve üslup kullanması, kullandığı retoriği interaktif ortamların gereksinimlerine göre kurgulaması ise onu farklı kılmaktadır.

Konuşmacının Medvedev ile ilgili “telefonları ve benzeri diğer elektronik aygıtları seven, komik bir budala, önemli etkinliklerde uyuyakalan” biri ifadelerini kullandığı konuşmanın giriş kısmında Medvedev ile ilgili henüz onun dolandırıcı ve rüşvetçi olduğu gibi sert iddiaları dile getirmeden önce Medvedev’in bu iddialar olmasa bile “değersiz” biri olduğunu ima etmektedir.

“Yolsuzluk sadece yasadışı olmamalı, ahlaka aykırı olmalı” gibi Medvedev’in konuşmalarından alıntılanan bölümler onun söylemleri ve faaliyetleri arasında ciddi bir tenakuz olduğunu göstermek / iddia etmek için alıntılanmıştır. Buna göre Medvedev kendisi yolsuzluk yaptığı halde bu konuda rahatlıkla ahkam kesebilen biridir. “Yolsuzluk yapanların boyunlarındaki urgan sürekli ve acımasız bir şekilde sıkılmalıdır ve istisnasız tüm Rus toplumu bu konuda hemfikir” gibi alıntılarla Medvedev’i kendi sözleriyle sıkıştırmaktadır.

Diğer taraftan bu ifade Rusya’daki genel bir algıyı da ortaya koymaktadır. Buna göre Rusya’da yolsuzluk yasalarca suç olmasına karşın birçokları tarafından gayrı ahlaki görülmemektedir. Nitekim Medvedev ilgili konuşmasının tamamında yolsuzluğun Rusya içi çok ağır karmaşık ve önemli bir konu olduğunu belirtmekte ve yapılan bazı araştırmalara göre Rus toplumunun dörtte birinin yolsuzluğu tamamen normal bir durum olarak gördüklerini ifade etmektedir. Buna göre toplumun büyük bir bölümü yolsuzluğu hoş karşılamaktadır. Diğer yandan toplumun neredeyse tamamında yolsuzluğa karşı bir tepkinin olmadığını söylemektedir. Ciddi yolsuzluk iddialarıyla suçlanan bir başbakanın toplumun yolsuzluğu gayrı ahlaki görmediğini söylemesi paradoksal bir durum oluşturmaktadır. Öte yandan Navalný açısından yolsuzluğun normal sayıldığı bir toplumda yolsuzluk üzerinden siyasi retorik oluşturmak da paradoksal görünmektedir. Bu tür bir toplumda yolsuzluk temasını siyasal söylemin merkezine yerleştirmek tek başına

yeterli olamayabilir. Öncelikle yolsuzluğun “gayrı ahlaki” olarak algılanmasını sağlayacak faaliyetler yürütme ihtiyacı olabilir.

Konuşmada Medvedev’e rüşvet verdiği iddia edilen oligark Alisher Usmanov hakkında “Sovyet madencilik endüstrisinin kalıntılarından büyük bir servet sahibi olan Alisher Usmanov” ifadeleri yer almaktadır. Rusya’da gerek sosyo-politik geçmiş gerekse yoksul nüfus nedeniyle oligarşiye karşı kini olan bir kitle bulunmaktadır. Bu nedenle Navalny sadece “Alisher Usmanov” veya “Oligark Alisher Usmanov” dememekte oligarşiyi Usmanov özelinde betimleyerek “Sovyet madencilik endüstrisinin kalıntılarından büyük bir servet sahibi olan” ifadelerini vurgulayarak halka ait olan bir servete haksız yere sahip olduğunu vurgulamaya çalışmaktadır. Putin iktidarının ilk yıllarında oligarklara karşı sert bir tutum sergilemiş Alisher Usmanov da dahil Mihail Prohorov, Roman Abramoviç gibi birçok oligark Rusya’yı terk etmişlerdir. Oligark Mikhail Borisoviç Khodorkovsky’in ülkede kalarak muhalif partileri desteklemesi üzerine hakkında vergi kaçakçılığı suçlamasıyla hapis cezasına çarptırılmıştır. Uluslararası Af Örgütü Khodorkovsky’i siyasi mahkûm/ düşünce suçlusu olarak tanımıştır.⁷¹³ 10 yıl hapis yattıktan sonra annesinin hastalığı nedeniyle affedilmeyi dilediğini söyleyen eski oligark Kremlin tarafından affedilmiş, Almanya’ya taşınmış ve politikadan uzak duracağını açıklamıştır.⁷¹⁴ Böylelikle çoklarına göre Putin oligarkların kendisine biat etmelerini sağlamış ve etmeyenleri cezalandırmıştır. Dolayısıyla kendi komutası altındaki bir oligarşi sınıfı oluşturduğu iddia edilmektedir. Navalny burada bu yeni oligarşinin mevcut durumuna değinmektedir.

Retorikçilere göre güzel bir hitabetin olabilmesi için Ethos’un yani erdemin ve ahlakın olması gerekir. Quintilianus’a göre, “retorik iyi söyleme sanatıdır, çünkü hem söylemin tüm yetkinliklerini hem de hatibin ahlakını kucaklar, çünkü iyi insan olmadan gerçekten iyi konuşmak mümkün değildir.”⁷¹⁵ Konuşmada Navalny’nın Medvedev’in teyzesi Svetlana Afanasyevna Medvedeva’dan bahsederken “Rusya’nın şerefli bir öğretmeni” ifadesini kullanması kendisinin erdemli bir kişi olduğunu gösterme çabası olarak tanımlanabilir. Çünkü konuşmada Afanasyevna’dan bahsedilme sebebi Andrey

⁷¹³ <https://www.amnesty.org.uk/press-releases/russia-khodorkovsky-and-lebedev-are-prisoners-conscience>, (Erişim 21.05.2018).

⁷¹⁴ <http://www.bbc.com/news/world-europe-12082222>, (Erişim 23.05.2018).

⁷¹⁵ Meyer, 2009, s. 11-35.

Vasilyeviç Medvedev ile Dmitri Medvedev arasındaki akrabalık ilişkisini ortaya koymak içindir. Yani Afanasyevna'nın bu konuşmada bahsi geçen yolsuzluk, rüşvet vb. şeylerle ilgisi bulunmamaktadır. Bu durumda konuşmacı onun ismini sade bir şekilde vermemiştir. Bunun yerine onun "Rusya'nın şerefli bir öğretmeni" olduğunu özellikle vurgulamıştır. Navalny zaten konuşmada hakkında hiçbir itham bulunmayan Afanasyevna'nın "Rusya'nın şerefli bir öğretmeni" olduğunu belirterek onu bu konuşmada adı geçen diğer şahıslardan tenzih etmiştir. Konuşmacı böylelikle erdem sahibi, herkese hakkını veren bir bakıma "düşmanının suçsuz yakınlarına bile sahip çıkan" biri olarak kendini sunmaktadır.

Rus siyasi arenasında boy gösteren, başkanlık seçimlerine katılan diğer siyasi aktörler ile Navalny'nın retoriğinin seçmen davranışlarına etkisini incelemek, Navalny'nın adaylığının kabul edilmemesi nedeniyle mümkün olmamaktadır. Diğer taraftan seçim güvenliği ile ilgili iddialar ve tartışmalarda seçim sonuçlarından hareketle siyasi figürlerin retoriklerinin etkisinin analiz edilmesine engel olmaktadır. Ancak yine de genel bir kıyaslama yapmak mümkündür.

Tablo 3.4. 18 Mart 2018 Rusya Federasyonu devlet başkanlığı seçim sonuçları

Seçime Katılan Adayların İsimleri	Alınan Oy Sayısı	Yüzdelik Oy Oranları
Putin Vladimir Vladimiroviç	56,430712	76,69
Grudin Pavel Nikolayeviç	8,659206	11,77
Jirinovski Vladimir Volfoviç	4,154 985	5,65
Sobçak Kseniya Anatolyevna	1,238 031	1,68
Yavlinski Grigori Alekseyeviç	769644	1,05
Titov Boris Yuryeviç	556801	0,76
Suraykin Maksim Aleksandroviç	499342	0,68
Baburin Sergey Nikolayeviç	479013	0,65

Kaynak: <http://www.cikrf.ru/analog/prezidentskiye-vybory-2018/itogi-golosovaniya/>, 2018

Navalny kendine rakip olarak Putin Vladimir Vladimiroviç'i görmektedir. Neredeyse tüm retoriğini Putin ve Birleşik Rusya partisine muhalefet çizgisinde kurgulamaktadır. Ancak Rus siyasetinde boy gösteren diğer siyasi aktörler başlıca Grudin Pavel Nikolayeviç, Jirinovski Vladir Volfoviç, Sobçak Kseniya Anatolyevna, Yavlinski Grigori Alekseyeviç, Titov Boris Yuryeviç, Suraykin Maksim Aleksandroviç ve Baburin Sergey Nikolayeviç olarak sıralanabilir.

Resmi sonuçlara göre 18 Mart 2018’de yapılan seçimlere toplam 109,008428 seçmenden 73,578992’si katılmıştır. Buna göre seçimlere katılım oranı %67,5 olarak tespit edilmiştir. 56,430712 oyla tüm oyların %76,69’luk bölümünü alan Putin Vladimir Vladimiroviç seçimlerden galip çıkmıştır.

Putin’in retoriği: Dış basın Putin’in retoriğinin genel itibariyle özellikle son dönemlerde soğuk savaş dönemi retoriğini anımsattığını söylemektedir. ⁷¹⁶ Diğer taraftan Putin’in iç siyasete yönelik retoriğini incelemek için Rusya’nın demografik özelliklerine bakmak gerekmektedir. Aşağıda 2017 “Rosstat” (Rusya Federal Devlet İstatistikleri Servisi) verilerine göre hazırlanmış yaş istatistikleri tablosu bulunmaktadır. ⁷¹⁷

Tablo 3.5. Rusya Federasyonu yaş istatistikleri

Yaş Aralıkları	Toplam Sayı
0-1	1,880000
1-4	7,702000
5-9	8,558000
10-14	7,408000
15-19	6,690000
20-24	7,828000
25-29	11,879000
30-34	12,537000
35-39	11,194000
40-44	10,381000
45-49	9,280000
50-54	9,835000
55-59	11,155000
60-64	9,610000
65-69	7,637000
70 ve üzeri	13,230000
TOPLAM	146 804000

Kaynak:http://www.gks.ru/wps/wcm/connect/rosstat_main/rosstat/ru/statistics/publications/catalog/doc_1140095700094, 2018

⁷¹⁶ <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/russia-nuking-florida-video-putin-spokesman-denies-nuclear-weapons-us-a8236506.html>, (Erişim 26.05.2018).

⁷¹⁷ http://www.gks.ru/wps/wcm/connect/rosstat_main/rosstat/ru/statistics/publications/catalog/doc_1140095700094, (Erişim 01.06.2018).

Bu verilere göre 2017 yılı itibariyle 82,322000 kişi 35 yaş ve üzeridir. Toplam seçmen sayısının 109,008428 olduğu düşünülürse⁷¹⁸ 35 yaş ve üzeri seçmenlerin toplam seçmen sayısına oranı %75,51'dir. 35 yaşın bir etken olarak alınmış olmasının nedeni bu yaş grubunun Mihail Gorbaçov, Yeltsin, Putin ve Medvedev dönemlerini görmüş olmalarıdır. Sovyetlerin çöküşünü görmüş ve bu dönemde yaşanan sıkıntılara şahitlik etmiş, Yeltsin döneminde maaşların ödenmediği, uzun gıda kuyruklarının olduğu, özelleştirmelerle halkın giderek fakirleşirken oligarkların giderek zenginleştiği bir dönemi yaşamışlardır. 1998 yılında yaşanan krizde Rus Rublesi Amerikan Doları karşısında dört kat değer kaybetmiştir. 31 Aralık 1999 yılında Yeltsin yılbaşı kutlaması yapmadan hemen önce istifa ettiğini açıklamış ve yönetimi o dönemde FSB başkanı olan Putin'e devretmiştir. Böylelikle 2000 yılının başından itibaren günümüze kadar Rusya Federasyonu'nu pratikte Putin yönetmektedir.⁷¹⁹ Sovyetlerin çöküşünde yaşanan travmatik sıkıntıları görmüş, 1998 krizini yaşamış, önemli etkinliklerde Yeltsin'in sarhoş olduğuna müşahade etmiş 35 yaş ve üzeri seçmen için "ciddi devlet adamı" imajını koruyan Putin bir "kurtuluş" olarak görülmüştür. Yeltsin iktidarının hemen akabinde Putin döneminde Rus ekonomisi stabilize olmaya başlamıştır. 1991 ve 2000'li yıllar arasında 10 ila 25 Amerikan doları civarında seyreden petrol fiyatlarının 2000 ve 2008'li yıllarda 25 ila 100 Amerikan doları civarında seyretmesinin de Putin'in elini oldukça güçlendirdiğini söylemek mümkündür.

Böylelikle Navalny'yın hitap ettiği kitle genel itibariyle gençlerden oluşmakta iken Putin'in hitap ettiği genel kitle orta yaşlı ve yaşlı denebilecek bir kitledir. Bu farklılık siyasi retoriğe de yansımaktadır. Putin'in seçimlerden hemen önce 1 Mart 2018 tarihinde Federal Meclise hitaben yaptığı konuşma onun retoriğini genel hatlarıyla ortaya koymaktadır.

"Rusya'nın sevgili vatandaşları, sayın Federasyon Konseyi üyeleri ve Devlet Duma milletvekilleri" diyerek başladığı konuşmasında Rusya'nın güçlü bir ekonomi ve savunma potansiyeline sahip lider güçlerden biri olduğunu söylemiş, toplam iki saate yakın aralıksız yaptığı konuşmasında teknolojik bir atılım vaadinde bulunmuş, ailenin

⁷¹⁸ <http://www.cikrf.ru/analog/prezidentskiye-vybory-2018/itogi-golosovaniya/>, (Erişim 02.06.2018).

⁷¹⁹ Her ne kadar 2008 yılında Medvedev Devlet Başkanı olarak seçilmişse de Putin'in iki kez üst üste Devlet başkanlığı yaptıktan sonra anayasal olarak en fazla iki kez üst üste devlet başkanı olunabildiği için Medvedev Devlet Başkanı olmuş, Putin başbakan olarak görev yapmıştır. Ancak hemen hemen tüm çevrelerce Medvedev'in başkanlığı döneminde dahi gerçek iktidarın Putin'in elinde olduğu söylenmektedir.

refahının ülkenin refahı manasına geldiğini söyleyerek aile refahına önem verdiğini belirtmiş, yoksulluğu azalttıklarını söylemiştir. Asgari ücreti iyileştirme vaadinde bulunmuştur. Aileye anneye ve çocuklara yaptıkları yardımlarla olumsuz demografik eğilimi durduklarını söylemiştir. “Ülkenin gelişmesine büyük katkı sağlayan” eski nesli desteklemek bizim ahlaki görevimizdir diyen Putin yaşlı insanların aktif, sağlıklı ve uzun bir ömür sürebilmeleri için layık oldukları iyi şartlara sahip olmaları gereklidir ifadelerini kullanmıştır. Emekli maaşlarını iyileştirecekleri vaadinde bulunan Putin yalnız ve zor durumda olanlara yaşlılar için tıbbi ve sosyal hizmetlerin kalitesini artırmak gerektiğini söylemiştir. “Bütün bu sorunları çözmek, entegre bir yaklaşım gerektirir” diyen Putin böylelikle herkesin sağlıklı ve mutlu bir şekilde torunlarını hatta torunlarının torunlarını görebileceği bir sistemin kendileri için çok önemli olduğunu ifade etmiştir. Kendi yönetimi döneminde Rusya’da yaşam süresinin 65’den 72’ye yükseldiğini söyleyen Putin hedeflerinin bu rakamı 80 ve üzerine çıkarmak olduğunu söylemiştir. Bunların dışında şehircilikten, ev sahibi olmaya, otoyol çalışmalarından enerji üretimine eğitimden altyapıya birçok konuda kendi döneminde yapılanları ve bundan sonra yapılması gerekenleri söylemiştir. Konuşmasının önemli bir bölümde yeni geliştirdiklerini söylediği füze sistemlerini tanıtmış, sınırsız menzile sahip nükleer enerji güdümlü bir füzeden bahsetmiştir. Güney kutbunu da kuzey kutbunu da rahatlıkla vurabileceklerini anlatmıştır.⁷²⁰

Putin’in bu konuşması gençleri es geçmeden orta yaş ve üzeri vatandaşlar için yoğun vaatler içeren, ciddi bir konuşma metni ile soğuk savaş dönemini hatırlatan retorikğin yukarıda bahsedilen ülkenin demografik özelliklerinin de göz önüne alınarak oluşturulduğunu söylemek mümkündür. Bu noktada Navalny ve Putin siyasi retorik açısından birbirine oldukça zıt iki farklı biçim sergilemektedir.

Grudinin Pavel Nikolayeviç Retoriği: 8,659206 oyla tüm oyların 11,77’lik bölümünü alan Grudinin Pavel Nikolayeviç seçimlerde en çok oy alan ikinci lider olmuştur.

Rusya Federasyonu Komünist Partisi’nin (KPRF) Devlet Başkanı Adayı olan Grudinin’in retoriği klasik sosyalist-komünist diyalektiği çerçevesinde kurgulanan bir retorik yapısına

⁷²⁰ <http://special.kremlin.ru/events/president/news/56957>, (Erişim 02.06.2018).

sahiptir. Genel hatlarıyla eğitim, sağlık, barınma vb. ihtiyaçların ücretsiz karşılanacağını, bunun önceden olduğu gibi yine mümkün olduğunu iddia eden bir içeriğe sahiptir. Navalnyy’ın retoriği oldukça yenilikçi, Grudin’in retoriği ise oldukça gelenekçi ve klasik olarak değerlendirilebilir. ⁷²¹

Jirinovski Vladimir Volfoviç Retoriği: 4,154 985 oyla tüm oyların 5,65’lik bölümünü alan Rusya Liberal Demokrat Partisi (ЛДПР) Başkanı Vladimir Jirinovski Rus siyasi arenasında 1980’li yıllardan beri aktif rol oynamaktadır. Moskova Devlet Üniversitesi Doğu Dilleri Enstitüsü mezunudur. Türkiye ve Türk dili uzmanıdır. Aynı üniversitenin hukuk fakültesini de bitirmiştir. ⁷²²

Shekhovtsov’a göre Jirinovski popülist bir retoriğe sahiptir ve bu retoriğin özeti Anti-Amerikancılık, nefret söylemi, ırkçılık ve nasyonalizme dayalıdır. Partisinin isminin “Rusya Liberal Demokrat Partisi” olması ise yanıltıcıdır ve 1990’lı yıllarda SSCB yetkililerinin yeni yeni ortaya çıkmakta olan liberal-demokratik hareketlerini gözden düşürmek ve kafalarını karıştırmak için kurdurmuş olduğu bir partidir. ⁷²³

Josh Kovensky göre ise Jirinovski’nin retoriği SSCB’ye ait toprakların yeniden alınması ve Baltık Devletlerini işgalle tehdit etmek gibi bir düzleme odaklanmaktadır ve Rus dış politikası aslında Jirinovski’nin retoriğinin agresif özelliklerini taşımaktadır. ⁷²⁴ Collins benzer bir şekilde Jirinovski’nin kullandığı retoriğin temelde “Rusya’nın sınırlarını genişletmek” üzerine olduğunu belirtmektedir. ⁷²⁵ Böylelikle Jirinovski’nin retoriğinin genel hatlarıyla, agresif, Rus ırkçılığına dayalı bir yapısı olduğu söylenebilir.

Sobçak Kseniya Anatolyevna Retoriği: Navalnyy Retoriği ile kıyas açısından son olarak değerlendirilecek olan Rus siyasi figürü Sobçak Kseniya Anatolyevna’dır. 1,238031 oyla %1,68 oranında bir oy almasına rağmen Sobçak, Navalnyy açısından dikkate alınması gereken biridir.

⁷²¹ <http://grudininkprf.ru/video/narodnyy-prezident.html>, (Erişim 03.06.2018).

⁷²² <https://ldpr.ru/leader/biography/>, (Erişim 05.06.2018).

⁷²³ Anton Shekhovtsov and Andreas Umland, “Vladimir Zhirinovsky and the LDPR” *Russian Analytical Digest*, 102, 2011, p. 14-16.

⁷²⁴ <http://uchicagogate.com/articles/2013/7/15/vladimir-zhirinovsky-a-profile-in-outrage/>, (Erişim 06.06.2018).

⁷²⁵ <https://www.britannica.com/biography/Vladimir-Zhirinovsky>, (Erişim 06.06.2018).

Bir televizyon sunucusu olan Sobçak 1998 yılında St. Petersburg Devlet Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Fakültesi'ne girmiş, 2001 yılında Moskova'ya taşınarak Moskova Devlet Uluslararası İlişkiler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Fakültesi'ne geçmiştir. Müteakiben Moskova Devlet Diplomasi Enstitüsü Siyasal Bilimler Fakültesi'nde yüksek lisans yapmıştır. 1998 yılında St. Petersburg Devlet Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Fakültesi'ne (St. Petersburg Devlet Üniversitesi) girmiştir. Çeşitli televizyon kanallarında yayınlan "Ev-2", "Kim milyoner olmak istemez", "Son Kahraman-6"ve "Çikolata kaplı Sarışın" gibi "reality show" türündeki çeşitli programlara sunuculuk yapmıştır.⁷²⁶

İlerleyen dönemde muhalif gazeteci kimliği ile ortaya çıkmaya başlamıştır. 2015 yılında Sobçak Navalny hakkında "Son yıllarda ülkenin en başarılı siyasi projesi" demiş ve eğer Navalny'nin seçimlere katılmasına izin verilirse onun ekibine dahil olmaya hazır olduğunu söylemiştir.⁷²⁷ Sonrasında çeşitli toplantılarda Putin'e gazeteci kimliği ile muhalifler ve özellikle Navalny hakkında sorular yönetmiştir. Navalny'nin çalışmalarının engellediğini, haksız yere seçimlere katılmasına izin verilmediğini söylemiştir.⁷²⁸

Ancak ilerleyen dönemde Navalny'nin seçimlere katılmasına izin verilmeyişle birlikte Navalny seçimleri boykot çağrısı yapmıştır. Bu esnada Sobçak Devlet başkanı adayı olarak seçimlere katılmıştır. Seçim günü Navalny ve Sobçak "Навальный LIVE" isimli canlı yayın yapan youtube kanalında ciddi bir tartışmaya girişmişlerdir. Sobçak Navalny'a kendi yürüttüğü kampanyanın onun pek hoşuna gitmediğini bildiğini ancak bundan sonrası için kendisinin Navalny'nin ve aynı değerleri taşıyan diğer muhaliflerin birleşmesi gerektiğini söylemiştir. Yine Sobçak Navalny'a kendisinin seçimlere kabul edilmesinin büyük bir haksızlık olduğunu ve Navalny'nin ne hissettiğini anladığını söylemiştir. Navalny ise bunun kendisinin seçimlere kabul edilip edilmemesiyle ilgili olmadığını, büyük bir entrika düzenlendiğini ve Sobçak'ın da bu "entrikanın" bir parçası olduğunu söylemiştir. Sobçak'ın aday olmasının yegâne amacının seçimleri boykot çağrısını delmek olduğunu söylemiştir. Navalny Sobçak'a "Putin'in verdiği görevi yerine getirdin" demiştir. "Kalpazanlara" yardımcı olmakla suçlamıştır. Navalny Sobçak'ın birleşme çağrısını "tam bir ikiyüzlülük" olarak adlandırmış bu seçimlerde

⁷²⁶ <https://ria.ru/spravka/20171018/1507117386.html>, (Erişim 09.06.2018).

⁷²⁷ <https://www.svoboda.org/a/28813406.html>, (Erişim 11.06.2018).

⁷²⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=z4CxdLEKQxU>, (Erişim 13.06.2018).

Sobçak'ın "ikiyüzlülük şampiyonu" olduğunu söylemiştir. Navalny bu yayında Sobçak'ın seçimlerden önce kendisine gelerek "bana aday olmam için oldukça yüksek miktarda para teklif ediyorlar" dediğini iddia etmiş Sobçak ise bunu yalanlamıştır. Sobçak'ın aday olarak yolsuzlukların ve hırsızlıkların tartışılmasının yerine, özel hayatının geçmişte sunduğu "reality show" ların tartışılmasına neden olduğunu söylemiştir. Sobçak'ın aday olduğu sırada sosyal medya hesapları üzerinden votka ve havyar reklamı yaptığını, dünyanın hiçbir yerinde bir devlet başkanı adayının buna benzer bir şey yaptığını görmenin mümkün olmadığını söylemiştir. "Havyar reklamı yapan muhalif lider" in bir iki yüzlülük olduğunu ve böylelikle başından beri Sobçak'ın muhalefeti zayıflatmak ve gözden düşürmek için kullanılan bir enstrüman olduğunu iddia etmiştir. Navalny'ın kendisini geçmişiyle suçladığını ancak her insanın değişebileceğini belirten Sobçak diğer taraftan Navalny'ın geçmişinde Nazizm ve benzeri budalalıkların olduğunu, geçmişte Gürcüleri aşağıladığını ancak zamanla büyüüp değiştiği söylemiştir. Böylelikle artık onu Nazizm ile suçlamanın doğru olmayacağı gibi kendisinin geçmişiyle yargılanmasının da doğru olmadığını söylemiştir.⁷²⁹

Sobçak'ın retorik açısından zayıf bir görünüm sergilediği söylenebilir. Rus Devlet televizyonu "Россия 1" (Rusya 1) kanalında seçimlerden önce yapılan açık oturum tarzı programda Jirinovski kendine hakaret etmiş, konuşmaya fırsat bulamamış ve ağlamaya başlamıştır. Bu olay gündemde ciddi bir yer tutmuştur.⁷³⁰

Navalny Sobçak'ın muhalefeti zayıflatmak ve gözden düşürmek için kullanılan bir enstrüman olduğunu bu ve benzeri nedenlerden ötürü iddia etmektedir. Böylelikle geçmişte kendine de "Kremlin'in Adamı" dendiği gibi kendisi de Sobçak'a ve diğerlerine "kontrollü muhalefet"⁷³¹ suçlamasında bulunmaktadır.

"Vladimir Putin Damadına 1,75 Milyar Doları Nasıl Aktardı?" başlıklı konuşmada dinleyici Putin'in devlet bütçesini yakınlarının çıkarına kullandığına ikna edilmeye

⁷²⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=gQeAy2ytMnU>, (Erişim 18.06.2018).

⁷³⁰ https://life.ru/t/%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B8/1097777/ksienii_a_sobchak_rasplakalas_vo_vriemia_diebatov_--video, (Erişim 23.06.2018).

⁷³¹ Kontrollü muhalefet, aslında iktidarın ajanları tarafından yönetilen bir muhalefet hareketidir. Tarihte birçok hükümet, düşmanlarını kandırmak ve bastırmak için bu tekniği kullanmışlardır. "Muhalifleri kontrol etmenin en iyi yolu, onlara sizin liderlik etmenizdir." <https://www.urbandictionary.com/define.php?term=Controlled%20opposition>, (Erişim 25.06.2018).

çalışılmaktadır. Konuşmada suçlama türünde retorik kullanılmıştır. Konuşma bilgilendirici bir konuşmadır ve konuşmanın harekete geçirici unsuru zayıf da olsa mevcuttur. Konuşmanın giriş gelişme ve sonuç kısmı makul bir şekilde oluşturulmuştur. Konuşmada 1 ironi, 1 operasyonel tanımlama, 1 indirgemedden yararlanılmış olup 1 yerde ritim kullanılmıştır. Görüntü unsuru konuşmanın konusu ile ilgili olacak bir şekilde düzenlenmiştir.

Konuşmada Şamalov ile ilgili yer alan iddialar ABD Hazine Bakanlığı internet sitesinde de yer almaktadır.⁷³² Konuşmada ortaya atılan iddialar ve talep edilen “çıkar çatışması” bildiriminden sonra yine Quintilianus’un retorikte ahlak görüşlerine uygun bir şekilde Putin’e haksızlık edilmediği, ondan kanuni bir talepte bulunulduğunun söylenmesi önemlidir:

Emimin ki bu durumda kimse Vladimir Putin’in hatasını aradığımızı veya ona haksızlık ettiğimizi söylemez çünkü biz ondan kanunen talep edilemeyecek bir şey istemiyoruz ve onu seviyor olmanız, ondan korkuyor olmanız, ona hayran olmanız, ondan nefret ediyor olmanız gibi ona karşı olan tutumunuzdan bağımsız olarak muhtemelen siz de doğru olanın ülkenin cumhurbaşkanının lüzumu durumunda çıkar çatışması bildirmesi gerektiğini düşünüyorsunuzdur.

“Aleksy Navalny’ın Kamyonculara Seslenişi” başlıklı konuşmada dinleyici dinleyici “Platon” sistemine karşı yapılacak olan protesto eylemlerine katılmaya ikna edilmeye çalışılmaktadır. Konuşmada müzakereci ve hukuki retorik suçlama ile birlikte kullanılmıştır. Konuşmanın bilgilendirici ve harekete geçirici unsurları bulunmaktadır. Giriş gelişme ve sonuç kısmı doğal akış şeklinde kurgulanmış olup retorik yöntemlere uygun görünmektedir. Konuşmada 2 dolduruşa getirme, 1 adam karalama, 1 niteliksel adam karalama, 1 duygu sömürüsü 4 bütünleme yanılgısı, 1 yanlış benzetme kullanılmıştır.

Konuşmada kamyonculara protesto eylemlerine katılmamaları için birçok çağrıda bulunulduğu belirtilmektedir. Örneğin Milletvekili Yevgeny Alekseyeviç Födorov bu

⁷³² <https://home.treasury.gov/news/press-releases/sm0338>, (Erişim 24.09.2018).

eylemin Navalnıy'ın bir kalkışma için militan hazırlama eylemi olduğunu, dış güçler tarafından provoke edildiğini söylemiştir.⁷³³

“Aleksy Navalnıy'ın Hitabı” başlıklı konuşma hedef kitlesini Birleşmiş Milletler Yolsuzlukla Mücadele Sözleşmesi'nin yirminci maddesini onaylamasını ve ceza kanununa yasadışı zenginleşme ile ilgili özel bir maddenin konulmasını hususunda kanun taslağının desteklenmesi için imza vermeye ikna etmeye çalışmaktadır. Konuşmada müzakereci retorik ve suçlama birlikte kullanılmıştır. Bilgilendirme ve harekete geçirme hedeflenmiştir. Giriş gelişme ve sonuç bölümü diğer konuşmalara nazaran daha zayıf kurgulanmıştır. Konuşmada 2 genelleştirme, 1 bütünleme, 1 siyah-beyaz yanılgısı ve 1 felaket tellallığı kullanılmıştır.

“Navalnıy'ın 6 Eylül Konuşması (Saharov Caddesi)” başlıklı konuşma seçimlerde oy kullanmaya gitmeyen kitleyi sandığa götürmeye ikna etmeye çalışmaktadır. Retorik türü olarak suçlama, müzakereci retorik ve övgü kullanılmaktadır. Giriş, gelişme ve sonuç kısmı duygulandırmaya dayalı bir zemin üzerine kurgulanmıştır. Konuşmada 1 irrasyonel otorite, 1 ortak tutuma başvurma, 3 duygu sömürüsü, 1 genelleştirme, 1 metonimi, 1 yetersiz örnek, 1 dolduruşa getirme, 1 ritim, 1 çok sorulu yanılgı, 1 alakasız sonuç yanılgısı, 1 önyargılı dil, 1 karmaşık sebepler ve 1 yok sayma unsuru kullanılmıştır.

⁷³³ https://www.gazeta.ru/auto/news/2015/11/20/n_7914023.shtml, (Erişim 24.09.2018).

SONUÇ

Siyasal iletişim disiplinler arası olmasının yanı sıra tüm araştırma metotlarına da açık olan bir alandır.⁷³⁴ Retorik ise disiplinler üstü bir alan olmasına rağmen en önemli konularından biri siyasettir. Retorik sofistlerden günümüze kadar zaman zaman iniş ve çıkışlar yaşamış olsa da 21. yüzyılda hala güncelliğini korumakta, hatta siyasal iletişimde retorikğin üstlendiği rol giderek artmaktadır.

Bu durum Post-Sovyet Rusya için de geçerlidir. Eski sosyal sınıf yapısının aşınması, farklılaşma ve toplumsal ayrışma ile birlikte siyasilerin etkinlikleri azalmakta ve bu nedenle siyasiler tarafından topluma sunulan “şey”in içeriğinden çok nasıl sunulduğuna önem verilen bir yapı ortaya çıkmaktadır. Böyle bir zeminde siyasal iletişim retorikğin imtiyazlı bir alanı olarak ortaya çıkmaktadır. Çünkü retorikğin ustaca kullanımı, insanların fikirlerini şekillendirmek ve ikna için güçlü bir unsurdur. İletişimin hızlandığı ve iletişime katılımın arttığı günümüzde siyasal alanda retorik, siyasilerin yatırım yaptıkları bir çeşit değer olarak adlandırılmaktadır.

Günümüzde Rusya’da “çok fazla enformasyon, çok az demokrasi” olarak adlandırılabilir bir iletişim paradoksu mevcut bulunmaktadır. Son yıllarda Rus medyasının, özellikle televizyonun ekonomik istikrarı Vladimir Putin yönetiminde sürekli bir şekilde artmaktadır. Ancak medya şirketlerinin büyümesine rağmen Rusya’da medya çoğulculuğu ve fikir çeşitliliğinde belirgin bir düşüş görülmektedir. Rus toplumunun tüm kesimleri kitle iletişim araçlarını siyasi iktidarı kontrol edebilen bir güçten ziyade, bizzat birer siyasi aktör olarak algılamaktadır. Bu sebeple, bugün Rusya’da yukarıdan aşağıya açık bir devlet sansürü sistemi görünmese de bir dizi iç içe geçmiş sosyal faktörler kümesi nedeniyle medya demokratik sürece katkıda bulunmakta özgür değildir. Böylelikle medyada “nesnellik” kavramı profesyonel olarak kabul edilmemektedir. Medya toplumun gözünde liderler tarafından “siyasi piyon” olarak kullanılan ve bir bilgi tedarikçisinden ziyade “otoritenin sesi” olarak görülen bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumu sadece Sovyetlerden kalma bir durum olarak

⁷³⁴ David Karpf, Daniel Kreiss, Rasmus Kleis Nielsen and Matthew Powers, “The Role of Qualitative Methods in Political Communication Research: Past, Present, and Future” *International Journal of Communication*, 9, 2015, p. 1891.

veya otoriterliğin bir sonucu olarak görmek yeterli değildir. Rus medya sistemini yönlendiren güçler daha incelikli ve karmaşıktır.⁷³⁵

Böyle bir ortamda Navalnyy hegemonik yapısından dolayı geleneksel medyayı siyasi iletişim aracı olarak kullanamamaktadır. “Dojd Tv”, “Nezavisimaya Gazeta” vb. muhalif çizgideki birkaç medya kuruluşu dışında geleneksel medyada yer alamamaktadır. Onun retorığının içeriği ve biçiminin farklı olmasının en önemli nedenlerinden biri olarak bu durum gösterilebilir. Çünkü televizyonda yer bulamayan Navalnyy, sosyal medyanın doğasına uygun, interaktif ve sansasyonel yöntemler kullanmakta, kullandığı siyasi retorığı de bu doğrultuda kurgulamaktadır. Bu nedenlerle bu retorik tarzı onu diğer siyasilerden farklılaştırmakta ve siyasi iletişim açısından görece başarılı kılmaktadır. Navalnyy, Kremlin'in televizyon propagandasının ulaşamadığı gençleri sosyal medya üzerinden onlara göre kurguladığı retorikle etkilemektedir.

Geçmişte ırkçı bir siyasetçi olarak anılmasına rağmen günümüzde “yolsuzlukla mücadele ve demokrasi kahramanına” dönüşen/dönüştürülen Navalnyy’ın, bu değişim ve bununla birlikte gelen başarısının en önemli unsurlarından biri kullandığı retoriktir. Siyasi iletişimde siyasilerin kullandığı retorik ciddi bir önem arz etmektedir. Bu sebeple diğer rakiplerine kıyasla müspet veya menfi farklı bir retoriğe sahip olan siyasiler dünya siyasi arenasında dikkat çekmektedirler. Bu tez kapsamında böyle farklı bir retorik türüne sahip olan Rus siyasi muhalif lider Aleksey Navalnyy’ın 2013-2017 yılları arasında youtube.com üzerinden yayınladığı beş konuşmasının retorik analizi yapılmıştır.

Navalnyy’ın kullandığı retorik köklü siyasetçiler olan ve yoğun ideolojik kodlarla hareket eden rakipleri Putin, Grudinin, Jirinovski, Yavlinski, Titov, Suraykin, Baburin gibi liderlerin kullandığı retorikten içerik ve yöntem olarak oldukça farklıdır. Rakiplerine göre daha dinamik ve interaktif bir retoriğe sahiptir. Dikkat çekmek ve ilgiliyi arttırmak için sıklıkla ironi, metafor ve alegori kullanmaktadır. Ayrıca çokça hatalı kategorilendirmeye başvurarak dinleyiciyi arzu ettiği çıkarımları yapması için yönlendirmekte, saldırı yöntemiyle rakiplerini itibarsızlaştırmakta ve duygulara başvurma yöntemiyle hedef kitleyi konunun tarafı haline getirmeye çalışmaktadır. Kitlelerini marjinalleştirdiği ve

⁷³⁵ White, p. 130-131.

terörize ettiği gibi iddia ve eleştirilerin temelini gerçekleştirdiği toplumsal gösteriler oluştursa da bunu sağlayabiliyor olmasının nedeni toplumun belirli bölümünün sosyo-psikolojik durumlarını tespit edebilmiş ve buna uygun bir retorik ile ortaya çıkmış olmasıdır. Kullandığı retorik en büyük argümanı yolsuzluktur. Rusya'nın Uluslararası Yolsuzluk Algılama Endeksi verilerine göre 180 ülke arasında 135. sırada bulunması bu argümanı neden sıklıkla kullandığının cevabı olabilecek niteliktedir.⁷³⁶ Nitekim örneklem kapsamında seçilen beş konuşmanın tamamı yolsuzluk teması üzerine kuruludur.

Navalný tıpkı retorik ustaları olarak anılan sofistler gibi hukuk eğitimi almış ve avukatlık yapmış bir siyasetçidir. Bu nedenle rasyonel kanıtla ikna etmeye yani Logos'a oldukça ağırlıklı bir şekilde yer vererek kanıtları arayıp bularak sunmaktadır. Kullandığı siyasal iletişim tarzı ve buna adapte ettiği retorik özellikle gençler üzerinde etki oluşturmakta ve gençleri harekete geçirmektedir. Bu harekete geçirme sadece gençlerin mevcut siyasi taraflar arasından birini seçmeleri ile ilgili değildir. Navalný retorikini asıl mühim kılan onun apolitik gençleri politize edebiliyor olmasıdır. Navalný konuşmalarında gençlerin sıklıkla takip ettiği "video blogger"lar ve "youtuber"lar gibi davranmakta ve konuşmalara interaktif bir görünüm kazandırmaktadır.

Ayrıca Navalný'nın kullandığı retorikte "McDonalddlaşma" izlerinin görüldüğünü de söylemek mümkündür. Gerek söylemin kendisi gerek kullanılan teknik, bilhassa gençler arasında tüketimcileşmiş bir siyasal davranışa karşı sunulan, hazır alınmış veya "ithal edilmiş" bir siyaset yöntemine benzemektedir. Retorik kısa vadedeki isteklere yönelen "internet dostu" mesajlarla doludur.

Navalný maruz kaldığı siyasi baskıları ve hukuki yaptırımları da lehine çevirebilmektedir. Bu noktada kullandığı retorik bir "mağdur edebiyatı" değil bir "mücadele adamı" çizgisinde kurgulamaktadır. Ev hapsindeyken bile yolsuzluk ile ilgili konuşmalar yaparak yayınlamakta, televizyonlarda kendisine yer verilmiyor oluşunu şikâyet ederek değil "Gördüklerinizi akrabalarınıza anlatın. Evet, televizyon tamamen bu mafyanın kontrolü altında ve bu gerçekler hakkında tek bir kelime bile etmeyecekler

⁷³⁶ https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2017, (Erişim 22.04.2018).

ancak bizler insandan insana bilgi aktararak sansürün üstesinden gelebiliriz.” diyerek mücadeleci bir imaj oluşturmaktadır. Bu nedenle cezaevinden çıktıktan sonra hakkında “bir blog yazarı olarak hapse girdi, Rusya’nın gelecek başkanı olarak çıktı” ifadeleri kullanılmıştır.⁷³⁷

Navalnyy Rus siyasi tarihinde önemli bir figür olarak yerini almıştır. Otoriter yapısı ile akla gelen bir sistem içerisinde sıra dışı bir retorik, etkin bir iletişim yöntemi ve protest tavırlarıyla kendinden bahsettirmeyi başarmıştır. Analizden elde edilen sonuçlara göre Navalnyy’ın kullandığı retorik ciddi bir kurgu gerektirdiğini gözlemlemek mümkündür. Böylelikle Navalnyy’ın görece başarısında bu retorik büyük etkisinin olduğunu söylenebilir. İlerleyen süreçte gerek Rus siyasetinde gerek dünya arenasında bu tür bir retorik kullanımını irdelemek, siyasal iletişimin ve siyasi retorik dönüştüğü yönü anlamak için faydalı olacaktır. Ayrıca Rusya’nın geleceği ile ilgilenen tüm alanlar için Navalnyy’ın ve onun kullandığı retorik incelenmesi yararlı olacaktır.

⁷³⁷ https://www.vedomosti.ru/library/articles/2012/02/13/pesnya_o_blogere, (Erişim 06.02.2018).

KAYNAKÇA

- Adams, Henry, *The Education of Henry Adams*, Oxford University Press, Oxford 2008.
- Adorno, Theodor W., *Negatif Diyalektik*, (çev. Şeyda Öztürk), Metis Yayınları, İstanbul 2014.
- After All, <https://afterall.net>
- Ağaoğulları, Mehmet Ali, *Sokrates'ten Jakobenlere Batı'da Siyasal Düşünceler*, İletişim Yayınları, İstanbul 2015.
- Alatlı, Alev, *Safsata Kılavuzu Laf Ola Beri Gele*, Boyut Yayınları, İstanbul 2001.
- American Rhetoric, <http://www.americanrhetoric.com>
- Amnesty International UK, <https://www.amnesty.org.uk>
- Anderson, Benedict, *Hayali Cemaatler Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması*, (çev. İskender Savaşır), Metis Yayınları, İstanbul 1995.
- Aristoteles, *Politika*, (çev. Mete Tunçay), Remzi Kitabevi, İstanbul 2001.
- Aristotle, *Politics*, (trans. Benjamin Jowett), Batoche Books, Kitchener 1999.
- Aristoteles, *Retorik*, (çev. Mehmet H. Doğan), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1995.
- Aron, Raymond, *Demokrasi ve Totalitarizm*, (çev. Vahdi Hatay), Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1976.
- Arslan, Ahmet, *İlkçağ Felsefe Tarihi-2 Sofistlerden Platon'a*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2006.
- Arslan, Ahmet, *İlkçağ Felsefe Tarihi-3 Aristoteles*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2007.
- Arvasi, S. Ahmet, *Türk İslam Ülküsü I*, Bilgeoğuz Yayınları, İstanbul 2013.
- Arvasi, S. Ahmet, *Türk İslam Ülküsü II*, Bilgeoğuz Yayınları, İstanbul 2009.
- Aziz, Aysel, *Siyasal İletişim*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2014.
- Bakunin, Mihail, *Devlet ve Anarşi*, (çev. Murat Uyrakulak), Öteki Yayınevi, Ankara 1998.
- Balibar, Étienne ve Immanuel Wallerstein, *İrk Ulus Sınıf: Belirsiz Kimlikler*, (çev. Nazlı Ökten), Metis Yayınları, İstanbul 2000.
- Barut, Basri ve C. Sinan Altundağ, "Globalleşen Dünyada Bir Siyasal İkna unsuru Olarak Vaatler (3 Kasım 2002 Türkiye Milletvekili Genel Seçimleri ile 2 Kasım 2004 ABD Başkanlık Seçimleri Karşılaştırmalı Örneğiyle)", *Selçuk İletişim*, 4(1), s. 80-90.

Baudrillard, Jean, *Kusursuz Cinayet*, (çev. Necmettin Sevil), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2012.

Bayerische Staatsbibliothek, <https://bildsuche.digitale-sammlungen.de>

Bazerman, Charles and Paul Prior (Ed.), *What Writing Does and How It Does It: An Introduction To Analyzing Texts And Textual Practices*. Routledge, Abingdon, 2003.

BBC, <http://www.bbc.com>

Baddeley, Alan D., Neil Thomson, and Mary Buchanan, "Word Length and the Structure of Short-Term Memory." *Journal of Verbal Learning and Verbal Behavior*, 14(6), 1975, p. 575-589.

Belen, Maksut, "Siyasetnâmeler ve Bir Siyasetnâme Örneği: Âdâb-ı Saltanat", *International Journal of Social Science*, 34, 2015, s. 275-283.

Bell, Daniel, *İdeolojinin Sonu Ellilerdeki Siyasi Fikir/Erin Tükenişine Dair*, (çev. Volkan Hacıoğlu), Sentez Yayıncılık, Ankara 2012.

Benhabib, Seyla, Judith Butler, Drucilla Cornell ve Nancy Fraser, *Çatışan Feminizmler Felsefi Fikir Alışverişi*, (çev. Feride Evren Sezer), Metis Yayınları, İstanbul 2008.

Bennett, Bo, *Logically Fallacious: The Ultimate Collection of Over 300 Logical Fallacies* (Academic Edition), ebookit.com, Boston 2012.

Benson, Rodney, "Bringing The Sociology of Media Back In", *Political Communication*, 21(3), 2004, p. 275-292.

Berger, Arthur Asa, *Media and Communication Research Methods: An Introduction to Qualitative and Quantitative Approaches*, Sage Publications, London 2016.

Berger, Arthur Asa, *Media and Communication Research Methods: An Introduction to Qualitative and Quantitative Approaches*, Sage Publications, London 2000.

Berger, Arthur Asa, *Media and Communication Research Methods: An Introduction to Qualitative and Quantitative Approaches*, Sage Publications, London 2016.

Bıçakçı, A. Banu, İkna Edici İletişim ve Retorik Analizi, *İletişim Bilimlerinde Araştırma Yöntemleri-Yazılı Metin Çözümleme* içinde (s.334-362), Ütopya Yayınevi, Ankara 2012.

Bilgin, Nuri, *Sosyal Psikoloji Sözlüğü -Kavramlar, Yaklaşımlar*, Bağlam Yayıncılık, İstanbul 2003.

Billig, Michael, *Ideology and Opinions*, Sage Publications, London 1991.

Booth, Wayne Clayton, *Kurmacanın Retoriği*, (çev. Bülent O. Doğan), Metis Yayınları, İstanbul 2012.

Booth, Wayne Clayton, *The Rhetoric of Rhetoric: The Quest for Effective Communication*, Wiley-Blackwell, New Jersey 2004.

Borradori, Giovanna, *Terör Günlerinde Felsefe: Jürgen Habermas ve Jacques Derrida ile Diyaloglar*, (çev. Emre Barca), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2008.

Bossong, Georg, Reflections on the History of the Study of Universals: the Example of the Partes Orationis, M. Kefer and J.V.D. Auwera (Ed.), *Meaning and Grammar: Cross Linguistic Perspectives* inside (p. 3-16), Mouton de Gruyter, Berlin 1992.

Bottomore, Tom, *Marksist Düşünce Sözlüğü*, (çev. Mete Tunçay), İletişim Yayınları, İstanbul 1993.

Boyer, Aynur, *A Linguistic Analysis of Turkish Political Language*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1996.

Briggs, K., Knowles, B., Alexander, J. et. al. (Producers), García, C.R (Director). (2017). *The Writing on the Wall* [Documentary]. USA: Asylum Entertainment.

Brooker, C., Huq, K. (Writers) and Lyn, E. (Director). (2011). *Fifteen Million Merits* (Television series). Charlie Brooker, C., Jones, A., Reisz, B. (Producers), Black Mirror. British: Channel 4.

Carson-Newman A Christian University- Dr. L. Kip Wheeler Website, <https://web.cn.edu/kwheeler/>

Castells, Manuel, *Kimliğin Gücü, Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür Cilt 2*, (çev. Ebru Kılıç), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2006.

CBS News, <https://www.cbsnews.com>

Cevizci, Ahmet, *Felsefe Sözlüğü*, Paradigma Yayınları, İstanbul 1999.

Chaplin, C. (Producer and Director). (1957). *A King in New York* (Film). United Kingdom. Attica Film Company.

Charteris-Black, Jonathan, *Politicians and Rhetoric: The Persuasive Power of Metaphor*, Springer, London 2011. Chatterjee, Partha, *The Nation and its Fragments: Colonial and Postcolonial*, Princeton University Press, Princeton 1993.

Chebankova, Elena, “Competing Ideologies of Russia’s Civil Society”, *Europe-Asia Studies*, 67(2), 2015, p. 244-268.

Cheskin, Ammon and Luke March, “State–Society Relations in Contemporary Russia: New Forms of Political and Social Contention”, *East European Politics*, 31(3), 2015, p. 261-267.

Chomsky, Noam, *Medya Denetimi*, (çev. Şen Sürür), Tümsamanlar Yayıncılık, İstanbul 1991.

CNN International Edition, <https://edition.cnn.com>

Çoban, Savaş ve Esra Arsan, *Medya ve İktidar Hegemonya, Statüko, Direniş*, Evrensel Basım Yayın, İstanbul 2014.

Coleman, Stephen, "A Tale of Two Houses: The House of Commons, the Big Brother House and the People at Home", *Parliamentary Affairs*, 56(4), 2003, p. 733-758.

Community Colleges of Spokane, <https://apps.spokane.edu>

Condor, Susan, Cristian Tileaga and Michael Billig, *Political Rhetoric*, Oxford University Press, Oxford 2013.

Conger, Jay A., "The Necessary Art of Persuasion", *Harvard Business Review*, 76, 1998, p. 84-97.

Covino, William A. and David A. Joliffe, *Rhetoric: Concepts, Definitions, Boundaries*, Longman Publishing Group, London 1995.

Crano, William D. and Radmila Prislin (Ed.), *Attitudes and Attitude Change*, Psychology Press, New York 2008.

Crotty, Jo, "Making a Difference? NGOs and Civil Society Development in Russia", *Europe Asia Studies*, 61(1), 2009, p. 85-108.

Çevik, C. Cengiz, "Kökensel Bir İnceleme: De Re Publica'da İktidarın Adalet Sorunu", *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, 69, 2014, s. 63-106.

Çobanoğlu, Şaban, *Suskunluk Sarmalı ve Siyasal İletişim*, Fide yayınları, İstanbul 2007.

Darwin and Racism by John H. Lienhard, <https://www.uh.edu/engines/epi617.htm>

Darwin, Charles, *On the Origin of Species by Means of Natural Selection*, John Murray, London 1859.

Darwin, Francis, *The Life and Letters of Charles Darwin Including an Autobiographical Chapter Edited by His Son*, John Murray, London 1887.

Dâver, Bülent, *Siyasal Bilime Giriş*. Sevinç Matbaası, Ankara 1968.

Daver, Bülent, *Siyaset Bilimine Giriş*, Siyasal Kitabevi, Ankara 1969.

De Man, Paul, *Allegories of Reading: Figural Language in Rousseau, Nietzsche, Rilke and Proust*, Yale University Press, London 1979.

Debord, Guy, *Gösteri Toplumu ve Yorumlar*, (çev. Ayşen Ekmekçi ve Okşan Taşkent), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1996.

Dellaloğlu, Besim F., *Toplumsalın Yeniden Yapılanması Habermas Üzerine Bir Araştırma*, Bağlam Yayınları, İstanbul 1998.

Demirtaş, H. Andaç, "Temel İkna Teknikleri: Tutum Oluşturma ve Tutum Değiştirme Süreçlerindeki Etkilerinin Altında Yatan Nedenler Üzerine Bir Derleme", *Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 19, 2004, s.73-91.

Derrida, Jacques, "Platon'un Eczanesi", (çev. Zeynep Direk), *Toplumbilim Derrida Özel Sayısı*, 10, 1999, s. 63-81.

Develioğlu, Ferit, *Osmanlıca Türkçe Okul ve Yazışma Sözlüğü*, Doğu Matbaacılık, Ankara 1964.

Domenach, Jean-Marie, *Politika ve Propaganda*, (çev. Tahsin Yücel), Varlık Yayınları, İstanbul 1995.

Dryzek, John S., “Rhetoric in Democracy”, *Political Theory*, 38, 2010, p. 319-339.

Durmuş, Mustafa, “Klasik Osmanlı Nesrinde Aliterasyon”, *Electronic Turkish Studies*, 7(1), 2012, p. 995-1004.

Eagleton, Terry, *Edebiyat Kuramı: Giriş*, (çev. Tuncay Birkan), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2014.

Eagleton, Terry, *Edebiyat Olayı*, (çev. Başak Yüce), Sel Yayıncılık, İstanbul 2012.

Eagleton, Terry, *Kuramdan Sonra*, (çev. Uygur Abacı), Literatür Yayınları, İstanbul 2006.

Eagleton, Terry, *Şiir Nasıl Okunur*, (çev. Kaya Genç), Agora Kitaplığı, İstanbul 2011.

Eagleton, Terry, *Walter Benjamin Ya Da Bir Devrimci Eleştiriye Doğru*, (çev. Ferit Burak Aydar), Agora Kitaplığı, İstanbul 2013.

Elgür, Ersin Vedat, *Kendi Geçerliliğini Kanıtlayan Bir Tarih: Diyalektiğin Diyalektik Gelişimi ve Onto-Politika*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Anabilim Dalı, Ankara, 2013.

Encyclopedia Britannica, <https://www.britannica.com>

Erdal, Serkan, *Osmanlı Devleti'nde Sosyalist Faaliyetler Üzerine Bazı Örnek İncelemeler*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Erzurum 2014.

Erim, Nihat, *La Haye Sulh Konferanslarından Önce Tahkim ve Sulhçuların Gayretleri*, AÜHF Dergisi, 1, Ankara, 1943.

Evans, Alfred, “Protests and Civil Society in Russia: The Struggle for the Khimki Forest”, *Communist and Post-Communist Studies*, 45(3-4), 2012, p. 233–242.

Evans, Alfred, “The Failure of Democratization in Russia: A Comparative Perspective”, *Journal of Eurasian Studies*, 2(1), 2011, p. 40-51.

Farabi, *İlimlerin Sayımı*, (çev. Ahmet Arslan), Vadi Yayınları, Ankara 1999.

Figueroa, Adolfo, “Fallacies in Scientific Argumentation”, *Rules for Scientific Research in Economics*. Palgrave Macmillan, Cham, 2016.

Fiske Le Goff, Jacques, “Is Politics Still the Backbone of History?”, *Daedalus*, 100(1), 1971, p. 1-19.

Foss, Sonja K., *Rhetorical Criticism: Exploration and Practice*, Waveland Press, Illinois 2017.

Foucault, Michel, *Bu Bir Pipo Değildir*, (çev. Selahattin Hilav), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2010.

Foucault, Michel, *Büyük Yabancı Dil, Delilik ve Edebiyat Üstüne Konuşmalar*, (çev. Savaş Kılıç), Metis Yayınları, İstanbul 2015.

Foucault, Michel, *Doğruyu Söylemek*, (çev. Kerem Eksen), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2012.

Foucault, Michel, *Öznenin Yorumbilgisi- Cotlege de France Dersleri 1981-1982*, (çev. Ferda Keskin), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2015.

Foucault, Michel, *Sonsuza Giden Dil*, (çev. Işık Ergüden), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2014.

Foucault, Michel, *The Foucault Effect: Studies In Governmentality*, University of Chicago Press, Chicago 1991.

Franklin, Bob, *Newszak and News Media*, Arnold, London 1997.

Friedell, Egon, *Antik Yunan'ın Kültür Tarihi Hristiyanlık Öncesi Yaşam ve Efsane*, (çev. Necati Aça), Dost Kitabevi Yayınları, Ankara 1999.

Frye, Joshua J. and Michael S. Bruner, *The Rhetoric of Food: Discourse, Materiality, and Power*, Routledge, London 2012.

Fukuyama, Francis, *The End of History and the Last Man*, Hermondsworth: Penguin, London 1992.

Gadamer, Hans Georg, *Hakikat ve Yöntem Birinci Cilt*, (çev. Hüsamettin Arslan ve İsmail Yavuzcan), Paradigma Yayıncılık, İstanbul 2008.

Gadamer, Hans Georg, *Hakikat ve Yöntem İkinci Cilt*, (çev. Hüsamettin Arslan ve İsmail Yavuzcan), Paradigma Yayıncılık, İstanbul 2009.

Gel'man, Vladimir, "Cracks in the Wall: Challenges to Electoral Authoritarianism in Russia", *Problems of Post-Communism*, 60(2), 2013, p. 3-10.

Gel'man, Vladimir, *Authoritarian Russia: Analyzing Post-Soviet Regime Changes*, University of Pittsburgh Press, Pittsburgh 2015.

George Pullman, <http://www.gpullman.com>

Giarda, Cristoforo, *Bibliothecae Alexandrinae Icones Symbolicae: Milan 1628*, Garland Pub, New York 1979.

Giddens, Anthony, *Tarihsel Materyalizmin Çağdaş Eleştirisi*, (çev. Ümit Tatlıcan), Paradigma Yayınları, İstanbul 2000.

Giddens, Anthony, *Kapitalizm ve Modern Sosyal Teori*, (çev. Ümit Tatlıcan), İletişim Yayınları, İstanbul 2010.

Gill, Graeme and James Young, *Routledge Handbook of Russian Politics and Society*, Routledge, Abingdon 2012.

Gill, Graeme, *Routledge Handbook of Russian Politics and Society*. Routledge, Abingdon 2013.

Gillot, Pascale, *Althusser ve Psikanaliz*, (çev. Nami Başer), Epos Yayınları, Ankara 2010.

Goodwin, David, Rhetorical Criticism, *Encyclopedia of Contemporary Literary Theory: Approaches, Scholars, Terms (Theory / Culture)* in (p. 178), Irena Makaryk (Ed.), Toronto University Press, Toronto 1993.

Gramsci, Antonio, *Hapishane Defterleri*, Onur Yayınları, İstanbul 1986.

Gurevitch, Michael and Jay G. Blumler, "Political Communication Systems and Democratic Values", *Democracy and the Mass Media: A Collection of Essays*, 1990, p. 269-289.

Haberler.com, <https://www.haberler.com>

Habermas, Jürgen, *İdeoloji Olarak Teknik ve Bilim*, (çev. Mustafa Tüzel), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1993.

Hahn, Ulrike, Mike Oaksford, and Adam Corner, "Circular arguments, begging the question and the formalization of argument strength", *Proceedings of AMKLC'05, International Symposium on Adaptive Models of Knowledge, Language and Cognition*, 2005.

Herman, Edward S. and Noam Chomsky, *Manufacturing Consent: A Propaganda Model*, Pantheon Books, New York 1988.

Heywood, Andrew, *Siyaset*, (çev. Bekir Berat Özipek, Bican Şahin, Mete Yıldız, Zeynep Kopuzlu, Bahattin Secilmişoğlu ve Atilla Yayla), Adres Yayınları, Ankara 2014.

Hill, Charles A. and Helmers Marguerite, *Defining Visual Rhetorics*, Routledge, London 2004.

Hitler, Adolf, *Kavgam*, (çev. Ö. Kenan Yalıntaş), Emre Yayınları, İstanbul 2005.

Hobsbawm, Eric John, *1780' den Günümüze Milletler ve Milliyetçilik: Program, Mit, Gerçeklik*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1993.

Howard-Snyder, Frances, *The Power of Logic Hardcover*, Cram 101, 2013.

Huber, Jürgen, Michael Kirchler, and Thomas Stöckl, "The Hot Hand Belief and the Gambler's Fallacy in Investment Decisions Under Risk", *Theory and Decision*, 68(4), 2010, p. 445-462.

Hunt, Steven B. "An Essay on Publishing Standards for Rhetorical Criticism", *Communication Studies*, 54(3), 2003, p. 378-384.

Hürriyet Gazetesi, <http://www.hurriyet.com.tr>

IE University, <https://static-frm.ie.edu>

Indiana University East, <http://www.iue.edu>

Internet Movie Database, <https://www.imdb.com>

Japantimes, <https://www.japantimes.co.jp>

Jarrell, Andrew, "Local Democracy in Russia: An Antidote for an Aimless Protest Movement", *Russian Analytical Digest*, 118(2), 2012, p. 8-10.

Jasinski, James, *Sourcebook on Rhetoric: Key Concepts in Contemporary Rhetorical Studies*. Thousand Oaks, Sage Publication, California 2001.

Jessop, Bob, *Hegemonya, Post-Fordizm ve Küreselleşme Ekseninde Kapitalist Devlet*, (der. Betül Yarar ve Alev Özkazanç), İletişim Yayınları, İstanbul 2005.

Jowett, Garth S. and Victoria O'Donnell, *Propaganda and Persuasion*, Sage, CA 2006.

Jowett, Garth S. and Victoria O'donnell, *Propaganda & Persuasion*, Sage Publications, California 2018.

Kaid, Lynda Lee, and Anne Johnston, *Videostyle in Presidential Campaigns: Style and Content of Televised Political Advertising*, Greenwood Publishing Group, Connecticut 2001.

Kalender, Ahmet, *Siyasal İletişim: Seçmenler ve İkna Stratejileri*, Çizgi Kitabevi, Konya 2000.

Kamen, Henry, *Early Modern European Society*, Routledge, London 2000.

Kane, John and Haig Patapan, "The Art Less Art: Leadership and the Limits of Democratic Rhetoric", *Australian Journal of Political Science*, 45(3), 2010, p. 371-389.

Kaplan, Justin D., *Dialogues of Plato*, Pocket Books, New York 1951.

Karahan Uslu, Zeynep, "Siyasal İletişim ve 24 Aralık 1995 Genel Seçimleri", *Yeni Türkiye Dergisi*, 11, 1996, s. 790-802.

Karataş, Turan, "Kinaye ve Tariz", *Türk Dili*, 2015, s. 222-232.

Karpf, David, Daniel Kreiss, Rasmus Kleis Nielsen and Matthew Powers, "The Role of Qualitative Methods in Political Communication Research: Past, Present, and Future" *International Journal of Communication*, 9, 2015, p. 1888-1906.

Kaya, Emir, "Siyaset Devleti", *Ankara Barosu Dergileri*, 72(1), 2014, s. 220-243.

Kelman, Herbert C. and Carl I. Hovland, “‘Reinstatement’ of the Communicator in Delayed Measurement of Opinion Change”, *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, 48(3), 1953, p. 327-335.

Kennedy, George A., "A Hoot in the Dark: the Evolution of General Rhetoric", *Philosophy & Rhetoric*, 1992, p. 1-21.

Kenny, Antony, *Ancient Philosophy*, Oxford University Press, New York 2004.

Kenski, Kate and Jamieson Kathleen Hall, *The Oxford Handbook of Political Communication*, Oxford University Press, Oxford 2016.

Kentel, Ferhat, “Demokrasi, Kamuoyu ve Siyasal İletişime Dair”, *Birikim Dergisi*, 30, 1991, s. 39-44.

Kışlalı, Ahmet Taner, *Siyaset Bilimi*, Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksekokulu Yayınları, Ankara 1987.

Kipling, Rudyard, *A Book of Words*, Wildside Press LLC, Maryland 2007.

Kirshner, Jonathan, “Money is Politics”, *Review of International Political Economy*, 10(4), 2003, p. 645-660.

Koesel, Karrie J. and Valerie J. Bunce, “Putin, Popular Protests, and Political Trajectories in Russia: a Comparative Perspective”, *Post-Soviet Affairs*, 28(4), 2012, p. 403-423.

Kur'an-ı Kerim, Hucurat Suresi, 13. Ayet

Laclau, Ernesto, *İdeoloji ve Politika*, (çev. Hüseyin Sarıca), Belge Yayınları, İstanbul 1998.

Lander University-Philosophy Course Notes, <http://philosophy.lander.edu>

Langley, G. J., Moen, R. D., Nolan, K. M., Nolan, T. W., Norman, C. L., and Provost, L. P., *The improvement guide: A Practical Approach to Enhancing Organizational Performance*, John Wiley & Sons, New Jersey 2009.

Larrain, Jorge, *İdeoloji ve Kültürel Kimlik: Modernite ve Üçüncü Dünyanın Varlığı*, (çev. Neşe Nur Domaniç), Sarmal Yayınevi, İstanbul 1995.

Lasswell, Harold Dwight, *Politics: Who Gets What, When, How*, P. Smith, New York 1950.

Leach, Joan, “Rhetorical analysis”, *Qualitative Researching with Text, Image and Sound*, 2000, p. 207-226.

Lefebvre, Henri, *Mekanın Üretimi*, (çev. Işık Ergüden), Sel Yayıncılık, İstanbul 2014.

Lévi-Strauss, Claude, *Hepimiz Yamyamız*, (çev. Haldun Bayrı), Metis Yayınları, İstanbul 2014.

Lieber, Francis, *Legal and Political Hermeneutics: Or Principles of Interpretation and Construction in Law and Politics, with Remarks on Precedents and Authorities*, St. Louis: F.H. Thomas and Company, Boston 1880.

Life News Media, <https://life.ru>

Lilleker, Darren, *Siyasal İletişim: Temel Kavramlar*, (çev. Abdullah Altın, Süheyla Nil Mustafa, Feridun Mustafa Tınç, Kenan Bölükbaşı, Betül Ekşi, Seher Midilli, Yenal Göksun ve Alparslan Nas), Kaknüs Yayıncılık, İstanbul 2013.

Locke, John, *Concerning Human Understanding*, Valentine Seaman, New York 1824.

Lodziak, Conrad, *İhtiyaçların Manipülasyonu: Kapitalizm ve Kültür*, (çev. Berna Kurt), Çitlenbik Yayınları, İstanbul 2003.

Logically Fallacious, <https://www.logicallyfallacious.com>

Maigret, Éric, *Medya ve İletişim Sosyolojisi*, (çev. Halime Yücel), İletişim Yayınları, İstanbul 2014.

Mancini, Paolo, “New Frontiers in Political Professionalism”, *Political Communication*, 16 (3), 1999, p. 231-245.

Mannheim, Karl, *İdeoloji ve Ütopya*, (çev. Mehmet Okyayuz), Epos Yayınları, Ankara 2002.

Marullo, Sam. *Ending the Cold War at Home: From Militarism to a More Peaceful World Order*. Lexington Books, New York 1993.

Marx, Karl ve Friedrich Engels, *Alman İdeolojisi*, (çev. Tonguç Ok ve Olcay Geridönmez), Doğa Basın Yayın, İstanbul 2013.

Marx, Karl ve Friedrich Engels, *Din Üzerine*, (çev. Kaya Güvenç), Sol Yayınları, Ankara 1995.

Meanjin Quarterly, <https://meanjin.com.au/>.

McNair, Brian, *An Introduction to Political Communication*, Routledge, London 2003.

Megill, Allan, *Aşırılığın Peygamberleri-Nietzsche, Heidegger, Foucault, Derrida*, (çev. Tuncay Birkan), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara 1998.

Merriam-Webster, Incorporated, <https://www.merriam-webster.com>

Meyer, Michel, *Retorik*, (çev. İsmail Yerguz), Dost Kitabevi Yayınları, Ankara 2009.

Meyer, Michel, *What is Rhetoric?*, Oxford University Press, Oxford 2017.

Milar, Selçuk, “Yeter Söz Milletindir Afişi Nasıl Doğdu”, *Tarih ve Toplum*, 9, 1988, s. 343-344.

Mitchell, Robert W., *Documentation in Counseling Records. AACD Legal Series Volume 2*, American Association for Counseling and Development, Alexandria 1991.

Morreale, J., "The political campaign film: Epideitic rhetoric in a documentary frame. In, F. Biocca (Ed) *Television and Political Advertising*," *Hillsdale, NJ*: Lawrence Erlbaum, 1991.

Monastic Matrix, <https://monasticmatrix.osu.edu/>

Morris, Ray, "Visual Rhetoric in Political Cartoons: a Structuralist Approach", *Metaphor and Symbol*, 8(3), 1993, p. 195-210.

Mosca, Gaetano, *Siyasi Doktrinler Tarihi*, (çev. Semih Tiryakioğlu), Varlık Yayınları, İstanbul 1963.

Mulgan, Geoff, *Apolitik Çağda Politika*, (çev. Abdullah Yılmaz), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1995.

Musialowska, Ewa Anna, *Political Communication in Germany and Poland*, Technical University of Dresden Faculty of Arts, Dresden 2008 (Published PhD Thesis)

Mutlu, Erol, *İletişim Sözlüğü*, Ark Yayınevi, İstanbul 1995.

Mutz, Diana Carole, Paul M. Sniderman and Richard A. Brody, eds. *Political Persuasion and Attitude Change*. University of Michigan Press, Michigan 1996.

Neumann, John Von and Morgenstern, Oskar, *Theory of Games and Economic Behavior*, Princeton University Press, Princeton 1953.

Newsweek, <http://www.newsweek.com>

Nietzsche, Friedrich, *Böyle Buyurdu Zerdüşt*, (çev. A. Turan Ofazoğlu), Cem Yayınevi, İstanbul 1984.

Nietzsche, Friedrich, *Deccal-Hristiyan Karşısı*, (çev. Arzu Yarbaş), İlya İzmir Yayınevi, İzmir 2005.

Norris, Pippa, "Political Communications", *Encyclopedia of the Social Sciences*, Harvard University, 2004.

O'Keefe, Daniel James, *Trends and Prospects in Persuasion Theory and Research, Readings in Persuasion, Social Influence and Compliance Gaining* in (p. 31- 43), Pearson/Allyn and Bacon, Boston 2004, p. 31.

Oktay, Mahmut, "Demokratik Sürecin Sağlıklı İşleyişi Açısından Siyasal İletişimde Sosyal Sorumluluk Meselesi", *Marmara İletişim Dergisi*, 2, 1993, s. 75-113.

Olgun, Hakan, "Katolik Kilisesi'nin Endüljans Uygulaması ve Protestan Reformuna Etkisi", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 18(18-19), 2005, s. 327-345.

Ollman, Bertell, *Diyalektiğin Dansı: Marx'ın Yönteminde Adımlar*, (çev. Cenk Saraçoğlu), Yordam Kitap, İstanbul 2011.

Orttung, Robert W. and Julian G. Waller, "Navalny and the Moscow Mayoral Election", *Russian Analytical Digest*, 136, 2013, p. 2-12.

Orwell, George, *Animal Farm*, Harcourt, Brace and Company, California 1946.

Özcan, Zeki, *Teolojik Hermenötik*, Alfa Yayınları, İstanbul 2000.

Özkan, Abdullah, *Siyasal İletişim: Partiler, Seçimler, Stratejiler...*, Nesil Yayınları, İstanbul 2004.

Palomar Community College District, <https://www2.palomar.edu>

Parlatır, İsmail, Nevzat Gözaydın, Hamza Zülfikar, Belgin Tezcan Aksu (Haz.), *Türkçe Sözlük*, TDK, Ankara 1998.

Partington, Alan, *The Linguistics of Political Argument: The Spin-Doctor and The Wolf-Pack at The White House*, Routledge, London 2003.

Pouliot, Simon P., *Politics and Emotions: Making Sense of the Emotional Component in Political Communications*, Graduate Program in Communications McGill University, Montréal 2001.

President of Russia Official Website, <http://en.kremlin.ru>

Ranciere, Jacques, *Cahil Hoca-Zihinsel Özgürleşme Üstüne Beş Ders*, (çev. Savaş Kılıç), Metis Yayınları, İstanbul 2014.

Ranciere, Jacques, *Filozof ve Yoksulları*, (çev. Aziz Ufuk Kılıç), Metis Yayınları, İstanbul 2009.

Rattansi, Ali ve Sallie Westwood, *Batı Cephesinde Irkçılık, Modernite ve Kimlik*, (çev. Sevdâ Akyüz), Sarmal Yayınevi, İstanbul 1997.

Ream, Jacquie, *KISS: Keep it short and simple*, Danforth Book Distribution, Lopez Island 2005.

Rensselaer Polytechnic Institute Cognitive Science Department- School of HASS, <http://www.cogsci.rpi.edu>

Reuters, <https://www.reuters.com>

Revolvy, <https://www.revolvy.com>

Rigel, Nurdoğan, Gül Batuş, Güleda Yücedoğan vd., 21. Yüzyıl İletişim Çağını Aydınlatan Kuramcılar: Kadife Karanlık: McLuhan-Foucault-Chomsky-Baudrillard-Postman-Lacan-Zizek, Su Yayınları, İstanbul 2005.

Ritzer, George, *Toplunun McDonaldlaştırılması*, (çev. Şen Süer Kaya), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2011.

- Robin, Ron T., *Enclaves of America: Rhetoric of American Political Architecture Abroad*, Princeton University Press, Princeton 1992.
- Rosenberg, Mark E. (Director), *Mind Meld- Year Million Episode* (Documentary), 2017.
- Russell, Bertrand, *Aylaklığa Övgü*, (çev. Mete Ergin), Cem Yayınevi, İzmir 2004.
- Sabah Gazetesi Arşiv, <http://arsiv.sabah.com.tr>
- Said, Edward W., *Kış Ruhı*, (çev. Tuncay Birkan), Metis Yayınları, İstanbul 2006.
- Scott, David, *Poetics of The Poster: The Rhetoric of Image/Text*, Liverpool University Press, Liverpool 2010.
- Sennet, Richard, *Beraber*, (çev. İlkay Özkürallı), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2012.
- Shank, H. Carl, *Arguing for God: A Monograph on Logic and the Christian Faith*, Lulu, North Carolina 2018.
- Shekhovtsov, Anton and Andreas Umland, “Vladimir Zhirinovskiy and the LDPR” *Russian Analytical Digest*, 102, 2011, p. 14-16.
- Sidorenko, Alexey, “Russian Digital Dualism: Changing Society, Manipulative State”, *IFRI Russia/NIC Center Working Paper*, 63, 2011, p. 4-25.
- Solomon, Robert C., *Adalet Tutkusu: Toplum Sözleşmesinin Kökenleri ve Temellerindeki Duygular*, (çev. Ertuğ Altınay), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2004.
- Sorokin, Pitirim Alexandrovich, *Çağdaş Sosyoloji Kuramları I*, (çev. M. Münir Raşit Öymen), T.C. Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi, Ankara 1994.
- Sorokin, Pitirim Alexandrovich, *Çağdaş Sosyoloji Kuramları II*, (çev. M. Münir Raşit Öymen), T.C. Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi, Ankara 1994.
- Sparshott, Francis, “Aristotle on Women”, *Philosophical Inquiry*, 7(3/4), 1985, p. 177-200.
- Spurr, David, *The Rhetoric of Empire*, Duke University Press, North Carolina 1993.
- Stanford Encyclopedia of Philosophy, <https://plato.stanford.edu>
- Study, <https://study.com>
- Şeriati, Ali, *Kültür ve İdeoloji*, (çev. Orhan Bekin), Birleşik Yayıncılık, İstanbul 1995.
- Mardin, Şerif, *İdeoloji: Toplu Eserleri 3*, İletişim Yayıncılık, İstanbul 1992.
- Şirvani, Harunhan. *İslam’da Siyasi Düşünce ve İdare Üzerine Araştırmalar*, (çev. Kemal Kuşçu) İrfan Yayınevi, Ankara 1965.
- Tanyu, Hikmet, “Martin Luther’in Türkler Hakkındaki Sözleri”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 24, 1981, s. 151-161.

Tatar, Burhanettin, *Hermenötik*, İnsan Yayınları, İstanbul 2004.

Tepebaşılı, Fatih, *Retorik Konuşma Sanatı- Söz Bilimi*, Çizgi Kitabevi, Konya 2016.

Texas State University, <http://www.txstate.edu>

Texier, Jacques, *Gramsci ve Felsefe*, (çev. Kenan Somer), Birey ve Toplum Yayınları, Ankara 1985.

The Economist Infographics, <https://infographics.economist.com>

The Guardian, <https://www.theguardian.com>

The Heritage Foundation, <https://www.heritage.org>

The Independent, <http://www.independent.co.uk>

The International Business Times, <http://www.ibtimes.com>

The Monkey Cage, <http://themonkeycage.org>

The New York Times, <http://www.nytimes.com>

The Telegraph, <http://www.telegraph.co.uk>

The University of Arizona-THINK TANK, <http://thinktank.arizona.edu>

The University of Chikago Institute of Politics The Gate, <http://uchicagogate.com>

The Washington Post, <https://www.washingtonpost.com>

Theodor Acupulos, Vassilis, *Attika Retoriğine Giriş*, (çev. Sema Sandalcı), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2004.

Theodore, Zeldin, *İnsanlığın Mahrem Tarihi*, (çev. Elif Özsayar), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2010.

Thompson, John Brookshire, *Medya ve Modernite*, (çev. Serdar Öztürk), Kırmızı Yayınları, İstanbul 2008.

Toye, Richard, *Rhetoric: A Very Short Introduction*, OUP Oxford, 2013.

Transparency International, <https://www.transparency.org>

Turan, İlter, *Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış*, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1977.

Türkoğlu, Nurçay, *İletişim Bilimlerinden Kültürel Çalışmalara Toplumsal İletişim Tanımlar, Kavramlar, Tartışmalar*, Babil Yayınları, İstanbul 2004.

U.S. Department Of The Treasury, <https://home.treasury.gov>

Uğur, Ahmet, *Osmanlı Siyasetnâmeleri*, MEB Yayınları, İstanbul 2001.

University of Hawai‘i, <https://www.hawaii.edu>

University of Minnesota, <https://open.lib.umn.edu>

University of North Carolina Wilmington- People Server, <http://people.uncw.edu/>

University of St Andrews Arts Research & Teaching Server, <https://arts.st-andrews.ac.uk>

Van Dijk, Teun Adrianus, *Discourse as Structure and Process: Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction*, Sage Publications, London 1997.

Vladimirovna, Madina, *What Does It Mean to be Post-Soviet?: Decolonial Art From the Ruins of the Soviet Empire*, Duke University Press, Durham 2018.

Volkov, Denis, “The Protestors and the Public”, *Journal of Democracy*, 23(3), 2012, p. 55-62.

Wallach, Yair, “Trapped in Mirror-Images: The Rhetoric of Maps in Israel/Palestine”, *Political Geography*, 30(7), 2011, p. 358-369.

Weikart, Richard. *From Darwin to Hitler: Evolutionary ethics, eugenics, and racism in Germany*. Vol. 27. New York: Palgrave Macmillan, 2004.

What Your Biology Teacher Didn’t Tell You About Charles Darwin, <https://www.thegospelcoalition.org/article/what-your-biology-teacher-didnt-tell-you-about-charles-darwin/>

White, Stephen, Richard Sakwa and Henry E. Hale, *Developments In Russian Politics 8*, Palgrave Macmillan Limited, Basingstoke 2014.

Whitman, John, “From the Textual to the Temporal: Early Christian ‘Alle-gory’ and Early Romantic Symbol”, *New Literary History*, 22(1), 1991, p. 161-176.

Williams, Raymond, *Anahtar Sözcükler: Kültür ve Toplumun Söz Varlığı*, (çev. Savaş Kılıç), İletişim Yayınları, İstanbul 2012.

Wolff, Anita (Ed.), *Britannica Concise Encyclopedia*, Encyclopedia Britannica, 2007.

Wring, Dominic, Power as Well as Persuasion: Political Communication and Party Development, Bartle, John and Dylan Griffiths (Ed.), *Political Communications Transformed From Morrison to Mandelson* in (p. 35-52), Palgrave Macmillan, London 2001, p. 35-38.

Yandex Zen, <https://zen.yandex.ru>

Yaylagül, Özen, “Dîvânü Lûgâtî’t-Türk’teki Ad Aktarmalı (metonymic) Yapılar”, *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 2006, s. 77-88.

Yengin, Hülya, “İletişimde Renklerin Anlamı”, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 5, 1997, s. 197-205.

Yetiş, Kâzım, *Belâgattan Retoriğe*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2006.

YouTube, <https://www.youtube.com>

Yüksel, Ahmet Haluk, Bilge Sandıkçioğlu, Atılım Onay vd., *İkna Edici İletişim, Anadolu Üniversitesi Yayınları*, Eskişehir 1994.

Yüksel, Ahmet Haluk, Bilge Sandıkçioğlu, Atılım Onay vd., *İkna Edici İletişim, Anadolu Üniversitesi Yayınları*, Eskişehir 2013.

Zappen, James P., “Digital Rhetoric: Toward an Integrated Theory”, *Technical Communication Quarterly*, 14(3), 2005, p. 319-325.

Zeybek, Burcu, *Siyasal Reklam İkna ve Retorik*, Beta Yayıncılık, İstanbul 2016.

Алексеев, О. Ю., «PR в Системе Политических Коммуникаций Современной России», *Известия Российского Государственного Педагогического Университета им. АИ Герцена*, 67, 2008, с. 11-17.

Алексей Навальный, <https://navalny.com>

Алексей Навальный, <https://navalny.ru>

Анисимова, Татьяна Валентиновна и Е.Г. Гимпельсон, *Современная Деловая Риторика: Учебное Пособие*, Издательство «Московский Психолого-Социальный Институт», Москва 2002.

Бредемайер, Карстен, *Черная Риторика: Власть и Магия Слова*, Альпина Паблишер, Москва 2011.

Вебер, Макс, «Политика как призвание и профессия», *Избранные произведения*, (Пер.Ю. Н. Давыдова), Издательство «Прогресс», Москва 1990.

Гаджиев, К. С., «Политическая Идеология: Концептуальный Аспект», *Журнал «Вопросы Философии»*, 12, 1998, с. 3-20.

Газета «Коммерсантъ», <https://www.kommersant.ru>

Газета.Ру, <https://www.gazeta.ru/>

Гунышев, Евгений Владимирович, «Политическая Коммуникация: в Поисках Универсального Подхода», *Научные Труды/МосГУ*, 142, 2012, с. 1-8.

Дегтярёв, А. А., *Основы политической теории*, Юнити, Москва 1998.

Известия, <https://iz.ru>

Клямкин, Игорь Моисеевич и Владимир Валентинович Лапкин, «Социально-Политическая Риторика в Постсоветском Обществе», *Журнал «Полис» Политические Исследования*, 4, 1995, с. 98-120.

Комсомольская Правда, <https://www.kp.ru/>

Корнилова, Евгения Евгеньевна, и Г. Г. Хазагеров, *Риторика для Делового Человека*, Издательство «Флинта», Москва 2001.

Ладыженская, Таиса Алексеевна, *Детская Риторика 4 Класс. Методические Рекомендации*, Издательство «Баласс», Москва 2013.

Ленин, Владимир Ильич, *Государство и Революция*, Издательство Политической Литературы, Москва 1969.

Лента.Ру, <https://lenta.ru>

Либерально-демократическая партия России, <https://ldpr.ru>

Матьяш, Ольга Ивановна, «Что такое коммуникация и нужно ли нам коммуникативное образование», *Communication Studies*, Indiana University Purdue University, Indianapolis 2002.

Морозова, Г.В., *Политические Коммуникации в России как Элемент Публичной Политики*, Казанский Университет, Казан 2010.

Московский Комсомолец, <http://www.mk.ru>

Навальный 2018, Алексей Навальный, <https://2018.navalny.com>

Независимое Аналитическое Обозрение, <http://www.polit.nnov.ru>

Новая газета, <https://www.novayagazeta.ru>

Он Вам Не Димон Дворцы, Яхты И Виноградники — Тайная Жизнь Дмитрия Медведева, <https://dimon.navalny.com>

Официальный интернет-портал правовой информации Государственная система правовой информации, <http://pravo.gov.ru>

Официальный сайт Президента России, <http://special.kremlin.ru>

Павел Грудинин КППФ, <http://grudininkprf.ru>

Партия «Единая Россия», <http://er.ru>

Партия Прогресса, <https://partyprogress.org/>

Понарин, Э. Д., & Жирков, К. А. (2013). Национализм этнический и политический: институциональные факторы татарского национализма в республиках Волжско-Уральского региона. *Мир России. Социология. Этнология*, 22(3), с. 152-176.

Радио Свобода, <https://www.svoboda.org>

РБК, <https://www.rbc.ru>

РИА Новости, <https://ria.ru>

Русский Дом, <http://russiahousenews.info>

Стернин, Иосиф Абрамович, *Практическая Риторика*, Издательский Центр Академия, Москва 2003.

ТСН, <https://ru.tsn.ua>

Федеральная служба государственной статистики, <http://www.gks.ru>

Хазагеров, Георгий Георгиевич, *Политическая Риторика*, Никколо-Медиа, Москва 2002.

Центральной избирательной комиссии Российской Федерации, <http://www.cikrf.ru>

Центральный банк Российской Федерации, <https://www.cbr.ru>

Электронное периодическое издание «Ведомости», <https://www.vedomosti.ru>

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı, Soyadı: Erkam TEMİR

Uyruğu: Türkiye (TC)

Doğum Tarihi ve Yeri: 1987, Kayseri

Medeni Durumu: Evli

Email: erkamtemir@gmail.com

Yazışma Adresi: Erciyes Üniversitesi, İletişim Fakültesi 38039 Melikgazi / KAYSERİ

EĞİTİM

Yüksek Lisans, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım, 2012-2014

Lisans, İstanbul Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım, 2004-2008

İŞ DENEYİMLERİ

2015- Halen devam ediyor/Erciyes Üniversitesi İletişim Fakültesi, Öğretim Görevlisi

YABANCI DİL

Rusça, İngilizce, Başkurtça, Tatarca.

YAYINLAR

1. Temir, Erkam. (2018). Kriz Yönetimi ve Hermeneutik. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 20(2), 283-302.
2. Temir, Erkam, Fırat Yıldız. (2018). Zeytin Dalı Harekâtı'nın Rus Basınına Yansıması: İzvestiya Gazetesi Örneği. Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi, 6 (15), 383-399.
3. Temir, Erkam. (2018). Siyasal İletişimde Normatif Bir Değer Olarak Siyasetnameler. Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 13(2), 239-251
4. Temir, Erkam. (2018). 1937-1938 Büyük Temizlik Döneminde Türk Aydınlarına Uygulanan Zulüm ve Sovyet Gazetelerinin Rolü: Sibirya Türkleri Birliği Örneği. 3. Türkistan Kurultayı Kafkasya ve Türkistan'da 1938 Sovyet Katliamı ve Etkileri: Göç, Sürgün ve Kimlik, Kastamonu.

SİYASAL İLETİŞİMDE RETORİK: ALEKSEY NAVALNIY ÖRNEĞİ

Yazar Erkam Temir

Gönderim Tarihi: 15-Şub-2019 09:13AM (UTC+0300)

Gönderim Numarası: 1078575967

Dosya adı: Siyasal_leti_imde_Retorik-_Aleksy_Navaln_y_rne_i.pdf (1.89M)

Kelime sayısı: 58204

Karakter sayısı: 399641

SIYASAL İLETİŞİMDE RETORİK: ALEKSEY NAVALNİY ÖRNEĞİ

ORIJINALLIK RAPORU

%6

BENZERLİK ENDEKSİ

%5

İNTERNET
KAYNAKLARI

%1

YAYINLAR

%1

ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1

documents.tips

İnternet Kaynağı

%1

2

www.sosyaldenge.com

İnternet Kaynağı

%1

3

mkmdesign.tripod.com

İnternet Kaynağı

%1

4

tr.scribd.com

İnternet Kaynağı

<%1

5

www.alicerci.org

İnternet Kaynağı

<%1

6

www.siyasiforum.net

İnternet Kaynağı

<%1

7

aofdersler.com

İnternet Kaynağı

<%1

8

www.insanokur.org

İnternet Kaynağı

<%1